

การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ
POLITICAL AWARENESS OF CAMBODIANS RESIDING
IN SAMUT PRAKAN PROVINCE

Ven. Sothearith Sum

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๓

การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

Ven. Sohearith Sum

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๓

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Political Awareness of Cambodians Residing in Samut Prakan Province

Ven. Sothearith Sum

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Political Science

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E.2020

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้ับสารนิพนธ์เรื่อง
“การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

(รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ประธานกรรมการ

(รศ.ว่าที่ พ.ต. ดร.สวัสดิ์ จิรัฎฐิติกาล)

กรรมการ

(รศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช)

กรรมการ

(รศ.อนุภูมิ ไชวเกษม)

กรรมการ

(รศ.ประณต นันทิยะกุล)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

รศ.อนุภูมิ ไชวเกษม

ประธานกรรมการ

รศ.ประณต นันทิยะกุล

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(Sothearith Sum)

ชื่อสารนิพนธ์ : การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัด
สมุทรปราการ

ผู้วิจัย : Ven. Sothearith Sum

ปริญญา : รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

: รศ.อนุภูมิ ไชวเกษม, พธ.บ. (สังคมวิทยา), M.A. (Politics)

: รศ.ประณต นันทิยะกุล, ร.บ. (รัฐศาสตร์), ร.ม. (รัฐศาสตร์)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๔

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ และ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามกับชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๓๙๙ คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๒๐ รูป/คน เลือกแบบเจาะจง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง

ผลการวิจัย พบว่า

๑. ระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ เป็นเพศชาย จำนวน ๒๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๘๘ มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๘ มีสถานภาพโสด จำนวน ๑๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๒ มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๙๒ และมีรายได้ระหว่าง ๙,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๘๖ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรูความเข้าใจ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย

๒. เปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ ๓ ประการ ดังต่อไปนี้ คือ ๑) วุฒิภาวะทางการเมืองของผู้สมัครและผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ข่าวสารข้อมูลความรู้ และจิตสำนึกของการที่จะพยายามจรโลงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ๒) วัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม และน้ำใจนักกีฬา โดยปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งของการเลือกตั้ง และ ๓)

การจัดหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นในการบ่มเพาะจิตสำนึก เรื่องอุดมการณ์ จริยธรรมทางการเมือง มารยาททางการเมือง และกระบวนการทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตยที่พึงประสงค์

๓. แนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการมีความตื่นตัวทางการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยมากที่สุด โดยเฉพาะด้านความรู้ความเข้าใจ และนอกจากนี้ ยังมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อ หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากที่สุดอีกด้วย ซึ่งโดยมากแล้ว ชาวกัมพูชาที่ พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้น พื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยที่ท่านจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ และเห็นด้วยกับแนวคิด ที่ว่าประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ ส่วนทางด้านพฤติกรรมทางการเมือง โดยมากชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการเป็นผู้ที่มีความสนใจและติดตามประเด็น ทางการเมือง เกาะติดและนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชน และสังคมที่ตนสังกัดอยู่

Research Paper Title : Political Awareness of Cambodians Residing in Samutprakarn Province

Researcher : Ven.Sothearith Sum

Degree : Master of Political Science

Research Paper Supervisory Committee

: Assoc.Prof. Anupum Sowkasem, B.A.(Sociology), M.A.(Politics)

: Assoc. Prof. Pranote Nantiyakul, B.A. (Political Science), M.A.(Political Science)

Date of Graduation : June 12, 2021

Abstract

Objectives of this research were: 1.to study general condition of political awareness of Cambodians who Residing in Samutprakarn Province; 2. to study factors affecting the political awareness of Cambodians who Residing in Samutprakarn Province; and 3. to compare the political awareness of Cambodians who Residing in Samutprakarn Province. Methodology was the mixed methods: The quantitative research, data were collected by questionnaires from 399 Cambodians living in Samutprakarn Province. The qualitative research, data were collected from 20 key informants, purposefully selected by in-depth-interview and analyzed data by conclusion and descriptive interpretation.

Findings were as follows:

1. General condition of political awareness of Cambodians living in Samutprakarn Province, classified by personal data as : 215 males, 53.88 percent, 122 people with ages between 21-30 years old, 30.58 percent, 186 people,46.62 percent, were single24-79 people, 9-69.92 percent had lower bachelor level of education, 175 people,43.86 percent had income between 9,001 – 15,000 Baht. Opinions on political awareness by overall was at the highest level. Opinion on each aspect were that; understanding was at the highest level, secondly was the faith and confidence in democratic form of government.

2. Factors affecting the political; awareness of Cambodians living in Samutprakarn Province were of 3: 1 Runner's and voter's maturity news and information of knowledge and consciences to promote democratic form of

government, 2) Political culture emphasizing right, freedom, equality, justice and sportive spirit to abide by the rules and regulations of election and 3) Curriculum development for ideally democratic political awareness, ideology, political ethics, political behavior and process implanting.

3. Political awareness of Cambodians living in Samutprakarn Province was found that Cambodian people living in Samutprakarn Province was at the highest level in the area of understanding and knowledge, besides they had faith and confidence in democratic form of government at the highest level. The Cambodians living in Samutprakarn Province agreed with the concept of free election, people's the fundamental right in democratic system that one can vote for the one whom one liked and also agreed with the concept that people can check on government administration. As for the political behavior, the Cambodians living in Samutprakarn Province were interested in politics, followed up and participated in political forum in the communities they Residing in.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาและการช่วยเหลือแนะนำ กระบวนการค้นหาคำความรู้ ความจริงที่เชื่อถือได้ โดยใช้วิธีการที่มีระบบระเบียบ จากอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รศ. อนุภูมิ โสวเกษม และ รศ. ประณต นันทิยะกุล ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนช่วย ตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหาสาระ ความครบถ้วนถูกต้องตามหลักการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และวิธีการเขียนงานวิจัยเป็นอย่างดี

ขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม ประธานคณะกรรมการ รศ.ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล รศ.ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช ผู้ทรงคุณวุฒิฝ่าย รศ. อนุภูมิ โสวเกษม และ รศ. ประณต นันทิยะกุล ซึ่งได้ให้คำปรึกษาชี้แนะที่เป็น ประโยชน์อย่างมากในการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงสมบูรณ์ไปด้วยดีในที่สุด

ขอขอบคุณคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและขอขอบคุณผู้ให้ ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ช่วยแนะนำและจุดประกาย แนวความคิดตามหลักโยนิโสมนสิการในการศึกษาระดับมหาบัณฑิตในครั้งนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณ พระองค์เจ้าฤทธิราวงศ์ ศรีสวัสดิ์ เอกอัครราชทูตผู้พิทักษ์สำนักพระราช เลขาธิการ พระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรกัมพูชา และขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร. พระมหาเสรีชน นริสสรโร,ดร. พระครูปลัดมานพ ยอดแก้ว และ นางสาวชญาณูช สามัญ ที่ได้เมตตาให้การสนับสนุนด้วยดีมาตลอด

ขอขอบคุณคณาจารย์ หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ที่ได้ ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ในการเรียนการสอน เพื่อให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกรูป ทุกท่านที่กรุณาให้ คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนการจัดกิจกรรม การประชุมสัมมนาวิชาการ และการอำนวยความสะดวกภายในสำนักงานตลอดจนกัลยาณมิตรร่วมรุ่นและกัลยาณมิตรต่างรุ่นผู้เป็น แบบอย่างด้านการทำวิทยานิพนธ์และเป็นมิตรที่ดีมีน้ำใจในการค้นคว้าและเรียบเรียงวิทยานิพนธ์

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะอำนวยประโยชน์แก่ผู้สนใจใฝ่ศึกษาค้นคว้าใน งานวิจัยได้เป็นอย่างดี คุณประโยชน์อันใดที่จะพึงบังเกิดมีจากการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อม ถวายเป็นพุทธานุชา ธรรมบูชา สังฆบูชาและน้อมบูชาคุณเวทิตาคุณแต่บิดามารดา บุพการี และ บูรพาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้เกิดสติปัญญา และเป็นแรงบันดาลใจให้มีกำลังใจใน การศึกษาด้วยความรักและเมตตาด้วยดีตั้งแต่ต้นจนถึงสำเร็จการศึกษาในปัจจุบัน สมดังมโนรถเจตนา มุ่งหมายทุกประการ

Ven. Sothearith Sum

๑๖ มีนาคม ๒๕๖๔

สารบัญ

เรื่อง	หน้า	
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)	
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)	
กิตติกรรมประกาศ	(๕)	
สารบัญ	(๖)	
สารบัญตาราง	(๘)	
สารบัญแผนภาพ	(๙)	
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๐)	
บทที่ ๑	บทนำ	๑
๑.๑	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒	คำถามการวิจัย	๕
๑.๓	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๔	ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕	นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖	ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗
บทที่ ๒	แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความตื่นตัวทางการเมือง	๘
๒.๒	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง	๑๓
๒.๓	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกล่อมเกลางานทางการเมือง	๕๐
๒.๔	แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง	๕๘
๒.๕	หลักการบริหารนิยธรรม	๘๔
๒.๖	ข้อมูลพื้นที่วิจัย	๙๗
๒.๗	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙๙
๒.๘	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๐๒
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐๔
๓.๑	รูปแบบการวิจัย	๑๐๔
๓.๒	ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๐๕
๓.๓	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๑๐๙
๓.๔	การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๑๒
๓.๕	การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๓

บทที่ ๔	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๑๑๔
	๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๑๑๔
	๔.๒ ระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ	๑๓๓
	๔.๓ เปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ	๑๓๗
	๔.๔ แนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ	๑๔๐
	๔.๕ องค์กรความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๔๔
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๔๕
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๕
	๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๕๖
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๙
	๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๕๙
	๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	๑๕๙
	๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	๑๖๐
บรรณานุกรม		๑๖๑
ภาคผนวก		๑๖๖
	ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๖๗
	ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๗๕
	ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์	๑๗๙
	ภาคผนวก ง ภาพประกอบการสัมภาษณ์	๑๘๗
ประวัติผู้วิจัย		๑๙๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นหลักโดยใช้ระบบคำย่อดังต่อไปนี้

การใช้หมายเลขอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาบาลี จะแจ้งเล่ม / ข้อที่ / หน้า หลังคำย่อชื่อ คัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.ปา. (บาลี) ๒๕/๒๑/๗๒. หมายความว่า การอ้างอิงนั้น ระบุถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรคปาลี ฉบับภาษาบาลี พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๒๑ หน้าที่ ๗๒.

การใช้หมายเลขอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทย จะระบุ เล่ม / ข้อที่ / หน้า / หลังคำย่อชื่อ คัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.ม. (ไทย) ๒๕/๒๑ /๗๒. หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๒๑ หน้าที่ ๗๒.

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.มหา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
สํ.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
สํ.สพ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายนวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปัญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตตก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	สตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประชากรโลกอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมประเทศ โดยมีการปกครองตามระบอบการปกครอง ๒ ระบบใหญ่ด้วยกัน คือ ระบบเผด็จการสังคมนิยมและระบบเสรีนิยมประชาธิปไตย นับว่าเป็นระบอบการปกครองที่ประชากรโลกส่วนใหญ่นิยมนำไปใช้กันมากที่สุด เพราะเป็นระบอบการปกครองที่ให้สิทธิ์เสรีภาพของประชาชน พลเมือง มีความเสมอภาคกัน หรือเรียกว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน และอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนนั่นเอง

ประชาธิปไตย คือ รูปแบบหรือกระบวนการในการทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการวางแผนการทำงานร่วมกัน ประเมินผลการทำงานร่วมกัน และรับผลแห่งการทำงานร่วมกันโดยทุกคนในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการทำงานทุกขั้นตอน เมื่อมีปัญหาในการทำงานเกิดขึ้นต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งการปกครองแบบประชาธิปไตยอาจมีรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกันมากมาย แต่ประชาธิปไตยไม่ได้มีฐานะเป็นรูปแบบการปกครองแต่เพียงอย่างเดียว เป็นหลักการสำคัญ ค่านิยมและทัศนคติของบุคคลในสังคมด้วยว่า จะมีวิถีทางการดำเนินชีวิตที่เรียกว่าเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ซึ่งความจริงแล้วอุปนิสัยของคนในสังคมและวิถีดำเนินชีวิตประจำวันนั้นมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยด้วยจึงจะมีส่วนช่วยเหลือเลี้ยงระบบประชาธิปไตย^๑

ลักษณะการยึดติดอำนาจของชนชั้นนำหรือผู้ปกครองที่มีบุญบารมีสูงเช่นนี้เรียกว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (The Subject Political Culture) โดยประชาชนส่วนใหญ่ถูกปลุกฝังและถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมที่ยึดมั่นในอำนาจของผู้ปกครอง เป็นสำคัญ แม้แต่ระบบการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการส่งเสริมให้ประชาชน มีวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย ก็ยังจำกัดเฉพาะแวดวงนักศึกษาวิชารัฐศาสตร์ โดยชนชั้นปกครองไม่ได้สนใจที่จะพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงสิทธิความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจจากพระมหากษัตริย์ไปสู่กลุ่มชนชั้นนำหรือขุนนางเท่านั้น ยังไม่มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนให้เป็นประชาธิปไตยแต่อย่างใด^๒

การให้ความสำคัญกับการศึกษากับเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง และการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะถือเป็นตัวแปรที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางการเมืองนั้นมีรากฐานสำคัญมาจากวัฒนธรรมสังคม แต่ยังคงพบว่าสังคมไทยมีวัฒนธรรมสังคมบางอย่างที่ขัดกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย เช่น ความเชื่อเรื่องสถานะของคนในสังคมที่ลดหลั่นแตกต่างกันตามกรรมหรือกุศลที่สั่งสมมาต่างกัน รวมถึงการสอนให้เคารพอาวุโสอย่าง

^๑ วิสุทธิ์ โพธิ์แทน, ประชาธิปไตย : แนวคิดและตัวแบบประชาธิปไตยในอุดมคติ, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๒๐-๒๒.

^๒ สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๖.

เคร่งครัด เพราะฉะนั้น เรื่องความเสมอภาคในแง่ประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งยอมรับได้ยากหรือแม้แต่ค่านิยมหรือทัศนคติเรื่อง “เวลา” ในแง่ความอดทนอดกลั้น ที่มีจะรอคอยหรือมีความคาดหวังที่จะมีชีวิตที่ดีในชาติหน้า โดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นเรื่องที่ขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน คือ การขาดความตื่นตัวทางการเมืองในแง่การเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแบ่งสรรทรัพยากรมาแก้ปัญหาความต้องการได้^๓ ด้วยเหตุนี้ กระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางสังคมและทางการเมือง จึงมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ให้นำไปสู่การพัฒนาการเมืองต่อไปได้ โดยเฉพาะการอบรมในเรื่องความรู้ ค่านิยม และวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่เรียกว่า “อาตมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Political Self)” ซึ่งจะมีส่วนอย่างสำคัญในการผลักดันให้สังคมนั้นสามารถพัฒนาความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน และที่สำคัญจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยที่ต่อเนื่องและยั่งยืนได้^๔

"การปลุกเร้าให้ตื่นตัวทางการเมือง" จึงเป็นเรื่องของการปลุกจิตสำนึกผู้คนให้หันมาตื่นตัวสนใจกับปัญหาบ้านเมืองโดยผ่านสื่อต่างๆ เพื่อมุ่งเปลี่ยนทัศนคติอันให้รู้จักมองสภาพความเป็นจริงทางสังคมรอบตัวและเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตน หรือก็คือ เปลี่ยนความเข้าใจตัวเองให้กลายเป็นผู้กระทำการทางการเมืองที่สามารถเข้าร่วมมีบทบาททำให้การเมืองเปลี่ยนแปลงได้ เพราะมีเช่นนั้น หากประชาชนยังมีความคิดค่านิยมที่ชอบฝากความหวังไว้กับคนมีอำนาจ ก็ย่อมไม่สามารถทำให้เกิดการตื่นตัวของประชาชนอย่างแท้จริงได้ จึงต้องช่วยกันรณรงค์ให้ประชาชนตื่นตัวและสนใจต่อการจัดตั้งองค์กรเพื่อเรียกร้องผลักดันการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปทางการเมือง รวมทั้งการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการปฏิรูปทางสังคม เช่น การปฏิรูปการศึกษา สื่อสารมวลชน การเลี้ยงดูลูกและการสร้างค่านิยมให้คนนับถือสิทธิเสรีภาพโดยผ่านการจัดประชุมเวทีต่างๆ และการแลกเปลี่ยนผ่านรายการ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ เพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขนาดใหญ่ที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มขึ้น^๕

ระบอบประชาธิปไตยได้รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ที่เห็นได้ชัด คือการที่ภาคประชาชน หรือภาคพลเมืองเข้าร่วมกันวิเคราะห์แลกเปลี่ยน ถกเถียงกันเพื่อนำเสนอแนวคิดของตนในการสร้างนโยบายที่เหมาะสมสำหรับตนเอง หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ คือ กระบวนการที่ให้ประชาชนทุกคน หรือภาคพลเมืองได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ และตอบสนองข้อเรียกร้องเพื่อให้ตัวแทนของตนหรือรัฐบาลนำไปปฏิบัติต่อไป การมีส่วนร่วมในการเมืองของประชาชนจึงสามารถทำได้หลายรูปแบบ รูปแบบที่หลากหลายเหล่านี้ได้ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสสื่อสารกับรัฐมากยิ่งขึ้น ได้มีโอกาสในการสื่อสารและสานผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้การดำเนินนโยบายการเมือง

^๓ ลิขิต ธีรเวคิน, วัฒนธรรมทางการเมืองและการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๒๒.

^๔ ลิขิต ธีรเวคิน, “การพัฒนาอาตมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย”, หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน (๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙).

^๕ วิทยากร เชียงกูล, “การปลุกเร้าความตื่นตัวทางการเมือง”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://socialscience.iqetweb.com/index.php?mo=&art> [๒๓ กันยายน ๒๕๖๓].

เศรษฐกิจ และสังคมเปลี่ยนผ่านไปสู่การเป็นประเด็นสาธารณะที่ทุกคน ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญและสนใจที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองทำให้เปลี่ยนข้อคิดว่า การตัดสินใจทางการเมืองและกิจกรรมทางการเมืองและกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของ “นักการเมือง” ไปสู่การเป็น “เรื่องของคน” ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สภาพเร้าระดมทางสังคม ถ้าสังคมมีการเร้าระดมทางสังคมต่ำ หมายความว่า ราษฎรที่ได้รับการศึกษามีจำนวนน้อย การเข้าถึงสื่อมวลชนก็น้อย การพัฒนาเป็นสังคมเมืองก็ต่ำ สิ่งเหล่านี้ก็คือข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญ ภาวะทางเศรษฐกิจหรือการครองชีพประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และมีความมั่นคงจะมีโอกาสเป็นประชาธิปไตยได้มากกว่าประเทศที่ยากจน ในประเทศยากจนราษฎรเองจะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย แต่ถ้าความยากจน ความขาดแคลน และเดือดร้อนทางเศรษฐกิจมีมากเกินไปจนอยู่ในภาวะเกินทนแล้ว อาจจะมีผลผลักดันให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นก็ได้ ข้อจำกัดทางการเมือง ถ้าระบอบการเมืองเป็นระบอบประชาธิปไตย ประชาชนก็จะมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง แต่ถ้าการปกครองแบบเผด็จการ ประชาชนก็จะมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำและจะเป็นไปในรูปของการมีส่วนร่วมโดยการปลุกเร้าระดม เพื่อสนับสนุนรัฐบาล วัฒนธรรมทางการเมือง ถ้าการมีบทบาททางการเมืองที่จำกัดอยู่แต่เฉพาะกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่ตระกูล ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีอิทธิพล และอำนาจเงิน ทำให้คนมีความรู้ไม่ยอมเข้ามายุ่งเกี่ยวทางการเมือง^๖

ประเทศกัมพูชามีรูปแบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ (Multiparty Democracy under Constitutional Monarchy) มีการแบ่งเขต การปกครองออกเป็นราชธานี จำนวน ๑ ราชธานี คือ กรุงพนมเปญ (Phnom Penh) และ ๒๔ จังหวัด (Khet; เขต) ได้แก่ จังหวัดกระแจะ จังหวัดเกาะกง จังหวัดกันดาล จังหวัดกัมปงจาม จังหวัดกัมปงชนัง จังหวัดกัมปงธม จังหวัดกัมปงสะปือ จังหวัดกัมปอต จังหวัดตาแก้ว จังหวัดรัตนคีรี จังหวัดพระวิหาร จังหวัดพระตะบอง จังหวัดโพธิสัตว์ จังหวัดบันเตียเมียนเจย จังหวัดไพรเวง จังหวัดมณฑลคีรี จังหวัดสตึงแตรง จังหวัดสวายเรียง จังหวัดเสียมราฐ จังหวัดอุดรธานี จังหวัดโพลิน จังหวัดแกบ จังหวัดพระสีหนุ และจังหวัดตะโปงคัมม (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงพนมเปญ (Royal Thai Embassy, Phnom Penh, Cambodia) และในแต่ละจังหวัดจะมีศูนย์กลางการปกครอง เรียกว่า อำเภอเมือง หรือเรียกว่า “กรุง (Krung)” โดยผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ว่าราชการกรุง (ตำแหน่งทางปกครอง เรียกว่า “อภิบาลเขต” หรือ “อภิบาลกรุง”) เป็นผู้ปกครอง และรองผู้ว่าราชการจังหวัดอีก ๗-๙ คน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามวาระของรัฐบาล (๕ ปี) โดยจังหวัดยังแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็นอำเภอ (Srok; สระร็อก) (ตำแหน่งทางปกครอง เรียก นายอำเภอ ว่า อภิบาลสระร็อกหรืออภิบาลซันท์) มีจำนวน ๑๕๙ อำเภอ และตำบล (Khum; คัม) (ตำแหน่งทางปกครอง เรียก “กำนัน” ว่า “เมคัม” หรือ “ประธานคัม หรืออภิบาลสังกัด”) มีจำนวน ๑,๖๓๓ ตำบล ขณะที่ “กรุง (Krung)” แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น “ซันท์” (เท่ากับเขตของประเทศไทย-District) และ “ซันท์” ยังแบ่งย่อยออกเป็น “สังกัด” (เท่ากับแขวงของ

^๖ นายคงฤทธิ กุลวงษ์, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม”, ใน วารสาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๓ (ประจำเดือนกันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๑๑๓-๑๑๔.

ไทย-Quarter) นอกจากนี้ ในหมู่บ้านยังแบ่งออกเป็นชุมชน ย่อยอีกเรียกว่า “ภูมิจ (Phom)” (ตำแหน่งทางปกครอง เรียกว่า “ผู้ใหญ่บ้าน” ว่า “เมภูมิหรือประธานภูมิ”) มีจำนวน ๑๔,๐๗๓ หมู่บ้าน อีกทั้งยังมีเมืองสำคัญที่มีฐานะเป็น “กรุง” อีก ๓ แห่ง คือ กรุงปอยเปต จังหวัดบันทายมีชัย (บันเตียเมียนเจย) กรุงบาเว็ต จังหวัดสวายเรียง และกรุงสง จังหวัดกัมปงจาม^๗

กัมพูชาเป็นประเทศที่มีปัญหาทางการเมืองที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากยังมีความคิดที่ว่า ประชาธิปไตยต้องมาจากการเลือกตั้งด้วยเสียงข้างมาก สิ่งสำคัญอยู่ที่การได้ชนะการเลือกตั้งจากเสียงข้างมากได้ใช้ความชอบธรรมในทางที่ถูกต้องหรือไม่ โดยระหว่างดำรงตำแหน่งได้ใช้อำนาจอย่างเป็นธรรม และบริหารงานอย่างไรโปร่งใสหรือไม่ อย่างไรก็ตาม ส่วนฟิลิปปินส์ ภายหลังยุคประธานาธิบดีมาคอส ที่ได้มีจัดการปัญหาคอร์รัปชันครั้งใหญ่มาแล้วทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้มีการตื่นตัวทางการเมืองสูงขึ้นเป็นลำดับ และมีความเข้าใจในความหมายของประชาธิปไตยมากขึ้นและใกล้เคียงกัน ขณะที่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์จะเป็นอีกลักษณะหนึ่งคือมีปัญหาบ้าง แต่ไม่รุนแรง มีแนวโน้มเข้าสู่ยุคการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

การตื่นตัวทางการเมืองที่ผ่านมา บ่อยครั้ง พบว่าเกิดจากการปลุกเร้าหรือปลุกกระดมให้เกิดการตื่นทางการเมืองเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ทางการเมืองให้กับกลุ่มการเมืองบางกลุ่มมากกว่า จะเกิดจากการปลุกจิตสำนึกประชาชนให้หันมาตื่นตัวสนใจกับปัญหาบ้านเมืองโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตื่นตัวในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจในนโยบายรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลได้รู้ถึงความต้องการของประชาชนผ่านข้อเรียกร้องและข้อเสนอที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับความต้องการของประชาชน^๘ นอกจากนี้ การตื่นตัวทางการเมืองที่ดีต้องคำนึงถึงความเหมาะสม กล่าวคือ ไม่เป็นการตื่นตัวไปตามกระแสจนเกินไป จนทำให้กลายเป็นการปลุกกระดมทางการเมืองและก่อให้เกิดวิกฤติความวุ่นวายทางการเมืองของประเทศชาติ ซึ่งพบเห็นได้ในหลายเหตุการณ์ที่ผ่านมา การตื่นตัวทางการเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งเสริมให้ประชาธิปไตยเกิดความเข้มแข็งได้ หากดำเนินการอย่างมีขอบเขตที่เหมาะสมเป็นไปตามกฎกติกาที่ร่วมกันกำหนดไว้ แต่หากการตื่นตัวทางการเมืองมีสูงจนเกินไป จนไม่อยู่ในกรอบกติกาและรัฐบาล ไม่สามารถตอบสนองได้ทั้งหมด อาจจะนำไปสู่ความไร้ระเบียบของระบอบประชาธิปไตยได้ในที่สุด

ดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้เป็นที่มาของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือเพื่อมุ่งศึกษาถึงการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศกัมพูชา ว่ามีระดับมากน้อยเพียงใด และมีพัฒนาการกระบวนการก่อเกิดอย่างไร โดยอาศัยเหตุปัจจัยหรือเงื่อนไขใดที่มีความสัมพันธ์ต่อความตื่นตัวทางการเมืองดังกล่าว ตลอดจนสามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้มากน้อยเพียงใด และอย่างไร อันจะนำไปสู่แนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

^๗ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กัมพูชากับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต, (กัมพูชา : สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๓), หน้า ๓.

^๘ Samuel Huntington, *The Change to Change: Modernization, Development and Politics, Comparative Politics*, No.3 Vol.3 (1971): 283-322.

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ ระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการเป็นอย่างไร

๑.๒.๒ เปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการเป็นอย่างไร

๑.๒.๓ แนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

๑.๓.๓ เพื่อเสนอแนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศกัมพูชา เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นการศึกษา ๑) ระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ๒) แนวคิด ทฤษฎีการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ๓) หลักธรรมที่เกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ และ ๔) ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่วิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปรเพื่อตอบคำถามการวิจัย คือ เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยเพื่อใช้สำหรับแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และเชิงปริมาณ ผู้มีส่วนได้เสียหรือชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อนำเสนอการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศกัมพูชา ดังนั้น จึงกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยการทบทวนเอกสารจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลอินเทอร์เน็ต รวมถึงการออกแบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีตัวแปรสำคัญ ได้แก่ การนำ

หลักแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ จำนวนชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕๓,๔๒๖ คน^๙

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง (Sampling Group) ได้แก่ ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๓๙๙ คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive) โดยเลือกศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่มีลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา คือ กลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบไปด้วย หัวหน้าคนงาน ในแต่ละอำเภอทั้ง ๖ อำเภอในจังหวัดสมุทรปราการ และข้าราชการสถานทูตที่รับผิดชอบชาวกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ ดังนี้

กลุ่มผู้ให้การสัมภาษณ์เชิงลึก

- ข้าราชการสถานทูตที่รับผิดชอบจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๒ คน
- หัวหน้าคนงานอำเภอละ ๑ คน จำนวน ๖ คน
- ตัวแทนผู้ใช้แรงงานอำเภอละ ๒ คน จำนวน ๑๒ คน

รวมผู้ให้การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๒๐ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษานี้จะศึกษาพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเริ่มตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ถึง กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ รวมเป็นระยะเวลา ๑๓ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การตื่นตัวทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะพลเมืองที่ดีที่แสดงออกตามระบอบประชาธิปไตย ความรู้ ความเข้าใจ การมีส่วนร่วมทางการเมืองบนพื้นฐานการมีคุณธรรมและปฏิบัติตามกฎหมายภายใต้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

^๙ สถานทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย, เอกสารเผยแพร่สถานทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สถานทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย, ๒๕๖๓), หน้า ๒.

การเมืองของประชาชน หมายถึง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการ

ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง รัฐมอบอำนาจให้ประชาชนร่วมพิจารณาและแสดงออกทางการเมือง พิจารณาข้อกฎหมาย การปฏิบัติของรัฐ โดยแสดงความยินยอมผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความชอบธรรม สร้างความเท่าเทียมทางการเมือง

การบูรณาการตามหลักพุทธธรรม หมายถึง การแสดงออกทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย เพื่อสร้างความยุติธรรมและความชอบธรรมโดยการประยุกต์ใช้หลักอภิธานิยธรรม ๗ ได้แก่ ๑. ประชุมทำกิจกรรมทางการเมือง ๒. มีความพร้อมเพรียงกันประชุม ๓. ร่วมกำหนดกฎเกณฑ์ทางการเมือง ๔. ความเคารพและรับฟังความคิดที่แตกต่างทางการเมือง ๕. ไม่ใช่อำนาจควบคุม ๖. เคารพต่อมติที่ประชุม ๗. รักษาและดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามที่ที่ประชุมกำหนดร่วมกัน

ชาวกัมพูชา หมายถึง ชาวกัมพูชาที่พำนักอาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทราบระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

๑.๖.๒ ได้รู้และเข้าใจผลการเปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

๑.๖.๓ ได้ทราบแนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

๑.๖.๔ สามารถนำผลการศึกษานี้ ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการเมืองของกัมพูชาเพื่อความยั่งยืนสืบต่อไป

บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” ที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศกัมพูชา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศกัมพูชา ตามลำดับ ดังนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความตื่นตัวทางการเมือง

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกล่อมเกลางานทางการเมือง

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

๒.๕ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความตื่นตัวทางการเมือง

แนวคิดเรื่องความตื่นตัวทางการเมือง เริ่มถูกนำมาเป็นตัวบ่งชี้สำคัญในการวัดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชนในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในวงกว้างมากขึ้น เนื่องจากถือว่าการตื่นตัวทางการเมืองหรือการเคลื่อนไหวทางการเมืองตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยที่มีรากฐานสำคัญมาจากวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นสามารถผลักดันก่อให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้

นักทฤษฎีตะวันตกหลายคนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน และได้พยายามแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง คือเมื่อประชาชนเรียกร้องต่อระบบการเมืองซึ่งตอบสนองไม่ได้เต็มที่ จุดนี้เองที่ทำให้เกิดความไม่พอใจหรือความคับข้องใจจนทำให้ประชาชนเริ่มตื่นตัวทางการเมืองและผลักดันตนเองให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อกดดันให้ตัดสินใจตามความต้องการของตัว เมื่อระบบการเมืองไม่สามารถสนองตอบให้เป็นที่พอใจได้ประชาชนก็จะเปลี่ยนการกดดันแบบสันติมาเป็นแบบการใช้ความรุนแรงและเมื่อถึงจุดนี้ ระบบการเมืองจะพบกับความระส่ำระสายไร้เสถียรภาพได้^๑

^๑ สุจิต บุษงการ, การพัฒนาทางการเมืองของไทย: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหารสถาบันทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๕๐.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นลักษณะหนึ่งสำคัญของความตื่นตัวทางการเมือง เนื่องจากประชากรที่ได้รับข่าวสาร สนใจ เข้าใจ มีความรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมาก จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย ดังนั้น รัฐบาลควรที่จะส่งเสริมให้ประชากรได้รับข่าวสารทางการเมือง พร้อมทั้งกระตุ้นให้ประชากรมีความรู้และความเข้าใจกิจกรรมการเมือง รวมทั้งส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ จะช่วยให้ประชากรมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ การศึกษา และอายุ เมื่อพิจารณาถึงเรื่องการเลือกตั้ง พบว่าผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งที่สำคัญ เรียงตามลำดับคือ ครอบครัวและญาติ เพื่อนฝูง ผู้นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น และห้วคณะ^๒

ทั้งนี้ การสื่อสารกับความตื่นตัวทางการเมืองเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ประชาชนในชนบทมีระดับการสื่อสารและระดับความตื่นตัวทางการเมืองค่อนข้างต่ำ โดยประชาชนที่มีระดับการสื่อสารสูง การศึกษาสูงและมีฐานะทางเศรษฐกิจสูงมีแนวโน้มที่จะมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง ซึ่งลักษณะเฉพาะทางการเมืองของแต่ละบุคคลที่จะส่งผลให้เกิดความความตื่นตัวทางการเมือง ทั้งในด้านความคิด ความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการแสดงออกที่บ่งชี้ให้เห็นถึงระดับความตื่นตัวทางการเมือง หรือความกระตือรือร้นในการเคลื่อนไหวทางการเมือง^๓

อนึ่ง กระบวนการก่อเกิดหรือสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่ส่งผลผลักดันให้เกิด การตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตย โดยพิจารณากระบวนการกลมกลืนทางสังคมและทางการเมือง ที่ทำให้เกิดการหล่อหลอมกลายเป็นอาตมมันปัจเจกภาพ อันนำไปสู่วิถีคิดและแนวทางปฏิบัติหรือพฤติกรรมทางการเมืองจนพัฒนาเป็นอาตมมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย บนรากฐานของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่นำไปสู่การเคลื่อนไหวหรือความตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงได้ สิ่งสำคัญที่สุดคือ การจุดประกายความคิดให้กับประชาชนได้ลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิของตนเองจากการเอารัดเอาเปรียบและความไม่เป็นธรรมในสังคมได้ ในขณะที่เดียวกันก็ได้ไปละเมิดซึ่งสิทธิของผู้อื่นและสังคมโดยรวมเพราะสามารถคำนึงถึงผลกระทบความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมในวงกว้างได้ เฉกเช่นเดียวกับในอดีตที่ผ่านมา นั้น พบว่านิสิตนักศึกษาได้ร่วมกันก่อรูปขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในภาคประชาชนที่สามารถปลุกกระแสจิตสำนึกให้เกิดขึ้นจากภายในให้สามารถเต็มไปด้วยอุดมการณ์ทางการเมือง และมุ่งปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ ปราบปรามทรราชย์และขจัดการเอารัดเอาเปรียบให้หมดสิ้นไป รวมทั้งการสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทยโดยไม่ได้อาศัยแรงผลักดันเชิงผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง หรือมีการเคลือบแฝงเจือไปด้วยค่านิยมเชิงวัตถุนิยมใดๆ เหมือนเช่นสังคมในปัจจุบัน

สาระสำคัญของการสร้างคุณลักษณะพลเมืองแบบประชาธิปไตย จึงต้องเน้นที่ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เช่น รู้และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ความเป็น

^๒ ถวิลวดี บุรีกุล และโรเบิร์ต บี อัลบริทตัน, “ความต่อเนื่องของประชาธิปไตยในประเทศไทย: การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ๒๕๔๓,” เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสมาคมรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๘-๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๓, สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๓), หน้า ๕๕.

^๓ รงค์ รุ่งรุจีไพศาล, “การสื่อสารกับความตื่นตัวทางการเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านหาดสูง อ. กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี,” สารนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, (คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗).

พลเมืองของตนเอง และตระหนักว่าการปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้นมีส่วนสำคัญอย่างไรในการกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง และที่สำคัญสามารถมองเห็นความเชื่อมโยงได้ว่าวิถีความเป็นอยู่ในชีวิตของผู้คนในสังคมนั้นได้รับผลกระทบจากเชิงนโยบายของภาครัฐอย่างไร ซึ่งก็ล้วนแต่มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อประชาชน ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ส่วนใหญ่ต่างมุ่งให้ความสำคัญกับเรื่องของการอบรมกล่อมเกลาทั้งในรูปแบบเชิงปริมาณและคุณภาพ กล่าวคือการเรียนการสอนต้องเน้นให้นักศึกษาได้รับความรู้ในเชิงรุกมากขึ้น โดยไม่ได้เรียนรู้แบบตั้งรับเฉพาะความรู้ที่ป้อนให้จากห้องเรียนเท่านั้น แต่ต้องกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตยได้ด้วย มิเช่นนั้นย่อมจะไม่สามารถก่อให้เกิดการก่อรูปในเชิงคุณลักษณะพลเมืองแบบประชาธิปไตยตามที่ต้องการได้ โดยเฉพาะองค์ความรู้ทางการเมืองการปกครองนั้นจะต้องสามารถเชื่อมโยงถึงสัมพันธ์ภาพของความเป็นมนุษย์ในสังคมที่มีศักดิ์ศรีและความเสมอภาคโดยไม่ได้แบ่งแยกชนชั้น ตลอดจนมีความเกี่ยวข้องกันและกันทั้งในเชิงอำนาจและหน้าที่ในสังคมโดยรวม ทั้งนี้ปรากฏการณ์ความตื่นตัวที่เกิดขึ้นในสังคมในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกทั้งทางความคิดและพฤติกรรมทางการเมืองมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันการรับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยการขาดความไตร่ตรองหรือกลั่นกรองก็ย่อมสร้างความเสียหายให้แก่สังคมโดยรวมได้ สถานการณ์เช่นนี้จึงเป็นข้อบ่งชี้ให้เห็นถึงโอกาสทางการศึกษารวมถึงสภาพการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนทั่วไปในระดับกว้างมากขึ้น แต่ทั้งนี้ก็สามารถเข้าถึงและครอบคลุมเยาวชนหรือไม่ นั้นจึงขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญของผู้สอนในวิชาการเมือง การปกครองและที่เกี่ยวข้องว่าจะสามารถปลูกฝังจิตสำนึกทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแก่เยาวชนผ่านการเรียนการสอนได้มากน้อยเพียงใด

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ความตื่นตัวทางการเมือง หมายถึง ระดับความกระตือรือร้นในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ที่มีจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตย และตระหนักถึงสิทธิหน้าที่และบทบาทของตนเอง ในฐานะการเป็นพลเมืองที่ดีในระบบประชาธิปไตย โดยพิจารณาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่ได้พัฒนาต่อเนื่องมาจากแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลที่เรียกว่า “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความรู้ความเข้าใจ หรือด้านจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยสามารถพิจารณาจากองค์ประกอบ ๑๐ ด้าน คือ

๑. การเป็นผู้มีสิทธิเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
๒. การเป็นผู้มีความเสมอภาค
๓. การมีสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ
๔. การมีสิทธิแสดงความคิดเห็น
๕. การมีสิทธิทางการเมือง
๖. ความเชื่อมั่นในการร่วมแรงร่วมใจพัฒนาสังคมประเทศ
๗. การมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสาร
๘. การมีสิทธิให้สื่อมวลชนมีจริยธรรม
๙. การมีสิทธิเป็นผู้ปฏิบัติทางการเมือง

๑๐. การมีสิทธิเรียกร้อง คาดหวัง และต่อสู้ให้ตนเอง ครอบครัว และสมาชิกสังคมได้รับสิทธิอันชอบด้วยกฎหมาย^๔

“ความตื่นตัวทางการเมือง” ขึ้นอยู่กับตัวแปรที่สำคัญ คือ

๑. วุฒิภาวะทางการเมืองของผู้สมัครและผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ข่าวสารข้อมูลความรู้ และจิตสำนึกของการที่จะพยายามจรรโลงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม และน้ำใจนักกีฬา โดยปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งของการเลือกตั้ง

๓. การจัดหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นในการบ่มเพาะจิตสำนึกเรื่องอุดมการณ์ จริยธรรมทางการเมือง มารยาททางการเมือง กระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ โดยนำตัวอย่างการเมืองที่ดีจากประเทศต่างๆ รวมทั้งในสวนดีที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น การเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่กล่าวมาแล้วเป็นหลักสูตรในการสอนต่อไป ตั้งแต่ชั้นประถม มัธยม จนถึงชั้นมหาวิทยาลัย รวมตลอดทั้งโรงเรียนการเมืองทั้งหลายซึ่งควรจัดขึ้นโดยสภาพัฒนาการเมือง โดยเฉพาะการอบรมเรื่องความรู้ ค่านิยมและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือที่เรียกว่า “*อาตมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย*” (Democratic Political Self) นั้น^๕ สามารถพัฒนาให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองไทย ดังลักษณะอาตมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของปัจเจกบุคคล ดังนี้

๑. ตนเป็นบุคคลที่มีสิทธิเสรีภาพ มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิที่จะดำรงตนภายใต้กรอบกฎหมายของบ้านเมือง ไม่มีใครจะมาแสดงอำนาจบาตรใหญ่กับตนได้

๒. ตนเป็นบุคคลที่มีความเสมอภาคในทางการเมืองและความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายกับผู้ร่วมชาติ การเลือกปฏิบัติด้วย เหตุความแตกต่างทางศาสนา เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ตนจะไม่ยอมให้เกิดขึ้น

๓. สิทธิเสรีภาพของตนในฐานะประชาชนได้ถูกรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญ ตนมีสิทธิที่จะทวงสิทธิ์ดังกล่าว ถ้าถูกละเมิดโดยใครก็ตาม

๔. ตนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น มีสิทธิที่จะประท้วงคัดค้านการกระทำอันใดก็ตามที่มาจากหน่วยราชการหรือรัฐบาล ที่มีต่อสิทธิขั้นมูลฐานของตนในฐานะที่เป็นประชาชนผู้เสียภาษี

๕. ตนมีสิทธิการเมืองที่จะลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง เลือกผู้ที่จะเป็นผู้แทนของตนให้รัฐสภา มีสิทธิในการที่จะกำหนดว่าต้องการให้ใครทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร

^๔ลิติต ธีรเวคิน, *การเมืองไทยและประชาธิปไตย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มิสเตอร์ก๊อบบี้, ๒๕๕๒), หน้า ๗.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

๖. มีความเชื่อมั่นว่าทุกอย่างในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น สามารถที่จะทำให้ดีขึ้นได้ถ้า ร่วมแรงร่วมใจกัน ผลักดันให้สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นโดยผ่านกลไกของรัฐ และรัฐมีภาระหน้าที่ในการ ตอบสนองความต้องการของชุมชนของตนที่เรียกร้องอย่างสมเหตุสมผล

๗. ในฐานะเป็นประชาชนของประเทศที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น ตนมีสิทธิที่จะมีข่าวสาร ข้อมูล แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อตกลงอันใดก็ตามที่ประเทศของตนกำลังจะทำกับประเทศอื่น ทั้งนี้ เริ่มตั้งแต่สนธิสัญญาทางการค้า ภาษีอากร พันธมิตรในทางการเมือง พันธมิตรในการสงคราม ข้อตกลงแลกเปลี่ยนต่างๆ ซึ่งอาจจะมีผลบวกและผลลบ ในฐานะประชาชนจึงมีสิทธิที่จะติดตามหา ข้อมูลและแสดงความคิดเห็น

๘. ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนการเมือง ตนมีสิทธิที่จะได้เห็นสื่อมวลชนที่มีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ มีสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่จะเสนอข่าวที่ถูกต้อง เป็นปากเป็นเสียงให้กับ ประชาชน และสร้างมาตรฐานที่ถูกต้องและยุติธรรมให้กับสังคม

๙. ในฐานะที่เป็นสมาชิกและประชาชนผู้ซึ่งมีความพร้อมในแง่คุณวุฒิ การศึกษา ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ ตนย่อมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนฐานะจากประชาชนผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่ได้กล่าวมาแล้ว มาสู่การเป็นผู้ปฏิบัติการทางการเมืองโดยการลงเลือกตั้งในองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภา หรือแม้แต่การทำหน้าที่ในฝ่ายบริหาร หรือทำ หน้าที่อื่นใดที่ตนสามารถจะกระทำได้ตามครรลองของกฎหมาย

๑๐. ในฐานะประชาชนของชุมชนการเมือง ตนมีสิทธิที่จะเรียกร้อง คาดหวัง และต่อสู้ให้ ตนและสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งเพื่อนร่วมชาติทุกคนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็น มนุษย์ โดยมีปัจจัยสี่ มีสิทธิเสรีภาพโดยประกันกฎหมายและบังคับโดยกฎหมายและมีโอกาสเข้าถึง การศึกษา การประกอบอาชีพ เพื่อยกฐานะของตนในทางสังคมและเศรษฐกิจให้ดีขึ้นกว่าเดิม

อาตมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Political Self) จึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะมีส่วนผลักดันให้สังคมนั้นๆ สามารถพัฒนาความตื่นตัวทางการเมือง ทำให้ประชาชนมี ความรู้สึกว่ามีสมรรถนะทางการเมือง (Political Efficacy) สูง และสำคัญที่สุดเป็นส่วนที่จะเป็น พื้นฐานของการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ยั่งยืนสืบต่อไป

ตารางที่ ๒.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับความตื่นตัวทางการเมือง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ลิขิต อีร์เวคิน (๒๕๕๒), หน้า ๘.	๑. วุฒิภาวะทางการเมืองของผู้สมัครและผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ๒. วัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความ ยุติธรรม ๓. การจัดหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มุ่งเน้นในการบ่มเพาะจิตสำนึกเรื่องอุดมการณ์ จริยธรรมทาง การเมือง มารยาททางการเมือง

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสาร (Communication) หมายถึง กระบวนการของการถ่ายทอดสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารโดยผ่านช่องสื่อซึ่งเป็นตัวกลางและช่องทางที่นำสารไปสู่เป้าหมายหรือผู้รับโมเดลของการสื่อสารในการสื่อสารโดยทั่วไปมีโมเดลที่ใช้อธิบายความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันขององค์ประกอบ เรียกว่า SMCR Model ของ David K. Berlo คือ

๑. Sender : ผู้ส่งสาร ผู้เริ่มกระบวนการการสื่อสารด้วย ความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง
๒. Message : สาร เนื้อหาสาระ และความหมายที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อไปถึงผู้รับสารซึ่งอาจอยู่ในรูปของภาษาทั้งพูดและเขียน และกิริยาท่าทางที่แฝงไว้ด้วยความหมายที่ผู้ส่งสารต้องการให้ผู้รับสารแปลความหมายนั้นออกมา
๓. Channel : ช่องสื่อ ช่องทางที่สารถูกส่งผ่านเพื่อให้ไปถึงผู้รับ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสื่อประเภทการรับรู้ทั้ง ๕ ลักษณะ คือการมองเห็น การได้ยิน การรับรู้กลิ่น การรับรู้รส และการสัมผัส
๔. Receiver : ผู้รับสาร คือบุคคลปลายทางที่สารจะเดินทางไปถึงและทำความเข้าใจใน ความหมายของสารที่ถูกรับมาจากผู้ส่งสาร

นอกจากนี้ สามารถอธิบายได้จากการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) หรือทฤษฎีระบบของ เดวิด อีสตัน (David Easton) เพื่อทำความเข้าใจระบบสังคมการเมืองเกี่ยวกับการนำเข้า (Input) และผลิตผลของระบบการเมือง (Output) ซึ่งในที่นี้จึงหมายถึง ระเบียบนโยบาย กฎหมาย ต่างๆ ในสังคมเพื่อแจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าแก่ประชาชน

ทฤษฎีการสื่อสาร (Communication Theory) อธิบายว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการส่งสาร จากผู้ส่งสาร (Sender) ไปยังผู้รับสาร (Receiver) ให้ผู้รับสารเข้าใจสาระของสารได้ตามจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสารซึ่งมีลักษณะ เช่น การชักนำ การประสานงาน การสร้างความบันเทิง การให้สารสนเทศ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งล้วนแต่มีประโยชน์เชิงสร้างสรรค์แก่ผู้รับสาร กระบวนการสื่อสารที่ใช้กันมากที่สุด คือ การชักนำ (Persuasion) ซึ่ง Dainton and Zelley^๖ ได้ให้นิยามว่า เป็นการสื่อสารของมนุษย์ที่ผู้ส่งสารพยายามใช้อิทธิพลต่อผู้รับสารทำให้ผู้รับสารเปลี่ยนความเชื่อ ค่านิยม และเจตคติ นอกจากนี้ มีทฤษฎีการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อชักนำให้บุคคลเปลี่ยนความเชื่อ ค่านิยมและเจตคติที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีการตัดสินใจในทางสังคม (Social Judgment Theory) ทฤษฎีการพิจารณาก่อนเชื่อ (Elaborative Likelihood Theory) ทฤษฎีความไม่คล้อยจองทางปัญญา (Theory of Cognitive Dissonance) ทฤษฎีกระบวนการทัศน์เชิงพรรณนา (Narrative Paradigm Theory) ซึ่งต่างก็มีเป้าหมายให้ผู้รับสารทำตามและผู้ส่งสารเปลี่ยนความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติตามจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสาร

^๖ M. Dainton and E.D. Zelley, *Applying Communication Theory for Professional Life*, (California: Sage, 2005), p. 12.

จากลักษณะของ SMCR Model จะเป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญต่อขีดความสามารถของผู้ส่งและผู้รับที่จะทำให้การสื่อความหมายนั้นได้ผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด ได้แก่ ส่งให้บุคคลเป้าหมาย (โดยการถ่ายทอด) อันเป็นผู้รับที่อยู่ปลายทางโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา (Educational Process) ที่จัดขึ้นให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและความจำเป็นของผู้เรียนหรือบุคคลเป้าหมาย ดังนั้น การเรียนรู้ของบุคคลเป้าหมาย จึงต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของการพัฒนาบุคคลเป้าหมายไว้ล่วงหน้าว่าต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านใด เช่น อาจเป็นด้านความรู้ (Knowledge) ทศนคติ (Attitude) หรือทักษะ (Skill) หรือการปฏิบัติ (Practice) พฤติกรรมทุกๆ ด้านของบุคคลเป้าหมาย

โดยเฉพาะแนวคิดด้าน “การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication)” ซึ่งมีลักษณะเป็นการสื่อสารเพื่อสาธารณชนที่เปิดเผยไม่จำกัดผู้รับสาร เพื่อเสนอเรื่องราวทางการเมืองหรือสนับสนุนกระบวนการทางการเมือง ด้วยการพัฒนาเนื้อหาของข้อมูลข่าวสารหรือประเด็นต่างๆ และนำเสนอผ่านช่องทางการสื่อสารไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่พึงประสงค์ ซึ่งบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารทางการเมืองในฐานะเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญ คือการถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ทางการเมืองโดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น สื่อบุคคล สื่อมวลชนเพื่อการเผยแพร่ปลูกฝังอุดมการณ์และทัศนคติทางการเมือง และการพัฒนาทางการเมืองไปสู่ทิศทางที่ประเทศได้ตั้งเป้าหมายและอุดมการณ์นั้นไว้ตลอดจนเป็นการดึงดูดให้ประชาชนสนใจด้วย เพราะหากสื่อมวลชนให้น้ำหนักความสำคัญแก่เรื่องใด ประชาชนก็มักให้ความสำคัญกับเรื่องนั้นมากขึ้นตามไปด้วย และที่สำคัญยิ่งคือ บทบาทความสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองเพื่อเป็นการกล่อมเกลากองการเมือง (Political Socialization) และการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Learning)

ไบรอัน แมคแนร์ (Brian McNair)^๗ กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของสื่อในด้านการเมืองไว้ ๕ ประการ ดังนี้

๑. การแจ้งข่าวสารแก่ประชาชน (Inform) คือสื่อต้องทำหน้าที่อธิบายถึงสภาพแวดล้อมรอบตัวในเชิงสังเกตการณ์แบบสำรวจและการเป็นผู้เฝ้าดู (Monitor) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้กับประชาชน

๒. การให้การศึกษาแก่ประชาชน (Education) คือ สื่อมีหน้าที่ต้องให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ หรือข้อเท็จจริง (Fact) แก่ประชาชน

๓. การเป็นเวที (Platform) เพื่อหน้าที่สื่อกลางสาธารณะในการเปิดกว้างให้มีการสำรวจ ประชามติและความคิดเห็นของสาธารณชนต่อเรื่องสำคัญหรือเรื่องที่เป็นวาทกรรมทางการเมือง

^๗ Brian McNair, *An Introduction to Political Communication*, (London and New York: Routledge, 1995), p. 8.

๔. การรายงานข่าวและการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและสถาบันทางการเมืองแก่ประชาชนในลักษณะของการเฝ้ายาม

๕. การสนับสนุนให้มีการแสดงทัศนะทางการเมือง โดยสื่อมวลชนต้องสามารถทำหน้าที่เป็นช่องทางดังกล่าวในวิถีประชาธิปไตย

การสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทัศนะความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ทางการเมืองระหว่างบุคคล ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคม โดยระบบการเมืองหรือรัฐบาลจะได้หาช่องทางให้ประชาชนได้รับทราบนโยบายและกิจกรรมของรัฐบาลกับการที่ประชาชนจะได้เรียนรู้ถึงนโยบายและกิจกรรมต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนโดยที่

๑) เกี่ยวข้องกับบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรือมากกว่านั้น

๒) เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

๓) เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันทางการเมือง^{๘๘}

อัลมอนด์และพาวเวลล์ (Almond and Powell)^{๘๙} อธิบายว่า การสื่อสารทางการเมืองคือ หน้าที่ของระบบในขั้นพื้นฐาน (Basic System Function) ซึ่งจะมีผลในการรักษา และเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองและโครงสร้างทางการเมือง ความจริงแล้วอาจกล่าวได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ในระบบการเมืองมีส่วนเกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการสื่อสาร ซึ่งมักเป็นทั้งในรูปของต้นเหตุและผลลัพธ์ แหล่งข้อมูลข่าวสารอันเป็นต้นกำเนิด และเป็นผู้ส่งสาร (Sender) ผ่านช่องทางหรือสื่อ (Channels) ในการนำข้อมูลข่าวสารไปถึงผู้รับสาร (Receiver) และอาจจะมีการส่งข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) โดยผู้รับข่าวสาร (Receiver) จะกลายเป็นผู้ส่งสาร (Sender) ส่งข้อมูลข่าวสารป้อนกลับไปยังผู้ส่งสารเดิมที่ได้กลายมาเป็นผู้รับสารก็ได้^{๙๐}

วอร์เรน เค อกรี (Warren K. Agree) และคณะ^{๙๑} มองการสื่อสารทางการเมืองว่า เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทัศนะและความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ทางการเมืองระหว่างบุคคล การสื่อสารทางการเมืองนับเป็นกระบวนการพิเศษที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง และทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมการเมือง

^{๘๘} พฤทธิสาดณ ชุมพล, ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๑.

^{๘๙} G. A. Almond and G. B. Powell, *Comparative Politics: Political Communication*, (Boston: Little Brown, 1978), pp. 141-144.

^{๙๐} Ibid., pp. 6-10.

^{๙๑} Warren K. Agree, Phillip H. Althoff and Edwin Emery, *Introduction to Mass Communication*, (New York : Harper & Row, 1976), p. 4.

เดนตัน และ วัตต์เวิร์ด (Denton and Woodward)^{๑๒} ได้ให้ความหมายของคำว่า การสื่อสารทางการเมือง ว่าหมายถึง การสนทนาและเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างบริสุทธิ์เกี่ยวกับ การจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ (เช่น รายได้ ภาษีอากร) อำนาจหน้าที่อย่างเป็นทางการ (อำนาจในทางตุลาการ, นิติบัญญัติ และบริหาร) และการให้คุณให้โทษอย่างใดอย่างหนึ่งตามอำนาจหน้าที่นั้นๆ

คาร์ล ดับบลิว ดอยช์ (Karl W. Deutsch)^{๑๓} ได้ชี้ให้เห็นถึงการสื่อสารและการควบคุมว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งของระบบการเมือง เปรียบเสมือนเส้นใยแมงมุมของการสื่อสารทางการเมือง หรือเรียกว่าเป็นเสมือนเส้นประสาท (The Nerves of Government) ของระบบการเมือง ทั้งนี้ เขาได้อธิบายถึงกระบวนการสื่อสารทางการเมืองว่า เป็นเรื่องของ การแสดงออกซึ่งความเรียกร้องต้องการของประชาชน การตอบสนองของรัฐ อันนำไปสู่การตัดสินใจ อันเป็นผลจากการสื่อสารทางการเมืองในสังคมนั้น ระบบการเมืองจะสามารถดำรงคงอยู่และมีบูรณภาพได้ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะ “ตอบสนอง” ต่อการเรียกร้องต้องการทางการเมือง การสื่อสารทางการเมืองเป็นตัวกลางหรือสื่อกลางระหว่างสมาชิกของระบบการเมือง กล่าวคือ เป็นช่องทางในการเสนอข้อกล่าวหาหรือข้อกล่าวหาเกี่ยวกับการตัดสินใจและนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล ให้ประชาชนได้รับรู้ ในขณะเดียวกัน ก็จะเป็นกระบวนการในการนำเอาข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชนไปให้รัฐบาลได้รับรู้เช่นกัน

วิลเบอร์ ชรามม์^{๑๔} (Wilbur Schramm) กล่าวถึงสิ่งที่สื่อมวลชนจะทำได้ในการพัฒนาประเทศ โดยทำหน้าที่สื่อในฐานะยอมคอยเหตุ รายงานให้คนทราบเหตุการณ์ที่อยู่ไกลเกินจะรับทราบเองโดยตรงได้ รวมทั้งช่วยขยายความรู้ความเข้าใจให้กว้างขึ้น ตลอดจนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการตัดสินใจ คือจะเข้าไปช่วยในทางอ้อมในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ที่ฝังแน่นหรือค่านิยมที่คนเห็นว่ามีคุณค่า สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ป้อนข่าวสารให้แก่ช่องทางระหว่างบุคคลผู้ทรงอิทธิพลหรือผู้นำความคิดมักจะเน้นพวกที่ใช้สื่อมวลชนมาก ทุกคนที่ได้รับสื่อมวลชนผู้มีความคิดจะนำสิ่งที่ได้รับจากสื่อมวลชนไปพูดคุยอภิปรายกับสมาชิกในกลุ่มอีก การอภิปรายมักจะนำไปสู่การตัดสินใจและมีผลในเชิงพฤติกรรมการแสดงออกต่อไป การสื่อสารมวลชนจะทำให้ผู้รับสารได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ทำให้เป็นคนมีความรู้ความเข้าใจในหลักสำคัญของระบบการเมือง และที่สำคัญคือการปลูกให้เกิดความตื่นตัวทางการเมือง หรือสำนึกทางการเมืองที่ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ ตามครรลองของประชาธิปไตย เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดต่อกับเจ้าหน้าที่

^{๑๒} Denton and Woodward, Quoted in Brian McNair, *An Introduction to Political Communication*, (London: Routledge, 2003), p. 3.

^{๑๓} Karl W. Deutsch อ้างใน อาคม สุวรรณกันทา, “การรายงานข่าวสืบสวนทางการเมืองในหนังสือพิมพ์ไทยและผลกระทบต่อการบริหารของสังคม”, *การค้นคว้าแบบอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๔๒๔.

^{๑๔} วิลเบอร์ ชรามม์, อ้างถึงใน ชม ภูมิภาค, *หลักการประชาสัมพันธ์*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๓๔.

รัฐบาลในการแก้ปัญหา ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นอาตมมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคคลให้เข้มข้นยิ่งขึ้นต่อไป

พฤทธิสาณ ชุมพล^{๑๕} กล่าวถึงการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ว่าเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทักษะ และความคิดเห็น ตลอดจนจนประสบการณ์ต่างๆ ในทางการเมืองระหว่างบุคคล ซึ่งก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองโดยระบบการเมืองหรือรัฐบาลจะได้หาช่องทางให้ประชาชนได้รับทราบนโยบายและกิจกรรมของรัฐบาลกับการที่ประชาชนจะได้เรียนรู้ถึงนโยบายและกิจกรรมต่างๆ ในกระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นจริงนั้น ผู้รับสารเมื่อได้รับสารจากผู้ส่งสารแล้ว อาจมีปฏิกิริยาตอบโต้กลับไปสู่ผู้ส่งสาร ซึ่งเรียกว่า การสื่อสารสองทาง ซึ่งเมื่อมีการตอบโต้กลับแล้ว บทบาทของผู้รับสารก็อาจจะเปลี่ยนไปเป็นผู้ส่งสาร ในขณะที่ผู้ส่งสารเองนั้น ก็สามารถที่จะเปลี่ยนบทบาทจากผู้ส่งสารไปเป็นผู้รับสารได้เช่นกัน เช่น การพูดคุยกันระหว่าง ๒ คน ก็จะมีการโต้ตอบระหว่างกันทั้งคู่จะผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสาร

อีกนัยหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุมาจากภายนอกของระบบของสังคมนั้น มี ๒ ลักษณะที่เป็นเสมือนเครื่องมือหรือวิธีการที่จะนำประดิษฐกรรมจากภายนอกของระบบของสังคมทั้งในส่วนที่เป็นประดิษฐกรรมทางวัตถุ หรือประดิษฐกรรมทางสังคม เข้ามาในระบบของสังคมนั้นคือ การแพร่กระจายและการยืมทางวัฒนธรรม ซึ่งทั้ง ๒ วิธีการนี้ มีการสื่อสารเป็นช่องทางหรือเป็นเครื่องมือ นำประดิษฐกรรมจากภายนอกเข้าสู่ภายในระบบของสังคมได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่กระจายนั้น หากประดิษฐกรรมจากภายนอกมีความเด่นกว่า มีพลังมากกว่า ก็จะเกิดการกลืนกัน หรือเกิดการครอบงำกันเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในทางวัฒนธรรม ที่เรียกว่า การกลืนกันทางวัฒนธรรมหรือการครอบงำทางวัฒนธรรม ซึ่งการครอบงำทางวัฒนธรรมนี้ ก็มีการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญ โดยผ่านการทำหน้าที่ที่ไม่เปิดเผยของสื่อมวลชนนั่นเอง โดยเฉพาะจากสื่อขนาดใหญ่ดังที่พิมล พุทธิพิธ กล่าวว่า โดยเฉพาะการครอบงำระหว่างประเทศ หมายถึง การใช้อำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจเพื่อแพร่กระจายค่านิยม (Values) และความเคยชินในการปฏิบัติ (Habits) ของวัฒนธรรมจากภายนอก เพื่อเข้าไปแทนที่ค่านิยมและการปฏิบัติด้วยความเคยชินที่มีอยู่เดิม อาวุธสำคัญในการครอบงำทางวัฒนธรรม คือ สื่อต่างๆ เป็นจักรวรรดินิยมทางการเมืองทำให้เกิดการผลิตวัฒนธรรมเชิงอุตสาหกรรม เช่น การสร้างหนังสร้างละคร สร้างเพลงขึ้นมา ทำให้วัฒนธรรมต้องกลายเป็นสินค้าที่สามารถขายได้ทั้งมูลค่าใช้สอยและมูลค่าสัญลักษณ์^{๑๖}

^{๑๕} พฤทธิสาณ ชุมพล, ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๑.

^{๑๖} พิมล พุทธิพิธ, สังคมวิทยาการเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <<http://www.phanom.ru.ac.th/master/ma6/ps710/PS710Pimon.doc>> [๑๐ สิงหาคม ๒๕๖๓].

ดังนั้น หากถามว่า กระบวนการสื่อสารนี้เป็นกระบวนการสื่อสารทางการเมืองหรือไม่นั้น หลักการสังเกตที่เห็นได้ชัดเจน คือ สิ่งใดก็ตามที่มีการรวมกลุ่มกันมากกว่าสองคนขึ้นไป ถือเป็น การสื่อสารทางการเมือง เนื่องจากเป็นการกระจายข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือเป็นหน่วยงานต่างๆ เช่น การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน ผ่านบุคคล และผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ที่ทำให้กลุ่มคนนั้นๆ ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกัน หรือได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรนั้นๆ ด้วย

จากแนวคิดต่างๆ ข้างต้น พอสรุปได้ว่า การสื่อสารทางการเมือง หมายถึง การถ่ายทอด ข้อมูลและข่าวสารทางการเมืองหรือแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลอันเกี่ยวกับการเมืองโดยตรง ระหว่างสมาชิกในระบบการเมือง ทั้งในแง่ของปัจเจกบุคคล และคณะบุคคลกับรัฐบาล ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งการสื่อสารระหว่างสถาบันการเมืองต่างๆ เช่น รัฐบาล สภาผู้แทนราษฎร พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ กับประชาชน การสื่อสารระหว่างนักการเมืองกับประชาชน และระหว่างนักการเมืองกับสถาบันทางการเมืองไปยังส่วนอื่นๆ ของระบบการเมือง เป็นต้น การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญ ที่มีผลต่อการรักษาสถานภาพ และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมือง และโครงสร้างทางการเมืองในระบบการเมืองนั้นๆ นอกจากนี้ การสื่อสารทางการเมืองยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทางการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งในแต่ละสังคมจะเกิดขึ้นได้หรือไม่เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับระดับการพัฒนาและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารทางการเมืองเป็นประการสำคัญ

ความสำคัญของการสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นหรือทัศนคติของบุคคล ตลอดจนอาจทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและแบบแผนแห่งความเป็นอยู่ในสังคมได้ ในทำนองเดียวกัน การสื่อสารทางการเมืองเองก็เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาทางการเมืองของระบบการเมืองด้วยเช่นกัน กล่าวคือ การสื่อสารทางการเมืองจะทำให้ประชาชนได้รับรู้ และเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ ทางการเมือง เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ก็อาจจะก่อให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญและจำเป็นของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบการเมือง จะทำให้รัฐบาลสามารถรับรู้ถึงความต้องการของประชาชนและสามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างถ้วนทั่ว^{๑๗}

ไบรอัน แมคแนร์ (Brian McNair)^{๑๘} ได้ระบุถึงคุณลักษณะสำคัญ ๓ ประการ ของการสื่อสารทางการเมืองไว้ดังนี้

^{๑๗} พงุทธิสาดิน ชุมพล, ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น, หน้า ๒๐๙-๒๑๐.

^{๑๘} Brian McNair, *An Introduction to Political Communication*, 2nd ed., (New York: Routledge, 1999), p. 5.

๑. การสื่อสารทุกรูปแบบที่ดำเนินการโดยนักการเมืองและผู้ที่เกี่ยวข้องทางการเมืองโดยมีวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง

๒. การสื่อสารที่สื่อมวลชนและผู้เลือกตั้งส่งถึงนักการเมือง

๓. กิจกรรมการสื่อสารที่สื่อมวลชนนำเสนอเกี่ยวกับการเมือง เช่น การรายงานข่าว บทบรรณาธิการ ฯลฯ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า กิจกรรมทางการเมืองทั้งหมด เป็นการสื่อสารทางการเมือง ไม่เพียงการพูด การเขียน แต่ทุกอย่างที่ปรากฏสู่สายตา ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย ทรงผม ตราสัญลักษณ์ ล้วนเป็นองค์ประกอบของการสื่อสารอันจะนำไปสู่สิ่งที่เป็นภาพลักษณ์ (Image) หรืออัตลักษณ์ (Identity) ของบุคคล

กล่าวโดยสรุปแล้ว การสื่อสารทางการเมืองเป็นเครื่องมือที่สำคัญในระบบการเมือง หากพิจารณาตามแนวทางทฤษฎีระบบจะพบว่า การสื่อสารทางการเมืองเป็นทั้งปัจจัยนำเข้า (Input) และปัจจัยส่งออก (Output) ของระบบการเมือง กล่าวคือ ประชาชนสามารถส่งผ่านข้อเรียกร้อง รวมถึงความคิดเห็นต่างๆ ที่มีต่อรัฐบาล นโยบายหรือผลงานของรัฐบาล ผ่านช่องทางการสื่อสารทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง ผู้แทนของประชาชน รวมถึงสื่อมวลชน ไปสู่รัฐบาล ขณะที่ฝ่ายรัฐบาลเองสามารถนำเสนอ นโยบาย ข่าวสารจากทางรัฐบาลไปสู่ประชาชนโดยผ่านช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่ สำหรับประเทศที่ปกครองในระบอบเผด็จการ รัฐบาลอาจใช้การสื่อสารทางการเมืองเป็นเครื่องมือในการโน้มน้าว หรือโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นและยอมรับในรัฐบาล จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบการปกครองแบบใด การสื่อสารทางการเมืองก็มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาระบบการเมืองทั้งสิ้น สำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การสื่อสารทางการเมืองแบบสองทางเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง การสื่อสารทางการเมืองระหว่างบุคคลเป็นวิธีการสื่อสารทางการเมืองที่ดี ก่อให้เกิดประโยชน์ในแง่การสร้าง ความสนใจ การยอมรับแนวคิด การเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ดี เข้าใจกระบวนการสื่อสาร และจิตวิทยาการสื่อสาร มีทักษะในการสื่อสาร มีความรู้เรื่องในประเด็นปัญหาทางการเมืองเป็นอย่างดี และสามารถส่งผ่านข้อเรียกร้องรวมถึงความคิดเห็นต่างๆ ที่มีต่อรัฐบาลด้วย^{๑๙}

บทบาทของกระบวนการสื่อสารกับการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองมีบทบาทสำคัญในด้านการเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นการกระจายข่าวสารได้แล้ว ยังเป็นการนัดหมายสื่อสารให้ทราบความเป็นมาเป็นไปของการเมือง ทิศทาง

^{๑๙} สาลินี หลีหจเจริญกุล, “พฤติกรรมการสื่อสารกับความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ ๑๘ ของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกลุ่มอายุ ๑๘-๒๐ ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน), (คณะวารสารศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๙.

ต่างๆ ในการบริหารจัดการทางการเมือง การสื่อสารจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกระบวนการทางการเมือง ทั้งที่ปรากฏตามแนวคิดทฤษฎีเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นตัวกำหนด และในประเด็นที่ว่าผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครองนั้น ใช้และควบคุมการสื่อสารเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งทำให้บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารนั้น เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบาย สภาวะและใช้อำนาจทางการเมือง และส่งผลย้อนกลับมาที่สังคมอีก โดยทำให้การทำหน้าที่ของการสื่อสารนั้นเป็นการทำหน้าที่ที่เป็นอันตรายหรือผิดเพี้ยนไป หรือก่อให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ หรืออบรมบ่มเพาะสมาชิกของสังคมไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

๑. กระบวนการสื่อสารกับการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง

ความมีเสถียรภาพทางการเมืองใดๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพและความชอบธรรมของระบบการเมืองด้วยควมมีประสิทธิผล หมายถึงปฏิบัติการจริงซึ่งระบบการเมืองสามารถสร้างความพอใจในหน้าที่พื้นฐานของระบบแก่ประชาชนและกลุ่มพลัง เช่น กลุ่มธุรกิจ กลุ่มทหาร เป็นต้น ส่วนความชอบธรรมทางการเมืองนั้น หมายถึง สมรรถนะของระบบการเมืองในอันที่ทำให้ประชาชนและกลุ่มพลังทั้งหลายในระบบเชื่อว่าสถาบันทางการเมืองทั้งหลายของระบบมีความเหมาะสมดีแล้ว ความชอบธรรมนั้น มีลักษณะเป็นการประเมินค่าของกลุ่มต่างๆ ที่จะยอมรับระบบการเมืองว่า มีความชอบธรรมหรือไม่ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าค่านิยมของกลุ่มสอดคล้องกับระบบการเมืองนั้นหรือไม่เพียงใด ในประเด็นดังกล่าวนี้ การสื่อสารในระบบเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างความสอดคล้องต้องกัน (Consensus) ของประชาชนหรือกลุ่มต่างๆ ในแต่ละระบบการเมืองหรือระหว่างระบบการเมือง^{๒๐} กล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงนั้นก็คือ ความชอบธรรมทางการเมืองหมายถึงการยอมรับของมวลชนหรือกลุ่มพลังต่อการใช้อำนาจ (Power) ของนักการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ว่าเป็นอำนาจหน้าที่ (Authority) หรืออำนาจหน้าที่ถูกต้อง ความชอบธรรมมีพื้นฐานมาจากการที่คนในชาติ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลกลุ่มต่างๆ มีความสอดคล้องต้องกัน ในความรู้ ความรู้สึก และการประเมินค่าสิ่งต่างๆ เช่น การแสดงออกทางการเมืองดังกล่าวนี้มีความชอบธรรม

อย่างไรก็ตาม จากพัฒนาการของเทคโนโลยีทางการสื่อสารในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาที่ทำให้เกิดช่องทางการสื่อสารใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้น เช่น โทรสาร โทรศัพท์เคลื่อนที่ วิทยุติดตามตัว การสื่อสารผ่านดาวเทียม และการสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ประกอบกับสื่อมวลชนทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป มีรายการต่างๆ ที่ให้ข้อมูลข่าวสารความรู้และความคิดเห็นต่างๆ มากขึ้น ทั้งนี้ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น โทรศัพท์เข้าไปแสดงความคิดเห็นหรือลงมติในเรื่องที่กำลังเป็นประเด็นขัดแย้งกัน มีการสำรวจความนิยมในพรรคการเมือง

^{๒๐} วัลลภ ลำพาย, “แนวคิดและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง หน่วยที่ ๓”, *ประมวลชุดวิชาการสื่อสารทางการเมือง*, หน้า ๒๓-๒๔.

รัฐมนตรี นักการเมือง และมีการสำรวจความเห็นต่อสถานการณ์ เหตุการณ์และนโยบายทางการเมือง ออกมาอย่างสม่ำเสมอ เช่น การสำรวจของสวนดุสิตโพล เอแบคโพล เป็นต้น จนอาจกล่าวได้ว่า ก่อให้เกิดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ตื่นตัว มีความเคลื่อนไหวที่จะสื่อสารทางการเมืองในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาอยู่ที่ว่า การสื่อสารทางการเมืองนั้นก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือไม่? อย่างไร? ตามทฤษฎีของ มาติเนซ กุซแมน (Martinez Guzman) ซึ่งได้วิเคราะห์เกี่ยวกับสันติภาพและการพัฒนา รวมถึงวิวัฒนาการของสันติศึกษาในโลกตะวันตกไปจนถึงเชื่อมโยงการใช้สันติวิธี และการพัฒนาสังคมในบริบทของโลกที่พัฒนาแล้ว กำลังพัฒนา และด้อยพัฒนา หลักความคิดทางสันติศึกษาเหล่านี้ ตั้งอยู่บนรากฐานที่ว่า มนุษย์นั้นมีศักยภาพในการสร้างสรรค์และทำลาย ทฤษฎีและแนวทางการปฏิบัติทางสันติวิธีที่สร้างสรรค์จะช่วยนำพาให้มนุษย์คิดและทำในสิ่งที่เป็คุณประโยชน์ต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบตัว และคุณประโยชน์ที่เกิดขึ้นนั้นก็ส่งผลให้มีวิวัฒนาการของสันติวัฒนธรรมขึ้นในสังคมมนุษย์^{๒๑} และเอ็มมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับมนุษย์ว่า มนุษย์ต้องมีสันติภาพ สิทธิมนุษยชน และการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เราทุกคน รวมไปถึงจริยพันธะทางใจในอันที่จะต้องปฏิบัติตามธรรมะ เพราะว่าเรามีความสำนึกในศีลธรรมอันเป็นข้อเท็จจริงอันบริสุทธิ์ จริยพันธะนี้เกิดขึ้นมาเอง โดยที่ไม่ต้องได้รับการกระตุ้น เป็นกฎที่ไม่มีผู้ใดกำหนดขึ้น แต่เป็นกฎธรรมชาติซึ่งต่างจากกิเลสตัณหาหรือความใคร่ความอยาก จริยพันธะเป็นสิ่งที่ลึกลับ ซ่อนเร้น และจริงยิ่งกว่าประสบการณ์ต่างๆ ดังนั้น จึงสามารถแสดงออกมาในด้านคุณธรรมของตนเอง โดยอาศัยหลักศีลธรรมเท่านั้น เป็นกฎในการอธิบาย^{๒๒}

ดังนั้น ประชาชนจึงมีส่วนร่วมในการทำให้การสื่อสารทางการเมืองเกิดการสื่อสารอย่างสันติ หากพิจารณาจากความจริงในการสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบัน จะพบว่า ประชาชนไม่ได้อยู่ในฐานะเป็นผู้รับสารฝ่ายเดียวอีกต่อไป โดยเฉพาะประชาชนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งในปัจจุบัน มีศักยภาพที่จะแสดงออกถึงข้อเรียกร้อง ความต้องการและความคิดเห็นทางการเมืองต่างๆ อย่างเสรีมากขึ้น ซึ่งรูปแบบของการสื่อสารทางการเมืองนั้นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจสรุปหาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง จากการสื่อสารทางเดียวมาเป็นการสื่อสารสองทางได้โดยใช้แนวคิดเรื่องเทคโนโลยีการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาเป็นกรอบในการอธิบาย

๒. กระบวนการสื่อสารกับการสร้างบูรณาการทางการเมือง

ในทางการเมืองนั้น แต่ละระบบการเมืองต่างแสวงหาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายมักจะมีปัญหาในด้านความไร้บูรณาการ (Disintegration)

^{๒๑} Martinez V. Guzman, *The Power of Identity*, (Barcelona : Icaria Editorial, 2001), p. 1.

^{๒๒} I. Kant, *Perpetual Peace*, Reprinted Version, Original Collection 1724 – 1804, (Indianapolis : Hekett Publishing, 2003), p. 22.

ของชาติ กล่าวคือ ประเทศเกิดใหม่ทั้งหลายมักจะเกิดขึ้นจากกลุ่มชนหลายเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา หรือมีวัฒนธรรมประเพณีที่แตกต่างกัน คุณลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้คนกลุ่มต่างๆ มีกรอบอ้างอิงแตกต่างกัน มีสมรรถนะในการสื่อสารระหว่างบุคคลต่ำ ทำให้มีปัญหาในการทำความเข้าใจให้ตรงกัน อยู่เสมอ วิฤตการณ์ทางบูรณาการทางการเมืองดังกล่าวนี้ บางครั้งอาจมีความสำคัญยิ่งกว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจเสียอีก เพราะระบบการเมืองที่ไม่มีปัญหาด้านวิฤตการณ์ทางการเมืองมักจะ สามารถแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ได้ง่ายขึ้น

บูรณาการในระบบการเมือง อาจพิจารณาได้จากบูรณาการทางวัฒนธรรม บูรณาการทางดินแดน บูรณาการทางชนชั้น และบูรณาการทางค่านิยม

๑) บูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural Integration)

บูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) หมายถึง กระบวนการเชื่อมโยงกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างกันทางสังคมและวัฒนธรรมให้สามารถอยู่ร่วมในระบบการเมืองเดียวกันได้ ทั้งนี้ โดยการสร้างเอกลักษณ์ของชาติขึ้น

๒) บูรณาการทางดินแดน (Territorial Integration)

บูรณาการทางดินแดน (Territorial Integration) หมายถึง การสร้างอำนาจหน้าที่รวมศูนย์ในระดับชาติให้ศูนย์กลางมีอำนาจหน่วยการปกครองรองๆ ลงไปพื้นที่ แม้ว่าแต่ละกลุ่มจะมีความรู้สึกเฉพาะกลุ่มดินแดนของตน แต่ก็มีความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นชาติเดียวกันและต่างยอมรับอำนาจหน้าที่จากศูนย์กลางว่ามีอำนาจเหนือดินแดนของตน

๓) บูรณาการทางชนชั้น (Class Integration)

บูรณาการทางชนชั้น (Class Integration) หมายถึง การสร้างความผูกพันกันระหว่างชนชั้นในระบบการเมือง โดยเฉพาะความผูกพันของชนชั้นผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง ซึ่งปกติมักจะเกิดช่องว่างห่างออกจากกันเสมอ เนื่องจากแนวคิดในสังคมวิทยามีทัศนะว่าคนในสังคมมีความไม่เท่าเทียมกันในด้านต่างๆ ความไม่เท่าเทียมกันนี้เป็นเรื่องที่คนในสังคมกำหนด และประเมินคุณค่าขึ้นเอง ไม่ใช่เรื่องธรรมชาติจึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อรูปแบบ วิถีปฏิบัติ หรือพฤติกรรมของคนในสังคมที่อยู่ในชนชั้นที่ต่างกัน

๔) บูรณาการทางค่านิยม (Value Integration)

บูรณาการทางค่านิยม (Value Integration) หมายถึง การสร้างค่านิยมขั้นต่ำสุดของประชาชนต่อการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของระบบการเมือง ค่านิยมที่สำคัญ ได้แก่ ความยุติธรรมและความเท่าเทียมกัน ค่านิยมในการพัฒนาการทางเศรษฐกิจ ความสำนึกร่วมในทางประวัติศาสตร์ การแก้ไขความขัดแย้งในสังคม เป็นต้น^{๒๓}

^{๒๓} วัลลภ ลำพาย, “แนวคิดและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง หน่วยที่ ๓”, *ประมวลลชุดวิชาการสื่อสารทางการเมือง*, หน้า ๒๔-๒๕.

การสร้างสมรรถนะของประชาชนในการสร้างสถาบันของการเมืองและสังคมร่วมกันขึ้น นั้น คือ การทำให้มวลชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมและการเมืองให้กว้างขวางขึ้น แทนที่จะเป็นกิจกรรมที่เป็นเพียงพฤติกรรมของชนชั้นนำกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น ประสิทธิผลของการสื่อสารในแต่ละระบบการเมืองเป็นปัจจัยที่ทำให้ประชาชนในชาติเกิดความซึ่มซาบในอุดมการณ์ของชาติ ในนโยบายสาธารณะพื้นฐานที่สำคัญของระบบ ยิ่งคนในชาติมีการสื่อสารคมนาคมติดต่อระหว่างคนในชาติมาก ยิ่งทำให้เกิดอำนาจในการควบคุมจากศูนย์การปกครองมากยิ่งขึ้น และสร้างบูรณาการของชาติในด้านต่างๆ ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นตามไปด้วย

สรุปได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองมีผลต่อกลุ่มของบุคคลต่างกัน เช่น กลุ่มคนทางวัฒนธรรม กลุ่มคนทางดินแดน กลุ่มคนทางชนชั้น และกลุ่มคนทางค่านิยม แม้กระทั่งด้านพฤติกรรมเองก็เช่นกัน ดังนั้น การสื่อสารทางการเมืองจึงต้องมีการบูรณาการเพื่อให้การสื่อสารนั้นครอบคลุมไปยังหน่วยงานต่างๆ และระบบการสื่อสารทางการเมืองนั้นให้มีวงกว้างสู่สังคมโลกออกไปอีก ในบางสถานการณ์ การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อต่างๆ เช่น การให้สัมภาษณ์ทางสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หรือแม้แต่การโพสต์ข้อความผ่านเฟซบุ๊กก็ตาม มักมุ่งผลประโยชน์ต่อความนิยมของกลุ่มตนเป็นส่วนมาก ซึ่งมีนัยที่สะท้อนให้เห็นว่า เป็นการสื่อสารที่มีเป้าหมายเพื่อจะได้รับประโยชน์จากกลุ่มผู้รับสารโดยไม่คำนึงถึงวิธีการและความสัมพันธ์ว่า จะเป็นไปในเชิงลบหรือเชิงบวกของบุคคลอื่นๆ ที่จะเกิดจากการสื่อสารในแต่ละครั้งนั่นเอง

๓. กระบวนการสื่อสารกับกระบวนการกล่อมเกลາทางการเมือง^{๒๔}

เพื่อที่จะทำองค์การ สถาบัน และรูปแบบความเชื่อต่างๆ ในระบบการเมืองดำเนินต่อเนื่องกันไปอย่างไม่ขาดตอน แต่ละระบบการเมืองจำเป็นต้องมีแนวทางที่จะทำให้มีสมาชิกใหม่ยอมรับสถาบันและความเชื่อทางการเมืองต่างๆ นั้น ด้วยการที่แต่ละระบบการเมืองจำเป็นต้องอบรมกล่อมเกลาคัดกรองใหม่ หรือผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ให้เกิดความซาบซึ้งในรูปแบบพื้นฐานของแนวคิดและแนวทางการปฏิบัติตนว่า พฤติกรรมที่เหมาะสมนี้คืออะไร แนวทางการปฏิบัติตนทางการเมืองใด จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เป็นตัวนำ (Agents) สื่อสารแนวความคิด ความเชื่อ และแนวปฏิบัติดังกล่าวนั้นต่อคนรุ่นใหม่ของระบบอย่างไร

กระบวนการสื่อสารดังกล่าว นำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในแต่ละระบบ เป็นกระบวนการติดต่อหรือส่งผ่านวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนแต่ละกลุ่มแต่ละรุ่น เป็นกระบวนการที่ช่วยผดุงวัฒนธรรมเดิมไว้ ในกรณีของการปฏิวัตินั้น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบ แนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และแนวทางปฏิบัติใหม่ให้พลเมืองของระบบยอมรับเป็นวิถีชีวิตตนโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการเมือง

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖-๒๘.

กระบวนการทางการเมืองทำหน้าที่เชื่อมระบบการเมืองเข้ากับสิ่งแวดล้อมคล้ายๆ กับกระบวนการอบรมกล่อมเกลாதองการเมืองของสังคม ฝ่ายข้าราชการจะรวบรวมข่าวสารเกี่ยวกับสังคมเพื่อนำมาประมวลเป็นนโยบายดังกล่าวให้ประชาชนเข้าใจ เพื่อสนับสนุนและสร้างความชอบธรรมในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในลักษณะดังกล่าวกระบวนการสื่อสารจะทำหน้าที่เป็นหางเสือที่มีประสิทธิภาพของระบบการเมืองและสังคม ความบกพร่องในกระบวนการสื่อสารอาจเกิดขึ้นจากการขาดแคลนช่องทางการส่งสาร การทำให้มีช่องทางส่งสารและบุคลากรที่สมรรถภาพเพียงพอในส่วนใหญ่เป็นปัญหาเทคนิค นอกจากนี้ อาจเกิดสภาพข่าวสารล้นช่องส่งสารไหลบ่าไปสู่ศูนย์การตัดสินใจและออกไปจากศูนย์การตัดสินใจ ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากสาเหตุมากมายหลายประการ การบิดเบือนข่าวสารในการลงรหัส และการถอดรหัสมักเกิดขึ้นจากการที่ผู้ส่งกับผู้รับสาร หรือกลุ่มที่ส่งสารกับกลุ่มผู้รับสารมีกรอบอ้างอิงเป็นสำคัญ ทำกระบวนการกล่อมเกลามีผลทำให้เยาวชนได้รับความรู้ทัศนคติ ค่านิยม และรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเกิดขึ้นอย่างเป็นกระบวนการตั้งแต่วัยเด็ก โดยมีตัวการทางสังคมหลายอย่าง ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ที่สำคัญ คือ พ่อ แม่ โรงเรียน กลุ่มเพื่อนและสื่อมวลชน^{๒๕} โดยถ่ายทอดทางการสื่อสารนั่นเอง อย่างไรก็ตาม ผลกระทบของการสื่อสารที่มีต่อความรู้นั้น ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์เราต้องการรู้ข่าวสารเพื่อนำไปปรับตัว ยิ่งคนเราไม่มีความเข้าใจในเรื่องใดมากเท่าไร ความต้องการข่าวสารข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการปรับตัวก็มีมากเท่านั้น^{๒๖}

บทบาทของการสื่อสารกับการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารระหว่างรัฐบาลกับประชาชน นักการเมืองกับนักการเมือง นักการเมืองกับประชาชนโดยมีสื่อมวลชนเป็นตัวกลางในการสื่อสาร ซึ่งสื่อมวลชนต้องทำหน้าที่สื่ออย่างตรงไปตรงมา ไม่บิดเบือน จึงก่อให้เกิดการสื่อสารทางการเมืองอย่างสันติได้

๑. การประยุกต์ใช้การสื่อสารในทางการเมือง

การประยุกต์ใช้การสื่อสารในทางการเมือง หมายถึง การนำเอาการสื่อสารไปอธิบายเหตุการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะการรณรงค์ทางการเมือง เนื่องจากการรณรงค์ทางการเมืองเป็นการสื่อสารทางการเมืองที่มีความชัดเจน แม้ว่าในหลายๆ ครั้งการรณรงค์ทางการเมืองอาจไม่มีผลกระทบต่อสังคมและประชาชนมากอย่างที่ควรจะเป็น เนื่องจากประชาชนยังไม่ตระหนักในคุณค่าของการรณรงค์ทางการเมือง ทั้งนี้ เพราะว่ากระบวนการรณรงค์ทางการเมืองมักไม่ได้ใส่ใจอย่าง

^{๒๕} ระวีวรรณ ประกอบผล, การสื่อสารทางการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๒๑.

^{๒๖} W. Donbach, "Exposure to Political Content in Newspaper: The Impact of Cognitive Dissonance of Reader Selectivity," in *European Journal of Communication*, 1991, pp. 155-186.

แท้จริงถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่คำนึงถึงการจัดข่าวสาร การวางกรอบความคิด ที่เป็นระบบและผลกระทบระยะไกลต่อการรับรู้ความจริงมาพิจารณาประกอบด้วย แต่การรณรงค์ทางการเมืองมักมุ่งไปสู่ผลกระทบของการสื่อสาร เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมือง อันเนื่องมาจากการรณรงค์ทางการเมืองในเวลานั้น หรือในระยะเวลานั้นๆ หลังการรณรงค์ทางการเมือง^{๒๗}

ปัจจัยสำคัญในการรณรงค์ทางการเมืองก็คือความพยายามในการโน้มน้าวใจ ไม่ว่าจะด้วยการชวนเชื่อหรือการรับฟังสาธารณมติ การรณรงค์ทางการเมืองจึงมีความสำคัญมากเพียงพอต่อการสร้างอิทธิพลทางการเมืองทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการเลือกตั้งหรือในช่วงที่มีการแข่งขันทางการเมือง^{๒๘} ด้วยเหตุนี้ การศึกษาการสื่อสารทางการเมืองจึงหันมาเน้นความสามารถในการโน้มน้าวใจ และการตัดสินใจวินิจฉัยของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในช่วงเวลาที่มีการหาเสียง ปัญหาในระดับมหภาคทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมจึงถูกลดระดับความสำคัญลง โดยหันมาให้ความสนใจต่อประเด็นปัญหาในระดับจุลภาคแทน เนื่องจากง่ายต่อการสอบถามความคิดเห็นของผู้คนทั่วไป เช่น การสุ่มสัมภาษณ์ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากสื่อมวลชน

๒. การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่ออำนาจของรัฐสามารถทำได้อย่างน้อย ๓ ระดับ ดังต่อไปนี้

๑. ปัจเจกชน ประชาชนในฐานะที่เป็นปัจเจกชนสามารถใช้อำนาจอธิปไตยของตนเพื่อสนองต่ออุดมการณ์และความเชื่อของตน เช่น การประกอบกิจกรรมทางศาสนา อุดมการณ์ทางการเมือง และการขอทราบข้อมูลข่าวสารโดยความเป็นธรรมเพื่อให้รู้เท่าทันผู้อื่น เป็นต้น

๒. การรวมพลัง ประชาชนสามารถรวมกลุ่มเพื่อกดดันรัฐบาลให้สนองต่อความต้องการของกลุ่มประชาคม และท้องถิ่นของตน การรวมพลังเป็นกลการเมืองที่สำคัญ เช่น การเดินขบวนประท้วง การจัดตั้งพรรคการเมือง และการจัดให้มีประชาพิจารณ์ เป็นต้น

๓. การลงคะแนนเสียง ประชาชนสามารถใช้อำนาจที่เป็นทางการเพื่อแสดงถึงความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของตนกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประเทศชาติโดยส่วนรวม การลงคะแนนเสียงอาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งและการจัดให้ลงประชามติ เป็นต้น^{๒๙}

^{๒๗} วัลลภ ลำพาย, “แนวคิดและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง หน่วยที่ ๓”, *ประมวลชุดวิชาการสื่อสารทางการเมือง*, หน้า ๓๕-๓๗.

^{๒๘} อัครเมศวร์ ทองนวล, “การสื่อสารทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณี ครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี”, *สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง*, (คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๒๒.

^{๒๙} วัลลภ ลำพาย, “แนวคิดและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง หน่วยที่ ๓”, *ประมวลชุดวิชาการสื่อสารทางการเมือง*, หน้า ๔๐-๔๑.

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ซึ่งมีรัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจในฐานะที่เป็น ศูนย์รวมในการตัดสินใจในการบริหารบ้านเมืองกับประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย จะ เข้ามาใกล้ชิดกันมากขึ้น อันเนื่องมาจากอิทธิพลของโลกแห่งการสื่อสาร บทบาทของประชาชนในการ มีส่วนร่วมทางการเมือง จึงไม่ใช่เป็นบทบาทเฉพาะปัจเจกนำเข้าและเป็นผู้รับจากปัจเจกนำออกเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการมีส่วนร่วมต่อกลไกในการกำหนดการตัดสินใจที่มีอิทธิพลในระดับหนึ่งต่อการ บริหารงานรัฐบาลที่ชัดเจนมากขึ้น

ช่องทางการสื่อสารทางการเมือง

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนจำเป็นต้องอาศัยกลไกในการติดต่อสื่อสาร ช่อง ทางการสื่อสารทางการเมืองจึงอาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. การสื่อสารโดยตรง การสื่อสารโดยตรงเป็นกลไกการสื่อสารที่ประชาชนส่งสารให้กับ รัฐบาล เพื่อให้รัฐรับรู้และหาแนวทางตอบสนองต่อสารเหล่านั้น ช่องทางเหล่านี้ เช่น

๑.๑ การสื่อสารซึ่งหน้า ได้แก่ การพบปะการออกเยี่ยมเยียน เวทีสาธารณะ ประชา พิจารณ์ การแถลงข่าว รวมไปถึงการกระทำ เช่น การเดินขบวน และการประท้วง เป็นต้น

๑.๒ การร้องทุกข์ เช่น จดหมายเปิดผนึก การเขียนคำร้อง และการร้องเรียนผ่าน หนังสือพิมพ์

๑.๓ โทรศัพท์ โดยติดตั้งโทรศัพท์สายด่วน ระบบตอบรับอัตโนมัติทางโทรศัพท์และ การเข้ารายการ (Call-in)

๑.๔ การตีพิมพ์เอกสาร ไม่ว่าจะในรูปแบบของแบบฟอร์ม กติกา และคำสั่ง

๑.๕ ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ผ่านสื่อทัศนูปกรณ์

๑.๖ คอมพิวเตอร์ ทั้งในรูปแบบของแผนข้อมูลและอินเทอร์เน็ต

๑.๗ การสื่อสารผ่านสถาบัน เช่น พรรคการเมือง หรือสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค

๒. การสื่อสารโดยอ้อม ต่างจากการสื่อสารทางการเมืองประเภทแรกที่มีจังหวะของการ สื่อสารมากกว่า ๑ จังหวะ หรือถ้าเป็นการสื่อสารจึ่ง หวะเดียวก็ไม่ได้มุ่งเน้นโดยตรงต่อผลของการ สื่อสาร เช่น

๒.๑ การรายงานข่าวจากสื่อมวลชน ทั้งในรูปแบบของการรายงานข่าวทั่วไป การ รายงานข่าวแบบเกาะติดสถานการณ์ การรายงานข่าวแบบสืบสวน การเขียนสารคดี และบท บรรณาธิการ

๒.๒ รายงานการวิจัย โดยเฉพาะการสำรวจทัศนคติ และการห้วงเสียงประชาชน กลไกการสื่อสารทางการเมืองจึงอาศัยช่องทางการสื่อสารที่แตกต่างกัน ต่อเนื้อหาของการเรียกร้อง กระบวนการสื่อสารและความคาดหวังในผลที่เกิดขึ้น ประชาพิจารณ์เป็นเพียงหนทางหนึ่งของช่อง ทางการสื่อสารในกลไกการสื่อสารทางการเมือง ประชาพิจารณ์ได้รับการยอมรับมากขึ้น เนื่องจากเป็น

การสื่อสารโดยตรงที่สามารถสื่อเจตนาอารมณ์ได้ซึ่งหน้าระหว่างประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเจ้าของอำนาจอธิปไตยกับรัฐบาลในฐานะผู้ใช้อำนาจที่ได้รับมอบอำนาจจากประชาชน^{๓๐}

ในการสื่อสารนั้นผู้รับสารต้องมีความหมายต่อสารร่วมกัน แต่เนื่องจากบุคคลแต่ละบุคคลมีประสบการณ์ที่ต่างกัน แต่ละคนมีลักษณะเฉพาะตัวเป็นคณาๆ ไป ลักษณะเหล่านี้ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกัน การสื่อสารจะประสบผลสำเร็จสมบูรณ์หรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้

๑. การเลือกรับหรือการเลือกใช้ โดยปกติบุคคลจะเลือกรับหรือเลือกใช้จากแหล่งที่เสนอความคิด และ

๒. ทักษะที่สอดคล้องกับความคิด^{๓๑}

อิทธิพลของการสื่อสารที่มีต่อการเมือง

แนวคิดเรื่องความสามารถทางการสื่อสารว่า “สื่อคือสาร” และ “สารคือสื่อ” และพบความจริงว่าสื่อบุคคลและสื่อมวลชนถือเป็นช่องทางในการสื่อสารทางการเมืองเป็นสำคัญการสื่อสารยังถือเป็นเครื่องมือสนับสนุนหรือเรียกร่องทางการเมืองของประชาชน^{๓๒} โดยผ่านกระบวนการการสื่อสารทางการเมืองระหว่างกันด้วยเหตุผลว่า สื่อบุคคลนั้นเป็นสื่อที่มีความใกล้ชิดกับผู้รับสารมากกว่าสื่อมวลชน เพราะในการสื่อสารทางการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่อาศัย หรือพื้นที่เดียวกันกับผู้รับสาร และยังเป็นผู้นำชุมชนหรือบุคคลที่เป็นที่รู้จักกันในถิ่นที่อยู่อาศัยหรือพื้นที่หรือภูมิภาคเดียวกันหรือระดับสูงขึ้นไปคือบุคคลที่เด่นดังในสังคม ซึ่งมีแนวโน้มให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อถือและคล้อยตามสารที่ผู้ส่งประเภทสื่อบุคคลแบบนี้ทำการแลกเปลี่ยนข่าวสารได้ง่าย

ส่วนทางด้านสื่อมวลชนนั้น สามารถแทรกตัวของสื่อแต่ละประเภทเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของผู้รับสารได้โดยง่าย เช่น “สื่อโทรทัศน์” ที่ปัจจุบันมีลักษณะเป็น “สื่อสากล” หรือสื่อระดับโลกไปแล้ว อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีการสื่อสารประเภทดาวเทียมที่ถ่ายทอดข่าวสารของเหตุการณ์ต่างๆ ทั่วโลกผ่านมายังโทรทัศน์ หรือแม้แต่เทคโนโลยีของสายเคเบิล นอกเหนือจากภายในแต่ละสังคมหรือแต่ละประเทศ ผู้ส่งสารในทางการเมืองจะเป็นระดับรัฐบาลหรือระดับนักการเมือง สื่อโทรทัศน์ก็ยังทรงพลังในการสร้างการยอมรับตามกระบวนการวิศวกรรมการสื่อสารทางการเมืองจากการเสนอข่าวสารต่างๆ ทางนโยบาย การปฏิบัติตามนโยบาย การใช้สื่อมวลชนเพื่อโฆษณา และโฆษณาชวนเชื่อให้กับผู้รับสารคือประชาชนทั่วไปในสังคมนั้นมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้สื่อบุคคลได้เสนอภาพลักษณ์ของตัวเองจากภาษาพูดและกิริยาท่าทางต่างๆ บุคลิกจากการแต่งกายหรือ

^{๓๐} วัลลภ ลำพาย, “แนวคิดและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง หน่วยที่ ๓”, *ประมวลชุดวิชาการสื่อสารทางการเมือง*, หน้า ๔๑-๔๒.

^{๓๑} J.A.C. Brown, *Techniques of Persuasion: From Propaganda to Brain-washing*, (England: Penguin Books, Ltd., 1972), pp. 143-144.

^{๓๒} เสถียร เขยประทับ, *การสื่อสารกับการเมือง: เน้นสังคมประชาธิปไตย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

สัญลักษณ์อื่นๆ ผ่านทางจอโทรทัศน์ของผู้รับสารหรือกลุ่มเป้าหมายได้สามารถสร้างความใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น ถึงแม้ตัวจริงของผู้ส่งสารกับผู้รับสารจะอยู่ไกลกันคนละภูมิภาค คนละพื้นที่ คนละสังคมก็ตาม สื่อมวลชนและสื่อบุคคลสามารถสร้างสิ่งที่เรียกว่า “ความเป็นสาธารณะ” หรือ Public คือสร้างกลุ่มผู้รับสารที่สนใจเรื่องเดียวกันสร้างกระแสการบอกต่อขยายผลแบบปากต่อปาก หรือต่อต้านขัดแย้งร่วมกันในเรื่องเดียวกันและประเด็นเดียวกัน

ด้วยลักษณะดังกล่าว จึงทำให้ทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคลส่งสารทั้งในรูปของ “จุดประเด็นความสนใจหรือสร้างกระแส” และสร้างภาพลักษณ์ของตัวสื่อบุคคลในรูปแบบความเป็น “แหล่งข่าว (Source)” ได้ แนวคิดการนำอิทธิพลของสื่อในการกำหนดวาระของสารนั้นมุ่งวิเคราะห์การให้ข่าวสารจากการเลือกเน้นประเด็นสำคัญหรือหัวข้อของปัญหาที่จะจุดประเด็นความสนใจ หรือสร้างกระแสจากการพิจารณาเกี่ยวกับปัจจัยต่อไปนี้

๑. บุคคลที่เป็นประเด็นหรือสร้างกระแส เช่น ตำนายกรัฐมนตรี ตัวรัฐมนตรี ตัวหัวหน้าพรรคการเมือง หรือตัวบุคคลผู้มีตำแหน่งสำคัญในทางการเมืองหรือในพรรคการเมืองต่างๆ หรือแม้นักวิชาการทางรัฐศาสตร์และทางการสื่อสาร

๒. เหตุการณ์สำคัญของสถานที่ เนื้อหา วันเวลา ที่เป็นประเด็นหรือสร้างกระแสได้

๓. การจัดลำดับความสำคัญโดยสื่อเป็นผู้จัดประเด็นหรือสร้างกระแส

๔. การจัดลำดับความสำคัญโดยการใช้นโยบายจากผู้มีอำนาจในการออกนโยบาย หรือเป็นผู้มีส่วนได้เสียเป็นผู้จัดประเด็นหรือสร้างกระแสที่เรียกว่า Policy or Stakeholders Agenda

๕. การจัดลำดับความสำคัญโดยอ้างสาธารณะว่า เป็นผู้จัดหรือต้องตระหนัก ที่เรียกว่า “Public Reference Agenda” เช่น กรณีพรรคประชาธิปัตย์ใช้การรณรงค์หาเสียงและจัดระเบียบวาระด้วยการปลุกเร้าสาธารณะ ด้วยการอ้างความจำเป็นในการร่วมมือกันยืนยันความเป็นสิทธิเจ้าของประเทศ สกัตการที่พรรครัฐบาลจะได้เสียข้างมากฝ่ายเดียวเป็นรัฐบาลต่อไปเหมือนการกินรวบประเทศไทย

สรุปได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพจะต้องทำความเข้าใจในเรื่องอิทธิพลของการจัดระเบียบวาระของสื่อบุคคลและสื่อมวลชนเป็นสำคัญ เพราะระเบียบวาระสารที่ถูกจัดดังกล่าวนี้จะสัมพันธ์ต่อไปยังเรื่องการสร้าง และถ่ายทอดภาพลักษณ์ทางการเมืองด้วย ตลอดทั้งนักวิชาการต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดไปยังผู้รับสารได้อย่างถูกต้องแม่นยำ เกิดการผิดพลาดที่น้อยที่สุดสำหรับผู้ส่งสาร เพราะผลที่จะได้รับคุ้มค่ามากน้อยเพียงใดทั้งฝ่ายปัจเจกชนและบุคคลอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผูกพันกัน ดังนั้น อิทธิพลของการจัดระบบระเบียบวาระต่างๆ ต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วกลุ่มต่อสื่อมวลชนทั้งหลายด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรมทางการเมือง

ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษ ๒๐๐๐ นักวิชาการชาวฝรั่งเศส ชื่อ มิเชล ฟูโก้ (Michel Foucault)^{๓๓} ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับ “ความจริง” ที่อยู่รอบมนุษย์ว่า มีความเป็นมาและพัฒนาการอย่างไร โดยได้ชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่มนุษย์ยึดถือว่าเป็น “ความจริง” นั้นเป็นเรื่องของ “ระบบ (Regime)” ที่ทำหน้าที่จัดการดำรงอยู่เบื้องหลัง กล่าวคือ ระบบจะทำหน้าที่ผลิต แจกจ่าย และวางกฎเกณฑ์ในการให้ความหมายของ “ความจริง” ดังนั้น “ความจริง” จึงเป็นเสมือนสิ่งของที่ถูกผลิตขึ้นโดย “ระบบ” ซึ่งอาจจะจริงหรือไม่จริงอย่างไรนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่ ความสามารถของมนุษย์ที่จะแยกแยะ จำแนกความถูกต้องหรือความจริงได้เพียงไร สถานะของผู้พูดว่า พูดความจริงหรือไม่จริงอย่างไร รวมทั้งการตระหนักถึงคุณค่าของความจริงในเรื่องนั้นๆ อีกด้วย

มิเชล ฟูโก้ (Michel Foucault) อธิบายว่า ระบบที่ว่ามีอยู่ในทุกสังคม “ความจริง” ในยุคสมัยหนึ่ง อาจถูกทำให้เปลี่ยนไปในอีกสมัยหนึ่ง ดังนั้น “ความจริง” จึงมิได้หยุดนิ่งตายตัว แต่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปตามมิติประวัติศาสตร์ เนื่องจากมี “ระบบ” คอยทำหน้าที่จัดการและดำรงอยู่เบื้องหลัง ขณะที่ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร^{๓๔} ได้ให้ความหมายของวาทกรรมว่า หมายถึง “ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (Constitute) เอกลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งในสังคม ไม่ว่าจะเป็ความจริง อำนาจ หรือตัวตนเราเอง วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ และเป็นที่ยอมรับในสังคมในวงกว้าง (Valorize) จนกลายเป็นวาทกรรมหลัก (Dominant Discourse) สิ่งที่สำคัญก็คือการมีพลังในภาคปฏิบัติซึ่งแสดงออกในรูปของจารีต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และสถาบันต่างๆ ในสังคม

กฤษดาวรรณ หงส์ลดาธรมณ์ และจันทิมา เอี่ยมมานนท์^{๓๕} กล่าวว่า วาทกรรมเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับอิทธิพลจากสังคมวิทยา มานุษยวิทยา และการสื่อสาร วาทกรรมจึงมีพลังในการกำหนดควบคุม และชี้้นำในการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในสังคม วาทกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม มนุษย์กับวาทกรรมไม่อาจแยกออกจากกันได้ และต่างก็มีผลกระทบต่อกันและกัน การปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมก่อให้เกิดวาทกรรม ในขณะที่เดียวกัน วาทกรรมที่เกิดขึ้นก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ วาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นอยู่ในรูปของความคิด ความเชื่อ ความไม่เชื่อ ความรู้

^{๓๓} Michel Foucault, “The Order of Discourse,” in Robert Young, ed., *Untying the Text: A Post Structuralist Reader*, (Boston: Routledge and Kegan Paul, 1970). อ้างใน นิธิยุ ดอนสุวรรณ, “การสื่อสารทางการเมืองในบริบทที่นำไปสู่การรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙: กรณีศึกษาหนังสือพิมพ์มติชนรายสัปดาห์,” *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (การเมืองการปกครอง : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖.

^{๓๔} ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : วิชาษา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖-๑๗.

^{๓๕} กฤษดาวรรณ หงส์ลดาธรมณ์ และจันทิมา เอี่ยมมานนท์, *มองสังคมผ่านวาทกรรม*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๕-๙.

ความจริง และมายาคติ ที่รวมเรียกว่า “อุดมการณ์ (Ideology)” ที่ดำรงอยู่ในสังคมมีพลังในการกำหนด ควบคุม และชี้นำปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ภาษาและสัญลักษณ์จะถูกใช้เป็นเครื่องมือหรือเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของวาทกรรมที่ได้ถูกสร้างขึ้น ขณะที่ เรืองยศ จันทรคีรี^{๓๖} อธิบายว่า วาทกรรมมีอำนาจในตัวเองเพราะสามารถสร้างเอกลักษณ์ หรือตัวตนให้กับสรรพสิ่งได้ วาทกรรมอาจเริ่มต้นจากจินตนาการมาสู่ความเป็นภาพลักษณ์และด้วยอิทธิพลของการสร้างดังกล่าว อาจทำให้ภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างนั้น กลายเป็นสิ่งที่เป็จริงขึ้นได้ วาทกรรมจึงเป็นเสมือนม่านบังตาที่มีอำนาจในตัวเอง ในการทำให้สรรพสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมากลายเป็นสิ่งที่เป็จริงแล้ว อิทธิพลของวาทกรรมจึงเกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิด จิตสำนึกของคนในสังคม วาทกรรมจึงมีอำนาจแฝงเร้นที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนและชี้นำให้คนในสังคมเห็นจริง และสามารถกระทำตามที่วาทกรรมนั้นๆ ต้องการ

ในส่วนของวาทกรรมทางการเมือง นครินทร์ เมฆไตรรัตน์^{๓๗} อธิบายว่า แนวคิดเรื่องวาทกรรมทางการเมืองให้ความสนใจและให้ความสำคัญในเรื่องของการสื่อความหมายทางภาษาและการแสดงความคิดทางการเมือง รวมทั้งกลไกในการควบคุมเพื่อให้การสื่อความหมาย และการแสดงความคิดทางการเมือง สามารถบังคับอำนาจรักษาและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เมื่อเป็นเช่นนี้วาทกรรมทางการเมืองจึงไม่อาจแยกออกจาก “อำนาจ” ในระบบการเมืองได้เลย วาทกรรมทางการเมืองจึงเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่มีพลังต่อความรู้สึกนึกคิด สภาวะแห่งจิตใจและเป้าหมายในเชิงปฏิบัติการ โดยรวมการวิเคราะห์วาทกรรม จึงเป็นเรื่องของการสืบค้นถึงกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์และรายละเอียด ในประเด็นสำคัญๆ ที่สะท้อนถึงความเป็นมา การต่อสู้เพื่อช่วงชิงการนำ การเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สถาบัน สถานที และเหตุการณ์ใดๆ บ้าง และผลกระทบของการสร้างวาทกรรมจึงอยู่ที่ตัววาทกรรมและภาคปฏิบัติการของวาทกรรม ซึ่ง Michel Foucault ก็ได้สรุปว่า วาทกรรม ก็คือ ตัวความปรารถนา วาทกรรมในตัวของมันเอง คือการต่อสู้ และการครอบงำ คือ ตัวอำนาจที่ต้องเข้าไปจัดการ/ยึดไว้

กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้รูปแบบและวิธีการของการสื่อสารทางการเมืองที่ทันสมัยได้หลั่งไหลเข้าสู่กระแสแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ โทรสาร ดาวเทียม เคเบิลทีวี และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เครื่องมือการสื่อสารเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเปิดพื้นที่ในการสื่อสารทางการเมืองในระบบการเมือง ได้มีลักษณะเป็นระบบเปิดเผยสองทาง และระบบเปิดแบบแนวราบได้อย่างกว้างขวาง ระบบข้อมูลข่าวสารทางการเมือง จึงสามารถกระทำการได้อย่างรวดเร็วในอาณาบริเวณที่หลากหลาย จนกระทั่งนำไปสู่การปะทะกันด้วยคำพูดทางการเมือง

^{๓๖} เรืองยศ จันทรคีรี, “The Discourse ด้านพิเศษของการขัดแย้งโลกาภิวัตน์”, หนังสือพิมพ์โลกวันนี้, (๑๔ กันยายน ๒๕๖๒) : ๓.

^{๓๗} นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, อ้างใน นิรัญ ดอนสุวรรณ, “การสื่อสารทางการเมืองในบริบทที่นำไปสู่การรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ : กรณีศึกษาหนังสือพิมพ์มติชนรายสัปดาห์”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๒), หน้า ๑๗.

การพูดทางการเมืองที่ถูกนำมาใช้ในช่วงของการแข่งขันทางการเมือง และนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรงระหว่าง พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๒ มีหลากหลายวิธี การสื่อสารทางการเมือง โดยการพูดลักษณะต่างๆ ได้กระทำผ่านสื่อบุคคล สื่อมวลชน และสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งวิธีการเหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่ถูกนำมาใช้ในการสื่อสารทางการเมือง เช่น ก่อนรัฐประหาร ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ คือ ความแตกแยกขัดแย้งในสังคม การแทรกแซงองค์กรอิสระ การทุจริตคอร์รัปชัน และการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ หรือแม้แต่เมฆาเลื้อยระหว่างรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ กับกลุ่มเสื้อแดง เราจะพบวาทกรรมทางการเมืองที่สำคัญๆ เช่น การกระชับพื้นที่ หรือขอคืนพื้นที่ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ตัวแปรสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองบางอย่างนำไปสู่ความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจกัน สาเหตุสำคัญ ที่ซ่อนอยู่อาจนำไปสู่ความรุนแรงด้วยระบบการสื่อสารทางการเมือง คือ การขาดหลักของสัมมาวาจา โดยเน้นการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการแตกแยก ขาดความเมตตากรุณา จึงทำให้ผู้สื่อสารและผู้รับสารขาดการฟังและขาดการพูดที่เป็นธรรมต่อกัน จนนำไปสู่ความขัดแย้ง และความรุนแรงในที่สุด ดังนั้น การสื่อสารจึงเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ และการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานโดยทำการคัดเลือกเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ก่อให้เกิดความรวดเร็วและทันสมัยในการติดต่อสื่อสารอันเป็นกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการปฏิวัติการสื่อสารที่มีความเจริญรุดหน้าอย่างก้าวกระโดด อันก่อให้เกิดพัฒนาการในเรื่องเทคโนโลยีที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ การผสมผสานรวมตัวกันของคอมพิวเตอร์ การสื่อสารโทรคมนาคม การสื่อสารมวลชน การสร้างหน่วยประมวลผลขนาดเล็ก (Chip) และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ทำงานเชื่อมต่อกับโทรศัพท์ เครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (Hi-speed Internet) และดาวเทียม ทำให้การสื่อสารของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปในทุกมิติ และมีศักยภาพอย่างมหาศาล นอกจากนี้ ยังมีช่องทางอื่นๆ เช่น twitter และ facebook เป็นต้น ที่ส่งผลโดยตรงต่อการสื่อสาร

โดยทั่วไป การสื่อสารของมนุษย์มักถูกมองว่าเป็นศาสตร์และศิลป์ ที่ว่าด้วยการเป็นเครื่องมือในการติดต่อระหว่างคนและกลุ่มคน ที่ตั้งอยู่บนหลักของความสัมพันธ์ (Relationship) เป็น การติดต่อหรือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ซึ่งอาจใช้อุปกรณ์เป็นตัวช่วย ในการติดต่อหรือแลกเปลี่ยนสารดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อสนองต่อการรับรู้และความเข้าใจ รวมไปถึงการยอมรับในสารที่ส่งหรือรับนั้น

ดังนั้น การสื่อสารจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์ เนื่องจากต้องอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานต่างๆ ซึ่งจะต้องติดต่อกับบุคคลอื่นในสังคม การสื่อสารจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค เป็นกระบวนการของการถ่ายทอดสารจากบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้ส่งสารไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า ผู้รับสาร โดยผ่านสื่อซึ่งอาจใช้อุปกรณ์หรือไม่ใช้อุปกรณ์เป็นตัวช่วยในการติดต่อหรือแลกเปลี่ยนสารดังกล่าวก็ได้ โดยที่ทั้งสองฝ่ายได้รับประโยชน์ ไม่ทำให้อีกฝ่ายเกิดความไม่พอใจในขณะที่ส่งสารหรือรับสาร

นั่นเอง องค์ประกอบของการสื่อสารนั้น ประกอบด้วย ๑) ผู้ส่งสาร (Sender) ๒) ข่าวสาร (Message) ๓) สื่อหรือช่องทาง (Media or Channel) และ ๔) ผู้รับสาร (Receiver) องค์ประกอบของการสื่อสารเป็นส่วนประกอบที่ประกอบกันขึ้นเป็นระบบการสื่อสาร ที่ประกอบด้วยกระบวนการสื่อสารและการย้อนกลับสาร การสื่อสารเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้บุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร และสังคม อยู่ร่วมกันได้ โดยการรับรู้ความเป็นไป ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่สอดคล้องและเกื้อกูลกันในทุกมิติ

การถ่ายทอดข้อมูลและข่าวสารทางการเมืองหรือแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลอันเกี่ยวกับการเมืองโดยตรง ระหว่างสมาชิกในระบบการเมือง ทั้งในแง่ของปัจเจกบุคคล และคณะบุคคลกับรัฐบาล ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งการสื่อสารระหว่างสถาบันการเมืองต่างๆ เช่น รัฐบาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ กับประชาชน การสื่อสารระหว่างนักการเมืองกับประชาชน และระหว่างนักการเมืองกับสถาบันทางการเมืองไปยังส่วนอื่นๆ ของระบบการเมือง เป็นต้น การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่สำคัญ ที่มีผลต่อการรักษาสถานภาพ และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมือง ตลอดจนโครงสร้างทางการเมืองในระบบการเมืองนั้นๆ นอกจากนี้ การสื่อสารทางการเมืองยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทางการเมืองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ซึ่งในแต่ละสังคมจะเกิดขึ้นได้หรือไม่เพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับระดับการพัฒนาและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารทางการเมืองเป็นประการสำคัญ

ปัจจุบัน ประเทศไทยเกิดปัญหาความขัดแย้งทางด้านการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นวิกฤติของประเทศไทย การสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤติเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เมื่อใดก็ตามที่เกิดความขัดแย้งระหว่างนักการเมืองหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารประเทศ อันจะก่อให้เกิดความรุนแรงตามมานั้น สิ่งจำเป็นเร่งด่วนและมีความจำเป็นต่อการจัดการความขัดแย้ง คือ “การสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤติ” จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการสื่อสารแบบสันติ และประเด็นสำคัญที่สุดคือ วิธีการดังกล่าวนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล โดยมีหลักการและวิธีการที่สำคัญ คือ

๑) การมีส่วนร่วมกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤติ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งจะทำให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้และแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งร่วมกัน

๒) การยอมรับความหลากหลายและความแตกต่างกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤติ

๓) ความสามัคคีกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤติ

๔) ความยุติธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤติ

๕) การสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นกับการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤติ

จากแนวคิดทั้งหมดนั้น หลักการสื่อสารทางการเมืองในภาวะวิกฤตจำเป็นที่จะต้องนำเสนอข้อมูลที่ทำให้คู่กรณีหรือคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดความไว้วางใจโดยอาศัยวิธีการเพิ่มความเมตตา กรุณา อันจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมี “สะพาน” หรือมีแนวทางในการหาทางออกสำหรับความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี โดยการสื่อสารนั้นจะต้องไม่ดำรงอยู่บนฐานของผลประโยชน์ที่ตนจะพึงได้โดยไม่สนใจความเป็นไปของสังคมแต่ประการใด ด้วยเหตุผลที่มุ่งประโยชน์ส่วนตน ในลักษณะดังกล่าวนี้ อาจจะนำไปสู่การสร้างความแตกแยกของคนในสังคมที่รับสาร

จะเห็นได้ว่า ข้อมูลที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า กระบวนการสื่อสารทางการเมืองในปัจจุบัน สามารถพิจารณาได้จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคม รวมทั้งทุนนิยมแบบโลกาภิวัตน์ ได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบใหม่ของคนในสังคม รวมไปถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ดังนั้น กระบวนการสื่อสารทางการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์จึงมีความเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย โดยกระบวนการดังกล่าวได้ถูกผสมผสานเข้ากับสื่ออิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอินเทอร์เน็ต วิทยุและโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมตรงต่อผู้ชม การส่งข้อความสั้นผ่านโทรศัพท์ เป็นต้น นอกจากนี้ อิทธิพลของแนวคิดด้านการตลาดและการโฆษณาในกระแสโลกาภิวัตน์ยังส่งผลให้เกิดการสื่อสารการตลาดทางการเมืองอย่างกว้างขวางทั่วโลกอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้ “ทุนเข้ามามีความสัมพันธ์กับการสื่อสารและการเมืองอย่างแยกกันไม่ออก” กลุ่มทุนธุรกิจสื่อสารจึงเป็นกลุ่มทุนที่ทรงอิทธิพลที่สุดในยุคโลกาภิวัตน์จนกระทั่งสามารถสร้างเครือข่ายการสื่อสารทางการเมืองซึ่งสามารถชี้นำสังคมได้อย่างรอบด้านในลักษณะจักรวรรดินิยมการสื่อสารนั่นเอง

หลักการสื่อสารตามแนวทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนากำเนิดมานานกว่า ๒๕๖๔ ปี ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวตะวันออก โดยเฉพาะประชาชนชาวไทย หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาครอบคลุมทุกเรื่องรวมถึงเรื่องการสื่อสารของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นด้านการรับรู้ การพูด การฟัง การคิดและการเชื่อ ซึ่งหลักการสื่อสารตามแนวพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการสื่อสารยุคปัจจุบัน จัดเป็นหลักการสื่อสารที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสาร และส่งเสริมให้เกิดจริยธรรมในการสื่อสาร พระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนหลักการสื่อสารที่เห็นได้ชัดเกี่ยวกับหลักของการพูดซึ่งมีหลายประการ ได้แก่

๑. การพูดที่ดีและไม่ดี

ในพาลบัณฑิตสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งของบัณฑิต คือ มีการพูดถ้อยคำที่ดีที่ตนเคยพูดมาเป็นปกติ ซึ่งวัจกรรมหรือการพูดของบัณฑิตจะเป็นวัจกรรมที่สุภาพดีงาม ซึ่งมีลักษณะ ๔ ประการ^{๓๘} คือ

^{๓๘} ชัยวัฒน์ อัทธพันธ์, หลักพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓), หน้า ๑๖๕-๑๖๖.

๑. พูดคำจริงคือคำพูดแน่นอนและคงที่ รักษาคำพูด ไม่เปลี่ยนแปลงไปมา
๒. พูดคำสมานไมตรี คือ พูดคำผูกไมตรี และพูดคำประสานสามัคคี พูดแนะนำคนที่ยังไม่รู้จักรู้จักกัน และพูดชักนำคนที่รู้จักกันให้ชอบพอกัน พูดชักจูงคนที่ชอบพอกันให้สนิทสนมกัน
๓. พูดคำไพเราะ คือ พูดคำที่ดูดีมีและอ่อนหวาน ถ้อยคำออกมาจากน้ำใจใสสะอาดของผู้พูด พูดเร้าใจผู้ฟังให้เห็น ควรถือเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ซึ่งจัดเป็นคำพูดดูดีมี พูดให้กำลังใจ ทำให้ผู้ฟังชื่นบาน

๔. พูดคำพูดที่มีประโยชน์ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงสอนว่า คำพูดมีประโยชน์ คือ คำพูดมีเหตุผล มีหลักฐานยืนยัน ผู้อื่นคัดค้านไม่ได้

พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงลักษณะของการสื่อสารด้วยการพูดที่ไม่ดีของคนพาลในจตุกนิบาต อังคุตตรนิกาย^{๓๙} ว่า มีลักษณะดังนี้ คือ

๑. คนพาลชอบเหยียดโทษของคนอื่น
๒. คนพาลไม่ชอบเผยคุณงามความดีของคนอื่น
๓. คนพาลไม่ชอบเผยโทษของตน
๔. คนพาลชอบอวดคุณงามความดีของตน

นอกจากนี้ คนพาลยังมีลักษณะในการสื่อสาร คือ ชอบแนะนำสิ่งที่ไม่ควรแนะนำ ไม่รู้จักอุบายแนะนำ และแม้พูดดี ๆ ก็โกรธ^{๔๐}

พระพุทธองค์ยังได้สอนเรื่องการพูดไว้ในหลักสัมมาวาจาหรือวาจาชอบหรือเจรจาชอบ (Right Speech) ซึ่งเป็นศีลพื้นฐานสำหรับบุคคลทั่วไป ซึ่งให้ปฏิบัติ ดังนี้

๑. ละมุสาวาท เว้นการพูดเท็จ ให้พูดสัจจวาจา พูดคำจริง
๒. ละปิสฺสุณฺวาจา เว้นการพูดส่อเสียด ให้พูดสมัคครณีวาจา พูดคำสมานสามัคคี
๓. ละมฺรุสฺวาจา เว้นการพูดคำหยาบ ให้พูดสันทวาจา พูดคำอ่อนหวานสุภาพ
๔. ละสัมผฺปิปลาปะ เว้นการพูดเพ้อเจ้อ ให้พูดอัตถสัณหิตา วาจา พูดคำมีประโยชน์^{๔๑}

อธิบายได้ว่า บุคคลไม่ควรพูดคำเท็จทำให้คนอื่นเสียหาย ไม่พูดส่อเสียดให้คนอื่นเข้าใจผิด ทะเลาะเบาะแว้งกัน ไม่พูดคำหยาบให้เกิดความเสียหายกับผู้อื่น และไม่พูดเพ้อเจ้อ ไร้สาระประโยชน์ การสื่อสารด้วยสัมมาวาจา ย่อมก่อให้เกิดความเข้าใจกัน ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการสื่อสารและเป็นเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพความสำเร็จของการสื่อสารไว้วางใจ มีจิตใจสงบ^{๔๒}

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๒-๑๖๓.

^{๔๐} อ้างแล้ว, หน้า ๑๖๓.

^{๔๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, หน้า ๗๖๘-๗๖๙.

^{๔๒} นัตรสูมาลย์ กบิลสิงห์, **ศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๘), หน้า ๓๑.

บุคคลไม่ควรพูดปดหรือพูดเท็จ

หลักการสื่อสารที่สำคัญเด่นชัดที่สุดตามแนวพระพุทธศาสนาก็คือ การห้ามพูดเท็จ ซึ่งทรงแสดงไว้ในศีล ๕ ข้อที่ ๔ ว่า “มฺสาวาทา เวรมณี ลิกขาปทํ สมာทियามิ” พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคลล่วงละเมิดธรรมอย่างหนึ่งแล้ว เราขอบอกว่า บาปกรรมอะไรๆ อย่างอื่นที่เขาจะไม่ทำนั้น ย่อมไม่มี ธรรมอย่างหนึ่ง คืออะไร คือ สัมปะชานมฺสาวาท (กล่าวเท็จทั้ง ที่รู้อยู่)”^{๔๓}

พระพุทธพจน์แสดงให้เห็นถึงการพูดปดต่างๆ ที่รู้ นับประสาอะไรกับเรื่องอื่นๆ หรือมีบาปกรรมอะไรบ้างที่ผู้นั้นจะทำได้ นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังได้ตรัสว่า “เพราะเหตุเพียงการพูดจาคล่องแคล่ว หรือเพราะมีผิวพรรณงดงาม แต่ยังมีมาริษา ตระหนี่ และโอ้อวด บุคคลก็หาชื่อว่า คนดีได้ไม่”^{๔๔} ขณะเดียวกัน ทรงกล่าวถึงคุณค่าของการเว้นจากการพูดเท็จว่า “...บุคคลประกอบด้วยธรรม... เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ ย่อมดำรงอยู่ในสวรรค์ เหมือนได้รับอัญเชิญไปประดิษฐานไว้”^{๔๕}

คำว่า มุสา แปลว่า ความเท็จ ได้แก่ การโกหก ซึ่งแสดงออกได้ ๒ วิธี คือ ทางวาจา ได้แก่ พูดโกหกชัดๆ และทางกาย คือ การแสดงออกให้คนอื่นเข้าใจผิด เช่น เขียนจดหมายโกหก รายงานเท็จ ทำหลักฐานปลอม ทำเครื่องหมายให้คนอื่นหลงเชื่อ สันนิษฐานในเรื่องควรรับ พักหน้ารับในเรื่องที่ควรปฏิเสธ ล้วนถือว่า ผิดศีลข้อนี้ ผิดทั้งทางกายและวาจา ซึ่งการมุสานั้น มี ๗ แนวทางด้วยกัน คือ

๑. ปด ได้แก่ โกหกชัดๆ ไม่รู้ไม่เห็น
๒. ทนสบถสาบาน ทำผิดจริง แต่กล้าสาบานว่า ไม่ได้ทำ ไม่ได้พูด
๓. ทำเล่ห์กระเท่ เช่น ทำเป็นคนพิการเพื่อให้คนอื่นเข้าใจผิดแล้วให้ทาน
๔. มายา แสดงอาการลวงคนอื่น เช่น เจ็บน้อย แต่แกล้งทำเป็นเจ็บหนักมาก
๕. ทำเลศนัย พูดเล่นสำนวนให้คนอื่นฟังเข้าใจผิด
๖. เสริมความ เรื่องมีมูลน้อยแต่พูดให้มากมายขึ้นกว่า ข้อเท็จจริง
๗. อำความ เรื่องมีมูลมาก แต่พูดให้น้อย เช่น รายงานเหตุการณ์ข้อเท็จจริงเพียงบางส่วน เพื่อปกปิดข้อบกพร่อง^{๔๖}

องค์ประกอบของมุสาวาท

๑. เรื่องนั้นไม่จริง
๒. มีจิตคิดจะพูด
๓. มีความพยายามในการพูด
๔. มีเจตนาที่จะพูดให้คนอื่นเข้าใจผิด

^{๔๓} พุ.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๒๕/๓๖๘.

^{๔๔} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๖๒/๑๑๔.

^{๔๕} อง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๑๔๕/๒๔๒.

^{๔๖} ชัยวัฒน์ อัดพัฒน, หลักพุทธศาสนา, หน้า ๕๘-๕๙.

จะเห็นได้ว่า ศิลข้อนี้สำคัญ อยู่ที่เจตนา คือ มีความจงใจที่จะพูดให้คนอื่นเข้าใจผิด ส่วนคนอื่นจะเชื่อหรือไม่ ไม่สำคัญ

โทษของการละเมิดศิลข้อนี้ ได้แก่

๑. การพูดเท็จเป็นการทำลายตนเอง
๒. การพูดเท็จเป็นการทำลายประโยชน์ของคนอื่น
๓. การพูดเท็จย่อมอาจทำลายชาติบ้านเมืองได้

๔. คนพูดเท็จย่อมไม่มีใครเชื่อ

เหตุผลในการห้ามไม่ให้พูดเท็จ ก็เพื่อประโยชน์ ดังต่อไปนี้

๑. เพื่อป้องกันการทำลายประโยชน์ของคนอื่น
๒. เพื่อให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความซื่อสัตย์ต่อกัน
๓. เพื่อความสามัคคีในหมู่คณะ

๔. คนไม่พูดเท็จ มีคำสัตย์ยอมได้รับการเชื่อถืออย่างสูง

อานิสงส์แห่งการรักษาศิล ข้อสุวาท ๑๔ ประการ ได้แก่

๑. มีอินทรีย์ทั้ง ๕ ผ่องใส
 ๒. มีวาจาไพเราะ สละสลวย
 ๓. มีโรพินเสมอชิดและชาวสะอาด
 ๔. ไม่อ้วนจนเกินไป
 ๕. ไม่ผอมจนเกินไป
 ๖. ไม่สูงจนเกินไป
 ๗. ไม่เตี้ยจนเกินไป
 ๘. ปากหอมเหมือนดอกบัว
 ๙. ได้แต่สัมผัสอันเป็นสุข
 ๑๐. มีบริวารชนล้วนแล้วแต่ขยันขันแข็ง
 ๑๑. มีถ้อยคำที่เชื่อถือได้
 ๑๒. มีลิ้นบางแดงอ่อนเหมือนกลีบบัว
 ๑๓. มีใจไม่ฟุ้งซ่าน
 ๑๔. ไม่เป็นอ่าง ไม่เป็นใบ^{๔๗}
๓. บุคคลไม่ควรพูดมาก

พระพุทธองค์สอนว่าบุคคลไม่ควรที่จะพูดมาก เพราะคนพูดมากมีโทษ ๕ ประการ ได้แก่

๑. ย่อมพูดเท็จ
๒. ย่อมพูดส่อเสียด (คือยุให้แตกร้างกัน)
๓. ย่อมพูดคำหยาบ
๔. ย่อมพูดเพื่อเจ้า
๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐.

๔. บุคคลควรพูดด้วยปัญญา

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนว่า ควรพูดด้วยมโนตา (ปัญญา) ได้แก่

๑. ไม่พูดเท็จ
๒. ไม่พูดส่อเสียด
๓. ไม่พูดคำหยาบ
๔. ไม่พูดเพ้อเจ้อ
๕. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติ โลก สวรรค์^{๔๘}

บุคคลไม่ควรพูดมากแล้วไม่ทำ แต่ควรพูดน้อยแล้วทำ

พระพุทธองค์ทรงสอนว่า “คนที่กล่าวพุทธพจน์ แม้มาก แต่มัวประมาท ไม่ทำตามพุทธพจน์นั้น ย่อมไม่ได้รับผลแห่งความเป็นสมณะ เหมือนคนรับจ้างเลี้ยงโคได้แต่นับโคให้คนอื่นฉะนั้น ส่วนคนที่กล่าวพุทธพจน์ แม้น้อย แต่ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรมเป็นปกติ ละราคะ โทสะ และโมหะได้แล้ว รู้ชอบ มีจิตหลุดพ้นดีแล้ว ไม่ยึดติดในโลกนี้และโลกหน้า เขาย่อมได้รับผลแห่งความเป็นสมณะ”^{๔๙} กล่าวได้ว่า คนที่พูดถ้อยคำมีประโยชน์แม้มาก แต่เป็นผู้ประมาท ไม่ทำตามถ้อยคำนั้น ผู้นั้นย่อมไม่ได้มีส่วนแห่งคุณธรรมที่ทำให้เป็นสมณะ เหมือนคนเลี้ยงโค นับโคให้ผู้อื่น แต่ไม่มีส่วนแห่งน้ำนมโค ส่วนคนที่พูดถ้อยคำมีประโยชน์แม้น้อย แต่ประพฤติตามธรรม ละราคะ โทสะ และโมหะได้ ร้อยโดยชอบ มีจิตหลุดพ้นแล้วด้วยดี ไม่ถือนั่นในโลกนี้หรือโลกอื่น ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งคุณธรรมทำให้เป็นสมณะได้

บุคคลควรระมัดระวังการพูดจา

พระพุทธองค์ทรงเปรียบเทียบไว้ว่า “ผรุสวาจา (คำหยาบ) เป็นเหมือนเครื่องตัดตนของคนพาลผู้กล่าวคำชั่วย่อมเกิดที่ปากของคนพาล ผู้ใดสรรเสริญคนที่ควรติเตียน หรือติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ ผู้นั้นชื่อว่า สังสมความผิดไว้ด้วยปาก ย่อมไม่ประสบความสุข เพราะความผิดนั้น”^{๕๐} เปรียบได้กับคนที่เกิดมามีขวานเกิดมาในปากด้วย คนพาลเมื่อกกล่าวคำชั่ว ชื่อว่า ใช้ขวานนั้นฟันตัวเอง เหมือนกับไม่รู้ว่ามีผู้ใดควรสรรเสริญ ผู้ใดควรติ จึงชื่อว่า ใช้ปากเลือกเก็บความชั่วเอาไว้ ซึ่งย่อมจะไม่ได้ประสบความสุขเพราะความชั่วนั้นๆ เลย

คุณสมบัติของผู้รับสาร

พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงคุณสมบัติของผู้รับสารหรือประโยชน์ของการฟังที่ดี หรือที่เรียกว่า อานิสงสีในการฟังธรรม ๕ ประการ^{๕๑} ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
๒. เข้าใจชัดสิ่งที่ได้ฟังแล้ว
๓. บรรเทาความสงสัยเสียได้
๔. ทำความเห็นให้ตรง
๕. จิตของผู้ฟังธรรมย่อมเลื่อมใส

^{๔๘} อก.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๒๑๔/๓๕๗.

^{๔๙} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๙-๒๐/๓๐.

^{๕๐} อก.ทสก. (ไทย) ๒๔/๘๙/๒๐๑.

^{๕๑} อก.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๒๐๒/๓๕๔.

นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังได้ทรงสอนแนะนำกระตุ้นเตือนในการทำหน้าที่ของบุคคลให้ ดีเกี่ยวกับการฟัง การสนทนา ปรีกษาสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ^{๕๒} ดังนี้

๑. ไม่นึกหมิ่นเรื่องที่เขาพูด
๒. ไม่นึกหมิ่นผู้พูด
๓. ไม่นึกหมิ่นตัวเอง
๔. ใจไม่ฟุ้งซ่าน ฟังธรรมโดยมีจิตหนึ่งเดียว

๕. มนสิการโดยแยบคาย (โยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นตัวการในการทำหน้าที่ทางปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ทั้งในการรับรู้ การเผชิญสถานการณ์ และการสัมพันธ์เกี่ยวข้องปฏิบัติต่อกุศลกรรม และยังได้ตรัสอีกว่า ในการฟังนั้น ควรจะปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. ไม่ฟังโดยมีความรู้สึกลบหลู่
๒. ไม่ฟังโดยมีจิตแข่งดี
๓. ไม่ฟังโดยคอยจ้องจับผิดมีจิตกระทบกระทั่งต่อผู้แสดง (ผู้พูด)
๔. ไม่คิดหมายว่า เข้าใจแล้วในสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ^{๕๓}

หลักการข้างต้นนี้ เบอร์โล^{๕๔} ได้เสนอไว้คล้ายๆ กันว่า ในการสื่อสาร ผู้ส่งสารและผู้รับสารจะสื่อสารได้มีประสิทธิภาพจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองต่อคู่สื่อสาร และต่อเนื้อหาสาร

องค์ประกอบของผู้รับสารตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ในกระบวนการสื่อสาร องค์ประกอบด้านผู้รับสารเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากผู้รับสารนั้นมีความแตกต่างหลากหลายซึ่งผู้ส่งสารจะต้องทำความเข้าใจหรือรู้จักผู้รับสารที่จะทำการสื่อสารด้วยว่าจะทำการสื่อสารด้วยเนื้อหาใด ด้วยวิธีการอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อะไร นอกจากนี้ ในฝ่ายของผู้รับสารเอง จะรับสารอย่างไรเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ตามแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารในพระพุทธศาสนามีเนื้อความเกี่ยวกับประเด็นเหล่านี้ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

ระดับของผู้ส่งสาร

สำหรับองค์ประกอบด้านผู้ส่งสารนั้น เนื่องจากในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก ปรากฏผู้ส่งสารโดยมาก คือ พระพุทธเจ้า ทำการสื่อสารกับบุคคลอื่น ด้วยรูปแบบหรือวิธีการสื่อสารหลากหลายรูปแบบ ทั้งการสื่อสารเชิงวัจนะ การสื่อสารเชิงอวัจนะ หรือทั้งสองอย่างร่วมกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับผู้รับสารที่มีอยู่หลากหลายกลุ่มประเภท ตลอดจนวัตถุประสงค์ เฉพาะในการสื่อสารครั้งนั้นๆ และบริบทที่แวดล้อมอยู่ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของหลักการและแนวทางปฏิบัติในส่วนของผู้ส่งสาร ปรากฏตัวอย่างและหลักธรรมที่สำคัญจำนวนมาก ซึ่งสามารถใช้เป็น

^{๕๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, หน้า ๖๔๗.

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔๗.

^{๕๔} D.K. Berlo, *The Process of Communication: Introduction to Theory and Practice*, (San Francisco: Rinehart Press, 1960), pp. 41-43.

แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ส่งสารในการสื่อสารกับบุคคลอื่น เช่น สัปบุริสธรรม ๗ เกณฑ์ในการตรัสวาจาของพระพุทธเจ้า คือ

ในอัมมัญญสูตร^{๕๕} ว่าด้วยบุคคลผู้รู้ธรรม มีเนื้อหากล่าวถึงสัปบุริสธรรม ๗ ซึ่งได้แก่ (๑) เป็นอัมมัญญ (ผู้รู้จักเหตุ) (๒) เป็นอัตถัญญ (ผู้รู้จักผล) (๓) เป็นอัตตัญญ (ผู้รู้จักตน) (๔) เป็นมัตตัญญ (ผู้รู้จักประมาณ) (๕) เป็นกาลัญญ (ผู้รู้จักกาลเวลา) (๖) เป็นปริสัญญ (ผู้รู้จักชุมชน) และ (๗) เป็นบุคคลัญญ (ผู้รู้จักบุคคล)^{๕๖} ธรรม ๗ ประการนี้ สามารถนำมาประยุกต์เป็นคุณสมบัติของผู้ส่งสารได้ กล่าวคือ ธรรมข้ออัมมัญญตา อัตถัญญตา และอัตตัญญตา โดยประยุกต์กล่าวถึงคุณลักษณะด้านความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสารของผู้ส่งสารว่าต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทั้งอรรถและธรรมในเนื้อหาสารเป็นอย่างดี กล่าวคือ มีความรู้ทั้งแบบแผน^{๕๗} และความหมาย ความมุ่งหมาย ผลและประโยชน์ของเนื้อหาสารที่จะสื่อสารออกไป รวมทั้งรู้จักตน คือ รู้ฐานะ ภาวะ กำลัง ความรู้ ความสามารถ คุณธรรมที่ตนเองมีอยู่เป็นอยู่^{๕๘} นอกจากนี้ ยังต้องเป็นผู้รู้จักกาลเวลาที่เหมาะสม ระยะเวลาที่ควรหรือที่จะต้องใช้ในการสื่อสาร รวมทั้งต้องรู้จักชุมชน บุคคลที่จะทำการสื่อสารด้วยว่า มีอภัยภัย ความสามารถ คุณธรรมอย่างไร ควรจะประพฤติต่อชุมชน บุคคลเหล่านั้นอย่างไร^{๕๙} เป็นต้น นั่นคือ ผู้ส่งสารนอกจากจะรู้ความสามารถของตนเองแล้ว ยังต้องรู้จักผู้รับสาร และวิธีการที่จะสื่อสารกับผู้รับสารเหล่านั้น โดยคำนึงถึงกาล วัตถุประสงค์ และบริบทที่ทำการสื่อสารด้วย

ระดับของผู้รับสาร

พระพุทธเจ้าทรงแยกวิเคราะห์ผู้รับสารตามระดับปัญญา ซึ่งแตกต่างไปจากหลักการสื่อสารของนักวิชาการตะวันตกที่วิเคราะห์ผู้รับสารตามหลักพื้นฐานง่ายๆ เช่น ลักษณะทางกายภาพ จิตใจ เช่น หลักทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences Theory) ของเดอริเฟอร์^{๖๐} ที่ให้ข้อคิดว่าบุคคลมีความแตกต่างกัน ในด้านบุคลิกภาพ สภาพจิตวิทยา ทักษะคิด ค่านิยม ความเชื่อ แตกต่างกัน เนื่องจากการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน แต่สำหรับพระองค์ทรงแบ่งบุคคลที่จะสั่งสอนตามระดับปัญญา ซึ่งลึกซึ้งกว่านักวิชาการตะวันตก พระองค์จะทรงแสดง

^{๕๕} อัง.สตุตทก. (ไทย) ๒๓/๖๘/๑๔๓-๑๔๖.

^{๕๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๗/๔๐๑.

^{๕๗} รูปแบบแผนของเนื้อหาสารอยู่ในข้ออัมมัญญตา คือรู้ธรรม คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตะกะ ชาตกะ อัฏฐตธรรม เวทิลละ หรืออนวัจนศาสตร์

^{๕๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๒๑๐.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๐-๒๑๑.

^{๖๐} De Fleur, 1966, อ้างใน พัชนี เขยจรรยา, เมตตา วิวัฒนานุกูล, และถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์, **แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ข่าวฟ้า จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๑๘๕.

ธรรม (หรือสื่อสาร) ตามความเหมาะสมของบุคคล ทรงมองเห็นว่า บุคคลมีความสามารถทางปัญญา แตกต่างกันไปเป็น ๔ ระดับ^{๖๑} คือ

๑. อุกมตัตถุญญ ได้แก่ ผู้มีภูมิปัญญาที่สามารถเรียนรู้และเข้าใจพระธรรมคำสอนได้ทันที เมื่อได้ฟัง เปรียบเสมือนดอกบัวเจริญเต็มที่ที่ผลิผลเหนือระดับน้ำ เปรียบที่จะแบ่งบานได้ทันทีเมื่อ ได้รับแสงจากดวงอาทิตย์

๒. วิปจิตถุญญ ได้แก่ ผู้สามารถเรียนรู้ได้ เมื่อมีการอธิบายขยายความเพิ่มเติม เปรียบเสมือนดอกบัวที่ชูก้านมาถึงระดับพื้นน้ำ รอที่จะผลิผลพื้นน้ำในวันรุ่งขึ้นและเตรียมแบ่งบานเมื่อได้รับแสงจากดวงอาทิตย์

๓. เนยยะ คือ ผู้อาจเรียนรู้ธรรมด้วยอาศัยความเพียรอย่างยิ่งยวดทั้งด้วยการฟัง การคิด การถาม การท่องบ่น เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ ต้องการเวลาในการโผล่ขึ้นสู่พื้นผิวน้ำเพื่อแบ่งบานในโอกาสต่อไป

๔. ปทปรมะ ได้แก่ ผู้ซึ่งไม่อาจเรียนรู้และเข้าใจในพระธรรมวิเศษ แม้จะฟัง คิด และท่องบ่นอย่างไรก็ตาม เปรียบเสมือนบัวที่จมติดอยู่ที่ใต้น้ำ

ผู้รับสารที่พระพุทธรเจ้าได้ทรงทำการสื่อสารด้วยนั้น สามารถแบ่งได้อีกหนึ่ง คือ เปรียบเข้ากับบัว ๔ เหล่า^{๖๒} ซึ่งอรรถกถาได้กล่าวไว้ว่า ได้แก่ ๑. บัวที่อยู่ใต้โคลนตม จัดเข้ากับปทปรมะ ๒. บัวที่ยังไม่พ้นน้ำ จมอยู่ในน้ำ จัดเข้ากับเนยยะ ๓. บัวที่อยู่เสมอน้ำจัดเข้ากับวิปจิตถุญญ และ ๔. บัวที่ขึ้นพ้นน้ำ ไม่แต่น้ำจัดเข้ากับอุกมตัตถุญญ อย่างไรก็ตาม ตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ยังแสดงให้เห็นว่า สังคมยังประกอบไปด้วยผู้รับสารกลุ่มต่างๆ ที่มีความเกี่ยวพันกับการเปลี่ยนแปลงสังคมอินเดียในสมัยพุทธกาลด้วย ซึ่งสามารถจัดกลุ่มประเภทผู้รับสารเหล่านั้นได้เป็นกลุ่มต่างๆ คือ

๑. กลุ่มผู้รับสารซึ่งเป็นผู้มีศักยภาพในการบรรลุธรรมได้เร็ว หรือสามารถสอนให้รู้ได้ง่าย ผู้รับสารกลุ่มนี้เป็นผู้รับสารกลุ่มแรกๆ ที่สามารถเข้าถึงเนื้อหาสาระระดับปรมาตมสัจจะที่เป็นแก่นแกนของพระพุทธศาสนาได้อย่างรวดเร็ว^{๖๓} และได้กลายเป็นผู้ส่งสารที่เป็นกำลังสำคัญในการทำการสื่อสารกับบุคคลอื่นในสังคมต่อไปอีก

๒. กลุ่มผู้นำหรือผู้ปกครอง ได้แก่ กษัตริย์ พระราชา ซึ่งเป็นผู้ปกครองประเทศ แคว้น แคว้น หรือเมือง ผู้รับสารกลุ่มนี้เป็นผู้มีอำนาจ เป็นผู้นำในทางอาณาจักร หรือสังคม ชุมชน ซึ่งความเป็นผู้มีอำนาจเป็นผู้นำนั้นสามารถบันดาลสิ่งต่างๆ ในอาณาจักร หรือสังคม ชุมชนให้เป็นไปได้ดัง

^{๖๑} สุวัฒน์ จันทระจาง, ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๐), หน้า ๓๑๕.

^{๖๒} วิ.ม. (ไทย) ๔/๙/๑๔.

^{๖๓} ทศนีย์ เจนวิถีสุข, “การสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก,” สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓๑.

ประสงค์ได้ นอกจากนี้ ผู้รับสารกลุ่มนี้ยังเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง เป็นผู้ที่มีผู้รู้จักมาก เมื่อกระทำสิ่งใด ไม่ว่าจะ เป็นพระจริยาวัตรส่วนพระองค์หรือต่อสาธารณชนก็ตาม ย่อมส่งผลกระทบต่อในวงกว้างทั้งสังคม^{๖๔}

๓. กลุ่มสาวกคนสำคัญของลัทธิอื่น เป็นผู้รับสารที่สามารถกล่าวได้ว่า เป็นกลุ่มผู้รับสารที่เป็นกลุ่มชนชั้นนำในสังคม ผู้รับสารกลุ่มนี้มีทั้งที่เป็นกษัตริย์ เสนาบดี คหบดี ผู้มีชื่อเสียงมีผู้รู้จักมาก กุลบุตรของเศรษฐี นักบวช เป็นต้น ผู้รับสารกลุ่มนี้ยังเป็นผู้อุปถัมภ์คนสำคัญหรือเป็นกำลังสำคัญของ ผู้รู้ นักปราชญ์เจ้าลัทธิต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมด้วย การแสดงความคิดเห็นหรือการกระทำต่างๆ ของคนกลุ่มนี้ย่อมเป็นที่สนใจ และมีผลเชิงความคิด หรือการกระทำของคนอื่นๆ ในสังคมด้วย

๔. กลุ่มคหบดีพราหมณ์ ผู้ประกอบพิธีกรรมหรือปฏิบัติตามธรรมเนียมปฏิบัติที่แพร่หลายอยู่ในสังคมในขณะนั้น ผู้รับสารกลุ่มนี้เป็นคนส่วนใหญ่ของสังคม ซึ่งมีทิวทัศน์และวัตรปฏิบัติเป็นไปตามทิวทัศน์ของสังคม ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ ของสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เมื่อทิวทัศน์และวัตรปฏิบัติของผู้รับสารกลุ่มนี้ซึ่งเป็นสมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมเปลี่ยนแปลงไป ย่อมส่งผลกระทบต่อให้ทิวทัศน์ของสังคม ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติของสังคมเปลี่ยนแปลงไปได้

การแบ่งกลุ่มผู้รับสารออกเป็นกลุ่มต่างๆ ข้างต้น เป็นการแบ่งกลุ่มผู้รับสารที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้รับสารกับวิธีการสื่อสาร วัตถุประสงค์ และบริบททางสังคมที่แวดล้อมอยู่ ซึ่งผู้ส่งสารต้องรู้จักผู้รับสารที่จะทำการสื่อสารด้วย อันจะนำไปสู่รูปแบบวิธีการสื่อสารที่มีความแตกต่างกันไป^{๖๕}

กล่าวได้ว่า การสื่อสารจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ส่งสารต้องสื่อให้เหมาะสมกับระดับปัญญาที่แตกต่างกันของผู้รับสาร โดยใช้เทคนิควิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้รับสาร คำสั่งสอนของพระพุทธองค์ว่าด้วยการสื่อสารในด้านกระบวนการสื่อสาร หลักการพูด การฟัง การเลือกเชื่อ การวิเคราะห์บุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย (๑) อุกขมฤตัญญู (ผู้เข้าใจได้ในฉับพลัน) (๒) วิบจิตัญญู (ผู้เข้าใจต่อเมื่อขยายความ) (๓) เนยยะ (ผู้ที่พอจะแนะนำได้) (๔) ปทปรมะ (ผู้ที่สอนให้รู้ได้เพียงตัวบทคือพยัญชนะ) ดังที่กล่าวมาแล้วเป็นหลักการที่ล้าลึกที่สร้างสรรค์ให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ

หลักคำสั่งสอนว่าด้วยการสื่อสารของพระพุทธองค์ยังครอบคลุมถึงหลักจรรยาบรรณและจริยธรรมของการสื่อสารอีกด้วย เป็นหลักการสื่อสารที่ช่วยให้บุคคลมีความสุข มีความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนกับบุคคลอื่นๆ และเป็นหลักการสื่อสารที่ช่วยให้สังคมทุกระดับทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และโลก คงไว้ซึ่งสันติสุข

หลักการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร

การสื่อสารทำให้สังคมมนุษย์เข้าใจซึ่งกันและกันและกันเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำให้มนุษย์รวมตัวกันเป็นสังคม โดยมีการสร้างกฎเกณฑ์เพื่อปรับทัศนคติตลอดจนพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

^{๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙-๔๐.

^{๖๕} ทศนีย์ เจนวิถีสุข, “การสื่อสารเชิงพุทธกับการเปลี่ยนแปลงสังคม,” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘๙.

ให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เมื่อกล่าวถึงการสื่อสารตามแนวทางของพระพุทธเจ้า นั้น หลักก็คือ ช่วยให้นุชนุษย์รู้จักปัญหาและรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง แต่การที่จะให้ผู้รับสารเชื่อถือและยินดีจะปฏิบัติตามนั้น ผู้ทำหน้าที่ส่งสารต้องเพียบพร้อมทั้งคุณสมบัติภายในและภายนอก จึงจะสามารถสร้างความเชื่อถือให้เกิดแก่ผู้รับสารได้ ในทางพระพุทธศาสนาซึ่งช่องทางในการรับสารผ่านทางหู จมูก ลิ้น กาย และใจ พระพุทธองค์ทรงสอนว่าไม่ควรขึ้นชมลุ่มหลงมาก เพราะเป็นช่องทางแห่งการเกิดทุกข์ได้ เป็นช่องทางของมาร (สิ่งที่ขัดขวางความดี ก่อให้เกิดทุกข์) และทรงกล่าวว่า “ผู้ที่เพลิดเพลินรูป ชื่อว่า เพลิดเพลินทุกข์ ผู้ที่เพลิดเพลินทุกข์ เรากล่าวว่า พ้นจากทุกข์ไม่ได้ ผู้ที่เพลิดเพลินสัทธะ ฯลฯ คันธะ ฯลฯ รส ฯลฯ โผฏฐัพพะ ฯลฯ ผู้ที่เพลิดเพลินธรรมารมณฺ์ ชื่อว่า เพลิดเพลินทุกข์ ผู้ที่เพลิดเพลินทุกข์ เรากล่าวว่า พ้นจากทุกข์ไม่ได้^{๖๖}”

พุทธพจน์นี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ใดขึ้นชมในอายตนะต่างๆ เช่น ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ขึ้นชมรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สิ่งที่ถูกต้องได้) ธรรมะ (สิ่งที่รู้ได้ด้วยใจ) ผู้นั้น ชื่อว่า ขึ้นชมในความทุกข์ ดังนั้น ผู้ที่ขึ้นชมทุกข์ ก็ย่อมไม่พ้นจากทุกข์ไปได้

พระผู้มีพระภาคเจ้ายังตรัสอีกว่า รูปที่พึงรู้แจ้งทางตาที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนดมีอยู่ ถ้าภิกษุยังเพลิดเพลิน เชยชมยึดติดรูปนั้นอยู่ เมื่อเธอเพลิดเพลิน เชยชม ยึดติดรูปนั้น ความเพลิดเพลิน ย่อมเกิดขึ้น เรากล่าวว่า เพราะความเพลิดเพลินเกิด ทุกข์จึงเกิด ฯลฯ รสที่พึงรู้แจ้งทางลิ้นมีอยู่ ฯลฯ ธรรมารมณฺ์ที่พึงรู้แจ้งทางใจที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนด มีอยู่ ถ้าภิกษุยังเพลิดเพลิน เชยชมยึดติดธรรมารมณฺ์นั้นอยู่ เมื่อเธอเพลิดเพลิน เชยชม ยึดติดรูปนั้น ความเพลิดเพลินย่อมเกิดขึ้น เรากล่าวว่า เพราะความเพลิดเพลินเกิด ทุกข์จึงเกิด^{๖๗}

พุทธพจน์นี้ชี้ให้เห็นว่า ในที่ใดมีตา มีรูป (สิ่งที่เห็นได้ด้วยตา) มีความรู้แจ้งทางตา มีธรรมที่พึงรู้แจ้ง ด้วยความรู้แจ้งทางตา ในที่ใดมีหู มีเสียง ฯลฯ มีธรรมะ (สิ่งที่รู้ได้ด้วยใจ) มีความรู้แจ้งทางใจ มีธรรมะที่พึงรู้แจ้ง ด้วยความรู้แจ้งทางใจ ในที่นั้นย่อมเกิดทุกข์ตามมาแน่นอน นอกจากนี้ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ยังเป็นช่องทางไปยังทางของนรกได้ด้วย ซึ่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสว่า ในนรกทั้ง ๖ ชุมชนั้น สัตว์ย่อมเห็นรูปอย่างใดอย่างหนึ่งทางตาได้ แต่เห็นได้เฉพาะรูปที่ไม่น่าปรารถนา ไม่เห็นรูปที่น่าปรารถนา เห็นได้เฉพาะรูปที่ไม่น่าใคร่ ไม่เห็นรูปที่น่าใคร่ เห็นได้เฉพาะรูปที่ไม่น่าพอใจ ไม่เห็นรูปที่น่าพอใจ ฟังเสียงอย่างใดอย่างหนึ่งทางหูได้ ฯลฯ ตมกลิ่นอย่างใดอย่างหนึ่งทางจมูกได้ ฯลฯ ลิ้มรสอย่างใดอย่างหนึ่งทางลิ้นได้ ฯลฯ ถูกต้องโผฏฐัพพะอย่างใดอย่างหนึ่งทางกายได้ ฯลฯ รู้แจ้งธรรมารมณฺ์อย่างใดอย่างหนึ่งทางใจได้ แต่รู้แจ้งได้เฉพาะธรรมารมณฺ์ที่ไม่น่าปรารถนา

^{๖๖} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๒๐/๑๙.

^{๖๗} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๖๔/๕๕.

ไม่รู้แจ้งธรรมารมณ์ที่น่าปรารถนา รู้แจ้งได้เฉพาะธรรมารมณ์ที่ไม่น่าใคร่ ไม่รู้แจ้งธรรมารมณ์ที่น่าใคร่
รู้แจ้งได้เฉพาะธรรมารมณ์ที่น่าพอใจ ไม่รู้แจ้งธรรมารมณ์ที่น่าพอใจ^{๖๘}

พระพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของกายมนุษย์ทั้ง ๕ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวกาย (กาย) ใจ สามารถรับรู้หรือรับเข้าซึ่งข่าวสารที่อาจก่อให้เกิดทุกข์ (หรือนรกทางใจ) และสุข (หรือสวรรค์ในใจ) บุคคลจึงควรรู้จักเลือกรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ที่สร้างสุขให้กับตน และควรหลีกเลี่ยงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไร้ประโยชน์ที่จะสร้างทุกข์ให้กับตน ซึ่งนับเป็นหลักการเลือกรับรู้เชื่อถือในข้อมูลข่าวสาร ดังที่ทรงแสดงแก่ชาวกาลามะที่ปรากฏในเกสปุตติสูตรว่า

- ๑) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา
- ๒) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา
- ๓) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ
- ๔) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
- ๕) อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง)
- ๖) อย่าปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান
- ๗) อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล
- ๘) อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว
- ๙) อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณ์น่าจะเป็นไปได้
- ๑๐) อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือว่าท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา^{๖๙}

นอกจากนี้ ยังได้ทรงสอนหลักการให้เกิดความเชื่อต่อเมื่อ “เมื่อเข้าใจด้วยตนเองว่า อะไรเป็นกุศล เป็นสิ่งที่ดี ไม่มีโทษ ผู้รู้สรรเสริญ ทำแล้วได้รับประโยชน์และความสุข ก็ควรยอมรับ”^{๗๐}

พุทธจริยธรรมกับการสื่อสารทางการเมือง

วัตถุประสงค์ที่สำคัญ ซึ่งถือเป็นหลักการใหญ่ในทางพระพุทธศาสนา คือ ไม่ว่าเมื่อทำการสื่อสารอย่างไรไป การสื่อสารนั้นก็เพื่อไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก ดังพุทธดำรัสเมื่อคราวที่ทรงส่งพระอรหันตสาวก ๖๐ องค์ ไปประกาศพระศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” จากการวิเคราะห์เรื่องราวต่างๆ ผู้วิจัยพบว่า การสื่อสารที่เกิดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์กับผู้รับสารที่มีความแตกต่างกัน และบริบทในการสื่อสารเฉพาะกรณีเป็นกรณีๆ ไปด้วย ดังนั้น ลักษณะรูปแบบ หรือวิธีการสื่อสาร จึงมีทั้งส่วนที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อประโยชน์สุข

^{๖๘} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๑๓๕/๑๖๙.

^{๖๙} อจ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๖๖/๒๕๗.

^{๗๐} ชัยวัฒน์ อัตพัฒน, หลักพุทธศาสนา, หน้า ๑๑๓.

แก่มหาชนจำนวนมาก ดังนั้น วิธีการสื่อสารจึงต้องเป็นวิธีการที่สามารถทำให้ชนทั้งหลายเหล่านั้นสามารถเข้าถึงประโยชน์ตามอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาได้ เพราะคำว่า “ประโยชน์” ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ความสุขหรือสิ่งที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้น เจริญขึ้น หรือหมายถึง จุดหมายของชีวิตมนุษย์^{๗๑} และวัตถุประสงค์เฉพาะ คือ วัตถุประสงค์เฉพาะในการสื่อสาร มีความสัมพันธ์กับลักษณะของผู้รับสาร ที่แสดงว่า ผู้รับสารมีความแตกต่างกันตามอัธยาศัย อนุสัยจริต อินทรีย์ที่แก่อ่อนไม่เท่ากัน^{๗๒} ทำให้ลักษณะ รูปแบบ วิธีการสื่อสารมีความแตกต่างกันไป ตามลักษณะของผู้รับสาร เป็นต้นว่า สื่อสารหรือแสดงธรรมที่เป็นไปตามความต้องการของผู้รับสาร หรือแสดงธรรมตามสติปัญญาของผู้รับสาร หรือแสดงธรรมเพื่อถอนรากถอนโคนความคิดเห็นที่ผิดๆ ของผู้รับสาร หรือแสดงธรรมแก่ผู้รับสารที่มีการพัฒนาทางจิตมาถึงระดับที่มีความพร้อมที่จะรับฟังธรรมชั้นสูง^{๗๓} นอกจากนี้ รูปแบบวิธีการสื่อสารยังสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์เฉพาะที่เหมาะสมกับผู้รับสารที่มีความแตกต่างกันนั้น โดยจำแนกวัตถุประสงค์เฉพาะได้ คือ (๑) เพื่อช่วยให้ผู้ที่ได้อบรมจิตมาแล้วได้บรรลุธรรม (๒) เพื่อแก้ทิฏฐิที่เห็นผิด (๓) เพื่อเปลื้องข้อสงสัย (๔) เพื่อแก้ไขหรือเพื่อให้ผู้รับสารปฏิบัติถูกต้องในธรรมเนียมหรือในวัตรปฏิบัติต่างๆ^{๗๔}

จะเห็นได้ว่า พุทธจริยธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองนั้นจะเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้องค์กรการสื่อสารต่างๆ เป็นไปในทางที่ดีและมั่นคง เช่น ในด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ การแย่งชิงทรัพยากรในระดับต่างๆ ทั้งหมดสามารถนำมาบูรณาการพุทธจริยธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองได้ ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

พุทธจริยธรรมการสื่อสารทางกาย

พุทธจริยธรรมการสื่อสารทางกาย ได้แก่ การแสดงออกทางกายเป็นการแสดงออกที่บ่งบอกถึงการกระทำที่เห็นชัดเจน และสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางท่าทางและวิธีอื่นๆ อีกมากมาย เช่น

๑) การแสดงออกทางรอยยิ้ม ถือเป็นสื่อไม่ตรีจิตไปยังบุคคลรอบข้าง เมื่อมีรอยยิ้มทำให้สถานการณ์ที่เคร่งเครียดคลายลง จะเห็นได้จากสื่อต่างๆ ว่า ในขณะที่ผู้พูดแล้วแสดงสีหน้ายิ้มแย้มไปด้วย จะทำให้การพูดนั้นเต็มไปด้วยอาการยิ้มแย้ม แม้ในสถานการณ์ที่ตึงเครียดก็จะทำให้สถานการณ์เบาบางลง แม้ในภาวะวิกฤต ก็ทำให้สถานการณ์นั้นยุติลงด้วยดี

^{๗๑} พระมหาวิโรจน์ วิโรจโน (ผาธา), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาท,” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๔๙.

^{๗๒} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๖๙/๒๑๕.

^{๗๓} ดูรายละเอียดใน ทศนีย์ เจนวิถีสุข, “การสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก,” สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, หน้า ๖๔.

^{๗๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๗.

๒) การแสดงออกด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นการไม่แสดงออกถึงความสามารถที่ตัวเองมีอยู่ให้ผู้อื่นทราบเพื่อข่มผู้อื่น หรือเพื่อโอ้อวด การไม่อวดดี ไม่อวดรู้ ไม่เยอหยิ่งจองหอง คือเป็นผู้มีกิริยานอบน้อมอาการอ่อนน้อมถ่อมตน สามารถทำให้ผู้พบเห็นอยากมีปฏิสัมพันธ์ด้วย

๓) การแสดงออกด้วยการเคารพผู้ใหญ่ เป็นจริยธรรมสากลที่ทำให้มีกิริยามารยาทที่น่ารัก ไม่ก้าวร้าว ให้เกียรติผู้ใหญ่

๔) การแสดงออกด้วยความกตัญญู เพราะเมื่อเราเกิดมา บ้านเมืองมีคุณต่อพวกเรา เรามีความสุข มีความสะดวกสบาย มีที่พักอาศัยดี มีสิ่งแวดล้อมที่ดี เราจึงควรมีความกตัญญูต่อบ้านเมือง ช่วยกันทำนุบำรุงบ้านเมือง ไม่ย่ำแย่ให้รัฐบาล นักการเมือง และประชาชนแตกแยกกัน แต่ควรกตัญญูต่อบ้านเมือง โดยการส่งเสริมสนับสนุนในการทำให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง

๕) การแสดงออกด้วยการให้ ซึ่งปกติเมื่อพูดถึงคำว่า “ให้” เรามักนึกถึงให้สิ่งของวัตถุ หรือเงินตรา สำหรับการบูรณาการ การให้ สามารถแบ่งได้ ๓ ประการ คือ

๑. การให้วัตถุสิ่งของต่างๆ เช่น การให้ปัจจัย ๔ ได้แก่ เสื้อผ้า อาหาร ยารักษาโรค ที่อยู่ อาศัย ในปัจจุบัน และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น รถยนต์ อุปกรณ์เกี่ยวกับการสื่อสาร เป็นต้น

๒. การให้ความรู้ต่างๆ อันก่อประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมและสังคม เช่น การให้ความรู้ในด้านภาษา การให้ความรู้ในแง่ของวิชาการ การให้ความรู้ในด้านการประกอบอาชีพ การให้ความรู้ในเรื่องของหลักศาสนา

๓. การให้อภัย ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม ถ้าคนในสังคมรู้จักให้อภัยกัน ก็จะไม่เกิดความขัดแย้งแล้วเลยไปที่ความรุนแรง ผู้วิจัยมองว่า การอยู่ร่วมกันย่อมมีการกระทบกระทั่งกัน ผู้คนในสังคมควรมีการให้อภัยกัน หลักความคิดการให้อภัยต้องมี “ปัญญา” กำกับเสมอ โดยมองจากความเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตนจนละเลยการให้อภัยก็เพราะเกิดจากความเห็นแก่ตัว การให้อภัยถือเป็นการไม่เบียดเบียนผู้อื่น

๖) การแสดงออกด้วยความรักความสามัคคี เป็นการแสดงออกทางการกระทำที่ทำให้ประชากรมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อะลุ่มอล่วยในหลักการตักเตือน รับฟัง เคารพความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล

การสื่อสารทางวาจา

ในการสื่อสารทางการเมืองนั้น คำพูดที่พูดเป็น “คำจริง” คือเป็นความจริง พูดออกมาต้องมาจากความ “จริงใจ” และเมื่อพูดคำไหนต้องทำตามคำพูดที่ตนเองพูดไว้ ที่เรามักเรียกว่า “จริงวาจา” หรือที่เรียกว่า สัจจะวาจา ดังนั้น การสื่อสารทางการเมือง จึงควรประกอบด้วย

๑. ต้องเป็นคำจริง ไม่ใช่คำพูดที่ปั้นแต่งขึ้น ไม่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่บิดเบือนจากความจริง ไม่เสริมความ ไม่อำความ ต้องเป็นเรื่องจริงๆ ที่เป็นประโยชน์

๒. ต้องเป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดไพเราะที่กลั่นออกมาจากใจที่บริสุทธิ์ไม่เป็นคำหยาบ คำต่ำ คำประชดประชัน หรือคำเสียดสี เป็นต้น

๓. พูดแล้วต้องก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูล เกิดผลดีทั้งแก่ผู้พูด และผู้ฟัง ถึงแม้คำพูดนั้นจะจริง และเป็นคำสุภาพ แต่ถ้าพูดแล้ว ไม่เกิดประโยชน์ กลับจะทำให้เกิดโทษ ก็ไม่ควรพูด

๔. พูดไปด้วยความรัก ความปรารถนาดี อยากรู้ให้ผู้อื่นมีความสุข

๕. พูดถูกกาลเทศะ แม้ใช้คำพูดที่ดี เป็นคำจริง เป็นคำสุภาพ เป็นคำพูดที่มีประโยชน์ และพูดด้วยจิตที่เปี่ยมไปด้วยความรัก แต่ถ้ามืดจางหะ ไม่ถูกกาลเทศะ ผู้ฟังยังไม่พร้อมที่จะรับแล้ว จะก่อให้เกิดผลเสียได้ เช่น จะกลายเป็นประจานกัน หรือจับผิดไป

๖. พูดถูกเวลา ให้ระลึกว่าเวลาไหนควรพูด เวลาไหนยังไม่ควรพูด ควรพูดนานเท่าไร ต้องคาดผลที่จะเกิดขึ้นไว้ด้วย

๗. พูดถูกสถานที่ รู้ว่าในสถานที่เช่นไร เหตุการณ์แวดล้อมเช่นไร จึงควรที่จะพูด หากพูดออกไปแล้ว จะมีผลดีหรือผลเสียอย่างไร เช่น มีความหวังดีอยากเตือนเพื่อนไม่ให้ดื่มเหล้า แต่ไม่เตือนขณะที่กำลังมาอยู่อย่างนี้ นอกจากเขาจะไม่ฟังแล้ว เราเองอาจเจ็บตัวได้ “คนฉลาดไม่ใช่เป็นแต่พูดเท่านั้น ต้องนิ่งเป็นด้วย” “คนที่พูดเป็นนั้นต้องรู้ในสิ่งที่ไม่ควรพูดให้ยิ่งกว่าสิ่งที่ควรพูด”

๘. ไม่พูดจายั่วยุ คือไม่พูดให้เกิดความแตกความสามัคคี ไม่พูดให้เกิดความเข้าใจผิด หรือพูดเสริมความให้ผู้อื่นแตกแยกกัน

การสื่อสารทางใจ

การสื่อสารทางการเมืองต้องตั้งอยู่ภายใต้จิตสำนึกของความรับผิดชอบสากล คือเป็นสิ่งสมควรระลึกถึงความรับผิดชอบที่มุ่งประโยชน์สุขต่อผู้อื่น เป็นความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและต่อสังคม เช่น รัฐ หรือนักการเมืองควรระลึกเสมอว่าการสื่อสารทางการเมืองควรกระทำบนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง หรือยั่วยุ เป็นต้น และความรักสากล คือมีใจที่เปี่ยมไปด้วยความรักแก่ผู้อื่นและต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข มีใจที่ทำให้ผู้อื่นมีความสุขโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

จากที่กล่าวเรื่อง “การให้อภัย” ในการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสันติในข้างต้น การให้อภัยยังสามารถกระทำได้ ๓ ทาง คือ ทางใจ ทางวาจา และทางกาย^{๗๕} ที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันและกัน ดังนี้

๑) อภัยทานทางใจ ถือว่าเป็นจุดเริ่มแรกที่จะพัฒนาไปสู่การให้อภัยทานในการจัดการความขัดแย้ง โดยการเปิดใจ เพื่อรื้อถอนสลายการยึดมั่นถือมั่น (ทิฐิ) ในตัวตน ยอมรับกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งหมายความรวมถึงการเปิดใจพร้อมที่จะสำนึกผิดหรือยอมรับผิด ในสิ่งที่กระทำต่อกัน อภัยทานทางใจนั้น ยังเป็นการฝึกใจให้มีความอดทน เป็นอิสระจากความอาฆาตพยาบาทโกรธ

^{๗๕} กชिरา เทียนส่องใจ, การศึกษาวิเคราะห์อภัยทานเพื่อการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทยปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๐๔-๓๐๘.

แค้นทั้งปวง ปรับเปลี่ยนใจให้มีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน แม้ว่าจะเป็นคู่กรณีในความขัดแย้งก็ตาม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเอาชนะใจตนเอง และเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ผู้มีใจสูง นอกจากนี้ ยังถือเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ที่มีต่อตนเอง และคู่กรณีเปิดใจสลายทั้งความเป็นผู้ถูกกระทำและผู้กระทำ สร้างความเชื่อใจต่อความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ถือเป็นการสร้างโอกาสกระทำความดีที่ยิ่งใหญ่ให้ตนเอง เป็นการเปิดพื้นที่ของการเรียนรู้ผู้อื่นเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความเชื่อ และทัศนคติที่แตกต่างจากตนเอง เป็นการหันหน้าเข้าหากัน เพื่อจะไปปรับฟังอย่างตั้งใจ ฟังอย่างลึกซึ้ง ถึงข้อมูล ปัญหา ความทุกข์ ความเดือดร้อน ความหวาดกลัว ขั้นตอนดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุด ซึ่งจะสอดคล้องเชื่อมโยงไปยังวิธีการอภัยทานทางวาจาและทางกายต่อไป

๒) อภัยทานทางวาจา เป็นการกล่าวคำพูดที่มีลักษณะดังนี้ คือ (๑) กล่าวคำพูดที่สุภาพ ไพเราะ ไม่หยาบคาย (๒) กล่าวคำพูดที่ซื่อสัตย์จริงใจ เหมาะแก่กาล และเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง (๓) กล่าวคำพูดที่พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เป็นคำพูดที่ไม่เบียดเบียนทำร้ายผู้อื่น ไม่ดูถูกเหยียดหยาม เช่น กล่าวคำพูดที่แสดงให้เห็นว่า ตนเองเหนือกว่าหรือยกตนข่มท่าน (๔) กล่าวคำพูดที่ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ หลีกเลี่ยงการใช้คำพูดที่พุดยุงให้เกิดการแตกแยกหรือเกิดความรุนแรง การกล่าวคำว่า “ขอโทษ” ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งของวิธีการอภัยทานทางวาจาโดยเป็นคำที่นิยมมากที่สุด และการกล่าวขอโทษจะต้องมีเจตนารมณ์ในการกล่าวอย่างจริงใจที่พร้อมจะแสดงออกถึงการยอมรับผิดและสำนึกผิดในสิ่งที่ได้กระทำ

๓) อภัยทานทางกาย เป็นวิธีการของอภัยทานที่แสดงออกอย่างชัดเจน เป็นการกระทำที่สื่อเชื่อมโยงมาจากอภัยทานทางใจและวาจา ซึ่งวิธีการของอภัยทานทางกาย จะมีลักษณะการแสดงออกต่างๆ ได้หลายประการ คือ การเคารพและให้เกียรติในความคิดของผู้อื่นโดยการฟังอย่างตั้งใจ ในการรับทราบข้อมูลเรื่องราวต่างๆ และการฟังอย่างลึกซึ้งนั้น ถือว่าเป็นวิธีการของอภัยทานทางกายที่สำคัญ เพราะเป็นการแสดงออกของอภัยทานทางใจ ที่จะบ่งบอกถึงการเปิดใจ ทลายกำแพงของการยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ยอมรับความเป็นจริงในความคิดที่แตกต่างหลากหลาย เป็นการถ่ายทอดหมุนเวียนในอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจต่อกันได้ในที่สุด

นอกจากนี้ วิธีการของอภัยทานทางกาย ยังสามารถแสดงออกได้ด้วยภาษากาย ทางแววตา กิริยาท่าทางที่สุภาพ การยกมือไหว้ หรือการขอขมา ก็ถือว่าเป็นวิธีการของอภัยทานทางกายด้วยเช่นกัน ประการสุดท้ายที่สำคัญ คือ การเสียสละ แบ่งปัน เพื่อเป็นการชดเชย และเยียวยา ก็จัดว่าเป็นวิธีของอภัยทานทางกาย เพราะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหลายสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบด้านผลประโยชน์ และความต้อการนั้นเป็นสิ่งที่สามารถหาทางออกร่วมกันได้ หากคู่กรณีทั้ง ๒ ฝ่ายพยายามที่จะตระหนักรู้ถึงความอยู่รอดของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยการเสียสละแบ่งปันทรัพยากร เงิน สิ่งของต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เสียผลประโยชน์ จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในเชิงบวก

ขึ้นได้ และมีผลต่อคุณค่าภายในจิตใจของแต่ละบุคคลทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข^{๗๖} ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นได้ดังภาพต่อไปนี้

จากที่กล่าวมาการบูรณาการ “พุทธจริยธรรม” ต่อการสื่อสารทางการเมือง สามารถบูรณาการได้ทั้งทางกาย วาจา และใจ ดังนั้น การบูรณาการพุทธจริยธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมือง ควรกระทำทั้งภายนอกคือการกระทำทางกายและคำพูด ส่วนภายในคือด้านจิตใจอันอยู่บนพื้นฐานของ “ความรักสากล (Universal Love)” และประชากรทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันที่เรียกว่าสิทธิมนุษยชน (Human Right) อันเป็นรากฐานของประชาธิปไตย คือสื่อสารด้วยความรัก และอดทนอดกลั้นต่อสิ่งที่มากระทบทางกาย วาจา การสื่อสารทางการเมืองทางกายต้องประกอบไปด้วยรอยยิ้ม สื่อสารด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพผู้ใหญ่ กตัญญูต่อแผ่นดิน รู้จักเป็นผู้ให้ทั้งวัตถุ ให้ความรู้ และให้อภัย การให้ทั้ง ๓ ประการ ที่กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะการ “ให้อภัย” ซึ่งก่อให้เกิดความปรองดองและสันติในการสื่อสารทางการเมืองอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองทางกายต้องประกอบไปด้วยรอยยิ้ม สื่อสารด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพผู้ใหญ่ กตัญญูต่อแผ่นดิน รู้จักเป็นผู้ให้ทั้งวัตถุ ให้ความรู้ และให้อภัยแล้วยังประกอบด้วยความรับผิดชอบในตนเอง รับผิดชอบต่อผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อสังคม รวมไปถึงความเป็นกลางที่ไม่เลือกข้างที่ต้องมีรากเหง้ามาจาก “จริยธรรม” และจริยธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองจะบรรลุเป้าหมายได้ก็ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคม ต้องเป็นอิสระจากอำนาจทุนหรือโลกทัศน์ที่ไม่ได้ถูกรอบงำด้วยการบริโภคนิยมหรือทุนนิยมที่ก่อให้เกิดสังคม “ทุบโตะ” ในส่วนของ “การสื่อสารทางการเมือง” จะเกิดขึ้นได้หรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับรัฐ สื่อมวลชน นักการเมือง ประชาชนว่าจะยึดหลักพุทธจริยธรรมดังกล่าวมาใช้ในการสื่อสารทางการเมืองหรือไม่นั่นเอง

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าพุทธจริยธรรมซึ่งเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในส่วนที่เป็นจริยธรรมคุณธรรม เป็นระบบความประพฤติที่ครบถ้วนบริบูรณ์ มีเนื้อหาสาระครอบคลุมความประพฤติของมนุษย์ที่ปรากฏทั้งกาย วาจา ใจ ไม่ว่าจะเป็นความประพฤติระดับต้น ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของตนด้วยดี มีการเกื้อกูลแก่กันและกัน ช่วยกันรักษาระบบสังคมที่ตนมีส่วนร่วมในการที่จะให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลแก่การดำเนินชีวิตที่ดีงาม ความประพฤติระดับกลางที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพทางจิตใจให้มีคุณภาพ มีความตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว มีความกล้าหาญ และพร้อมที่จะเผชิญกับความเป็นจริงของชีวิตและโลก และระบบความประพฤติระดับสูง ซึ่งต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ คือ ตัวปัญญา โดยใช้ปัญญาพิจารณาพิจารณาองคฺให้รู้จักและมีความเข้าใจ ความเป็นจริงของชีวิตแล้วพยายามวางแผนการปฏิบัติหรือจัดระบบให้เหมาะสมในการดำเนินชีวิตของตนและสังคม เพื่อสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตและสังคมให้ดำเนินไปสู่จุดหมายของชีวิตที่ดีงามอย่างแท้จริง

^{๗๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๘.

มนุษย์ประกอบด้วยรูปและนาม รูปคือรูปธรรมหรือร่างกายมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และหมายถึงรูปธรรมที่เข้ามาสัมผัสทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ส่วนของตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เรียกว่าอายตนะภายใน ส่วน รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ เรียกว่าอายตนะภายนอก อายตนะ แปลว่า แตนต่อเชื่อม คือ ตาสัมผัสรูป หูสัมผัสเสียง จมูกสัมผัส กลิ่น ลิ้นสัมผัสรส กายสัมผัสโผฏฐัพพะ (หมายถึง สิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย ได้แก่ ความร้อน ความเย็น ความแข็ง ความอ่อน) ใจ สัมผัส ธรรมารมณ์ (หมายถึง สิ่งที่เกิดเรื่องราวต่างๆ ที่ระลึกได้เกี่ยวกับสิ่งที่พบหรือรับรู้ทาง ตา หู จมูก ลิ้นและกาย และปรากฏขึ้นทางใจ)

ฉะนั้น การสื่อสารจำเป็นต้องให้ผู้ส่งสารต้องสื่อให้เหมาะสมกับระดับปัญญาที่แตกต่าง กันของผู้รับสาร โดยใช้เทคนิควิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับผู้รับสาร คำสั่งสอนของพระพุทธองค์ว่า ด้วยการสื่อสารในด้านกระบวนการสื่อสาร หลักการพูด การฟัง การเลือกเชื่อ การวิเคราะห์บุคคล ซึ่ง ประกอบไปด้วย ๑) อุกมฤตัญญู (ผู้เข้าใจได้ในฉับพลัน) ๒) วิปจิตัญญู (ผู้เข้าใจต่อเมื่อขยายความ) ๓) เนยยะ (ผู้ที่พอจะแนะนำได้) และ ๔) ปทปรมะ (ผู้ที่สอนให้รู้ได้เพียงตัวบทคือพยัญชนะ) ดังที่กล่าวมา ล้วนเป็นหลักการที่ล้ำลึกที่สร้างสรรค์ให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ หลักคำสั่งสอนว่าด้วยการสื่อสาร ของพระพุทธองค์ยังครอบคลุมถึงหลักจรรยาบรรณและจริยธรรมของการสื่อสารอีกด้วย เป็นหลักการ สื่อสารที่ช่วยให้บุคคลมีความสุข มีความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนกับบุคคลอื่นๆ และเป็นหลักการสื่อสาร ที่ช่วยให้สังคมทุกระดับทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และโลก คงไว้ซึ่งสันติสุข

อนึ่ง พุทธจริยธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองนั้น จะเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้องค์กรการ สื่อสารต่างๆ เป็นไปในทางที่ดีและมั่นคง เช่น ในด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ การแย่งชิงทรัพยากรในระดับต่างๆ ทั้งหมดสามารถนำมาบูรณาการกับพุทธจริยธรรมเพื่อการ สื่อสารทางการเมืองได้ ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ กล่าวคือ การสื่อสารทางการเมือง ทางกาย ต้องประกอบไปด้วยรอยยิ้ม สื่อสารด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพผู้ใหญ่ กตัญญูต่อ แผ่นดิน รู้จักเป็นผู้ให้ทั้งวัตถุ ให้ความรู้ และให้อภัย แล้วยังประกอบด้วยความรับผิดชอบในตนเอง รับผิดชอบต่อผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อสังคม รวมไปถึงความเป็นกลางที่ไม่เลือกข้างที่ต้องมี รากเหง้ามาจาก “จริยธรรม” และจริยธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองจะบรรลุเป้าหมายได้ก็ต้อง ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมต้องเป็นอิสระจากอำนาจทุนหรือโลกทัศน์ที่ไม่ได้ถูกรอบงำด้วยการบริโศ นิยมหรือทุนนิยม เป็นต้น

ตารางที่ ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
(Brian McNair), (1995, p. 12)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. การแจ้งข่าวสารแก่ประชาชน ๒. การให้การศึกษาแก่ประชาชน ๓. การเป็นเวที (Platform) เพื่อหน้าที่สื่อกลางสาธารณะ ๔. การรายงานข่าวและการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและสถาบันทางการเมือง ๕. การสนับสนุนให้มีการแสดงทัศนะทางการเมือง

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกล่อมเกลาทางการเมือง

๒.๓.๑ ความหมายของการกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization)

การกล่อมเกลาทางการเมือง หมายถึง กระบวนการที่นำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชน โดยการกล่อมเกลาถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงค่านิยมในแบบแผนของวัฒนธรรมทางการเมืองให้แตกต่างกันไปจากวัฒนธรรมทางการเมืองเดิม และในบางกรณี อาจเป็นกระบวนการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ก็เป็นได้^{๗๗} กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลแต่ละคนรู้ว่าตนเองเป็นใครอยู่ในระบบการเมือง ทำให้เกิดมโนคติหรือปฏิกิริยาต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง กระบวนการนี้เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ และยังเป็นกระบวนการที่มีบทบาทต่อบุคลิกภาพ และประสบการณ์ของบุคคลในแต่ละสังคมนั้นที่ถูกหล่อหลอมด้วยบรรยากาศทางการเมืองของสังคมประกอบไปด้วยหน่วยต่างๆ ที่เป็นตัวกลางในการกล่อมเกลาทางการเมือง ได้แก่ ครอบครัว การศึกษา เพื่อนฝูง กลุ่มศาสนา กลุ่มอาชีพ และสื่อมวลชน โดยผ่านเข้าไปทางฉากของการรับรู้^{๗๘}

กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นกระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้แบบแผนพฤติกรรม และอุปนิสัย ในทางที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยผ่านทางสื่อกลางต่างๆ ของสังคม สื่อกลางเหล่านี้รวมถึงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไปด้วย เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนฝูง โรงเรียน สมาคมผู้ใหญ่ และสื่อสารมวลชน^{๗๙}

ดังนั้น จากข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การกล่อมเกลาทางการเมือง สื่อความหมายถึงกระบวนการอบรมปลูกฝังหรือถ่ายทอดให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ความรู้ความเข้าใจ ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะและเกิดพฤติกรรมทางการเมืองในทิศทางที่ต้องการ ทั้งนี้ การกล่อมเกลาทางการเมืองนั้นสามารถเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาและตลอดชีวิต ซึ่งสามารถผ่านรูปแบบของกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองได้หลายทางด้วยกัน

๒.๓.๒ ขั้นตอนของกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง

กระบวนการอบรมปลูกฝังหรือถ่ายทอดให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ความรู้ความเข้าใจ ความเชื่อ ค่านิยม

ขั้นตอนที่ ๑ ถือเป็นขั้นตอนแรกของการกล่อมเกลาทางการเมือง มีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์เรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้โดยสื่อกลางที่สำคัญที่สุดในขั้นตอนนี้ คือ ครอบครัว

^{๗๗} Gabriel Almond and Bingham Powell, **Comparative Politics Today: A World View**, (Boston: Little, Brown and Company, 1980), pp. 12-13.

^{๗๘} Michel Rush and Phillip Althoff, **Political Socialization**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.schq.mi.th/ndc/thinkank/defence/pulic_knowledge.htm [๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๒].

^{๗๙} Kenneth Langton, 1969, อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธิหุน, **การเมือง: ทฤษฎีพัฒนาการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๓๔.

และสถาบันการศึกษา จุดประสงค์สำคัญของขั้นตอนนี้ คือ ต้องการจะให้การอบรม เพื่อชี้แนวทางให้ มนุษย์เรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น ดังนั้น จึงเป็นขั้นตอนพื้นฐานของกระบวนการ อบรมกล่อมเกลาทางสังคม^{๕๐}

ขั้นตอนที่ ๒ มนุษย์เริ่มมี “เอกลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity)” ในขั้นตอนนี้เริ่ม มีพัฒนาการไปสู่การมีพื้นฐานความรู้ และความเชื่อ นอกจากนี้ ประสบการณ์เริ่มมีอิทธิพลหล่อหลอม ในจิตใต้สำนึก และยังไปมีส่วนร่วมกำหนดโครงสร้างบุคลิกภาพขั้นมูลพื้นฐานของมนุษย์ด้วย คือ การ เริ่มมีลักษณะเฉพาะตัว และมีการพัฒนาไปสู่การมีพื้นฐานความรู้และความเชื่อสิ่งสำคัญในขั้นตอนนี้ คือ สภาพของอำนาจอันชอบธรรม ความเชื่อถือ และไว้วางใจผู้อื่น

ขั้นตอนที่ ๓ ขั้นตอนนี้เริ่มเข้าสู่กระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองของสังคมเมื่อ มนุษย์ผ่านมาถึงขั้นตอนของการมีความสำนึกในสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับการเมือง วัฒนธรรมทาง การเมืองเริ่มผ่านเข้ามาทางตัวการของการอบรมกล่อมเกลา และเข้ามากระทบฉากรับรู้และหล่อ หลอมทำให้บุคลิกภาพทางการเมืองขึ้นในตัวมนุษย์ ทำให้มนุษย์เริ่มมีความคิดพินิจพิเคราะห์ในทาง การเมืองขึ้น เป็นขั้นตอนที่เริ่มได้รับการกล่อมเกลาทางการเมืองของสังคมกล่าวคือ ประสบการณ์ทาง การเมือง ได้รับความรู้ทางการเมือง สื่อมวลชน และกระบวนการการเลือกตั้ง เป็นต้น ส่งผลให้คนมี บุคลิกภาพ ทศนคติ ค่านิยมทางการเมือง รวมทั้งสามารถที่จะวิเคราะห์และประเมินค่าในทาง การเมืองได้

ขั้นตอนที่ ๔ เป็นขั้นตอนที่ท้ายของการเรียนรู้ทางการเมือง ในขั้นตอนนี้คนจะมีความรู้ ความเข้าใจ และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้น มีความรู้สึกว่าการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่ สามารถแยกออกจากตนได้ และเชื่อว่าตนเองมีความสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทาง การเมือง ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใดๆ ของรัฐ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนที่กระบวนการขัดเกลาและ เรียนรู้ทางการเมืองได้สร้างความรู้สึกร่วมกันคิดทางการเมืองอย่างมาก เรียกขั้นตอนนี้ว่า “Political Recruitment Process” เป็นขั้นตอนที่บุคคลมีความเข้าใจในการเมืองลึกซึ้งขึ้นมีทัศนคติทาง การเมือง หรือที่เรียกว่า “บุคลิกภาพทางการเมือง” ชัดเจนและถาวรกว่าเดิม

ขั้นตอนของกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองดังกล่าว จะมีอิทธิพลต่อค่านิยม ทศนคติ ความรู้ หรือที่เรียกกันว่า “โครงสร้างบุคลิกภาพพื้นฐาน (Basic Personality Structure)” มากน้อยแตกต่างกัน บางกรณีการอบรมในระดับครอบครัวอาจมีอิทธิพลมากกว่าระดับเพื่อนฝูง หรือบางกรณีการอบรมในระดับสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย จะมีอิทธิพลมากกว่าได้ ลักษณะสำคัญของการกล่อมเกลาทางการเมือง คือ

^{๕๐}Lucian W. Pye, *Personality and Nation-Building: Burma's Search for Identity*, (New Haven: Yale University Press, 1965), p. 98.

๑. การกล่อมเกลາทางการเมือง เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของแต่ละบุคคล หมายถึง เมื่อบุคคลเติบโตขึ้นมีประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลายยิ่งขึ้นก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติดั้งเดิมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชีวิตที่เปลี่ยนไป

๒. การกล่อมเกล่าและการเรียนรู้ทางการเมืองอาจเกิดขึ้นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อบุคคลได้มีการสัมผัสโดยตรงกับข่าวสาร ค่านิยม และความเชื่อถือ เกี่ยวกับทางการเมืองโดยตรงหรือโดยอ้อมผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา^{๕๑}

การกล่อมเกล่าทางการเมือง มีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองตามบทบาทในการกล่อมเกล่าทางการเมือง คือ

๑. กลุ่มที่ตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ทางการเมืองโดยเฉพาะ เช่น พรรคการเมือง ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อปลุกฝังค่านิยมทางการเมือง เพื่อระดมกำลังสู่กับการกระทำทางการเมือง

๒. กลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ที่มีใช้ทางการเมือง แต่ให้การศึกษาทางการเมือง เช่น กลุ่มศาสนา

๓. กลุ่มที่ไม่ได้ตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ทางการเมือง และไม่ทำการอบรมกล่อมเกล่าทางการเมืองอย่างเป็นทางการ หากแต่บางครั้งทำโดยไม่รู้ตัว เช่น สมาคมกีฬา

๔. ประสบการณ์ทางการเมือง การได้สัมผัสกับการเมืองโดยตรงย่อมมีผลต่อการสร้างทัศนคติและค่านิยมอย่างทางการเมือง เป็นโอกาสที่บุคคลจะได้ทดสอบบทเรียนที่ได้เรียนรู้มาโดยทางอ้อมผ่านตัวแทนต่างๆ กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

๕. สื่อมวลชน (Mass Media) ได้เข้ามามีบทบาทในการกล่อมเกล่าทางการเมืองมากขึ้นตามลำดับ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นตัวการที่ทำให้เกิดการสื่อสารที่เกี่ยวกับเหตุการณ์และปรากฏการณ์ทางการเมือง ไม่ว่าจะจากรัฐบาลถึงประชาชนหรือจากคนกลุ่มหนึ่งถึงอีกกลุ่มหนึ่ง^{๕๒}

ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลแต่ละคนในสังคมจะได้อามาและสามารถถ่ายทอดไปสู่คนอื่นกรุ่นหนึ่งได้โดยผ่านกระบวนการทางการเมืองที่เรียกว่า *การกล่อมเกล่าทางการเมือง* (Political Socialization) กระบวนการชนิดนี้ ถือได้ว่าเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมกับมนุษย์ กล่าวคือ เป็นตัวที่ดึงเอาวัฒนธรรมเข้าไปมีส่วนหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์อย่างมากมาย ทั้งนี้ สถาบันกล่อมเกล่าทางสังคมและการเมือง หรือตัวแทน (Agents) ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในกระบวนการขัดเกล่าทางการเมือง มีดังต่อไปนี้

๑. สถาบันครอบครัว

^{๕๑} Gabriel A. Almond and Sidney Verba, *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, (Boston: Little, Brown and Company, 1980), p. 213.

^{๕๒} พงศพิศ ธรรม, *ระบบการเมือง ความรู้เบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๖๕.

ในทุกสังคม การขัดเกลาชั้นปฐมภูมิจะเกิดขึ้นในครอบครัวหรือญาติ ในขั้นนี้เด็กจะเริ่มเรียนรู้ถูกผิดตามความหมายของวัฒนธรรมนั้น รวมทั้งเรียนรู้วัฒนธรรมบางประการที่เป็นแบบแผนในการแสดงบทบาทที่เหมาะสมสำหรับวัยและเพศของตน การกล่อมเกลาทางการเมืองที่แจ่มชัดเกิดขึ้นน้อยมาก แต่แนวการวิเคราะห์ทางจิตวิทยาจะเน้นว่าครอบครัวมีความสำคัญมาก เพราะหลายสิ่งหลายอย่างที่คุณคนได้เรียนจากครอบครัวจะได้รับการถ่ายทอดไปสู่บทบาททางการเมืองต่อไป เพราะการเรียนรู้ทางปฐมภูมิเป็นการเรียนรู้ที่สนิทสนม เป็นการเรียนรู้ที่ฝังรากลึกมากกว่า การเรียนรู้จากทฤษฎีภูมิ ซึ่งเป็นกลุ่มที่คุณคนมีความสัมพันธ์ด้วย แต่เฉพาะในบทบาทหนึ่งอีกทั้งขาดความต่อเนื่อง ไม่เป็นประจำด้วย

๒. กลุ่มเพื่อน

กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะเท่าเทียมกันและมีความสัมพันธ์ที่แนบแน่นต่อกัน เป็นตัวแทนการกล่อมเกลาทางสังคมชั้นปฐมภูมิ ที่มีความสำคัญตั้งแต่วัยรุ่นขึ้นไปและมีอิทธิพลตลอดชีวิต ในด้านการเมือง กลุ่มเพื่อนจะให้บทเรียนทางการเมืองขั้นต้นแก่บุคคลอีกทั้งยังสามารถเตรียมบุคคลให้พร้อมที่จะรับประสบการณ์ที่มีความเป็นการเมืองโดยเฉพาะได้ เช่น การหล่อหลอมให้เขามีความรู้สึกว่าเขาเป็นคนจำพวกใด ชชาติพันธุ์ใด นับถือศาสนาใด เป็นต้น

๓. สถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียน เป็นตัวแทนในการกล่อมเกลาที่เป็นทางการ เป็นการกล่อมเกลาที่อยู่กึ่งกลางระหว่างปฐมภูมิกับทฤษฎีภูมิ สถาบันการศึกษาทำหน้าที่กล่อมเกลาทางการเมือง ๓ ทาง คือ

๓.๑ โดยการจำลองรูปแบบสังคมการเมือง

๓.๒ ในทางตรง โดยการสั่งสอนจากครูบาอาจารย์ และบทเรียนต่างๆ

๓.๓ ในทางอ้อม เช่น การเคารพกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นต้น

๔. สถาบันสื่อมวลชน

ในสังคมสมัยใหม่ สื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทในการกล่อมเกลาทางการเมืองมากขึ้น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นตัวการทำให้การสื่อสารเกี่ยวกับเหตุการณ์และปรากฏการณ์ทางการเมือง ไม่ว่าจะมาจากรัฐบาลถึงประชาชน หรือจากกลุ่มคนหนึ่งสู่อีกคนหนึ่ง หรือแม้แต่มุมมองหนึ่งของโลกถึงอีกมุมมองหนึ่งเป็นได้อย่างง่ายดายมากยิ่งขึ้น

๕. สถาบันทางการเมือง

สถาบันทางการเมืองต่างๆ เช่น รัฐบาล รัฐสภา พรรคการเมือง ถือเป็นตัวแทนในการกล่อมเกลาทางการเมืองที่เป็นทางการ และมีลักษณะทฤษฎีภูมิมีส่วนเกี่ยวข้องข้องในการทำหน้าที่กล่อมเกลาทางการเมืองประชาชนพลเมืองโดยตรง และมีส่วนเชื่อมสัมพันธ์กับการสร้างให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย

วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลแต่ละคนในสังคมจะได้อาและถ่ายทอดไปสู่คนอื่นกรุ่นหนึ่งได้โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “การกล่อมเกลาร่างการเมือง (Political Socialization)” กระบวนการชนิดนี้ถือได้ว่าเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมกับมนุษย์ คือ เป็นตัวที่ดึงเอาวัฒนธรรมเข้าไปมีส่วนร่วมหรืออิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์^{๕๓}

การสร้าง “วัฒนธรรมทางการเมือง” ต้องอาศัย ๓ กระบวนการ คือ^{๕๔}

๑. ค่านิยมและปทัสสถานโดยเฉพาะอย่างยิ่งศรัทธาของประชาชนต่อรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยต้องมั่นคง ประชาชนต้องเข้าใจข้อจำกัดและต้องอดทนอดกลั้นต่อความล่าช้า ต้องมีการออมชอมและยอมให้ออกาสและเวลาในการพัฒนา

๒. ระบบการอบรมสั่งสอน การกล่อมเกลารับรู้ในครอบครัว ในสถาบันการศึกษาและในสังคม สื่อมวลชน ตลอดจนรายการบันเทิงและสารคดีต้องมีส่วนร่วมสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย

๓. การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีประสบการณ์ด้วยการปฏิบัติ เช่น การกระจายอำนาจให้อิสระกับท้องถิ่นให้ปกครองตนเอง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็น ตลอดจนรายการบันเทิงและสารคดีต้องมีส่วนร่วมสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย

การพัฒนาวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ในสังคมต้องมีการกล่อมเกลารับรู้ให้มี “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย” กระบวนการนี้เรียกว่า กระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมือง (Political Socialization) ซึ่งมีขั้นตอนและกระบวนการทั้งในแง่การสร้างค่านิยมแบบนามธรรมในลักษณะหลักการหรือปรัชญา รวมทั้งการปฏิบัติที่อยู่ในสังคม ซึ่งกระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางการเมืองโดยทั่วไปจะมี ๓ ขั้นตอน^{๕๕} คือ

๑) แนวสัมพัทธ์การเรียนรู้ (Cognitive Orientations) คือ ต้องรู้ว่าหลักการ กระบวนการรวมทั้งสิ่งที่ปรากฏเป็นวัตถุเกี่ยวข้องในทางการเมืองอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “อัตมันทางการเมืองของตนเอง (Political Self)” เช่น หลักการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยแตกต่างจากเผด็จการอย่างไร นี่คือการเรียนรู้ว่าระบบการเมืองมีลักษณะอย่างไร โดยเริ่มตั้งแต่การเรียนรู้ว่าสังคมหรือประเทศที่ตนอาศัยอยู่นั้นมีฐานะอย่างไร กล่าวคือ เป็นรัฐเอกราช เป็นเมืองขึ้น เป็นประเทศที่เป็นมหาอำนาจ หรือเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา เป็นต้น นอกเหนือจากนั้น “อัตมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย” คือ

^{๕๓} สิทธิพันธ์ พุทธทูน, การเมือง: ทฤษฎีพัฒนาการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๔๓.

^{๕๔} ลิขิต ธีรเวคิน, ขอบข่ายและวิธีการศึกษารัฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สามศาสตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๑๑.

^{๕๕} ลิขิต ธีรเวคิน, การเมืองไทยและประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มิสเตอร์ก๊อบบี้, ๒๕๕๒), หน้า ๘๗.

ตนเป็นคนไทยหรือคนต่างชาติ มีสิทธิหรือความจำกัดในสิทธิมากน้อยเพียงใด สรุปคือ ต้องรู้ว่าตนเป็นใครทางการเมืองและทางวัตถุนั้น เช่น สัญลักษณ์ต่างๆ ตั้งแต่รูปร่างของประเทศทางภูมิศาสตร์ ธงชาติ บุคคลสำคัญซึ่งเป็นประมุขวัฒนธรรมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทั้งหลายทั้งปวงดังกล่าวนี้คือ แนวสัมพัทธ์การเรียนรู้ในทางการเมือง

๒) แนวสัมพัทธ์ความผูกพันทางอารมณ์ (Affective Orientations) ได้แก่ การถูกกล่อมเกลาสั่งสอนในครอบครัว โรงเรียน สถาบัน องค์กรสังคม และในสังคมโดยรวม ให้รับหรือปฏิเสธ ได้แก่ ให้ชอบหรือไม่ชอบ เช่น มีความรักชาติ ยกย่องเชิดชูชาติตน ไม่ชอบให้คนดูถูก ประเทศดูหมิ่น วัฒนธรรมของตน มีความภูมิใจในประวัติความเป็นมาของแผ่นดินตน หรือกล่าวสั้นๆ มีความผูกพันต่อเอกลักษณ์ที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมการเมืองนั้นๆ นอกจากนี้ ยังมีการสร้างความผูกพันทางอารมณ์ในแง่ชอบการมีสิทธิเสรีภาพ ไม่ชอบการถูกกดขี่ รักความยุติธรรม ฯลฯ

๓) แนวสัมพัทธ์การประเมินและพฤติกรรม (Evaluative Orientations and Behavior) ถ้าแนวสัมพัทธ์การเรียนรู้และผูกพันทางอารมณ์ ปฏิเสธเผด็จการ เมื่อมีความพยายามที่จะยึดอำนาจโดยรัฐบาลเผด็จการ ก็จะประเมินและมีพฤติกรรมแสดงการต่อต้านขึ้น การกล่อมเกลารับรู้ในส่วนนี้อาจเกิดจากการปลูกเร้าทางการเมือง เช่น การต่อต้านเผด็จการทุกรูปแบบ หรือการพยายามสถาปนาสังคมคอมมิวนิสต์ขึ้นให้สมบูรณ์แล้วแต่ว่าตนจะถูกกล่อมเกล่าไปในทางใด

กระบวนการทั้งสามขั้นตอนดังกล่าวจะมีสถาบันสังคมเป็นผู้ทำหน้าที่ เริ่มตั้งแต่ในครอบครัวที่มีความเป็นประชาธิปไตย ให้โอกาสลูกๆ แสดงความคิดเห็น ขณะเดียวกันก็กล่อมเกล่าให้ข้อดีข้อเสียของระบบประชาธิปไตยรวมทั้งระบบเผด็จการจนเกิดการผูกพันทางอารมณ์ และผลสุดท้ายจะนำไปสู่การตัดสินใจของสมาชิกในครอบครัวนั้นในทางการเมือง นอกจากครอบครัวแล้ว โรงเรียน สถาบันศาสนา องค์กรในสังคม และสังคมทั่วไปก็มีส่วนทำหน้าที่ดังกล่าวทั้งสิ้น

กระบวนการเกิด “วัฒนธรรมทางการเมือง” มีกระบวนการ ดังนี้^{๕๖}

๑. การกล่อมเกล่าทางวัฒนธรรมสังคมและวัฒนธรรมทางการเมือง (Social Culture and Political Socialization) โดยเริ่มตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ที่ทำงานและจากสิ่งแวดล้อมโดยรอบ ซึ่งจะเกิดขึ้นทางตรงและทางอ้อม

๒. ความรู้ทางการเมือง (Political Knowledge) จากการปลูกฝังอบรมหล่อหลอมกล่อมเกล่าทางการเมือง จะทำให้เกิดความรู้ทางการเมืองจากทั้งทางกว้างและทางลึก อาทิ ความรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์ของระบบการเมือง

๓. ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง คือ เมื่อบุคคลมีความรู้เกี่ยวกับการเมือง กระบวนการรับรู้ (Perception Process) จะทำหน้าที่กลั่นกรองสิ่งใดดีหรือไม่ ถ้าสิ่งใดดีจะยอมรับจนกลายเป็นความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง

^{๕๖} สมบัติ อารังธัญวงศ์, การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เสมาธรรม, ๒๕๔๗), หน้า ๔๕.

๔. พฤติกรรมทางการเมือง (Political Behavior) เมื่อบุคคลมีความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองอย่างไรก็จะส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรมทางการเมืองอย่างนั้น

๕. วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เมื่อบุคคลมีพฤติกรรมทางการเมืองจนกลายเป็นแบบแผน (Pattern) คือ กลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถคาดหมายได้

นอกจากนี้ ทัศนคติ ความเชื่อ อารมณ์ และค่านิยมของคนในสังคมเหล่านี้อาจจะไม่แสดงออกชัดเจน แต่อาจแฝงอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชน หรือกลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์กับระบบการเมืองนั้น โดย “กระบวนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมือง” เริ่มจาก

(๑) กระบวนการรับรู้ (Cognitive Orientations) ความคิดทางการเมืองใหม่ แล้วพัฒนาต่อไป

(๒) ความรู้สึก (Affective Orientations) ว่ามีคุณค่าหรือไม่ จากนั้น จะพัฒนาไปสู่

(๓) การประเมิน (Evaluative Orientations) เพื่อที่จะยอมรับหรือปฏิเสธต่อไป

วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นเรื่องของความรู้สึกนึกคิด ที่อยู่ในจิตใจของบุคคลและความรู้สึกนึกคิดนี้เป็นแนวทางหรือรูปแบบหรือมาตรฐานของแต่ละบุคคล ที่จะใช้ในการประเมินเหตุการณ์หรือการรับรู้ทางการเมืองของบุคคลนั้นผลของการประเมินการเมืองนี้ จะแสดงออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น การแสดงความคิดเห็นการออกเสียงเลือกตั้ง การประท้วง การยอมรับ การปฏิบัติตาม เป็นต้น ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ เป็นเครื่องบ่งบอกถึงวิธีการที่แต่ละคนจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับวิถีทางการเมือง และชี้แนะแนวทางการประพฤติปฏิบัติในการแสดงออกทางการเมืองแก่บุคคล โดยเฉพาะการนำไปสู่การสร้างให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ในที่สุด การพิจารณาถึงกระบวนการกล่อมเกลாதองการเมือง จึงสามารถนำมาอธิบายถึงที่มาของการมีวัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละสังคมได้ เพราะว่ากระบวนการขัดเกลาทองการเมือง เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการส่งผ่านการสร้าง แปรรูป และการถ่ายทอดความโน้มเอียงทางการเมือง (Political Orientations) ซึ่งประกอบด้วยทัศนคติ ความรู้ ค่านิยม บรรทัดฐานจากอีกรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง อันเป็นแบบแผนของความโน้มเอียงทางการเมืองที่สามารถนำไปสู่การสร้างเป็นวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยได้หรือไม่ อย่างไร จนในที่สุดทำให้บุคคลเกิดเป็นลักษณะเฉพาะทางการเมืองของตนเอง หรืออาตมสันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic Political Self) ที่มีความกระตือรือร้นหรือทำให้เกิด “ความตื่นตัวทางการเมือง” ได้มากน้อยเพียงใด

ความตื่นตัวทางการเมือง จึงเป็นที่มาของการแสดงออกทางการเมืองผ่านการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ แต่ไม่ได้มองว่าเป็นเพียง “วิธีการ” ทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็น “เป้าหมาย” สำคัญยิ่งในการพัฒนาทางการเมืองอีกด้วย เพราะหากทำให้ประชาชนได้มีความตื่นตัวหรือกระตือรือร้นเคลื่อนไหวในทางการเมืองอย่างจริงจังต่อเนื่องในทิศทางที่เหมาะสมแล้ว ก็ย่อมสามารถเข้ามาติดตามและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐให้มีความโปร่งใสและเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง^{๘๗}

^{๘๗} ถวิลวดี บุรีกุล และโรเบิร์ต บี อัลบริทตัน, “ความต่อเนื่องของประชาธิปไตยในประเทศไทย : การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ๒๕๔๓”, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสมาคมรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๘-๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๓, สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๓.

ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ เป็นเครื่องบ่งบอกถึงวิธีการที่แต่ละคนจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับวิถีทางการเมือง และชี้แนะแนวทางการประพฤติปฏิบัติในการแสดงออกทางการเมืองแก่บุคคล โดยเฉพาะการนำไปสู่การสร้างให้เกิด วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ในที่สุด การพิจารณาถึงกระบวนการกล่อมเกลாதง การเมือง จึงสามารถนำมาอธิบายถึงที่มาของการมีวัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละสังคมได้ เพราะว่า กระบวนการขัดเกลாதงการเมือง เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการส่งผ่านการสร้าง แปรรูป และ การถ่ายทอดความโน้มเอียงทางการเมือง ซึ่งประกอบด้วยทัศนคติ ความรู้ ค่านิยมบรรทัดฐานจากอีก รุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง อันเป็นแบบแผนของความโน้มเอียงทางการเมืองที่สามารถนำไปสู่การสร้าง เป็นวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยได้หรือไม่ อย่างไร จนในที่สุดทำให้บุคคลเกิดเป็น ลักษณะเฉพาะทางการเมืองของตนเองหรืออาตมันทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่มีความ กระตือรือร้นหรือทำให้เกิดความตื่นตัวทางการเมือง ได้มากน้อยเพียงใด ความตื่นตัวทางการเมืองจึง เป็นที่มาของการแสดงออกทางการเมืองผ่านการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ แต่ไม่ได้มองว่าเป็นเพียง วิธีการทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็นเป้าหมายสำคัญยิ่งในการพัฒนาทางการเมืองอีกด้วย

ตารางที่ ๒.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกล่อมเกลாதงการเมือง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Standley A. Ranshon (1977, pp. 4-5)	กระบวนการถ่ายทอดชุดความคิดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่ง
Easton and Denis (1969, p.232)	กระบวนการที่ระบบการเมืองส่งผ่านความโน้มเอียงทางการเมืองและ รูปแบบพฤติกรรมโดยการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นหนึ่ง เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง
Kenneth P. Langton, ม.ร.ว. พงศพิศาน ชุมพล (๒๕๔๖, หน้า ๖๖)	กระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้แบบแผนพฤติกรรมและอุปนิสัย ในทาง ที่เกี่ยวเนื่องกับการเมืองโดยผ่านทางสื่อกลางต่าง ๆ ของสังคม สื่อกลางเหล่านี้รวมถึง สิ่งแวดล้อมทั่ว ๆ ไป
James S. Coleman (1968, p.14)	๑. กระบวนการที่บุคคลได้มาซึ่งทัศนคติต่อระบบการเมืองและ ๒. บทบาทในระบบการเมือง รวมทั้งความรู้ การมีความรู้สึก และการมีสำนึกในความสามารถของตน
Gabriel A. Almond (1965, p.306)	ตัวการในการกล่อมเกลาทงการเมืองที่สำคัญ ๆ ๑. ครอบครัว ๒. สถาบันการศึกษา ๓. กลุ่มเพื่อน ๔. สื่อมวลชน

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางการเมือง

๒.๔.๑ ความหมายของวัฒนธรรมการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นส่วนหนึ่งวัฒนธรรมทางสังคม (Social Culture) หมายถึงแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ซึ่งมาจากความเชื่อ (Beliefs) ค่านิยม (Values) และ ทศนคติทางการเมือง (Attitude) ของบุคคลซึ่งได้รับการถ่ายทอดปลูกฝังสืบต่อกันมา จนกระทั่งบุคคล ยอมรับและยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติการเมืองของสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากกระบวนการ ปลูกฝังอบรมกล่อมเกล้าทางการเมือง (Political Socialization Process) ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่สืบต่อกัน มาเป็นระยะเวลายาวนาน จนทำให้บุคคลในสังคมมีความรู้ทางการเมือง (Political Knowledge) ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมือง (Political Behavior) ของบุคคลในสังคมและเมื่อบุคคลในสังคมมี พฤติกรรมทางการเมืองเป็นแบบแผน (Pattern) พฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นแบบแผนก็จะกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมนั้น จากกระบวนการเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าว การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับวิวัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองที่ผ่านมาในอดีต โดยเฉพาะกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนวัฒนธรรมทางการเมืองด้วย

คำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” เป็นคำศัพท์เฉพาะทางรัฐศาสตร์ มาจากภาษาอังกฤษว่า “Political Culture” โดยคำว่า “วัฒนธรรม” มาจากภาษาอังกฤษว่า “Culture” ซึ่งมีรากศัพท์จากภาษาลาติน คือ Cultura อันหมายถึง การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง^{๘๘} ส่วนภาษาไทยนั้น คำว่า “วัฒนธรรม” มาจากคำสองคำ คือ คำว่า “วัฒนธรรม” มาจาก “วิทฺน” ในภาษาบาลี และคำว่า “ธรรม” มาจาก “ธมฺม” ในภาษาบาลี^{๘๙}

เป็นสิ่งที่ต้องเน้นและเป็นข้อสังเกตที่สำคัญก็คือ การที่นักวิชาการไทยและผู้ที่สนใจแนวความคิดวัฒนธรรมทางการเมืองมีการสับสนจากภาษาของคำว่าวัฒนธรรมทางการเมืองที่ถูกแปลเป็นภาษาไทย กับแนวความคิดที่เป็น Concept ที่แท้จริงของแนวความคิดวิชาการคำนี้ ทั้งนี้ เพราะผู้สนใจหลายท่านไปทำความเข้าใจความเข้าใจแนวคิดที่คิดจากความเข้าใจแยกส่วนตามภาษาของคำว่าวัฒนธรรมกับการเมือง ดังนั้น ความเข้าใจของนักวิชาการไทยบางท่าน จะมองวัฒนธรรมการเมืองไปในส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง อาทิเช่น วัฒนธรรมการเลือกตั้ง วิธีการเลือกตั้ง ความเชื่อในการเลือกตั้ง หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม กับพฤติกรรมการมีส่วนร่วม เป็นต้น^{๙๐}

จริงอยู่ว่า แนวความคิดวัฒนธรรมทางการเมืองจะพัฒนาหยิบยืมมาจากแนวความคิดทางสังคมวิทยาที่นำมาใช้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แต่แนวความคิดวัฒนธรรมการเมืองที่

^{๘๘} จานงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕.

^{๘๙} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๐๓.

^{๙๐} พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, วัฒนธรรมการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๒๑.

Grabreil A. Almond เป็นคนริเริ่มในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นแนวความคิดที่ชัดเจนที่สุดที่เอาแนวความคิดนี้มาเป็นแก่นกลางหรือใช้เป็นแนวคิดที่ชัดเจนในการวิเคราะห์ ซึ่งที่จริงแล้วนักรัฐศาสตร์ในหลังสงครามโลกครั้งที่สองอีกจำนวนไม่น้อยก็ได้ใช้แนวความคิดทางวัฒนธรรมมาในการวิเคราะห์การเมืองอยู่แล้ว

การนำเอาแนวความคิดเรื่องวัฒนธรรมมาช่วยอธิบายทางการเมืองแม้ว่าจะเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ แต่การเข้าใจความแตกต่างของความหมายวัฒนธรรมที่นักสังคมวิทยา เข้าใจกับวัฒนธรรมการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ประยุกต์ในการใช้ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้เข้าใจบริบทและขอบข่ายของการศึกษาที่แตกต่างกัน

คำว่าวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ซับซ้อน ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลธรรม กฎหมาย จารีตประเพณี นิสัย และสมรรถนะอื่นๆ ของคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม^{๙๑} ส่วน Clyde Kluckhohn^{๙๒} นักมานุษยวิทยาที่ให้ความหมายของวัฒนธรรม ซึ่งพอสรุปได้ เป็น ๑๐ ประเด็น ดังต่อไปนี้ คือ

๑. วิถีชีวิตของประชาชน
๒. มรดกทางสังคม
๓. แนวความนึกคิด ความรู้สึก และความเชื่อ
๔. ลักษณะนามธรรมของพฤติกรรม
๕. แนวทางที่กลุ่มบุคคลประพฤติจริง
๖. การเรียนรู้ร่วมกัน
๗. แนวทางมาตรฐานที่ใช้แก้ปัญหาร่วมกัน
๘. พฤติกรรมการเรียนรู้
๙. แบบแผนการปรับตัวต่อบุคคล และสิ่งแวดล้อม
๑๐. ทายะสมบัติทางประวัติศาสตร์

พัทยา สายหู ให้ความหมายของวัฒนธรรมการเมืองว่า เป็นแบบอย่างของการดำรงชีวิตของชนหมู่ใดหมู่หนึ่ง และก่อนที่จะเป็นแบบอย่างขึ้นมาได้จะต้องมีการปฏิบัติคล้อยตามกันในหมู่คนจำนวนมาก จนปฏิบัติตามกันไปทั้งกลุ่ม และมีการปฏิบัติสืบทอดกันไปเป็นเวลานานจนปรากฏเป็นแบบอย่างให้เห็นได้ชัดเจนแน่นอน หากหมู่ชนที่เป็นเจ้าของร่วมกันปฏิบัติตามแบบอย่างความประพฤติ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติ ที่ร่วมกันเป็นแบบแผนของชีวิตของหมู่คนนั้นติดต่อกันเป็นเวลาช้านาน แบบแผนของความประพฤตินั้นจะกลายเป็นวัฒนธรรม^{๙๓}

แต่อย่างไรก็ดี แม้ว่านักรัฐศาสตร์ จะนำปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้ามาเป็นตัวแปรในการศึกษา แต่นักรัฐศาสตร์ที่นิยม Political Culture กลับมีการใช้เป็นความหมายในส่วนที่แคบลงที่เกี่ยวข้องเฉพาะเรื่องของความเห็น อุดมการณ์ ค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อทางการเมือง โดย Almond ได้เปิดใจว่า แนวความคิดทางวัฒนธรรมที่เขาใช้เป็นคนแรกในทางรัฐศาสตร์ที่ชัดเจนนี้ เกิดจาก

^{๙๑} Edward B. Tyler, *Primitive Culture Researches into the Development of Mythology, Religions, Languages, Art and Customs*, (New York: Henry Holt, 1977), p. 36.

^{๙๒} Clyde Kluckhohn, *Mirror for Man*, (New York: Whittlesey, 1949), p. 12.

^{๙๓} พัทยา สายหู, *กลไกของสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘.

อิทธิพล ๓ กระแส คือ กระแสที่ ๑ คือ ความคิดของ Max Weber ที่เกี่ยวกับจารีตประเพณี (Tradition) กระแสที่ ๒ คือ แนวทางการวิเคราะห์แบบโครงสร้างนิยม ของ Talcott Parsons และ กระแสที่ ๓ คือ การทำวิจัยตามหลักพฤติกรรมนิยมที่เน้นการวิจัยแบบสุ่มตัวอย่าง

สำหรับความหมายของวัฒนธรรมการเมือง ที่นักรัฐศาสตร์ให้ความหมายก็มีหลากหลาย Almond ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นลักษณะเฉพาะที่เป็นตัวกำหนดและกำกับระบบการเมือง ซึ่งความหมายดังกล่าวเห็นว่า เป็นมองการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในแง่โครงสร้างนิยม ซึ่งดูจะไม่เน้นหน่วยการศึกษาแบบปัจเจกนิยม^{๙๔} ส่วน Verba เห็นว่า วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของความเชื่อ สัญลักษณ์ และค่านิยม ซึ่งบ่งบอกถึงสถานะของการเมืองที่กำลังเป็นอยู่^{๙๕}

วัฒนธรรมทางการเมืองได้มีความหมายกระชับขึ้น และเป็นความหมายที่ได้รับความนิยมในการวิจัยแนวคิดดังกล่าวในสังคมว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนของทัศนคติ ความเชื่อ สภาวะทางอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งที่สั่งการและมีความหมายต่อกระบวนการทางการเมือง เป็นกรอบของพฤติกรรมของระบบการเมืองนั้นๆ”^{๙๖} กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง จึงมีลักษณะ ๒ กระบวนการ คือ กระบวนการที่หนึ่ง คือ ความคิด ทัศนคติ ที่สอดคล้องกับการแสดงออก (พฤติกรรม) ซึ่งเป็นกระบวนการที่สองควบคู่กันไป

จากนิยามข้างต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า วัฒนธรรมทางการเมือง เกี่ยวข้องกับเรื่องทางจิตวิทยาของพฤติกรรม เรื่องของการเมืองนั้นแตกต่างหรือแยกมาจากวัฒนธรรมของสังคม ลักษณะเช่นนี้ เป็นแนวคิดที่แตกต่างไปจากการศึกษาลักษณะประจำชาติ หรือลักษณะประจำภูมิภาค ในการคิดถึงแบบแผนของทัศนคติ นักรัฐศาสตร์ยังได้ลงลึกถึงมิติทางจิตวิทยา ที่อธิบายความโน้มเอียงทางการเมือง ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ด้าน กล่าวคือ

๑) ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการรับรู้ (Cognitive Orientation) เป็นความรู้ความเข้าใจและความเชื่อมั่นที่มีต่อระบบการเมืองและส่วนต่างๆ ของระบบการเมือง

๒) ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้สึก (Affective Orientation) เป็นความรู้สึกที่มีต่อส่วนต่างๆ ของระบบการเมืองและองค์กรทางการเมือง

๓) ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการประเมินค่า (Evaluation Orientation) เป็นการตัดสินใจและการให้ความเห็นต่างๆ ต่อกิจกรรมการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง ซึ่งตรงจุดนี้ เป็นการต่อยอดของการใช้แนวความคิดของวัฒนธรรมทางการเมืองไปในทิศทางของจิตวิทยามากกว่าการเป็นไปตามความหมายของวัฒนธรรมต่างๆ ไป^{๙๗}

กล่าวโดยสรุปแล้ว ความหมายของ “วัฒนธรรมทางการเมือง” ผู้วิจัยได้พิจารณาแล้วสามารถอธิบายได้ว่า เป็นแบบแผนพฤติกรรมของคนในสังคม ในลักษณะของความเชื่อ ทัศนคติ

^{๙๔} Gabriel A. Almond & Sidney Verba, *The Civic Culture*, (Princeton: Princeton University Press, 1972), p. 34.

^{๙๕} Ibid., p. 513.

^{๙๖} Lucian W. Pye, *Political Culture*, *International Encyclopedia of the Social Sciences*, (New York: Macmillan, 1968), p. 218.

^{๙๗} พรรคศักดิ์ ผ่องแผ้ว, *วัฒนธรรมการเมืองไทย*, หน้า ๗.

ชนบประเพณีที่หล่อหลอมให้แต่บุคคลที่มีต่อระบบการเมืองในรูปแบบต่างๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในระบบการเมืองซึ่งเกิดจากการอบรมกล่อมเกลากองการเมืองซึ่งนำไปสู่การแสดงออกทางการเมือง

๒.๔.๒ ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง

ทางรัฐศาสตร์มีการจำแนกวัฒนธรรมการเมืองออกเป็น ๓ ประเภท ในงานคลาสสิกของ Almond & Verba ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. วัฒนธรรมการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture)
๒. วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture)
๓. วัฒนธรรมการเมืองแบบการมีส่วนร่วม (Participation Political Culture)

อย่างไรก็ดี ระบบการเมืองทุกระบบมีส่วนผสมของ ๓ วัฒนธรรมพื้นฐานของความลำหั่ง และทันสมัยรวมอยู่ด้วยกันเสมอ ไม่มีระบบการเมืองที่ทันสมัยสมบูรณ์ หรือลำหั่งที่สุด ดังนั้น Almond & Verba จึงได้แบ่งการผสมของวัฒนธรรมการเมือง ออกเป็นอีก ๓ แบบ ได้แก่

๑. วัฒนธรรมการเมืองแบบคับแคบผสมไพร่ฟ้า (Parochial-subject Political Culture) หมายถึง สภาพทางการเมืองของระบบไม่ได้ยอมรับผู้นำชุมชน ผู้นำเผ่า ในกรณีไทยอาจหมายถึงการไม่ยอมรับผู้มีอำนาจท้องถิ่น เช่น นักการเมืองท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค้การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลาง ผู้นำการเมืองระดับรัฐ อย่างไรก็ตาม ผู้คนก็ยังไม่สนใจเรียกร้องสิทธิทางการเมือง หรืออาจได้รับสิทธิทางการเมือง แต่ก็จะไม่สนใจที่จะใช้สิทธิทางการเมือง ระบบคิด และทัศนคติ ก็จะไม่ได้อึดว่าตนมีบทบาทหรืออิทธิพลทางการเมืองต่อระบบ

๒. วัฒนธรรมการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมการมีส่วนร่วม (Subject-participant Political Culture) หมายถึง ระบบการเมืองที่มีพลเมืองบางส่วนเริ่มสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทราบและตระหนักถึงบทบาทของตนที่จะเปลี่ยนแปลงและมีอิทธิพลทางการเมือง โดยแสดงพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นการไปเลือกตั้ง การไปชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง แต่ประชาชนอีกกลุ่มยังเมินเฉยต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถือว่าการเมืองไม่เกี่ยวกับพวกเขา หรือไม่ตระหนักในอิทธิพลทางการเมืองของตน ระบบการเมืองที่มีส่วนผสมของคนที่ไม่สนใจการเมือง และคนที่ไม่ตระหนักในความสำเร็จของการเมืองที่จะมีผลกระทบเขาอย่างสำคัญ ทำให้ระบบการเมืองไม่มั่นคง ประชาธิปไตยไม่มีเสถียรภาพ และเป็นระบบการเมืองที่เอื้อให้ทหาร กลุ่มการเมืองบางกลุ่ม พรรคการเมือง แทรกแซงทางการเมือง หรือชักจูงทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งเอื้อต่อการเกิดปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียงในการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นอย่างระบบการเมืองในประเทศไทยด้วย เพราะประชาชนไม่ตระหนักในคุณค่าของสิทธิทางการเมืองของตน

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมการมีส่วนร่วม (Parochial Participant Political Culture) หมายถึง สภาพระบบการเมืองที่สังคมประกอบไปด้วยคนหลายเชื้อชาติ กลุ่มคนในแต่ละภาคหรือพื้นที่ แต่ละเชื้อชาติ และคนแต่ละพื้นที่จะมีความจงรักภักดีอย่างแน่นแฟ้นต่อกลุ่มของตนเป็นลำดับแรก และทัศนคติการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็จะเน้นการแสวงหาประโยชน์เฉพาะกลุ่มเชื้อชาติและพื้นที่ที่ให้มากที่สุด ซึ่งจะนำไปได้ในระบบการเมืองหลายกลุ่มจะมีความสำนึกทางการเมืองสูง ที่มีความขัดแย้งทางการเมืองต่อกัน และไม่ยอมประนีประนอมทางการเมือง ลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นในประเทศแอฟริกาซึ่งมีหลายเผ่าที่มีความสำนึกในผลประโยชน์ทางการเมืองที่

แตกต่างกัน หรือประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซีย และสิงคโปร์ เป็นที่น่าสังเกตว่า พัฒนาการของประเทศไทยในปัจจุบันที่มีความขัดแย้งทางการเมืองเป็นกลุ่มสี มีลักษณะทางการแสดงออกทางการเมืองในประเภทของวัฒนธรรมการเมืองนี้^{๔๘}

เป็นที่น่าสนใจอย่างหนึ่งว่า Almond & Verba ไม่ได้ระบุว่า การที่สังคมใดมีวัฒนธรรมการเมืองที่มีส่วนร่วม จะเป็นสังคมที่เป็นประชาธิปไตยโดยอัตโนมัติอย่างที่เรอาจจินตนาการตามตรรกะทางการเมือง เพราะ Almond & Verba เห็นว่าการมีส่วนร่วมที่ให้ผลประโยชน์ที่คับแคบเกิดประโยชน์ แต่บางกลุ่มก็ไม่ใช่ลักษณะการเป็นประชาธิปไตย ทั้ง Almond & Verba เลยให้ความเห็นว่า วัฒนธรรมการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยนั้น เป็นลักษณะที่เรียกว่า Civic Culture ที่เป็นสภาพทางการเมืองที่เกิดขึ้นในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา^{๔๙}

ลักษณะอย่างหนึ่งของการมี Civic Culture คือการที่สมาชิกส่วนหนึ่งในระบบการเมืองมีความรู้ทางการเมืองระดับสูงที่จะมีวินัยการเมืองอย่างมีเหตุผล เช่น การมีวินัยฉัยในการไปเลือกตั้ง การไปชุมนุมประท้วงที่ไม่กระทำไปอย่างปราศจากอคติ แต่ใช้หลักการของเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ ความชอบ ความเกลียด ความผูกพัน เป็นการส่วนตัวทางการเมือง ในการตัดสินใจเข้าไปสู่กระบวนการทางการเมืองและการมีส่วนร่วม อาทิ เช่น การไปเลือกตั้ง คนหนึ่งที่สนใจการเมืองก่อนที่จะตัดสินใจเลือกตั้ง ต้องตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลงานของพรรคของผู้สมัครอย่างรอบคอบด้วยความรู้และเหตุผล

ลักษณะประการถัดมาของสมาชิกที่อยู่ในระบบการเมืองที่มี Civic Culture คือ การที่สมาชิกในสังคมด้านหนึ่ง มีความสามารถในการเป็นผู้ได้การปกครอง (Subject Competence) ที่ดี ลักษณะอีกอันหนึ่ง คือความสามารถของการเป็นสมาชิกในสังคมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ดี (Citizen Competence)

ประเด็นถัดมา ความชัดเจนของนักรัฐศาสตร์ที่กำหนดความสัมพันธ์ของ Civic Culture กับความเป็นประชาธิปไตย ก็คือตัว Civic Culture เป็นตัวแปรที่จะกำหนดการเกิดขึ้นของประชาธิปไตย ในฐานะตัวแปรตาม แต่ก็มีที่ตั้งข้อสงสัยในภายหลังว่าการที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงระดับประชาธิปไตยหรือคุณภาพประชาธิปไตย (Quality of Democracy) จะมีผลทำให้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเมืองของสังคมนั้นๆ เป็น Civic Culture ด้วยหรือไม่ นี่เป็นสิ่งที่ต้องทำการศึกษาค้นคว้าในการวิจัยต่อไป รวมถึงคำถามที่ว่า การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเมืองจะมีกระบวนการอย่างไร ในสังคม และรูปแบบใด อย่างไรที่ได้ตั้งข้อสังเกตมาแต่แรก

แต่อย่างไรก็ตาม อัลมอนด์ (Almond) กับเวอร์บา (Verba) ไม่ได้ยืนยันว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเข้ามามีส่วนร่วมนั้น เป็นวัฒนธรรมที่เอื้ออำนวยต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งถ้าเรามองการตามความหมายแล้ว จะพบว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้ ส่งเสริมให้คนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง อันเป็นลักษณะหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะลักษณะของการเข้ามามีส่วนร่วมาอาจจะอยู่ในรูปของอารมณ์ ปราศจากเหตุผล ทำไปโดยความชอบ หรือความเกลียดส่วนตัว ปราศจากข้อมูลก็ได้

^{๔๘} ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, วัฒนธรรมทางการเมืองกับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีอนันต์, ๒๕๒๔), หน้า ๓๔-๓๕.

^{๔๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๔.

ด้วยเหตุนี้ Gabriel จึงได้เสนอวัฒนธรรมทางการเมืองแบบผสม ในอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเขาเรียกว่า Civic Culture ระบบการเมือง ที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้จะเน้นที่การเข้ามีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีเหตุผล นอกจากนี้ ยังผสมกับวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมและแบบไพร่ฟ้าด้วย แต่มีความสำคัญน้อยกว่าแบบเข้ามีส่วนร่วม นั่นคือ ประชาชนในระบบการเมืองที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ Civic จะมีลักษณะร่วม ๒ ประการ โดยสรุปคือ ประการแรก มีความสามารถในการเป็นผู้อยู่ใต้ปกครองที่ดี (Subject Competence) และประการที่สอง มีความสามารถในการเป็นราษฎรที่ดี กล่าวคือ เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีเหตุผล (Citizen Competence)^{๑๐๐}

วัฒนธรรมทางการเมืองมีหลายประเภทแตกต่างกันออกไปตามระบบการเมืองของแต่ละสังคม ซึ่ง Lucian W. Pye ได้อธิบายถึงประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ ๔ ประการ ดังนี้^{๑๐๑}

๑. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการประเมินคุณค่าของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่นๆ ในระบบการเมือง ทั้งที่มีต่อสถาบันการเมืองต่างๆ ในระบบการเมือง เช่น การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลให้ความไว้วางใจหรือความศรัทธาต่อนักการเมืองหรือสถาบันรัฐสภา เป็นต้น

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการประเมินคุณค่าของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพเชิงอำนาจระหว่างประชาชนในฐานะชนชั้นผู้ถูกปกครองกับผู้นำทางการเมืองในฐานะชนชั้นผู้ปกครอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับ หรือการต่อต้านการมีอำนาจและการใช้อำนาจของผู้ปกครอง

๓. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการประเมินคุณค่าของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ยึดมั่นในหลักอิสรภาพและสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง หรือยึดมั่นในหลักความสัมพันธ์แบบอำนาจนิยมหรือความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์

๔. วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการประเมินคุณค่าของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความสอดคล้องต้องกัน อันนำไปสู่การสร้างสรรค์ความเป็นเอกภาพทางการเมืองและให้ความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองโดยรวม

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองที่มีความหลากหลายของกลุ่มต่างๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างมีความต้องการที่จะใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือมากกว่าหนึ่งรูปแบบ และมักจะใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับใดระดับหนึ่งหรือหลายๆ ระดับ ตรงนี้ทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่า “พหุการเมือง หรือ Plural Politics”

^{๑๐๐}Gabriel, A. Almond, *Comparative Politic Today*, (Canada: Little Brown and Company, 1993), p. 551.

^{๑๐๑} วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวิน, เอกสารการสอนชุดวิชา ปัญหาการพัฒนาการเมืองไทย หน่วยที่ ๔ : วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาการเมืองไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๑), หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

๒.๔.๓ องค์ประกอบของวัฒนธรรมทางการเมือง

ในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันทั้งในทางคุณค่าและความรู้สึก แต่สิ่งเหล่านี้ผูกพันกันได้ โดยความภาคีและความรู้สึกผูกพันกับสังคมในการพัฒนาทางการเมือง สังคมจะต้องสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองหลักดังนี้ คือ

ประการแรก ความไว้วางใจ ความไม่ไว้วางใจและความสงสัย วัฒนธรรมทางการเมืองจะถูกสร้างขึ้นในสังคมโดยพื้นฐานของความเชื่อ ความไว้วางใจต่อผู้ตามคือประชาชน หรือวัฒนธรรมทางการเมืองสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความไม่ไว้วางใจในตัวประชาชน ขณะเดียวกันความไว้วางใจของประชาชนต่อผู้ปกครองและต่ออำนาจสูงสุดของประเทศก็เป็นสิ่งสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองเช่นกัน อุปสรรคในการพัฒนาทางการเมืองที่จะมีขึ้นก็คือ ความไว้วางใจแบบไม่มีเหตุผลแบบความเชื่อของเด็กที่มีต่อผู้ปกครองประเทศ และต่ออำนาจทุกรูปในการปกครองประเทศ ดังนั้น ความไม่ไว้วางใจและความสงสัยจึงเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่จะต้องสร้างขึ้น ในสังคมที่ต้องการพัฒนาทางการเมืองเพื่อให้ผู้ปกครองประเทศใช้อำนาจอย่างมีเหตุมีผลยิ่งขึ้น

ประการที่สอง คือ การให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมของฝ่ายตรงข้าม โดยทั่วไป วัฒนธรรมทางการเมืองของทุกสังคมเกี่ยวข้องกับทัศนคติเรื่องอำนาจ ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจเหนือกว่าและด้อยกว่าระหว่างผู้นำและผู้ตาม ในการพัฒนาทางการเมือง จึงจำเป็นที่จะต้องผู้มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพ แต่ขณะเดียวกันผู้นำนั้นจะต้องให้ความสำคัญต่อความเท่าเทียมของฝ่ายตรงข้าม และจะต้องไม่แสวงหาอำนาจเพื่อคงไว้ซึ่งตำแหน่งทางการเมือง

ประการที่สาม องค์ประกอบวัฒนธรรมทางการเมืองที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เสรีภาพ และการให้ความสำคัญของพลังฝ่ายตรงข้าม เพื่อเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในสังคมนั้นๆ อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองในการพัฒนาทางการเมือง ประการสุดท้ายของวัฒนธรรมทางการเมือง คือ ความภาคีและความผูกพันในสังคมโดยเฉพาะความผูกพันในครอบครัว กลุ่มสังคมเล็กๆ ขึ้นมาถึงความผูกพันของคนทั้งชาติ ประชาชนจะต้องมีแนวความคิดพ้นจากความแคบๆ เฉพาะกลุ่มของตน ไปสู่แนวทางที่เห็นระบบการเมือง ทั้งระบบที่เกี่ยวข้องกับประชาชน รวมไปถึงการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน การมีส่วนร่วมในองค์กร และการร่วมคิดแก้ปัญหา^{๑๐๒}

องค์ประกอบหลักของวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างระเบียบแบบแผนทางการเมืองของคนในประเทศชาติหนึ่งๆ ได้ ส่วนประกอบที่เป็นแกนของแนวโน้มทัศนคติหรือความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยต่างๆ ในระบบการเมือง ได้แก่^{๑๐๓}

๑. ความโน้มเอียงที่มีต่อโครงสร้างทางการเมือง แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑.๑ ความโน้มเอียงที่มีต่อระบบการปกครอง หมายความว่า การที่ “ปัจเจกชน” ประเมินค่าและให้การตอบสนองต่อสถาบันการปกครองหลักของสังคมอย่างไร

^{๑๐๒} ทิพาพร พิมพิสุทธิ์, **พัฒนาการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑), หน้า ๘๒-๘๓.

^{๑๐๓} Walter A. Rosenbaum, **Political Culture**, (London: Thomas Nelson and Sons, 1975), pp. 6-7.

๑.๒ ความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยนำเข้าและปัจจัยส่งออก หมายความว่า ปัจเจกชนรู้สึกและตอบสนองต่อข้อเรียกร้องต่างๆ ที่มุ่งหวังต่อการได้มาซึ่งนโยบายสาธารณะ และการตัดสินใจอย่างไร

๒. ความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยต่างๆ ในระบบการเมือง แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๒.๑ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางการเมือง หมายความว่า ความรู้สึกเป็นเจ้าของหน่วยงานการปกครอง (ชาติ รัฐ เมือง ชุมชน) และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ต้องมีความจงรักภักดีผูกพัน หรือมีภาระหน้าที่ต่อหน่วยปกครองด้วย

๒.๒ ความไว้วางใจทางการเมือง หมายความว่า ขอบเขตทัศนคติของบุคคลที่เกี่ยวกับความรู้สึกที่เปิดกว้าง ร่วมมือ และอดกลั้นต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่นในฐานะที่ตนเป็นเมืองร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไว้วางใจในทางการเมืองที่แสดงออกต่อความเชื่อของบุคคล ว่าบุคคลอื่นหรือกลุ่มอื่นมีความหมายต่อเขาในทางที่ดีในการมีชีวิตการเมืองร่วมกัน

๒.๓ การยึดถือกติกา หมายความว่า แนวความคิดของบุคคลที่ยอมรับและปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายของสังคม

๓. ความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๓.๑ ความสามารถทางการเมือง หมายความว่า บุคคลได้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะที่ตนเป็นพลเมืองบ่อยครั้งเพียงใด กล่าวคือ บุคคลได้ใช้ทรัพยากรทางการเมืองที่เขาได้อยู่เพื่อกิจกรรมทางการเมืองเพียงใด ซึ่งในกรณีนี้ หมายความว่าถึงการประเมินคุณค่าความรู้ความสามารถของเขในการใช้ทรัพยากรทางการเมืองด้วย

๓.๒ ความมีประสิทธิภาพทางการเมือง การมีความรู้สึกว่าการดำเนินการทางการเมืองของปัจเจกบุคคลส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองหรือไม่ ซึ่งหมายถึงความเชื่อที่ว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ สามารถทำให้สำเร็จได้ โดยประชาชนซึ่งก็คือบุคคลมีสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมืองของตนเอง

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยกล่าวโดยสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึงระบบทางความคิด ความเชื่อ ทัศนคติและแนวคิดทางการเมืองที่สั่งสมมากับบุคคลแต่ละยุคแต่ละสมัยจนกลายเป็นแบบแผนแนวทางการปฏิบัติทางการเมือง โดยเป้าหมายคือการบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองจะมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองของปัจเจกบุคคลอย่างมาก แต่ถึงอย่างไร วัฒนธรรมทางการเมืองก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคลที่ได้อบรมกล่อมเกลาก่อนทางการเมือง กลุ่มบุคคล เช่น กลุ่มชนชั้นรากหญ้า (ล่าง) กลุ่มชนชั้นกลาง และกลุ่มชนชั้นสูง จะมีแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ รวมถึงปัจจัยความโน้มเอียงที่มีต่อโครงสร้างทางการเมือง ความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยต่างๆ ในระบบการเมือง และความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมทางการเมืองด้วย

๒.๔.๔ วัฒนธรรมทางการเมืองไทย

สังคมไทยระดับครอบครัวเน้นความเป็นอิสระมาก ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวกับญาติพี่น้องของไทยมีลักษณะตามสบายไม่มีกฎเกณฑ์อะไรที่ตายตัว พฤติกรรมของบุคคลมีลักษณะที่มีความเป็นตัวของตัวเองมากหรือมี “ปัจเจกชนนิยม (Individualism)” ค่านิยมนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อระบบการอบรมกล่อมเกลาก่อนของเด็กไทย ในขณะที่ระบบครอบครัวไทย และ

สถาบันทางสังคมอื่นๆ เช่น ศาสนาพุทธทำให้คนมีความเป็นอิสระหรือนิยมความเป็นอิสระมากขึ้น เมื่อเด็กเริ่มออกจากครอบครัวเติบโตขึ้น เด็กไทยจะเริ่มสำนึกถึงอิทธิพลของอำนาจของราชการหรืออำนาจของรัฐบาลซึ่งมีข้าราชการเป็นตัวแทนผู้ใช้อำนาจนั้น “ยิ่งบุคคลนั้นเจริญเติบโตขึ้นมากเท่าไร มีบทบาทและความรู้ในสังคมมากเท่าไร ความสำนึกในอำนาจของราชการจะมีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว” อำนาจนิยมของข้าราชการนี้ได้มีอิทธิพลครอบคลุมไปถึงระบบการเมืองด้วย และมีอิทธิพลอย่างมาก แม้แต่ผู้ที่รับการศึกษาสูง เช่น นักศึกษามหาวิทยาลัย เป็นต้น

“ค่านิยมของคนไทยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นลูกตุ้มที่แกว่งจากปลายสุดด้านหนึ่งคือ “อิสรนิยม” ในระดับครอบครัวมายังปลายสุดอีกด้านหนึ่งคือ “อำนาจนิยม” ในระดับสังคมและการเมือง หรืออีกนัยหนึ่ง อาจจะพูดได้ว่าในระบบความคิดและสติสัมปชัญญะของคนไทยจะมีพลัง ๒ ประเภทที่ขัดกันและต่อสู้กันอยู่เสมอ นั่นก็คือความปรารถนาที่จะมีวิถีชีวิตอันไม่มีสิ่งเหนี่ยวรั้งจำกัดกับความจำเป็นที่จะต้องอยู่ใต้อำนาจของบุคคลที่เหนือกว่า สิ่งที่กมลได้ย้ำไว้ว่าเป็นลักษณะของคนไทยก็คือความปรารถนาสองประการนี้ มีอยู่ในทางที่ค่อนข้างปลายสุด (Extremes) คือความเป็นอิสระก็เป็นอิสระอย่างเต็มที่ คล้ายๆ กับการชอบทำอะไรตามอำเภอใจเป็นเสรีภาพที่ปราศจากความรับผิดชอบ ส่วนการนิยมอำนาจนั้นก็นิยมยกย่องผู้ที่มีอำนาจ เชื่อฟัง เกรงกลัวผู้มีอำนาจอย่างไม่จำกัดขอบเขต โดยไม่มีการคำนึงว่าอำนาจนั้นมีความชอบธรรมหรือไม่ คำสั่งที่เชื่อฟังยอมรับนั้นมีเหตุผลหรือไม่ อำนาจนิยมในทัศนะของคนไทยนั้นเป็นเรื่องของ “การให้คุณให้โทษ” โดยแท้ไม่ใช่อำนาจทางปัญญาหรืออำนาจ แห่งความสัจย์ชื่อ คุณสมบัติของผู้บริหารมีหรือบุคคลที่สังคมไทยยกย่องว่ามีลักษณะเป็นผู้นำนั้น ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับคุณสัจย์ชื่อ อุดมการณ์ หรือสติปัญญาแต่ประการใด^{๑๐๔}

จากลักษณะของสังคมไทยที่กล่าวไว้ข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ความรักอิสรภาพ ที่มากเกินไปไม่ก่อให้เกิดความผูกพันและความรับผิดชอบ ดังนั้น การก่อตัวเป็นองค์การทางสังคม ละการเมืองโดยที่แต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ในองค์การนั้นจึงเป็นไปได้ จะเห็นได้ว่าในประเทศไทยการรวมตัวเป็นพรรคการเมืองก็ดี เป็นสมาคมองค์กรก็ดี มักจะมีลักษณะชั่วคราวและไม่มีประสิทธิภาพ ในขณะที่การรวมเป็นองค์การหรือสมาคมแบบจีนมักจะเป็นในระดับญาติมิตร ซึ่งจะมั่นคงและมีพลัง ปัญหาเรื่องความไม่สามารถรวมตัวเป็นกลุ่มเป็นก้อน เป็นองค์การสถาบันของคนไทย ซึ่งให้เห็นว่าเป็นผลของการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบสุดโต่ง และด้วยเหตุที่ว่า อิสรนิยมเป็นเหตุให้คนไม่มารวมกันเป็นกลุ่มก้อนอย่างถาวรโดยใจสมัคร แต่ความจำเป็นที่จะต้องตั้งกลุ่มหรือองค์การมีอยู่เสมอ ผู้นำที่เข้มแข็งจึงหันมาใช้วิธีการอำนาจนิยม เช่น ออกกฎหมาย หรือคำสั่ง แต่การรวมกลุ่มแบบหลังนี้ก็ทำได้ชั่วคราวเท่านั้น เพราะกลุ่มผู้นำก็รวมกันเป็นปีกแผ่น ไม่ค่อยได้เช่นกัน หรือมีฉะนั้น เมื่อสิ้นผู้นำที่เข้มแข็งแล้ว กลุ่มหรือพรรค หรือองค์การก็สลายตัวไป เพราะไม่มีความผูกพันของสมาชิกเป็นพลังทดแทนอำนาจนิยมของผู้นำ จะเห็นได้จากตัวอย่าง หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ เช่น การสลายตัวของ “คณะผู้ก่อการ” “คณะรัฐประหาร” และพรรคเสรีมนังคศิลา เป็นต้น ปัญหาการรวมกลุ่มกันไม่ติดของผู้นำได้นำไปสู่การขาดความรับผิดชอบร่วมกันในระดับคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีมาทุกยุคทุกสมัย บางทีรัฐมนตรีกลับขัดแย้งโจมตีกันเองต่อหน้าสาธารณชน แม้ว่าความพยายามที่แล้วมาต้องการให้มีความ “สามัคคี” โดยต้องประชุมคณะรัฐมนตรีเต็มคณะทุกครั้ง ทั้งๆ ที่ไม่เกิดผลดี

^{๑๐๔} กมล สมวิเชียร, วัฒนธรรมการเมืองไทยกับการพัฒนาการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔), หน้า ๔๘-๕๕.

ทางการบริหาร การขาดความสำนึกในเรื่องความรับผิดชอบร่วมกันนี้ ไม่ใช่มีแต่เพียงระดับคณะรัฐมนตรีเท่านั้น แต่จะปรากฏมีในพรรคการเมืองทั้งของฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านแทบทุกพรรค

ในส่วนของที่เกี่ยวกับค่านิยมในเชิงอำนาจนั้น กมลไม่ได้แยกแยะระหว่างการที่ผู้มีอำนาจได้รับการยอมรับจากคนไทยว่าเกิดจากการยอมรับแบบยกย่อง หรือเกิดจากการยอมรับ โดยความเกรงกลัวซึ่งต่างกัน ในข้อเขียนของกมลนั้นมีแนวโน้มที่จะมีความเชื่อว่าคนไทยนิยม ผู้มีอำนาจเพราะความมีอำนาจในตัวเองโดยไม่จำเป็นว่าอำนาจนั้นจะเกิดจากคุณความดีหรือไม่

วัฒนธรรมการเมืองไทย มีลักษณะดังนี้ คือ วัฒนธรรมทางการเมืองของไทย เป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมและกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคม ภายใต้ระบบการปกครองแบบดั้งเดิม อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้คือ

๑. นิยมการใช้อำนาจ คนไทยส่วนใหญ่ชอบการใช้อำนาจเด็ดขาด เคารพเชื่อฟังและอ่อนน้อมต่อผู้มีอำนาจ รวมทั้งมอบอำนาจและความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ ทั้งนี้ จะเห็นได้จากการปกครองในทุกระดับนับแต่ครอบครัวไปจนถึงระดับชาติ จะนิยมการใช้อำนาจบังคับให้มีการปฏิบัติตามมากกว่าการใช้เหตุผล หลักการ หรือการรับฟังความเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จะนิยมการรวบอำนาจไว้ในตัวผู้นำ การทำงานจึงมีลักษณะสั่งการจากเบื้องบนลงมามากกว่าจะมีการริเริ่มจากเบื้องล่าง ยิ่งกว่านั้น คนไทยยังนิยมการใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดด้วย ส่วนผู้น้อยก็ต้องเกรงกลัว เคารพเชื่อฟังและอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ มีหน้าที่รับคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น ไม่นิยมการโต้แย้ง ไม่ว่าคำสั่งนั้นจะชอบธรรมหรือไม่ สังคมไทยชอบผู้นำที่มีความเก่งกล้าสามารถ เป็นผู้นำประเภทอัศวินม้าขาวที่จะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้

๒. นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง ในสังคมไทยคนส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มพวกพ้องกลุ่มหนึ่ง กลุ่มใดเสมอผู้นำผู้เป็นเจ้านาย ผู้มีอำนาจวาสนา ผู้มีบารมีต้องสามารถให้ความคุ้มครองและให้ผลประโยชน์แก่ลูกน้องได้ ส่วนลูกน้องจะต้องตอบแทนด้วยการสนับสนุนและให้บริการแก่เจ้านาย ความสัมพันธ์เช่นนี้จะมีในทุกหนทุกแห่ง เช่น ในความสัมพันธ์ทางการเมือง ในระบบพรรคการเมือง หรือในระบบราชการ คนไทยจึงนิยมนับถือผู้มีอำนาจเพื่ออาศัยบารมีปกป้องผลประโยชน์ส่วนตัว ข้าราชการจำนวนมาก จึงมีแนวโน้มที่จะสนใจรับใช้ผู้ใหญ่มากกว่าการให้บริการประชาชน ประชาชนส่วนมากก็ยิ่งถือว่าข้าราชการเป็นเจ้านายของตน ตำแหน่งหน้าที่การทำงานมักถือเสมือนเป็นสมบัติส่วนตัว อีกทั้งมีการยึดถือระบบพวกพ้อง เมื่อผู้เป็นหัวหน้าพ้นตำแหน่งไป บรรดาลูกน้องทั้งหลายก็พากันแสวงหาเจ้านายคนใหม่ต่อไป ในสังคมไทยการเป็นเจ้านายคนจึงได้รับการยกย่องนับถือมาก การอวยพรของผู้ใหญ่ในสมัยก่อนๆ ที่มีต่อเด็กๆ จึงมักเน้นว่าเมื่อโตขึ้นขอให้ได้เป็นเจ้าคนนายคน

๓. มั่นใจในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ นอกจากจะนิยมระบบเจ้านายกับลูกน้องแล้ว ความสัมพันธ์และการช่วยเหลือกันเป็นส่วนตัว ยังมีความสำคัญมากในการประกอบกิจกรรมเกือบทุกอย่าง การรวมกลุ่มในทางการเมืองหรือสังคมจึงต้องอาศัยบุคลิกภาพของผู้นำเป็นหลัก ยิ่งกว่านั้น คนไทยยังเป็นผู้เล็งผลเลิศในทางปฏิบัติ มากกว่าจะยึดมั่นในอุดมการณ์ กล่าวคือจะสนใจกับสิ่งที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสภาพความเป็นจริงได้โดยไม่ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกี่ยวกับเรื่องที่ทำได้หรือให้ผลประโยชน์แก่ตนอย่างชัดเจน เช่น การนิยมเข้าข้างผู้ชนะ ใครยึดอำนาจได้ก็จะถือเป็นฝ่ายถูก เป็นต้น จึงมีการยึดมั่นในความสำคัญของตัวบุคคลมากกว่าระบบ

อุดมการณ์ หลักการหรือเหตุผล เช่น ในการเลือกตั้ง คนทั่วไปมักจะคำนึงถึงคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครมากกว่านโยบายหรืออุดมการณ์ของพรรคการเมือง

๔. มีการจัดลำดับฐานะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ระบบเจ้าขุนมูลนาย ทำให้มีการแบ่งชั้นวรรณะกันระหว่างคนไทย ทำให้คนไทยมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน ถือว่าทุกคนต้องรู้จักที่ต่ำที่สูง ไม่ควรตีเสมอผู้ใหญ่ คนไทยยึดถือสิ่งที่ติดตัวคนมา เช่น คุณสมบัติที่มีอยู่ตามชาติวุฒิ วิทยุฒิ และคุณวุฒิ มากกว่าความสำเร็จของบุคคล บุคคลผู้ที่มีคุณสมบัติเหล่านี้ถือว่าเป็นผู้ใหญ่ที่ผู้น้อยจะต้องเคารพ เชื่อฟัง ยกย่องและนับถือ คนไทยจะยกย่องนับถือผู้ที่เกิดมาในตระกูลสูง เช่น เป็นเชื้อพระวงศ์ ตระกูลขุนนางหรือพวกผู้ดี ตระกูลที่มั่งมี คนไทยยกย่องนับถือความเป็นผู้ใหญ่ คือ ผู้ที่มีฐานะตำแหน่งทางสังคมสูง มีอายุมาก ทำงานหรือเป็นสมาชิกขององค์กรมานาน เพราะถือว่ามีประสบการณ์ในชีวิตมามาก ย่อมฉลาด สุขุม และเข้าใจโลก การพิจารณาความดีความชอบหรือการเลื่อนตำแหน่งในวงราชการรวมทั้ง การดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงมักถืออาวุโสมากกว่าผลงานและความสามารถ ยิ่งกว่านั้นคนไทยยังนิยมยกย่องผู้ที่ผ่านการศึกษาระดับสูงๆ มากกว่าจะสนใจในความรู้ที่แท้จริงของบุคคล ประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรจึงเป็นใบเบิกทางที่ดี ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวของบุคคล การยึดมั่นในค่านิยมเหล่านี้ทำให้คนไทยยอมรับในเรื่องความเสมอภาคของบุคคลได้ยาก ทั้งในหลักการและในทางปฏิบัติ

๕. ความเป็นอิสระนิยม คนไทยรักความเป็นอิสระ ชอบทำอะไรโดยลำพังตนเอง ไม่อยากให้ใครมายุ่งเกี่ยวกับตนมากนัก ไม่ชอบการถูกบังคับหรือตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของคนอื่น คนไทย ส่วนใหญ่ส่วนมากขาดระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ไม่ชอบอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ หรือกฎหมายของสังคม ไม่ค่อยจะมีระเบียบวินัย ความพยายามในการดึงคนมาอยู่ในวินัยเสียบ้าง สะท้อนให้เห็นความจริงในเรื่องนี้ เช่น การบังคับให้สวมเครื่องแบบตั้งแต่เด็กเรียนไปจนถึงข้าราชการ การบังคับให้นักเรียนตัดผมสั้น การบังคับให้คนอยู่ในวินัยจะได้ผลก็เฉพาะต่อหน้า หากกลับหลัง คนก็จะละเมียดกัน การละเลิก หรือฝ่าฝืนกฎหมายจึงมีอยู่ทั่วไป เพราะชอบอยู่อย่างสบาย เข้าทำนอง “ทำอะไรตามใจคือไทยแท้” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในท้องที่ที่อยู่ห่างไกลความเจริญ การดำเนินชีวิตของชาวบ้านมักเป็นไปอย่างผิดกฎหมาย ยิ่งกว่านั้น คนไทยยังไม่ชอบการรวมกลุ่ม โดยถือหลักต่างคนต่างอยู่การรวมกลุ่มในทางการเมืองเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใด จึงเป็นไปได้ยากความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมจึงมีน้อย

๖. การยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม คนไทยจำนวนไม่น้อยยังยึดมั่นในความเชื่อ ค่านิยม และประเพณีแบบเก่าๆ อยู่ กล่าวคือยังเชื่อถือในเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ ภูตผีปีศาจ ไสยศาสตร์ ของขลัง และโชคลางอยู่ จึงมักฝากอนาคตไว้กับดวงชะตา สิ่งเหล่านี้เป็นที่พึ่งทางใจ หรือความหวังชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประสบปัญหาหรือความเดือดร้อน จึงเป็นการยากที่คนไทยโดยทั่วไปจะยึดหลักเหตุผล รู้จักวิเคราะห์วิจารณ์ หรือมองโลกตามความเป็นจริง จึงเป็นการยากที่คนไทยโดยทั่วไปจะยึดหลักเหตุผล รู้จักวิเคราะห์วิจารณ์ หรือมองโลกตามความเป็นจริง โดยทั่วไปแล้ว คนไทยส่วนใหญ่ มักมีแนวโน้มที่จะมีลักษณะอนุรักษ์นิยม จะสนใจในพิธีกรรมมากกว่าการทำงานให้บรรลุผลอย่างจริงจัง ในขณะเดียวกัน ก็ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงและการเสี่ยง ตัวอย่างของพฤติกรรมเหล่านั้น เช่น จะมีการ

ปรึกษาหมอดูเพื่อหาฤกษ์ในการทำรัฐประหารหรือสมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งการถือว่า การเมืองเป็นเรื่องของหลวง ประชาชนทั่วไปไม่ควรมีส่วนเกี่ยวข้อง ยิ่งกว่านั้น คนเหล่านี้ยังมีความคิดค่อนข้างแคบ คือยังผูกพันต่อกลุ่มเดิมๆ ของตน เช่น ท้องถิ่น สถาบัน หรือพวกพ้องของตนมากกว่าต่อสังคมคนส่วนรวม

๗. ความเฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้นหรือสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง คนไทยโดยทั่วไปจะพอใจในสถานภาพที่เป็นอยู่ของตนเอง จะยอมรับสภาพที่เสียเปรียบของตนเอง โดยถือว่าตนมีบุญวาสนาหรือโชคชะตาอยู่เพียงแค่นั้น เป็นกรรมเก่าของตน จึงไม่ชอบกระตือรือร้นชวนขวยทำงานเท่าที่จะเป็นในการครองชีพเท่านั้น ส่วนใหญ่จะชอบความสะดวกสบายและสนใจกับอบายมุขต่างๆ เช่น เล่นการพนัน และเสพของมีเงินมา แต่จะไม่ชอบจริงจังกับชีวิตและงาน ขาดการมุ่งในเรื่องความสำเร็จของงาน ชอบความรื่นเริงสนุกสนาน ซึ่งอาจมีแฝงอยู่ในกิจกรรมต่างๆ เช่น ในพิธีกรรมทางศาสนาหรือแม้แต่ในกิจกรรมทางการเมือง แม้แต่การประท้วงหรือนัดหยุดงาน ก็มักจะมีการละเล่น ลิเก รำวง สลับกันไป เกี่ยวกับการเมืองก็ถือว่า เป็นสิ่งสกปรก ไม่ก่อให้เกิดผลดีกับตัวเอง ยิ่งกว่านั้น คนส่วนใหญ่ถือว่า การแก้ปัญหาสังคมเป็นเรื่องของชนชั้นปกครอง จึงสนใจเข้ามีส่วนร่วมในการเมืองน้อย

๘. ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ร้าย และขาดความไว้วางใจผู้อื่น คนไทยจำนวนมากมักขาดความเชื่อมั่นตนเอง ในการแก้ไขปัญหา หรือเอาชนะสิ่งแวดลอมหากต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติ ความอดอยาก โรคภัยไข้เจ็บ และหากถูกเอาเปรียบจากกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลหรือใช้อำนาจทางกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจึงต้องแสวงหาคำแนะนำ ไม่คิดว่าความทุกข์ยากต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองจะมีทางแก้ไขได้แทนที่จะขอให้ผู้มีอำนาจศักดิ์สิทธิ์มาช่วย มักหวาดระแวงไม่ไว้วางใจคนอื่น ที่เป็นคนนอกจะไว้วางใจคนในกลุ่มของตนและช่วยปกปิดหรือมองข้ามความไม่ดีงามของบุคคลเหล่านั้น แต่ในทางการเมืองแล้วมักจะมอบความไว้วางใจให้ตัวผู้นำ ในขณะที่บรรดาผู้นำกลับขาดความศรัทธาและความไว้วางใจในตัวประชาชน โดยคิดว่าหากสิ้นตนเสียแล้วสังคมจะอยู่ไม่ได้ทีเดียว สิ่งดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากทัศนคติแบบอำนาจนิยมนั่นเอง

๙. การรักความสงบและการประนีประนอม คนไทยส่วนใหญ่รักความสงบ ไม่นิยมความรุนแรง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่วนใหญ่จึงเป็นไปอย่างสงบค่อยเป็นค่อยไป โดยไม่มีการเสียเลือดเนื้อมากนัก คนไทยมักหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง มีความอดทนต่อการเอาเปรียบ นิยยถ่อมตัวเกรงใจผู้อื่น รวมทั้งความสุภาพ ทำให้คนไทยไม่ชอบวิพากษ์วิจารณ์ คัดค้านผู้อื่นต่อหน้าต่อตา ยิ่งกว่านั้น การยึดหลักทางสายกลาง แม้จะมีส่วนดีที่ช่วยทำให้คนไทยรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ชอบการประนีประนอมมากกว่าการหักหาญน้ำใจกัน แต่ก็มิได้อยู่เสมอที่นำหลักการนี้มาใช้ในทางที่ผิด เป็นผลให้ไม่มีการตัดสินใจให้เด็ดขาดอย่างใดอย่างหนึ่งลงไป ทำให้การแก้ไขปัญหาทำได้ยาก^{๑๐๕}

^{๑๐๕} ทินพันธุ์ นาคะตะ, การเมืองการบริหารไทย : ภาวะของชาติ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๓๓-๔๑.

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรมการเมืองไทย มีลักษณะเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมและกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคม ภายใต้ระบบการปกครองแบบดั้งเดิม อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้คือ นิยมการใช้อำนาจ คนไทยส่วนใหญ่ชอบการใช้อำนาจเด็ดขาด เคารพเชื่อฟังและอ่อนน้อมต่อผู้มีอำนาจ รวมทั้งมอบอำนาจและความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง ในสังคมไทยคนส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มพวกพ้องกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเสมอผู้นำผู้เป็นเจ้านาย ผู้มีอำนาจวาสนา ผู้มีบารมีต้องสามารถให้ความคุ้มครองและให้ผลประโยชน์แก่ลูกน้องได้ มั่นใจในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ นอกจากจะนิยมระบบเจ้านายกับลูกน้องแล้ว ความสัมพันธ์และการช่วยเหลือกันเป็นส่วนตัวยังมีความสำคัญมากในการประกอบกิจกรรมเกือบทุกอย่าง การรวมกลุ่มในทางการเมืองหรือสังคม จึงต้องอาศัยบุคลิกภาพของผู้นำเป็นหลัก มีการจัดลำดับฐานะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ระบบเจ้าขุนมูลนาย ทำให้มีการแบ่งชั้นวรรณะกันระหว่างคนไทย ทำให้คนไทยมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน ถือว่าทุกคนต้องรู้จักที่ต่ำที่สูง ไม่ควรตีเสมอผู้ใหญ่ คนไทยยึดถือสิ่งที่ติดตัวคนมา ความเป็นอิสระนิยม คนไทยรักความเป็นอิสระ ชอบทำอะไรโดยลำพังตนเอง ไม่อยากให้ใครมายุ่งเกี่ยวกับตนมากนัก ไม่ชอบการถูกบังคับหรือตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของคนอื่น คนไทยส่วนใหญ่ส่วนมากขาดระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต ไม่ชอบอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ หรือกฎหมายของสังคม ไม่ค่อยจะมีระเบียบวินัย ความพยายามในการดึงคนมาอยู่ในวินัยเสียบ้าง สะท้อนให้เห็นความจริงในเรื่องนี้

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมการเมืองไทยได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมและกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคม ภายใต้ระบบการปกครองแบบดั้งเดิม อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้คือ นิยมการใช้อำนาจ คนไทยส่วนใหญ่ชอบการใช้อำนาจเด็ดขาด เคารพเชื่อฟังและอ่อนน้อมต่อผู้มีอำนาจ รวมทั้งมอบอำนาจและความรับผิดชอบในทุกสิ่งทุกอย่างไว้ที่ผู้นำ นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง ในสังคมไทยคนส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มพวกพ้องกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเสมอผู้นำผู้เป็นเจ้านาย ผู้มีอำนาจวาสนา ผู้มีบารมีต้องสามารถให้ความคุ้มครองและให้ผลประโยชน์แก่ลูกน้องได้ มั่นใจในตัวบุคคลมากกว่าหลักการ นอกจากจะนิยมระบบเจ้านายกับลูกน้องแล้ว ความสัมพันธ์และการช่วยเหลือกันเป็นส่วนตัวยังมีความสำคัญมากในการประกอบกิจกรรมเกือบทุกอย่าง การรวมกลุ่มในทางการเมืองหรือสังคม จึงต้องอาศัยบุคลิกภาพของผู้นำเป็นหลัก มีการจัดลำดับฐานะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ระบบเจ้าขุนมูลนาย ทำให้มีการแบ่งชั้นวรรณะกันระหว่างคนไทย ทำให้คนไทยมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน ถือว่าทุกคนต้องรู้จักที่ต่ำที่สูง ไม่ควรตีเสมอผู้ใหญ่ คนไทยยึดถือสิ่งที่ติดตัวคนมา ความเป็นอิสระนิยม คนไทยรักความเป็นอิสระ ชอบทำอะไรโดยลำพังตนเอง ไม่อยากให้ใครมายุ่งเกี่ยวกับตนมากนัก ไม่ชอบการถูกบังคับหรือตกอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของคนอื่น

ตารางที่ ๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเมือง

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Cyde Kluckhohn, (1949, p. 12)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. วิถีชีวิตของประชาชน ๒. มรดกทางสังคม ๓. แนวความนึกคิด ความรู้สึก และความเชื่อ ๔. ลักษณะนามธรรมของพฤติกรรม ๕. แนวทางที่กลุ่มบุคคลประพฤติจริง ๖. การเรียนรู้ร่วมกัน ๗. แนวทางมาตรฐานที่ใช้แก้ปัญหาาร่วมกัน ๘. พฤติกรรมการเรียนรู้ ๙. แบบแผนการปรับตัวต่อบุคคล และสิ่งแวดล้อม ๑๐. ทายะสมบัติทางประวัติศาสตร์
พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, (หน้า ๗)	<ol style="list-style-type: none"> ๑) ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการรับรู้ ๒) ความโน้มเอียงเกี่ยวกับความรู้สึก ๓) ความโน้มเอียงเกี่ยวกับการประเมินค่า
วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวาน, (๒๕๕๑, หน้า ๑๕๑-๑๕๒)	<p>วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการประเมินคุณค่า</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่น ๆ ในระบบการเมือง ทั้งที่มีต่อสถาบันการเมืองต่าง ๆ ใน ระบบการเมือง ๒. บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพเชิงอำนาจระหว่างประชาชน ๓. บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ยึดมั่นในหลักอิสรภาพและสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง ๔. บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความสอดคล้องต้องกัน
Walter A. Rosenbaum, (1975, pp. 6-7)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. ความโน้มเอียงที่มีต่อโครงสร้างทางการเมือง ๒. ความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยต่าง ๆ ในระบบการเมือง ๓. ความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง
ทิน พันธุ์ นาคะตะ, (๒๕๓๓, หน้า ๓๓-๔๑.)	<ol style="list-style-type: none"> ๑. นิยมการใช้อำนาจ ๒. นิยมระบบเจ้านายกับลูกน้อง ๓. มั่นในตัวเองบุคคลมากกว่าหลักการ ๔. มีการจัดลำดับฐานะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ๕. ความเป็นอิสระนิยม ๖. การยึดมั่นในประเพณีดั้งเดิม ๗. ความเฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้นหรือสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ๘. ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ร้าย และขาดความไว้วางใจผู้อื่น ๙. การรักความสงบและการประนีประนอม

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาการพัฒนาเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (Continuing Process) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับลำดับหรือขั้นตอน (Stages) และความเชื่อมโยง (Relation or Linkage) การพัฒนาที่ต้องดำเนินการไปตามลำดับหรือขั้นตอนจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง โดยต้องสร้างความพร้อมด้านต่างๆ อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยมีแนวคิดในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินนโยบายของรัฐตามกิจกรรมต่างๆ ในสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในหลายมิติ เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีนักวิชาการหลายท่านที่ให้ความสนใจและได้ทำการศึกษา ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ดังประมวลมานี้

การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชน ชุมชน สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนด นโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผลโครงการต่างๆ ของท้องถิ่น แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดจากโครงการ

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์กลุ่ม ควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนเองและได้รับผลจากการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาท โดยการกระจายอำนาจการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง^{๑๐๖}

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน โดยให้สมาชิกเข้ามาร่วมวางแผน ปฏิบัติและประเมินงานเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน และยังให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมและประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้ คือ

๑. ช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน

^{๑๐๖} สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับชาติ และทบวงมหาวิทยาลัย, ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พรินติ้ง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๔.

๒. ประชาชนมีความรู้สึกผูกพันรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
๓. การดำเนินงานของโครงการได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
๔. โครงการให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้นและมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนามากขึ้น
๕. ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น และยังได้แบ่งประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๕.๑ การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบโครงการ เริ่มตั้งแต่ร่วมศึกษาปัญหาและความต้องการร่วมหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางนโยบายและแผนงานร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ ร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้และร่วมประเมินผล

๕.๒ การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (No Genuine Participation) เป็นการมีส่วนร่วมเพียงบางส่วนโดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว เช่น การเข้าเป็นสมาชิกหรือการร่วมเสียสละแรงงาน นอกจากการแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็นประเภทที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและไม่แท้จริงแล้วยังได้มีการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น ๗ ระดับ ดังนี้

๑) การถูกบังคับ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเพราะถูกบังคับโดยไม่มีทางเลือกเลย

๒) การถูกหลอกล่อ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ประชาชนจะถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์อาจเป็นในรูปของค่าจ้างแรงงานหรือความสะดวกสบายบางอย่างแต่เบื้องหลังจริงๆ แล้วเป็นการหาเสียงของนักการเมืองที่ยื่นโครงการมาล่อเท่านั้น

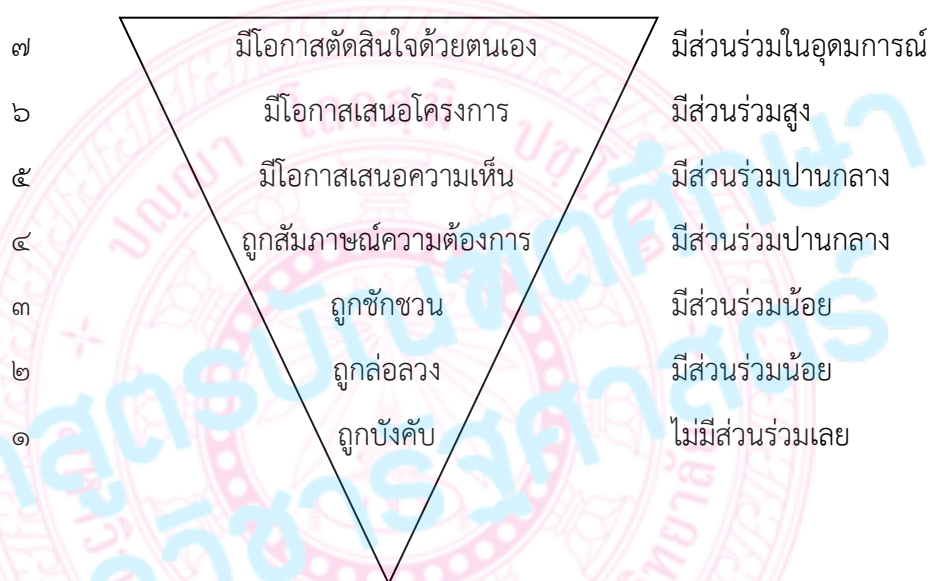
๓) การถูกชักชวน การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ประชาชนถูกชักชวนให้เข้าร่วมโครงการที่ถูกคิดและวางแผนจากทางราชการแล้ว ถึงชักชวนให้ประชาชนร่วมมือโดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ว่าเป็นโครงการที่ดีขอให้ประชาชนให้ความร่วมมือ

๔) การถูกสัมภาษณ์แล้ววางแผนให้ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ผู้ที่วางแผนโครงการจะสำรวจปัญหาความต้องการของประชาชนโดยการประชุมและสัมภาษณ์ แต่การตัดสินใจว่าปัญหาคืออะไร จะวางแผนแก้ปัญหาอย่างไร และปฏิบัติการอย่างไร ยังอยู่ที่การตัดสินใจของทางราชการ

๕) การมีโอกาสนเสนอความคิดเห็น การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ประชาชนเริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการวางโครงการและการดำเนินการตามโครงการ แต่การตัดสินใจยังเป็นของส่วนราชการ

๖) การมีโอกาสนอโครงการ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ประชาชนมีโอกาสนอโครงการราชการกับประชาชนจะมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนจะมีโอกาสตัดสินใจว่า ปัญหาของตนคืออะไร จะแก้ไขได้อย่างไร วิธีใดดีที่สุด จนกระทั่งมีสิทธิเสนอโครงการและเข้าร่วมปฏิบัติในโครงการ

๗) การมีโอกาสดำเนินใจ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจทุกเรื่องตั้งแต่การวางแผนการปฏิบัติตามแผนและการประเมินโครงการ ซึ่งอาจเขียนในรูปแบบภูมิการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒.๕ การมีส่วนร่วมของประชาชน

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมเป็นการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับองค์กรต่างๆ ที่อยู่ร่วมสังคมกัน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนเพื่อพัฒนาหรือหาทางแก้ไขปัญหาของชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคตั้งแต่เริ่มต้นการมีส่วนร่วม บางครั้ง ทำให้มีส่วนได้ส่วนเสียประชาชนจะต้องเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการให้มากขึ้นเพื่อความโปร่งใส^{๑๐๗}

“การมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการที่ความกังวลความต้องการและคุณค่าของประชาชนได้รับการบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐ ผ่านกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง โดยมีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะทำให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากประชาชน” การมีส่วนร่วมนั้นจะหมายถึงการที่ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจจะเกิดขึ้น หรือหมายความว่าผู้มีอำนาจตัดสินใจจะสามารถตัดสินใจใดๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากประชาชนก่อนเท่านั้น Creighton ตั้งคำถามถึงประเด็น

^{๑๐๗} จินตนา สุจางนันท์, การศึกษาและการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๘-๔๙.

ผู้มีอำนาจตัดสินใจโดยพิจารณาว่า ทำไมเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจได้เท่านั้น ถึงแม้ว่าปัจจุบัน เจ้าหน้าที่ของรัฐมีแนวโน้มที่จะทำกระบวนการตัดสินใจให้เปิดเผยและมีความโปร่งใสมากขึ้น แต่ในหลายกรณีหรือสถานการณ์ โดยอำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้ายก็ยังคงเป็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐอยู่นั่นเอง^{๑๐๘}

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิดซึ่งเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชนหรือองค์การในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม การให้ความหมายคำจำกัดความของการมีส่วนร่วม มีมากมายหลายทัศนะ โดยการเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกับกลุ่มดังกล่าวด้วย^{๑๐๙} ซึ่งเป็นความร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับซึ่งประชาชนจะต้องมีส่วนร่วม ดังนี้

- ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตกลงใจ
- ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนงานและโครงการพัฒนา
- ๓) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแผนและโครงการ
- ๔) การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการพัฒนา^{๑๑๐}

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับวิทยากรที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น^{๑๑๑}

นักวิชาการได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้หลักการแห่งรัฐธรรมนูญว่า ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้ใน ๕ ลักษณะ คือ ๑) มีส่วนร่วมในการรับรู้ (ความเป็นไปของการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการมากขึ้น) ๒) มีส่วนร่วมในการคิด (ร่วมกับองค์กรทั้งหลายที่รัฐธรรมนูญตั้งขึ้น) ๓) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๔) มีส่วนร่วมในการกระทำ

^{๑๐๘} James L. Creighton, *Handbook of Public Participation: Involving Citizens in Community Decisions*, แปลและเรียบเรียงโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้าและมูลนิธิอาเซียน, ๒๕๕๒), หน้า ๗.

^{๑๐๙} Davis Keith, *Human Behavior of World-Man Relations and Organization Behavior*, (New York: McGraw-Hill Book Co., 1972), p. 15.

^{๑๑๐} Yadav อ่างใน สุวรรณ พิณตานนท์, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล, นักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่นกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อาสาสมัครศึกษาดินแดน, ๒๕๕๖), หน้า ๔๖.

^{๑๑๑} Erwin, *Participation Management: Concept Theory and Implementation*, (Atlanta: Georgia State University, 1976), p. 46.

การบางอย่าง (ร่วมกับรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) และ ๕) มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ (องค์กรที่ใช้อำนาจรัฐไม่ว่าจะเป็นฝ่ายทางการเมืองหรือข้าราชการประจำ)^{๑๑๒}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน พัฒนาตั้งแต่การร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญ และร่วมสนับสนุนติดตามผลการดำเนินการ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของโครงการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นโครงการดังกล่าว

ตารางที่ ๒.๖ ความหมายของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
จินตนา สุจิตานันท์ (๒๕๔๙, หน้า ๔๘-๔๙)	การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชนการให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมวางแผนปฏิบัติการ และประเมินงานเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน
ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ (๒๕๕๒, หน้า ๗)	การมีส่วนร่วม เป็นความกังวลความต้องการและคุณค่าของประชาชนได้รับการบูรณาการในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐการที่ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจจะเกิดขึ้นอำนาจตัดสินใจจะสามารถตัดสินใจใดๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อประชาชนได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากประชาชนก่อนเท่านั้น
Davis Keith (1972, p. 15)	การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิดเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างบุคคลกลุ่มบุคคลชุมชนหรือองค์กรกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมการดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์
บวรศักดิ์ อูวรรณโณ (๒๕๔๒, หน้า ๖๑)	การมีส่วนร่วม การเสริมสร้างความสามัคคีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มการเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม
Yadav อังโน สุวรรณ พิณ ตานนท์ (๒๕๔๖, หน้า ๔๖)	การมีส่วนร่วม หลากกระบวนการ เช่น ร่วมในการรับรู้ร่วมในการคิดมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ
Erwin (1976, p. 46)	การมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์
	การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานร่วมคิดร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหา ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสมสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงาน

^{๑๑๒} บวรศักดิ์ อูวรรณโณ, รัฐธรรมนูญปัจจุบันกับการปฏิรูปการเมือง, (นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๒), หน้า ๖๑.

ความจำเป็นของการมีส่วนร่วม

ในยุคปัจจุบันที่ประชาธิปไตยเบ่งบาน ที่ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ทั้งทางการเมือง การบริหารราชการ กิจกรรมการบริหารชุมชน ทุกคนที่อยู่ในสังคมจึงมีความจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วม เข้ามามีบทบาทในทุกกิจกรรม ในขั้นตอนต่างๆ โดยแนวคิดในการปกครองและบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และสั่งการลงมาจากเบื้องบนที่ไม่คำนึงถึงการใช้ภาษาที่มีความแตกต่าง ศักยภาพของประชาชน ที่ผ่านมาทางราชการได้กำหนดและตัดสินใจ โดยที่ประชาชนเป็นเพียงผู้ที่ได้รับผลจากการตัดสินใจของทางราชการเท่านั้น ประชาชนจึงมักขาด “จิตสำนึกสาธารณะ”^{๑๑๓} ซึ่งปัจจุบันการมีส่วนร่วมเริ่มขาดหายไปจากสังคม ด้วยวัฒนธรรม ความจำเป็นในความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนไป ทำให้สังคมเกิดความโดดเดี่ยวมากขึ้น

ความจำเป็นตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดของการมีส่วนร่วมที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่กำหนดสาระสำคัญเป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งในรัฐธรรมนูญกำหนดไว้หลายหมวด เช่น หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในมาตรา ๔๕ มาตรา ๔๗ มาตรา ๕๖ มาตรา ๕๙ และมาตรา ๖๐ หมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ ในมาตรา ๗๖ และมาตรา ๗๙ เหตุผลความจำเป็นของการมีส่วนร่วมว่า

- ๑) ประชาชนอยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ รับทราบและเผชิญปัญหานั้นๆ เอง เช่น การรณรงค์การลดปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ใช้สิ่งสาธารณประโยชน์ ทุจริตคอร์รัปชั่น เป็นต้น
- ๒) เมื่อชุมชนร่วมวิเคราะห์ปัญหาแล้ว ต่อไปมักแก้ไขโดยพึ่งตนเอง
- ๓) ทรพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด ทุกคนมีความหวังใจจึงต้องเข้ามาร่วมทำให้ประหยัดงบประมาณลงไปได้
- ๔) เป็นหลักการบริหารบนพื้นฐานของความสุจริต ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การให้มีส่วนร่วมจากประชาชนเป็นเหมือนการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานราชการ และการที่ชุมชนได้ร่วมค้นหาปัญหา ร่วมวางแผน ทำให้พวกเขาได้รับประโยชน์จากการพัฒนาทั่วถึงยิ่งขึ้น
- ๕) ทำให้เกิดฉันทามติที่คนทั้งหลายต้องรับทราบเหตุผลของกันและกัน ที่มักจะเห็นพ้องทางเลือกที่ดีที่สุด

๖) จำเป็นต้องมีตัวแทนประชาชนหลายฝ่าย ร่วมดูแลผลประโยชน์ของตน เพราะที่ผ่านมามีผลประโยชน์จากการพัฒนา มักตกถึงเฉพาะคนบางกลุ่มเท่านั้น

๗) เพื่อให้ประชาชนและกลุ่มต่างๆ สนับสนุนต่อผลการตัดสินใจนั้นๆ หรือในบางกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่อยู่ในสถานะที่จะบังคับใช้การตัดสินใจนั้นๆ ได้ หรือต้องได้รับความสมัครใจสนับสนุนจากคนส่วนใหญ่ของชุมชน จึงจะสามารถดำเนินการได้ มิฉะนั้น กลุ่มที่คัดค้านอาจทำให้โครงการล้มเลิกไปได้ จึงต้องให้ชุมชนสนับสนุนโครงการให้มาก โครงการจึงยั่งยืน

๘) เมื่อตัดสินใจอย่างไรแล้ว จะเกิดผลกระทบที่สำคัญต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ จึงต้องรับทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขให้รอบด้าน

^{๑๑๓} นนท์ กอแก้วทองดี และภักขรา คดีกุล, *คู่มือประชาชนด้านการทุจริตโครงการประชาศึกษาและชุมชนสัมพันธ์*, (กรุงเทพมหานคร : ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

๙) ประชาชนอาจเป็นต้นเหตุของความล้มเหลวของโครงการได้ ถ้าไม่ให้มีส่วนร่วม เพราะประชาชนต้องเป็นผู้ปฏิบัติ^{๑๑๔}

การมีส่วนร่วม จึงมีความจำเป็นต่อประชาชนในสังคม เพราะประชาชนจะเป็นผู้ที่ได้รับ หรือเสียผลประโยชน์ ฉะนั้น ในกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม ประชาชนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น และผลที่ได้รับจากกิจกรรมนั้น ซึ่งเป็นผลมาจากการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไข และร่วมรับ ผลประโยชน์หรือผลกระทบก็เป็นได้ โดยการกระทำดังกล่าวดำเนินไปด้วยเหตุด้วยผลบนหลักพื้นฐาน ของการมีส่วนร่วม

ตารางที่ ๒.๗ ความจำเป็นของการมีส่วนร่วม

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
นนท์ กอแก้วทองดี และภัสรา คติกุล (๒๕๕๔, หน้า ๑)	ความจำเป็นของการมีส่วนร่วมแนวคิดในการ ปกครองและบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และสั่งการลงมาจากเบื้องบนราชการได้กำหนดและ ตัดสินใจ โดยที่ประชาชนเป็นเพียงผู้ที่รับผลจากการ ตัดสินใจของทางราชการเท่านั้น
นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (๒๕๔๗, หน้า ๑๔-๑๕)	ความจำเป็นของการมีส่วนร่วมมนุษย์มีความสำคัญ ไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยีเพราะถ้ามนุษย์ไม่มาร่วมคิด ร่วม รู้หรือเข้าใจก็จะไม่เกิดประโยชน์มนุษย์ต่างมีความคิด และมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันทุกคนไม่ได้ช่วยตีมาตั้งแต่เกิดชาว ชุมชนต่างๆ มักมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตมนุษย์มี ความสามารถพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่การมีส่วนร่วม ในทางโดยตรงและโดยอ้อมการมีส่วนร่วมยังมีเพิ่มขึ้นเมื่อ มีสภาพที่เหมาะสม

หลักการมีส่วนร่วมพื้นฐาน

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นสิ่งที่สังคมไทยตื่นตัวและถูกนำมาใช้กล่าวอ้างกันอย่าง กว้างขวางเมื่อสิบกว่าปีนี้เอง เริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเมืองหลังเหตุการณ์เดือน พฤษภาคม ๒๕๓๕ ซึ่งต้องยอมรับว่าเป็นประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของการเมืองการปกครองไทย ที่เปิด

^{๑๑๔} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร : ๕๘๘ Print, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐-๒๑.

โอกาสให้ประชาชนมีบทบาทและได้เข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยที่เป็นการมีส่วนร่วมทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ^{๑๑๕}

การมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ที่เกี่ยวข้องกับจิตใจและพฤติกรรมของคนในสังคมนั้น ที่จะเป็นแรงกระตุ้นไปสู่ความสำเร็จหรือล้มเหลว เดวิส และนิวสตรอม (Davis and Newstrom) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) เมื่อเกี่ยวข้องก็คิดช่วยเหลือกัน (Contribution) และร่วมรับผิดชอบ (Responsibility) ในสิ่งนั้นๆ^{๑๑๖} การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (Involvement) การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องก่อให้เกิดความผูกพัน (Commitment) กับภารกิจที่ตนเองมีส่วนร่วม จึงนับได้ว่าการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน ดังนั้น เมื่อนำมาร่วมกับการบริหารจัดการในการปกครองท้องถิ่นของกรุงเทพมหานครแล้ว จึงก่อให้เกิดการความร่วมมือในการพัฒนาระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในชุมชน ผู้ที่จะได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์นั้น และหลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมโดยเชื่อว่ามนุษย์ต่างมีความคิดเห็นและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ไม่ได้ชั่วดีมาแต่เกิด มนุษย์มีความสำคัญไม่น้อยกว่าเทคโนโลยีที่นำเข้ามาใช้ในชุมชนต่างๆ และภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของตน จะมีส่วนในการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น^{๑๑๗} ซึ่งมีปรัชญาการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ดังต่อไปนี้

๑. การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการทำงานในบรรยากาศแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ
๒. โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีข้อจำกัดทำให้ไม่สามารถกระทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จได้ด้วยคนเดียว
๓. การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหารจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นการทำงานให้มีประสิทธิภาพ

หลักการพื้นฐานของการมีส่วนร่วมเกิดจากการอยู่รวมกันในสังคม ที่จะต้องมีกิจกรรมร่วมกัน และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญการปกครองที่ต้องการกระจายอำนาจ สิทธิเสรีภาพ และโอกาสให้ทุกคนในสังคม และการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการพัฒนา ซึ่งหัวใจของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือจะต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในทุก

^{๑๑๕} ปัทมา สุภกาปิง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมา : สภาพปัญหาและความท้าทายในอนาคต”, **บทความ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

^{๑๑๖} Davis and Newstrom, **Human Behavior of World-Man Relations and Organization Behavior**, (New York: McGraw – Hill Book Co., 1972), p. 21.

^{๑๑๗} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, “แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท”, **รายงานการวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๓๘), หน้า ๗๘.

ขั้นตอนของกระบวนการร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบในผลการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นคือการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนา

ตารางที่ ๒.๘ หลักการมีส่วนร่วมพื้นฐาน

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (๒๕๔๖, หน้า ๗๘)	หลักการมีส่วนร่วมพื้นฐาน การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการมีส่วนร่วม เกี่ยวข้อง (Involvement) การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องก่อให้เกิดความผูกพัน (Commitment)
ปัทมา สุภกาปัง (๒๕๕๑, หน้า ๑)	หลักการมีส่วนร่วมพื้นฐาน เกิดจากการเมืองการปกครองไทยที่เปิด โอกาสให้ประชาชนมีบทบาทมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายสูงสุด ของประเทศการมีส่วนร่วมทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
Davis and Newstrom อ๋างโน วัชรยุทธ บุญมา (๒๕๔๘, หน้า ๑)	พื้นฐานการมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Involvement) คิดช่วยเหลือกัน (Contribution) ร่วมรับผิดชอบ (Responsibility)

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

การที่คนในสังคมจะมีส่วนร่วมนั้น และจะได้รับความร่วมมือหรือไม่อย่างไร มีหลายสาเหตุหลายปัจจัย เช่น กฎระเบียบของสังคม ภาวะผู้นำของบุคคล และสภาพแวดล้อมในสังคม ดังนั้น ปัจจัยพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

๑. ปัจจัยของสิ่งจูงใจ จากสภาพความเป็นจริงของชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรงร่วมทรัพยากรหรืออื่นๆ นั้นมีเหตุผลอยู่ ๒ ประการ คือ

๑.๑ การมองเห็นว่าจะได้รับประโยชน์จากสิ่งตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไปซึ่งถือเป็น
เรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

๑.๒ การได้รับคำบอกกล่าว หรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็น
ตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

๒. ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมาก จะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา แต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจาก การเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมิได้จัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้น ปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม จึงควรมีลักษณะ ดังนี้

๒.๑ เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชน มีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนา ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

๒.๒ ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัดเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

๒.๓ กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

๓. ปัจจัยในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่งๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการหรือผลประโยชน์ ของกิจกรรมเพราะสิ่งเหล่านี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ โรเจอร์ (Roger) กล่าวว่าปัจจัยที่เป็นแรง กระตุ้นให้บุคคลเป็นตัวตัดสินใจเข้าร่วมกระทำกิจกรรมใหม่ๆ ในชุมชนหรือยอมรับสิ่งใหม่ๆ คือการ ติดต่อสื่อสารและลักษณะส่วนตัวของบุคคลนั้นๆ

๔. ปัจจัยช่องทางการสื่อสาร เป็นวิธีการที่ผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้รับสารใน ๒ ลักษณะ คือ

๔.๑ ช่องทางการสื่อสารมวลชน (Mass Media Channel) เป็นวิธีการถ่ายทอดข่าวสาร ที่เกี่ยวกับการสื่อสาร เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และหนังสือประเภทอื่นๆ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งมีความสำคัญในการเพิ่มความรู้กระจายข่าวสาร สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้

๔.๒ ช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channel) เป็นการติดต่อ ระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง ทัศนคติได้มากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ

๕. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว (Person Characteristic) ประกอบด้วยอายุ สถานภาพ ทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ รายได้ ขนาดที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่าง รวมถึงระดับ การศึกษา^{๑๑๘}

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

๑. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์

^{๑๑๘} สานิตย์ บุญชู, ความรู้ทั่วไปในการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๐-๑๑.

๒. ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมต่างๆ ที่ยังไม่มีคุณธรรมหรือความเต็มใจ

๓. อำนาจบังคับ ที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บีบบังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส ฯลฯ^{๑๑๙}

การมีส่วนร่วมในลักษณะของการให้ความร่วมมือหรือการสนับสนุนขอความร่วมมือร่วมใจ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านต่างๆ โดยการกระจายอำนาจเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแต่ละท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างใกล้ชิดมีคุณค่าและคุณประโยชน์ ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญมี ๒ ลักษณะ คือ

๑. ในด้านรูปธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมในความสำเร็จทางด้านการพัฒนาด้านวัตถุ อันได้แก่ ถนนหนทาง คู คลอง เขื่อนเก็บน้ำ

๒. ในด้านนามธรรม หมายถึง ความสำเร็จในการพัฒนาจิตใจโดยทำให้ประชาชนเกิดความรักใคร่สมัครสมานสามัคคี รู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีม และยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และสร้างจิตสำนึกว่ามีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ท้องถิ่น และก่อให้เกิดความผูกพันรักใคร่หวงแหนท้องถิ่นและชุมชนของตนเอง^{๑๒๐}

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีประสิทธิภาพนั้น ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอ เพื่อให้ประชาชนมีข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือกและผลกระทบต่างๆ ที่อาจตามมาไว้ให้ประกอบการตัดสินใจได้ อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความหมายครอบคลุมมากกว่าการเป็นเพียงกระบวนการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ต่อสาธารณชนเพียงด้านเดียว ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) เท่านั้น และประเด็นสำคัญคือ เป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ข้อมูลข่าวสารที่ครอบคลุมต่อสาธารณชน และการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียจากนโยบายกิจกรรมและโครงการพัฒนา สามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นำไปสู่กระบวนการสร้างฉันทามติ (Consensus Building) เพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดและได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย^{๑๒๑}

^{๑๑๙} นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๘๓.

^{๑๒๐} เสน่ห์ จุ้ยโต, องค์การสมัยใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๔๘), หน้า ๔๒.

^{๑๒๑} James L. Creighton, Handbook of Public Participation: Involving Citizens in Community Decisions, แปลและเรียบเรียงโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า และมูลนิธิอาเซียน, ๒๕๕๒), หน้า ๗.

จากแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมนั้นแสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้ประกอบด้วย ปัจจัยต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก เช่น ปัจจัยสภาพแวดล้อมของสังคม กฎ ระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งแต่ละคนอาจจะมีประสบการณ์ต่างกันไป การที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและนำไปสู่การมีส่วนร่วม นั้น ผู้ที่ขอความร่วมมือจะต้องให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ทำให้เขาเกิดความรู้ ความเข้าใจว่า หากมีการร่วมมือเกิดขึ้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเขาด้วยและสภาพแวดล้อม ความจำเป็นในแต่ละสังคม ก็ต่างกันออกไป

ตารางที่ ๒.๙ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

นักวิชาการ	แนวคิดหลัก
Roger (2015, p. 1)	ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลเป็นตัวตัดสินใจเข้าร่วมกระทำกิจกรรมใหม่ๆ ในชุมชนหรือยอมรับสิ่งใหม่ ๆ คือการติดต่อสื่อสารลักษณะส่วนตัวของบุคคลนั้นๆ
เสนห์ จุ้ยโต (๒๕๔๘, หน้า ๔๒)	ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ความสำเร็จทางด้านการพัฒนาด้านวัตถุอันได้แก่ถนนหนทางคูคลองเขื่อนเก็บน้ำ ความสำเร็จด้านการพัฒนาจิตใจโดยทำให้ประชาชนเกิดความรักใคร่สมัครสมานสามัคคี
James L. Creighton แพลและ เรียบเรียงโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒน ศัพท์ (๒๕๕๒, หน้า ๗)	ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียจากนโยบายกิจกรรมและโครงการพัฒนาสามารถแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

๒.๕ หลักอภิธานิยธรรม

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ ได้แก่ อภิธานิยธรรม อันเป็นธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม ดังปรากฏในพระไตรปิฎก ต่อไปนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้นพระราชอาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าชาตศัตรุ เวเทหิบุตร มีพระประสงค์จะเสด็จไปปราบแคว้นวัชชี รับสั่งว่า “เราจะโค่นล้มพวกวัชชีผู้มีฤทธิ์ มากอย่างนี้ มีอำนาจพมากอย่างนี้ ให้พินาศย่อยยับ” พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าชาตศัตรุ เวเทหิบุตร รับสั่งเรียกวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธมาตรัสว่า “มาเถิด พราหมณ์ ท่านจงไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ กราบพระยุคลบาทด้วยเศียรเกล้า แล้วทูลถามถึงพระสุภาพ ความมีพระโรคาพาธน้อย กระปรี้กระเปร่า มีพระพลานามัยสมบูรณ์อยู่สำราญตามคำของเราว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าชาตศัตรุ เวเทหิบุตร มีพระประสงค์จะเสด็จไปปราบแคว้นวัชชี มีรับสั่งอย่างนี้ว่า “เราจะโค่นล้มพวกวัชชีผู้มีฤทธิ์ มากอย่างนี้ มีอำนาจพมากอย่างนี้ ให้พินาศย่อยยับ” พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์แก่ท่านอย่างไร ท่านพึงจำคำพยากรณ์นั้นให้ดีแล้วมาบอกเรา เพราะว่าพระตถาคตทั้งหลายย่อมไม่ตรัสคำเท็จ

วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธ ทูลรับสนองพระดำรัสแล้วเทียมยานพาหนะคันงามๆ ขึ้นยานพาหนะคันงามๆ ออกจากกรุงราชคฤห์พร้อมด้วยยานพาหนะคันงามๆ ติดตามอีกหลายคันไปยังภูเขาคิชฌกูฏ จนสุดทางที่ยานพาหนะจะเข้าไปได้ ลงจากยานพาหนะเดินเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกัน จึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าชาตศัตรุ เวเทหิบุตร ขอกราบพระยุคลบาทของพระโคตมด้วยพระเศียร ทูลถามถึงพระสุภาพ ความมีพระโรคาพาธน้อย กระปรี้กระเปร่า มีพระพลานามัยสมบูรณ์อยู่สำราญ พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าชาตศัตรุ เวเทหิบุตร มีพระประสงค์จะเสด็จไปปราบแคว้นวัชชี มีรับสั่งอย่างนี้ว่า “เราจะโค่นล้มพวกวัชชีผู้มีฤทธิ์มากนี้ มีอำนาจพมากอย่างนี้ ให้พินาศย่อยยับ”^{๑๒๒}

อภิธานิยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความเจริญโดยส่วนเดียว ไม่มีความเสื่อม มี ๒ ประเภท คือ ราขอภิธานิยธรรมและภิกขุอภิธานิยธรรม^{๑๒๓} ดังนี้

ราขอภิธานิยธรรม

สมัยนั้น ท่านพระอานนท์ยืนถวายงานพัดพระผู้มีพระภาคอยู่ ณ เบื้องพระปฤษฎางค์ พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกท่านพระอานนท์มาตรัสถามว่า

๑. “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า ‘พวกเจ้าวัชชีหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ประชุม’ กันมาก ครั้ง”

^{๑๒๒} อัง.สวดตก. (ไทย) ๒๓/๒๒/๓๒-๓๖.

^{๑๒๓} ที.ม.อ. (ไทย) ๒/๑๓๔-๑๓๖/๑๑๖-๑๒๘.

ท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชีหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ประชุมกันมากครั้ง’”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ประชุมกันมากครั้ง”

๒. “อานนท์ เธอได้ยินใหม่ว่า ‘พวกเจ้าวัชชีพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีจะพึงทำ’”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชีพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีจะพึงทำ’”

“อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีจะพึงกระทำ”

๓. “อานนท์ เธอได้ยินใหม่ว่า ‘พวกเจ้าวัชชีไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่มีบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม’”

“อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่มีบัญญัติไว้แล้วถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม”

๔. “อานนท์ เธอได้ยินใหม่ว่า ‘พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพ นับถือ บูชา เจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง’”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพ นับถือ บูชา เจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง’”

“อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชา เจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง”

๕. “อานนท์ เธอได้ยินใหม่ว่า ‘พวกเจ้าวัชชีไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรี หรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมกัน’”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชีไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรี หรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย’”

“อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรี หรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย”

๖. “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า ‘พวกเจ้าวัชชี สักกระ เคารพ นับถือ บูชา เจดียในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดียเหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป’”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพ นับถือ บูชา เจดียในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดียเหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป’”

“อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลทราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดียในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดียเหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป”

๗. “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า ‘พวกเจ้าวัชชีจัดการรักษา คุ้มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ‘ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มาพึงมาสู่แคว้นของเรา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุกในแคว้น’”

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชีจัดการรักษา คุ้มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ‘ทำอย่างไรพระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นของเรา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุกในแคว้น’”

“อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลทราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังจัดการรักษา คุ้มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า “ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นของเรา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุกในแคว้น”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งกับวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธว่า “พราหมณ์ สมัยหนึ่ง เราอยู่ที่สารันทตเจดีย เขตกรุงเวสาลี ได้แสดงอภิธานิยธรรม ๗ ประการนี้ แก่พวกเจ้าวัชชี พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลทราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังมีอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่และใส่ใจอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธได้กราบทูลตั้งนี้ว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม พวกเจ้าวัชชีมีอภิธานิยธรรมแม้เพียงข้อเดียวก็พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ไม่จำเป็นต้องกล่าวว่ามิครบทั้ง ๗ ประการ ข้าแต่ท่านพระโคตม พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่า อชาตศัตรู เวเทหิบุตร ไม่ควรทำสงครามกับพวกเจ้าวัชชี นอกจากจะใช้วิธีปรองดองทางการทูต หรือไม่ก็ทำให้แตกสามัคคีกัน ข้าแต่ท่านพระโคตม ถ้าอย่างนั้น บัดนี้ ข้าพระองค์ขอทูลลากลับ เพราะมีกิจมาก มีหน้าที่ที่จะต้องทำอีกมาก พระพุทธเจ้าข้า”

“พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ ขอท่านจงกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เถิด”

จากนั้น วัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์แคว้นมคธมีใจยินดีขึ้นชมพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่งจากไป

วัชชีสัตตการวรรค หมวดว่าด้วยธรรม ๗ ประการ ของชาววัชชี^{๑๒๔}

สารันททสูตร ว่าด้วยการแสดงอภิธานิยธรรมที่สารันททเจดีย์ ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ สารันททเจดีย์^{๑๒๕} เขตกรุงเวสาลี ครั้งนั้น เจ้าลิจฉวีหลายองค์ได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วประทับนั่ง ณ ที่สมควร พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกับเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นดังนี้ว่า “เจ้าลิจฉวีทั้งหลายเราจะแสดงอภิธานิยธรรม ๗ ประการ แก่ท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นทูลรับสนองพระราชดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้ตรัสเรื่องนี้นี้ว่า

“เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย อภิธานิยธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ประชุมกันมาครั้ง

๒. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีพึงทำ

๓. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่บัญญัติสิ่งที่มีบัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นในวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม

๔. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง

๕. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรีหรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย

๖. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้ เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป

๗. พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังจัดการรักษา คุ้มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก

พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังมีอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่

^{๑๒๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๔/๖๖-๖๘.

^{๑๒๕} อัง.สตตก.อ. (ไทย) ๗/๒๑/๑๖๖.

หากจะวิเคราะห์ “อธิปไตยธรรม ๗” ซึ่งกษัตริย์แห่งแคว้นวัชชีซึ่งรวมกันเรียกว่ากษัตริย์
 ลิจฉวีใช้เป็น “ธรรมาภิบาล” ในการบริหารองค์กรแล้วพบว่าธรรมะทั้ง ๗ ข้อนั้น เป็นข้อปฏิบัติซึ่งจะ
 สร้างความสามัคคีกลมเกลียวกันอย่างมั่นคงในองค์กรใดๆ ก็ตามที่ประพฤติได้อย่างสม่ำเสมอและ
 มั่นคง^{๑๒๖} นอกจากนี้ ความหมายอธิปไตยธรรม ๗ (ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม, เป็นไปเพื่อ
 ความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง) พระพุทธองค์ได้ตรัสกับกษัตริย์วัชชีอยู่ใน
 วัชชีอธิปไตยธรรม^{๑๒๗} ดังนี้

- ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
- ๒) พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุมพร้อมเพรียงกันกระทำกิจอันพึง
 กระทำ
- ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ถือ
 ปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม
- ๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ชนชาววัชชีเคารพนับถือท่านเหล่านั้นเห็นถ้อยคำของท่านเป็น
 สิ่งอันรับฟัง
- ๕) บรรดาภคสตรีกุลกุมารีทั้งหลายให้อยู่ดีโดยไม่ถูกข่มเหงหรือดูคร่ำครวญใจ
- ๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานปูชนียวัตถุตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ) ของวัชชี
 (ประจำชาติ) ทั้งหลายทั้งภายในและภายนอกไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้น
 เสื่อมทรามไป
- ๗) จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กิน
 ความกว้าง หมายถึง บรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่าขอพระอรหันต์
 ทั้งหลายที่ยังไม่ได้มาพึงมาสู่แคว้นที่แล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก

การบูรณาการหลักอธิปไตยธรรม ๗ กับการตื่นตัวทางการเมือง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอถึงหลักอธิปไตยธรรม ๗ โดยแยกออกเป็นในแต่ละข้อ
 เพื่อทำความเข้าใจให้ดียิ่งขึ้น ดังนี้

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

อธิปไตยธรรม ๗ ประการนี้ ถือเป็นธรรมที่ปฏิบัติแล้วจักไม่นำไปสู่ความเสื่อม จักไม่เกิด
 ความหายนะแห่งองค์กร คือจะมีแต่ความเจริญในหัวข้อเรื่องการประชุมในหนังสือการคณะสงฆ์และ

^{๑๒๖} วุฒิน อินทสระ, หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมดาการ
 พิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒ - ๓๕.

^{๑๒๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่
 ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๑ - ๒๑๒.

การพระศาสนา ซึ่งน่าจะได้อีกมาเป็นความรู้และเพื่อให้เป็นข้อสนับสนุนอธิปไตยธรรม ๗ ประการ ในข้อที่ ๑ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ไว้ดังนี้^{๑๒๘}

การประชุมนั้นแม้จะมีมากก็ตามแต่พอสรุปโดยลักษณะเป็น ๖ ข้อ

- ๑) การประชุมปรึกษาหารือหรือพิจารณาหรือเพื่อรับทราบ
- ๒) ประชุมชี้แจง สั่งการ มอบงานหรือนโยบาย
- ๓) ประชุมอบรมหรือประชุมเชิงวิชาการหรือเชิงปฏิบัติการ
- ๔) ประชุมสัมมนา
- ๕) ประชุมปฏิบัติการกิจ
- ๖) ประชุมสังสรรค์หรือสร้างสรรค์ความสัมพันธ์

๑. ลักษณะที่ ๑ หมายถึง การประชุมที่จัดขึ้น

- ๑) เพื่อนำชี้แจงเรื่องที่ควรแนะนำชี้แจง
- ๒) เพื่อสั่งการในเรื่องที่ควรสั่งการ
- ๓) เพื่อมอบงานใดๆ ให้รับไปปฏิบัติ
- ๔) เพื่อให้รับทราบนโยบาย

๒. ลักษณะที่ ๒ หมายถึง การประชุมผู้ใต้บังคับบัญชาหรือกลุ่มคนอื่น

- ๑) เพื่ออบรมให้ได้รับความรู้ในเชิงวิชาการ
- ๒) เพื่อฝึกอบรมให้เกิดทักษะในการปฏิบัติการ

๓. ลักษณะที่ ๓ หมายถึง การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทั้งที่อยู่ในวงงานรับผิดชอบหรือเรื่องโดยทั่วไปเพื่อหาข้อสรุป แต่ผลของการประชุมเป็นเพียงข้อเสนอแนะผู้เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติตามหรือไม่ก็ได้เพื่อให้รับทราบนโยบาย

๔. ลักษณะที่ ๔ หมายถึง การประชุมที่ร่วมกันกระทำการณีกิจทั้งที่อยู่ในความรับผิดชอบ ทั้งในกรณีกิจทั่วไป

๕. ลักษณะที่ ๕ หมายถึง การประชุมพบปะสังสรรค์

- ๑) เพื่อให้เกิดความสนิทสนมกลมเกลียวกัน
- ๒) เพื่อให้เกิดพลังแห่งความสมัครสมานสามัคคี

การประชุมทุกลักษณะย่อมมีวัตถุประสงค์เป็น ๖ คือ

- ๑) เพื่อยุติหรือชี้ขาดปัญหาใดๆ
- ๒) เพื่อให้รับทราบนโยบายคำสั่งหรือแนวทางการปฏิบัติ
- ๓) เพื่อพัฒนาทางวิชาการและการปฏิบัติ

^{๑๒๘} พระธรรมปิฎกโศภณ (วรวิทย์ คงคณโม), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มหาเถรสมาคม, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

- ๔) เพื่อวิจัยข้อมูลและหาข้อสรุป
- ๕) เพื่อดำเนินภารกิจในความรับผิดชอบ
- ๖) เพื่อสร้างสรรค์ความสามัคคี

แต่เมื่อย่นให้สั้นลงคงได้ ๒ ประการ คือ

- ๑) เพื่อป้องกันความเสื่อม
- ๒) เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้า

หลักอภิธานิยธรรม เป็นหลักธรรมเพื่อป้องกันความเสื่อม และเพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้า จึงนับว่าอภิธานิยธรรมนั้นควรค่าแก่การที่จะเป็นที่สนใจในการนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติยึดเป็นธรรมาภิบาลในองค์กรที่ทรงคุณค่า ยิ่งได้นำเสนอถึงหลักการประชุมกันอย่างเนื่องนิตย์ไว้ว่าการหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์คือธรรมข้อแรกในหลักอภิธานิยธรรม ๗ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ให้ไว้ และดูเหมือนคนทำงานในยุคสมัยนี้ก็นิยมการประชุมกันเป็นนิตย์เพราะเป็นการได้พูดคุยบ่อยๆ งานก็จะก้าวหน้าไปด้วยดี นอกจากนี้ การประชุมกันเนื่องนิตย์ยังเป็นการสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความรู้ระดมสติปัญญาในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หรือเพื่อหาทางแก้ไขปัญหา^{๑๒๙} ส่วนอย่างไรก็ตาม การประชุมรวมหมู่คณะเป็นเนื่องนิตย์ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการดำรงรักษาองค์กรให้มีอุดมการณ์ร่วมกันในระยะยาว ทั้งนี้ เพราะการรวมกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตาจะทำให้สมาชิกขององค์กรเกิดความรู้สึกที่ดีในการอยู่ร่วมกันอย่างน้อย ๓ ประการ คือ

๑. รู้สึกว่าตนเป็นเจ้าขององค์กร
๒. รู้สึกว่าตนมีโอกาสในการสร้างสรรค์องค์กร
๓. รู้สึกว่าตนเป็นผู้รับผิดชอบองค์กร

องค์กรใดที่สมาชิกมีความรู้สึกที่ดีทั้ง ๓ ประการนี้ ย่อมจะนำไปสู่ความมีอุดมการณ์เป็นหนึ่งเดียวกัน และพร้อมที่จะพิทักษ์ปกป้องรักษาองค์กรอย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถแม้แต่ชีวิตก็อุทิศให้กับองค์กรได้นี้ คืออานุภาพของการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอของหมู่สงฆ์ ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงอยู่ในโลกนี้ยาวนานกว่าสองพันห้าร้อยปีแล้ว^{๑๓๐}

สรุปได้ว่า การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ก็เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา รวมถึงการพิจารณาในเรื่องต่างๆ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและโดยเฉพาะการประชุมนั้นจะต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ไม่นำมาซึ่งมาเพื่อหน่ายหรือร้ายฉาน

^{๑๒๙} ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ และ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์, การประชุมอย่างสร้างสรรค์, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๔๗), หน้า ๔๕.

^{๑๓๐} พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), ความรู้ประमाणฐานรากของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : พีพีพริ้นติ้ง, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙.

๒. พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม

อปrianานิชธรรมข้อที่ ๒ พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุมและพร้อมเพรียงกันทำกิจที่จะพึงทำ ความพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะทั้ง ๓ วาระนี้ คือ การแสดงออกถึงเอกภาพของหมู่คณะหรือความพร้อมใจเป็นหนึ่งเดียวกันของสมาชิกทั้งหมู่คณะ ยินดีเต็มใจที่จะร่วมเป็นร่วมตายกันทั้งในยามทุกข์และในยามสุข เพื่อแบกรับภารกิจของหมู่คณะให้สำเร็จลุล่วงไปได้ตามเป้าหมายและกำหนดเวลา ขณะเดียวกัน หากยามใดที่มีภัยอันตรายมากล่ำกราย สมาชิกทั้งหมดต่างก็พร้อมใจกันพิทักษ์รักษาองค์กรให้ผ่านพ้นอุปสรรคและวิกฤติอันตรายไปได้อย่างปลอดภัยและสง่างาม โดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากใดๆ ทั้งสิ้น นี้อันภาพแห่งความเป็นเอกภาพของหมู่คณะซึ่งทำให้องค์กรมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นยืนยาวมาจนถึงปัจจุบัน^{๑๓๑} นอกจากนี้ การพร้อมกันประชุมและพร้อมกันเลิกประชุม ก็ควรร่วมกันประชุมพร้อมกันเลิกประชุมก็เลิกพร้อมกัน ไม่หนีประชุม รับเบียประชุมก็อยู่จนเลิก ไม่ใช่รับเบียประชุมเสร็จก็หายไป จะได้ว่าเราประชุมกันเรื่องอะไร มอบหมายภารกิจอะไรให้ใครบ้าง จะได้ติดตามงานกันได้ถูกต้อง ข้อนี้ทำได้ (แต่ยาก) องค์กรไหนๆ ก็เข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม การประชุมพร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุมและพร้อมเพรียงกันปฏิบัติของหมู่คณะมีความรับผิดชอบร่วมกันดำเนินไปอย่างพร้อมเพรียง และเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี^{๑๓๒}

สรุปได้ว่า การพร้อมเพรียงกันประชุมและพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม นั้น ผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องเข้าให้ตรงเวลาอยู่ร่วมประชุมจนครบกำหนดเวลาร่วมรับผิดชอบหน้าที่ในการประชุมร่วมกัน ไม่หนีหายเอาความสบายใส่ตน

๓. ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม

สิกขาบททุกข้อที่ทรงบัญญัติไว้แล้วใครๆ ไม่พึงถอน คือ ไม่ตัดอกไม่ยกเลิกแม้บางข้อ อาจไม่เหมาะแก่กาลสถานที่ ก็มีพระพุทธานุญาตพิเศษไว้แล้วจึงไม่จำเป็นต้องถอนสิกขาบทใดๆ ทั้งสิ้นเหมือนกฎหมายทางพระราชอาณาจักร ใครๆ ไม่พึงถอน เพราะถ้าต่างคนต่างเลิกถอนสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้ตามความต้องการของตน ผลสุดท้ายก็ไม่มีอะไรเหลือเป็นหลักไว้ควบคุมหมู่คณะ พระศาสนาย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ เหมือนกฎหมายถ้าต่างคนต่างถอนทีละมาตรา ไม่ช้าก็หมด ประเทศชาติบ้านเมืองไม่มีกฎหมายก็เหมือนบ้านเรือนไม่มีชื่อไม่มีแปกก็มีแต่พินาศ^{๑๓๓} อย่างไรก็ตาม การไม่บัญญัติสิ่งที่ได้บัญญัติไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติกันตามสิกขาบทที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ว่า สำหรับข้อนี้ถือเป็นความมั่นคงสูงสุดของพระพุทธศาสนา เปรียบเหมือนประเทศชาติจะมั่นคงสูงสุดก็

^{๑๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

^{๑๓๒} พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต), อปrianานิชธรรม, (กรุงเทพมหานคร : หจก. ดวงกลม ปรินทร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

^{๑๓๓} พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก), อธิบายธรรมวิภาค, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘๔-๑๘๕.

ต้องมีบทบัญญัติที่เรียกว่า รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นแม่บทกฎหมายสูงสุดที่ทุกคนต้องยึดถือปฏิบัติตาม ใครจะละเมิดมิได้ จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงตามใจชอบมิได้ เพราะรัฐธรรมนูญคือโครงสร้างของระบอบการปกครองประเทศ การแก้ไขรัฐธรรมนูญตามใจชอบก็คือการทำลายโครงสร้างระบอบการปกครองของประเทศโดยตรง ซึ่งจะเป็นเหตุให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ไร้ระเบียบวินัยขึ้นในสังคมและประเทศชาติ อันจะนำพาบ้านเมืองไปสู่ความล่มสลายในที่สุด พระธรรมวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมอบไว้ให้เป็นศาสดาแทนพระองค์ก็เปรียบได้กับรัฐธรรมนูญของพระพุทธศาสนา การแก้ไขเปลี่ยนแปลงพระธรรมคำสอนตามใจชอบ ย่อมเป็นการทำลายโครงสร้างความมั่นคงของพระพุทธศาสนาโดยตรง เป็นเหตุให้เกิดการปฏิบัติผิดๆ ขึ้นในหมู่พระสงฆ์ซึ่งจะยังผลทำให้พุทธบริษัททั้งหลายหมดสิ้นศรัทธาในพระพุทธศาสนาแล้วเกิดสิ่งเลวร้ายตามมาอีกมากมาย จนกระทั่งทำให้พระพุทธศาสนาต้องสูญหายไปจากโลกนี้โดยปริยาย ดังนั้น หมู่สงฆ์ทั้งหลายจำเป็นต้องศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยให้ครบถ้วนทั้ง ๓ ประการ คือ ปรียัติปฏิบัติและปฏิเวธ ชนิดอุทิศชีวิตเป็นเดิมพันเพื่อให้ประจักษ์แจ้งในอริยผลระดับต่างๆ ในพระพุทธศาสนาด้วยตนเองแม้เพียงระดับต้นก็ตาม ซึ่งย่อมจะสามารถค้ำจุนพระพุทธศาสนาให้ยืนยงมั่นคงต่อไปได้ โดยไม่อันตรายหายไประหว่างทางไปจากโลก นี้คือ อานุภาพของการรักษาพระธรรมวินัยไว้ด้วยการศึกษาและปฏิบัติของหมู่สงฆ์พร้อมกันทั้งแผ่นดิน ซึ่งจะยังผลให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นจากการทำหน้าที่เผยแผ่อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ของหมู่สงฆ์^{๑๓๔} นอกจากนี้ การไม่บัญญัติสิ่งที่ขัดต่อบัญญัติเดิมไว้ว่าข้อนี้สำคัญเพราะพูดถึงวัฒนธรรมขององค์กรว่าสิ่งไหนที่ดีงาม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมที่ดีของบ้านเมืองของชาติขององค์กร ซึ่งสืบทอดกันมานั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะนั่นคือ ความเป็นชาติเป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ถือเป็นธรรมาภิบาลอันสำคัญยิ่ง องค์กรนั้นย่อมเข้มแข็งและแกร่งได้นาน

สรุปได้ว่า การไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิมนั้นจะต้องมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนให้ทุกคนปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ผู้บริหารหรือผู้ที่มีอำนาจจะต้องไม่ทำการยกเลิกหรือตั้งบัญญัติอื่นให้ขัดต่อของเดิม แต่หากการตั้งกฎใหม่ขึ้นมาแล้วเพื่อต่อของเดิมก็สามารถกระทำได้

๔. มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา

การให้ความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชาของใครๆ ย่อมมีผู้นำ หากเราให้เกียรติผู้นำ เชื้อฟังกันปฏิบัติตามความคิด (ที่ดีที่ถูกต้อง) ของผู้นำเดินไปในกรอบในทิศทางเดียวกัน ไม่หลบหลีกผู้นำ ความมั่นคงในองค์กรก็เกิดขึ้น นอกจากนี้ การให้ความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชาในอธิปไตยธรรมข้อที่ ๔ ให้ความเคารพภิกษุที่เป็นประธานสงฆ์และรับฟังถ้อยคำของท่าน สำหรับข้อนี้มุ่งใช้การเคารพนับถือซึ่งกันและกันเป็นหัวใจในการปกครองสงฆ์ กล่าวคือในพระภิกษุสงฆ์หมู่หนึ่งๆ ที่บวชกันมานานจะประกอบด้วยสมาชิก ๔ ประเภท คือ ๑) พระเถระผู้บวชมานานและมีอายุมาก ๒) พระเถระ

^{๑๓๔} พระภิกษุภิกษุคุณ (เผด็จ ทตตชีโว), ความรู้ประमाणฐานรากของพระพุทธศาสนา, หน้า ๒๐-๒๑.

ผู้มีพระชนมายุ ๓) พระอุปัชฌาย์ผู้เป็นสังฆบิดร ๔) สังฆปริณายกผู้ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหัวหน้า และมีอำนาจในการปกครองสงฆ์หมั้นั้น การที่สงฆ์ยังปกครองกันอยู่ได้ก็เพราะอาศัยความเคารพอยู่ ๒ สถานะ คือ

๑. ในด้านการปกครองก็อาศัยความเคารพนับถือเชื่อฟังตามฐานะของท่านผู้มีอำนาจที่ได้รับการแต่งตั้งนั้น

๒. ในด้านความประพฤติก็อาศัยความเคารพเชื่อฟังท่านผู้มีอายุพระชนมายุมากกว่า ผู้สามารถเป็นต้นแบบความประพฤติให้กับเราได้ ดังนั้น การปฏิบัติด้วยความเคารพนับถือและเชื่อฟังถ้อยคำของพระเถระผู้ใหญ่เช่นนี้ย่อมทำให้การปกครองสงฆ์มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง เพราะมีพระเถระผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบเป็นต้นแบบด้านความประพฤติเป็นผู้ชี้แนะ และเป็นต้นแบบด้านการปฏิบัติธรรมเพื่อการบรรลุผลนิพพาน นี่คืออานุภาพของการปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ย่อมทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น อย่างไรก็ตาม การเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเจริญก้าวหน้าในอาชีพโดยอาจส่งไปอบรมสัมมนาค้นคว้าวิจัย สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนได้ทำงานที่เหมาะสมแก่ตนทั้งด้านความสามารถและบุคลิกภาพ เพื่อให้ทำงานได้ด้วยดีและมีความสุขในงาน สื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างชัดเจน เมื่อต้องการให้ทำงานใดหรือปฏิบัติอย่างไรหลีกเลี่ยงการสื่อสารทางเดียวให้มากที่สุด รักษาผลประโยชน์ของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้ทุกคนอยู่ได้อย่างไม่ลำบากและเป็นสุข ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเสียสละและทำประโยชน์ให้หน่วยงานเพิ่มขึ้น ยกย่องผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปรากฏแก่ผู้อื่น เมื่อเขาทำดี แต่เมื่อมีสิ่งผิดพลาดเกิดขึ้นควรเชิญเข้าพบพูดคุยเป็นการส่วนตัวในบรรยากาศของความจริงใจ^{๑๓๕}

สรุปได้ว่า การทำงานในหน่วยงานใดๆ ก็ตามบุคลากรทุกคนทุกฝ่ายจะต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ หากพบปัญหาใดๆ ก็ยังมีบุคคลอื่นๆ ภายในองค์กรที่มีความรู้ความสามารถความถนัดที่แตกต่างกันไป การวางตนให้เหมาะสมตามบทบาทหน้าที่ของตนย่อมทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกัน การยอมรับนับถือซึ่งกันและกันย่อมทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงานที่ดีและมีประสิทธิภาพเป็นองค์กรที่ดีและมีความสุขในการทำงาน

๕. ให้ความเคารพต่อเพศสตรี

การให้ความเคารพต่อเพศสตรีข้อนี้สำคัญมิใช่น้อย เพราะเตือนเพราะห้ามมิให้ล่วงเกินบุตรีภรรยาของใครหรือบุตรีภรรยาของผู้ร่วมงานของคนอื่น ควรให้เกียรติกัน ไม่นินทาว่าร้ายหรือพูดถึงกันในทางไม่ดี เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญในองค์กรใดๆ ก็ตาม หากวันหากละ ไม่ปฏิบัติเช่นนี้เสียได้ ย่อมมีแต่ความสงบยอมมีแต่ความสามัคคี อย่าลืมนวลูกเมียมีอิทธิพลต่อจิตใจของทุกคน การให้ร้ายการนินทาว่ากล่าวมีผลกระทบต่อผู้นำและบุคลากรในองค์กร องค์กรใดมีเรื่องเช่นนี้มากๆ ย่อมขาดความมั่นคงอย่างไรก็ตามการให้ความเคารพต่อเพศสตรีไม่ทำไม่พูดไม่คิดอะไรตามอำนาจของความอยาก

^{๑๓๕} นันทรัตน์ จำปาแดง, การเป็นลูกน้องที่ดี, (กรุงเทพมหานคร : วัจอักษร, ๒๕๔๘), หน้า ๒๗.

อันธรรมาปุณฺณทุกคนยังมีต้นหาคือความอยาก จึงจำเป็นต้องระวังตนคอยข่มจิตตน อดทนต่อความอยากไม่ปล่อยให้จิตตกอยู่ภายใต้อำนาจความอยากนั้น เมื่อควบคุมจิตได้ ก็ไม่ทำไม่พูดไม่คิดด้วยอำนาจความอยาก ก็ชื่อว่าไม่ละอำนาจแก่ความอยาก ก็มีแต่ความเจริญ^{๑๓๖}

สรุปได้ว่า ทุกคนที่อยู่ในองค์กรเดียวกันจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการให้เกียรติต่อเพศสตรี โดยการไม่ทำร้าย ไม่ประพฤตินในทางชู้สาว ไม่กดขี่ทางเพศ อันจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อองค์กร

๖. ให้ความเคารพต่อสถานที่

การให้ความเคารพต่อสถานที่สำคัญของหน่วยงาน คนไทยส่วนมากนับถือถึงความสำคัญของสถานที่ที่อยู่ไม่ว่าจะเป็นบ้านหรือที่ทำงานหากใครไม่เชื่อถือ ใครดูถูกของที่คนอื่นในองค์กรเขาเชื่อถือหรือเช่นไหว้บูชา กราบไหว้อยู่ก็ต้องเกิดอาการขัดใจกันองค์กรก็อยู่ไม่ได้ ข้อนี้หมายรวมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนาซึ่งคนในองค์กรจักต้องให้เกียรติกัน ไม่ลบหลู่ของของใคร ถือเป็นธรรมเนียมที่ต้องใช้จิตวิทยาเข้ามาช่วยเป็นอย่างยิ่ง

สรุปได้ว่า ทุกสถานที่ที่มีสิ่งที่สำคัญและเป็นที่เคารพบูชาของคนในองค์กรนั้นๆ ดังนั้น ทุกคนจะต้องให้ความเคารพไม่ดูหมิ่นหรือลบหลู่

๗. ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน

การให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือนองค์กรแต่ละแห่งในบ้านเมืองในชาติแต่ละชาติย่อมมีคนดีคนอาวุโส มีคนสำคัญซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญยิ่งต่อองค์กรนั้นๆ บุคคลเหล่านี้ถือเป็นหลักขององค์กร ซึ่งเป็นขุมความคิดขุมประสบการณ์เป็นสิ่งอันทรงคุณค่าขององค์กร ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ก่อให้เกิดรากฐานอันมั่นคงขององค์กร^{๑๓๗} นอกจากนี้ การต้อนรับและสร้างความประทับใจและค่านิยมแก่ผู้ที่มาเยือนได้ว่าควรจัดสถานที่ให้เหมาะสม ให้ความเอาใจใส่ต่อผู้มาติดต่อ การเตรียมการล่วงหน้าสำหรับผู้มาติดต่อควรเตรียมเอกสารให้พร้อม การต้อนรับผู้มาติดต่อที่นัดหมายไว้ล่วงหน้าควรเอ่ยชื่อได้ถูกต้อง การสนทนากับผู้มาติดต่อควรสนทนาในเรื่องต่างๆ ไป การแนะนำ (Introductions) การขัดจังหวะควรใช้วิธีการขัดจังหวะที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ การรักษาวล้นหน้าหมายไม่ให้อ่างเวลาจนเกินไป การขอเข้าพบของพนักงานในหน่วยงานหากผู้บังคับบัญชาไม่ว่างควรบอกให้เขากลับไปยังแผนกของตนเองก่อน เมื่อผู้บังคับบัญชาว่างแล้วจึงโทรเรียก การต้อนรับผู้มาติดต่อที่มีนัดหมายไว้ล่วงหน้าควรแสดงความเป็นมิตรเสมอ การปฏิเสธการขอเข้าพบโดยการปฏิเสธอย่างสุภาพ การปฏิบัติเมื่อผู้มาติดต่อกลับควรจัดทำสมุดทะเบียนผู้มาติดต่อให้เรียบร้อยเพื่อเป็นหลักฐานประจำวัน^{๑๓๘}

^{๑๓๖} พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก), *อธิบายธรรมวิภาค*, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘๖.

^{๑๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๗.

^{๑๓๘} สมศรี มงคลชัย, *การบริการที่ดี*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วังอักษร, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

สรุปได้ว่า การให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือนนั้นจะต้องให้ความเคารพอย่างจริงจัง มีการปฏิสันถารพร้อมทั้งเชื้อฟังคำแนะนำจากท่านผู้รู้เหล่านั้นที่ได้มาเยือนถึงองค์กรของเรา จากการศึกษาหลักอภิปธานิยธรรมทั้ง ๗ ข้อ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าหลักธรรมอภิปธานิยธรรม ๗ เป็นธรรมที่ป้องกันความเสื่อมและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับทุกคนโดยเฉพาะองค์กรต่างๆ ที่ต้องการความเจริญก้าวหน้าให้กับองค์กร ผู้นำจำเป็นเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยหลักอภิปธานิยธรรม ๗ มาปรับใช้กับการบริหารงานโดยจะต้องนำมาประยุกต์ใช้ให้ได้ครบทั้ง ๗ ข้อ อย่างไรก็ตาม อภิปธานิยธรรม ๗ (ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม, เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง) พระพุทธองค์ได้ตรัสกับกษัตริย์วัชชีอยู่ในวัชชีอภิปธานิยธรรม

การหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ก็เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา รวมถึงการพิจารณาในเรื่องต่างๆ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและโดยเฉพาะการประชุมนั้นจะต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ไม่นำมาซึ่งมาเพื่อหน่ายหรือร้ายฉาน การพร้อมเพรียงกันประชุมและพร้อมเพรียงกันเลิกประชุมนั้น ผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องเข้าใจตรงเวลาอยู่ร่วมประชุมจนครบกำหนดเวลาร่วมรับผิดชอบหน้าที่ในการประชุมร่วมกัน ไม่หนีหายเอาความสบายใส่ตน การไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิมนั้นจะต้องมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนให้ทุกคนปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ผู้บริหารหรือผู้ที่มีอำนาจจะต้องไม่ทำการยกเลิกหรือตั้งบัญญัติอื่นให้ขัดต่อของเดิม แต่หากการตั้งกฎใหม่ขึ้นมาแล้วเพื่อต่อของเดิมก็สามารถกระทำได้ การทำงานในหน่วยงานใดๆ ก็ตามบุคลากรทุกคนทุกฝ่ายจะต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มศักยภาพ หากพบปัญหาใดๆ ก็ยังมีบุคคลอื่นๆ ภายในองค์กรที่มีความรู้ความสามารถความถนัดที่แตกต่างกันไป การวางตนให้เหมาะสมตามบทบาทหน้าที่ของตนย่อมทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกัน การยอมรับนับถือซึ่งกันและกันย่อมทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงานที่ดีและมีประสิทธิภาพเป็นองค์กรที่ดีและมีความสุขในการทำงาน ทุกคนที่อยู่ในองค์กรเดียวกันจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการให้เกียรติต่อเพศสตรี โดยการไม่ทำร้าย ไม่ประพฤตินในทางชู้สาว ไม่กดขี่ทางเพศ ซึ่งจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียต่อองค์กร การให้ความเคารพต่อสถานที่สำคัญของหน่วยงาน คนไทยส่วนมากนับถือถึงความสำคัญของสถานที่ที่อยู่ ไม่ว่าจะที่บ้านหรือที่ทำงาน หากใครไม่เชื่อถือ ใครดูถูกของที่คนอื่นในองค์กรเขาเชื่อถือหรือเช่นไหว้บูชากราบไหว้อยู่ ก็ต้องเกิดอาการขัดใจกันองค์กรก็อยู่ไม่ได้ ข้อนี้หมายรวมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนา ซึ่งคนในองค์กรจักต้องให้เกียรติกัน ไม่ลบหลู่ของของใคร ถือเป็นธรรมาภิบาลที่ต้องใช้จิตวิทยาเข้ามาช่วยเป็นอย่างยิ่ง อนึ่ง การให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือนนั้นจะต้องให้ความเคารพอย่างจริงจัง มีการปฏิสันถารพร้อมทั้งเชื้อฟังคำแนะนำจากท่านผู้รู้เหล่านั้นที่ได้มาเยือนถึงองค์กรของเรา

จากการศึกษาหลักอภิปธานิยธรรมทั้ง ๗ ข้อ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าหลักธรรมอภิปธานิยธรรม ๗ เป็นธรรมที่ป้องกันความเสื่อม และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับทุกคน โดยเฉพาะองค์กร

ต่างๆ ที่ต้องการความเจริญก้าวหน้าให้กับองค์กร ผู้นำจำเป็นต้องนำหลักอปริหานิยธรรม ๗ มาปรับใช้กับการบริหารงาน โดยจะต้องนำมาประยุกต์ใช้ให้ได้ครบทั้ง ๗ ข้อ เพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง พระพุทธองค์ได้ตรัสกับกษัตริย์วัชชีอยู่ในวัชชีอปริหานิยธรรม จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการตื่นตัวทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ผู้วิจัยจึงได้ประมวลความรู้และสรุปสาระสำคัญได้ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๒.๑๐ หลักอปริหานิยธรรม

นักวิชาการหรือนักวิจัย	แนวคิดหลัก
ที.ม. ๑๐/๑๓๔/๖๖-๖๘ (มหา ปรีนิพพานสูตร)	หลักธรรม อปริหานิยธรรม ๗
พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคธมโม) (๒๕๔๘, หน้า ๒๓)	อปริหานิยธรรม ๗ ถือเป็นธรรมที่ปฏิบัติแล้ว ไม่นำไปสู่ ความเสื่อม ไม่เกิดหายนะแก่องค์กร จะมีแต่ความเจริญ
พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุต โต), (๒๕๔๖, หน้า ๒๑๑-๒๑๒)	อปริหานิยธรรม ๗ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว
พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต) (๒๕๕๐, หน้า ๑๐)	อานุภาพแห่งความเป็นเอกภาพของหมู่คณะซึ่งทำให้ องค์กรมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นยืนยาวนานถึงปัจจุบัน
พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนท โก)(๒๕๕๒, หน้า ๑๘๔-๑๘๖)	กฎหมายถ้าต่างคนต่างถอนทีละมาตรา ไม่เข้าก็หมด ประ ทศชาติบ้านเมืองไม่มีกฎหมาย ก็เหมือนบ้านเรือนไม่มีชื่อ ไม่มีแปรง ก็มีแต่พินาศ
พระภวานาวิริยคุณ (เผด็จ ทตต ชีโว)(๒๕๕๔, หน้า ๑๐)	อานุภาพของการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอของหมู่ สงฆ์ ทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงอยู่ในโลกนี้ ยาวนานกว่า ๒,๕๐๐ ปี
ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, ปรีชาตี สถา ปัตตานนท์(๒๕๔๗, หน้า ๔๕)	อปริหานิยธรรมนำไปเป็นแนวทางยึดถือปฏิบัติเป็นธรรม มาภิบาลในองค์กร การประชุมถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการ การดำรงรักษาองค์กร
ชิต บุรทัต(๒๕๑๐, หน้า ๒๒)	๑. ผู้นำองค์กรจำเป็นต้องมีคุณสมบัติในการบริหาร จัดการองค์กรเป็นเลิศ
วศิน อินทสระ(๒๕๔๘, หน้า ๓๒-๓๕)	๒. การบริหารจัดการคำนึงถึงหลักธรรมพุทธวิธี เป็นข้อปฏิบัติซึ่งจะเสริมสร้างความสามัคคีอย่างมั่นคงใน องค์กรใด
นันทรัตน์ จำปาแดง(๒๕๔๕, หน้า ๒๗)	สนับสนุนให้ผู้ได้บังคับบัญชาแต่ละคนได้ทำงานที่ เหมาะสมแก่ตนทั้งด้านความสามารถและบุคลิกภาพ เพื่อให้ทำงานได้ดีและมีความสุข
สมศรี มงคลชัย(๒๕๔๕, หน้า ๒๒)	ให้การต้อนรับและสร้างความประทับใจให้ความเอาใจใส่ ต่อผู้มาเยือน

๒.๖ ข้อมูลบริบทเรื่องที่วิจัย

จังหวัดสมุทรปราการ แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น ๖ อำเภอ ๕๐ ตำบล ๔๐๕ หมู่บ้าน อำเภอในจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบไปด้วย

๑. อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีแรงงานชาวกัมพูชา จำนวน ๖๖,๓๔๕ คน
- ๒) อำเภอบางบ่อ มีแรงงานชาวกัมพูชา จำนวน ๑๑,๘๘๖ คน
- ๓) อำเภอบางพลี มีแรงงานชาวกัมพูชา จำนวน ๑๒,๖๕๔ คน
- ๔) อำเภอพระประแดง มีแรงงานชาวกัมพูชา จำนวน ๒๙,๔๖๖ คน
- ๕) อำเภอพระสมุทรเจดีย์ มีแรงงานชาวกัมพูชา จำนวน ๑๗,๘๒๖ คน
- ๖) อำเภอบางเสาธง มีแรงงานชาวกัมพูชา จำนวน ๑๕,๒๔๙ คน

ที่ตั้งและขนาดพื้นที่

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอยู่ตอนปลายสุด ของแม่น้ำเจ้าพระยาและเหนืออ่าวไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ ๑๓ - ๑๔ องศาเหนือ และเส้นแวงที่ ๑๐๐ - ๑๐๑ องศาตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ ๑,๐๐๔.๐๙๒ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๖๒๗,๕๕๗.๕๐ ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นระยะทางประมาณ ๓๐ กิโลเมตร ซึ่งถ้าหากสังเกตแนวแบ่งเขตของจังหวัดสมุทรปราการ ตั้งแต่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระประแดง ไปจรดอำเภอบางบ่อ ด้วยจินตนาการก็จะพบว่า จังหวัดสมุทรปราการมีรูปร่างคล้ายส่วนหัวและลำตัวของ “ฮิปโปโปเตมัส” ที่หันหน้าออกสู่อ่าวไทย เพื่อคอยปกป้องประเทศชาติจากการรุกรานของมวลหมู่ปัจเจกมิตร ด้วยจิตสำนึกและสัญชาตญาณรักถิ่นยิ่งชีพของตนเอง โดยพื้นที่ของจังหวัดฯ มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

- ทิศเหนือติดกับกรุงเทพมหานคร ระยะทาง ๕๕.๐๐ กิโลเมตร
- ทิศใต้ติดกับอ่าวไทย (พื้นที่ชายฝั่งทะเล) ระยะทาง ๔๗.๒๐ กิโลเมตร
- ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดฉะเชิงเทรา ระยะทาง ๔๒.๖๐ กิโลเมตร
- ทิศตะวันตกติดกับกรุงเทพมหานคร ระยะทาง ๓๔.๒๐ กิโลเมตร

สภาพภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน ไม่มีภูเขา มีลำคลอง รวม ๖๓ สาย โดยเป็นคลองชลประทาน ๑๕ สาย คลองธรรมชาติ ๔๘ สาย ใช้ประโยชน์ทางคมนาคมและการขนส่งทางน้ำ รวมทั้งการประมงและการเกษตรกรรม จังหวัดฯ ไม่มีพื้นที่ป่าไม้ (ป่าบก) มีแต่ป่าชายเลน ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

๑) บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณทั้งสองฝั่งเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนาทำสวน และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แต่ปัจจุบันพื้นที่บางส่วนได้เปลี่ยนไปเป็นโรงงาน ที่อยู่อาศัย และเขตพาณิชย์กรรมตามสภาพ สภาวะเศรษฐกิจ ด้านการค้า การลงทุน และชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นใหม่

๒) บริเวณตอนใต้ชายติดทะเล เป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลของน้ำทะเลท่วมถึง ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เป็นดินเหนียวลุ่มเหมาะแก่การทำป่าจากป่าชายเลน และการเพาะเลี้ยงสัตว์ชายฝั่ง

๓) บริเวณที่ราบตอนเหนือและตะวันออก บริเวณนี้เป็นที่ราบกว้างใหญ่ สำหรับระบายน้ำ และเก็บกักน้ำ อำนาจประโยชน์ในด้านการชลประทาน การทำนา การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสนามบินสุวรรณภูมิ และมีธุรกรรมที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงหรือ Supply Chain ทั้งด้านการค้า การลงทุน ภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรมแปรรูป กิจกรรม Logistics และอสังหาริมทรัพย์ ฯลฯ

การปกครอง แบ่งเขตการปกครองภายในจังหวัดออกเป็น ๖ อำเภอ ซึ่งมี ๕๐ ตำบล ๓๙๙ หมู่บ้าน โดยมีองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น จำนวน ๔๙ แห่ง ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด ๑ แห่ง เทศบาล จำนวน ๑๘ แห่ง (๑ เทศบาลนคร ๔ เทศบาลเมือง และ ๑๓ เทศบาลตำบล) และองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๓๐ แห่ง สามารถจำแนกตามรายอำเภอได้ ดังนี้

๑) อำเภอเมืองสมุทรปราการ ประกอบด้วยเทศบาล ๗ แห่ง: เทศบาลนครสมุทรปราการ เทศบาลเมืองปากน้ำสมุทรปราการ เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ เทศบาลตำบลบางปู เทศบาลตำบลแพรกษา เทศบาลตำบลด่านสำโรง และเทศบาลตำบลบางเมือง อปต. ๔ แห่ง: แพรกษา บางด้วน บางโปรง เทพารักษ์ และแพรกษาใหม่ มีแรงงานชาวกัมพูชา จำนวน ๖๖,๓๔๕ คน

๒) อำเภอบางบ่อ ประกอบด้วยเทศบาล ๔ แห่ง: เทศบาลตำบลบางบ่อ เทศบาลตำบลคลองสวน เทศบาลตำบลคลองด่าน และเทศบาลตำบลบางพลีน้อย อปต. ๗ แห่ง: บางเพรียง บ้านระกาศ คลองด่าน บางบ่อ คลองนิคมยตรา คลองสวน และเป็ริง มีแรงงานชาวกัมพูชา จำนวน ๑๑,๘๘๖ คน

๓) อำเภอบางพลี ประกอบด้วยเทศบาล ๑ แห่ง : เทศบาลตำบลบางพลี อปต. ๖ แห่ง : บางพลีใหญ่ บางแก้ว บางโฉลง บางปลา ราชاتهเว และหนองปรือ มีแรงงานชาวกัมพูชา จำนวน ๑๒,๖๕๔ คน

๔) อำเภอพระประแดง ประกอบด้วยเทศบาล ๓ แห่ง : เทศบาลเมืองพระประแดง เทศบาลเมืองลัดหลวง และเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพราย อปต. ๖ แห่ง : ทรงคนอง บางกระสอบ บางยอ บางน้ำผึ้ง บางกะเจ้า และบางกอบัว มีแรงงานชาวกัมพูชา จำนวน ๒๙,๔๖๖ คน

๕) อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ประกอบด้วยเทศบาล ๒ แห่ง : เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ และ เทศบาลตำบลแหลมฟ้าผ่า อปต. ๔ แห่ง : บ้านคลองสวน ในคลองบางปลาเกด แหลมฟ้าผ่า และ นาเกลือ มีแรงงานชาวกัมพูชา จำนวน ๑๗,๘๒๖ คน

๖) อำเภอบางเสาธง ประกอบด้วยเทศบาล ๑ แห่ง : เทศบาลตำบลบางเสาธง อปต. ๓ แห่ง : บางเสาธง ศีรษะจระเข้สั้น และศีรษะจระเข้ใหญ่ มีแรงงานชาวกัมพูชา จำนวน ๑๕,๒๔๙ คน^{๑๓๙}

^{๑๓๙} แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ ๔ ปี (๒๕๖๑-๒๕๖๔) สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, หน้า ๕-๗. (อัดสำเนา).

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณาธิป ทองรวีวงศ์^{๑๔๐} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “สิทธิในการสื่อสารข้อมูลออนไลน์โดยนิรนามของสื่อพลเมือง” ผลจากการศึกษาพบว่า นอกจากสื่ออาชีพหรือสื่อกระแสหลักแล้ว ปัจจุบันบุคคลยังสามารถมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณะ โดยอาศัยช่องทางการสื่อสารออนไลน์ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้ใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ในบทบาทของ สื่อพลเมือง นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นหลายแง่มุมทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ในการสื่อสารดังกล่าวโดยเฉพาะทางสื่อสังคมออนไลน์นั้น สื่อพลเมืองมักจะแสดงตัวตนโดยใช้นามแฝง แทนที่จะใช้ชื่อจริงหรือชื่อตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ภาครัฐมีการตรากฎหมายบางฉบับที่มีผลกระทบต่อสิทธิในการสื่อสาร โดยนิรนาม เช่นเดียวกับภาคเอกชนโดยเฉพาะผู้ให้บริการออนไลน์ได้ออกนโยบายที่กำหนดเงื่อนไข ให้ผู้ใช้สื่อออนไลน์ต้องใช้ชื่อจริงหรือชื่อตามกฎหมาย บทความนี้จึงได้ศึกษาการคุ้มครองสิทธิในการสื่อสารโดยนิรนามของสื่อพลเมือง ซึ่งพบว่าโดยหลักแล้วสิทธิดังกล่าวถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ ยังพบว่าสิทธิในการสื่อสารโดยนิรนามมีคุณค่าหลายประการต่อสื่อพลเมืองอันนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างตัวตนออนไลน์ แต่เนื่องจากสิทธิในการสื่อสารโดยนิรนามอาจถูกนำไปใช้โดยมิชอบ เช่น การประกอบอาชญากรรม การล่วงละเมิดและการหมิ่นประมาทออนไลน์ เป็นต้น บทความนี้จึงนำเสนอแนวทางการสร้างสมดุลระหว่างการคุ้มครองสิทธิในการสื่อสารโดยนิรนามกับการคุ้มครองคุณค่าอื่นๆ เช่น ผู้ถูกระทบสิทธิจากการสื่อสารโดยนิรนาม ความปลอดภัยของสังคมออนไลน์ เป็นต้น

ถิรวัดน์ แจ่มกระจ่าง^{๑๔๑} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ของการสื่อสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเขตเทศบาลนคร จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนคร จังหวัดสมุทรปราการมีการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองในระดับเป็นครั้งคราว หรือ ๕-๖ วันต่อสัปดาห์ มีการเปิดรับสูงสุด คือสื่อมวลชน ซึ่งอยู่ในระดับบ่อย และมีการเปิดรับในระดับเป็นครั้งคราว ได้แก่ สื่อกิจกรรมทางการเมือง สื่อบุคคลและสื่อสังคมออนไลน์ ตามลำดับ ทางด้านความรู้ทางการเมืองประชาชนมีความรู้ทางการเมืองในระดับเห็นด้วยมาก มีความรู้สูงสุด คือ ทราบว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยประชาชนมีอำนาจสูงสุด และมีความสนใจทางการเมืองในระดับเห็นด้วย มีความสนใจสูงสุด คือ สนใจติดตามการทำงานและผลงานทางด้านการเมือง ทางด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับมาก คือ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง และมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ได้แก่ การมีส่วนร่วมตรวจสอบทางการเมือง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมประชุม/ร่วมชุมนุมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ตามลำดับ จากการศึกษาพบว่า การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองด้านสื่อมวลชนส่งผลที่ดีต่อทัศนคติทางการเมือง ความสนใจทางการเมืองและความรู้ทางการเมืองของประชาชน ในขณะที่การเปิดรับข่าวสารทางการเมืองด้านสื่อบุคคล และสื่อ

^{๑๔๐} คณาธิป ทองรวีวงศ์, สิทธิในการสื่อสารข้อมูลออนไลน์โดยนิรนามของสื่อพลเมือง, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.tcithaijo.org/index.php/CMUJLSS/article/view/> [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๓].

^{๑๔๑} ถิรวัดน์ แจ่มกระจ่าง, ความสัมพันธ์ของการสื่อสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครจังหวัดสมุทรปราการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.tcithaijo.org/index.php/phdssj/article/view/> [๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๓].

สังคมออนไลน์ส่งผลที่ดีต่อความรู้ทางการเมืองของประชาชน ซึ่งทัศนคติทางการเมือง ความรู้ทางการเมือง และความสนใจทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองนี้ส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนคร จังหวัดสมุทรปราการ โดยผลการศึกษา พบว่า ความสนใจทางการเมืองส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนคร จังหวัดสมุทรปราการ สูงสุด รองลงมาคือ ความรู้ทางการเมือง และทัศนคติทางการเมือง ตามลำดับ

ถวิลวดี บุรีกุล และโรเบิร์ต บี อัลบริทตัน ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน กรณีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๓”^{๑๔๒} ผลการศึกษาพบว่า ประชากรที่ได้รับข่าวสาร สนใจ เข้าใจ มีความรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมาก จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย ดังนั้น รัฐบาลควรที่จะส่งเสริมให้ประชากรได้รับข่าวสารทางการเมือง พร้อมทั้งกระตุ้นให้ประชากรมีความรู้และความเข้าใจกิจกรรมการเมือง รวมทั้งส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มต่างๆ จะช่วยให้ประชากรมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือการศึกษา และอายุ เมื่อพิจารณาถึงเรื่องการเลือกตั้ง พบว่า ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งที่สำคัญ เรียงตามลำดับคือ ครอบครัวและญาติ เพื่อนฝูง ผู้นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น และหัวหน้าคณะ

เสถียร ปรีดาศา^{๑๔๓} ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างความตื่นตัวทางการเมืองกับพฤติกรรมการเปิดรับและการใช้สื่อมวลชนเพื่อสนองความพึงพอใจของประชาชนจังหวัดมุกดาหาร กรณี การถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงปี ๒๕๓๕-๒๕๓๗” พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๓.๓ มีความตื่นตัวทางการเมืองน้อย ส่วนผู้อยู่ในเกณฑ์มีความตื่นตัวทางการเมืองมาก ร้อยละ ๓๖.๗ และเมื่อนำไปเทียบความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ผลปรากฏว่าความตื่นตัวทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสารมวลชน การเปิดรับการถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร และพฤติกรรมการใช้ประโยชน์และสนองความพึงพอใจจากการถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ เมื่อนำคุณลักษณะประชากรมาร่วมทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ พบว่า เพศ สถานภาพครอบครัว อาชีพ รายได้และการศึกษามีความสัมพันธ์กับความตื่นตัวทางการเมือง ส่วนอายุ และสถานภาพการสมรสไม่มีความสัมพันธ์กับความตื่นตัวทางการเมือง

^{๑๔๒} ถวิลวดี บุรีกุล และโรเบิร์ต บี อัลบริทตัน, “ความต่อเนื่องของประชาธิปไตยในประเทศไทย: การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ๒๕๕๓”, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสมาคมรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๘-๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๓, สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๓.

^{๑๔๓} เสถียร ปรีดาศา, “ความสัมพันธ์ระหว่างความตื่นตัวทางการเมืองกับพฤติกรรมการเปิดรับและการใช้สื่อมวลชนเพื่อสนองความพึงพอใจของประชาชนจังหวัดมุกดาหาร กรณีการถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงปี ๒๕๓๕-๒๕๓๗”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕).

กฤษฎพลณ์ บุญครอง และศิวัช ศรีโสภากุล ได้ทำการศึกษาเรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับเยาวชน^{๑๔๔} ผลการศึกษาพบว่า สถาบันกล่อมเกลางานการเมืองมีบทบาทต่อความตื่นตัวทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย ๒.๑๒, SD = ๐.๒๘) วัฒนธรรมทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย ๒.๓๑, SD = ๐.๓๑) นักศึกษาร้อยละ ๙๗.๗๗ มีความเข้าใจทางการเมืองเป็นอย่างดี แต่มีรู้ความสนใจทางการเมืองค่อนข้างน้อย การมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย ๑.๕๕, SD = ๐.๔๒) และนักศึกษารับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ คือ เฟซบุ๊ก มากที่สุด สรุปโดยภาพรวม นักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น มีความตื่นตัวทางการเมืองในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นผลมาจากการถูกปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในช่วงที่ผ่านมา ทศนคติที่มีต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักศึกษาคิดว่าจะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ ๙๗.๓๓ เหตุผลหลักในการตัดสินใจเลือก คือ นโยบาย ในอนาคตประเทศไทยน่าจะมีการรัฐประหารขึ้นอีก และนักศึกษาส่วนใหญ่คิดว่า จะเลือกพรรคอนาคตใหม่ มากที่สุด

พงศกร ประภาชื่นชม^{๑๔๕} ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ กรณีศึกษาชาวออนไลน์” ผลการวิจัยพบว่า การยอมรับว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของระบอบการเมืองไทย (x=๓.๓๘) สูงที่สุด รองลงมาได้แก่ การมีความเชื่อมั่นต่อระบอบการเมืองไทย (x=๓.๒๑) และสุดท้ายการมีความปรารถนาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (x=๒.๖๙) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง (x=๓.๐๙) ทั้งนี้ ประชาชนที่มีเพศ อายุ และอาชีพที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ กรณีศึกษาชาวออนไลน์ ทั้ง ๓ ด้าน ที่ไม่แตกต่างกันส่วนความสนใจทางการเมือง จากการรับรู้ผ่านสื่อ จากความถี่ในการรับรู้จากชาวออนไลน์ และจากประเภทข่าวสารทางการเมืองที่สนใจในไลน์ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ กรณีศึกษาชาวออนไลน์ ทั้ง ๓ ด้าน ที่ไม่แตกต่างกัน

ชัยกฤต รัตนกร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย”^{๑๔๖} ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า ในภาพรวมนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตาม

^{๑๔๔} กฤษฎพลณ์ บุญครอง และศิวัช ศรีโสภากุล, “การตื่นตัวทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับเยาวชน”, วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๙๔-๙๕.

^{๑๔๕} พงศกร ประภาชื่นชม, “ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผ่านสื่อสังคมออนไลน์”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๖๑).

^{๑๔๖} ชัยกฤต รัตนกร, “ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘).

รายด้าน ดังนี้ อันดับแรก คือ ด้านความเข้าใจทางการเมืองรองลงมา คือ ด้านสถาบันการศึกษา ด้านสถาบันสื่อมวลชน ด้านสถาบันครอบครัว และอันดับท้ายสุด คือ ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน และผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองในการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงกับโรงเรียนชลกันยานุกูลพบว่า เพศ อายุ สถาบันการศึกษา ระดับชั้นปี การศึกษา และสาขาวิชาที่เรียนของนักเรียนต่างกันมีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

นางอุษา กุลบุตร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความตื่นตัวทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง : กรณีศึกษากลุ่มบ้านบางกะม่า อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี”^{๑๔๗} ผลการวิจัยพบว่า ความตื่นตัวทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านบางกะม่า เกิดจากการรับรู้และเข้าใจในสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในฐานะพลเมืองไทย ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.๒๕๕๐ ประกอบด้วยสิทธิพลเมือง สิทธิมนุษยชน นำมาสู่การมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การรวมกลุ่มเรียกร้อง การชุมนุมเคลื่อนไหว การเข้าร่วมในเวทีสาธารณะ และการต่อสู้เรียกร้องให้สังคมยอมรับในความแตกต่างและหลากหลายทางชาติพันธุ์ เพื่อแสดงถึงความตื่นตัวทางการเมืองของชาวกะเหรี่ยงบ้านกะม่า ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยเฉพาะปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่น ในส่วนปัญหาและอุปสรรคเนื่องด้วยสภาพการเมืองที่เป็นแบบปิด คือการเมืองระบอบเผด็จการทหารภายใต้การควบคุมอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ปัญหาภายในกลุ่มเครือข่ายกะเหรี่ยงเอง และที่สำคัญทัศนคติในแง่ลบที่มีต่อชาวกะเหรี่ยงในสถานะของคนชายขอบ ก็เป็นอุปสรรคไม่เอื้ออำนวยให้ชาวกะเหรี่ยงได้แสดงออกถึงความตื่นตัวทางการเมืองดังกล่าวมากนัก

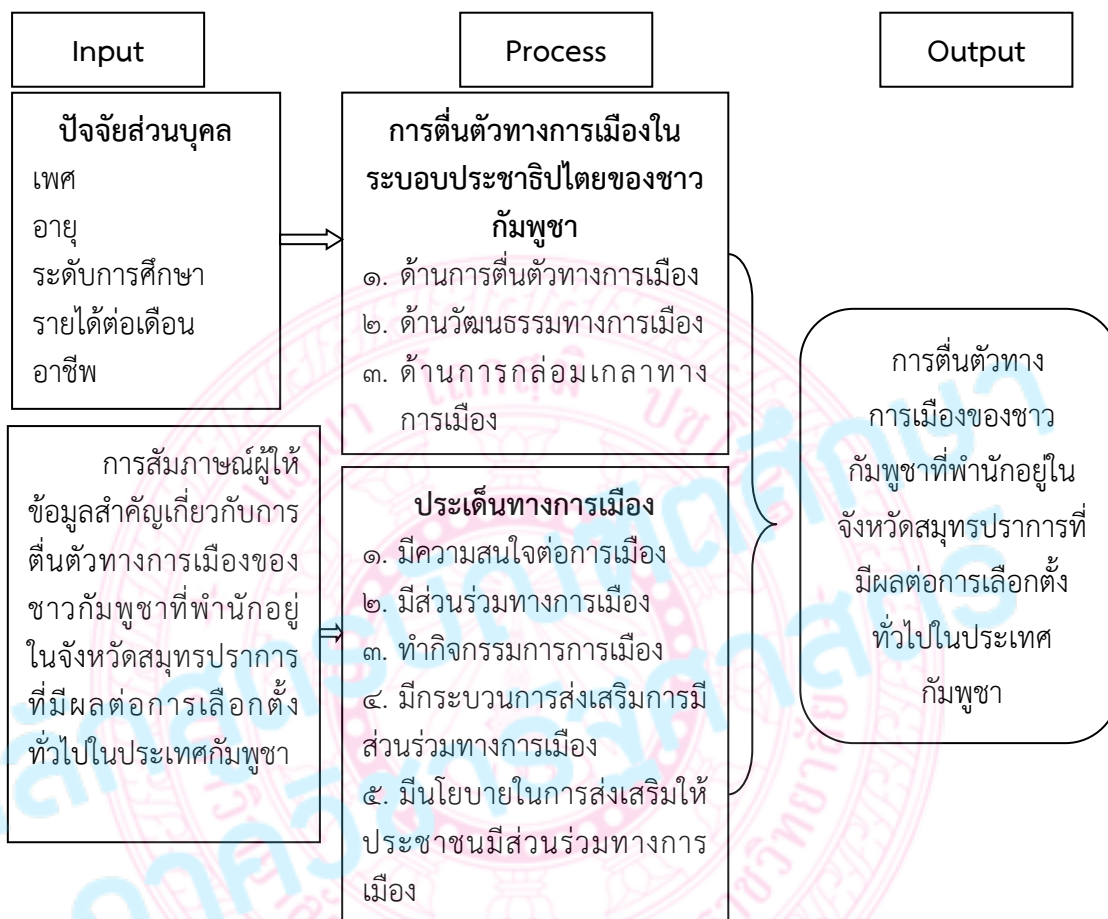
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศกัมพูชา ผู้วิจัยได้กำหนดและประยุกต์มาจากแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย กล่าวคือ การตื่นตัวทางการเมือง ของ ลิขิต ธีรเวคิน^{๑๔๘} ซึ่งประกอบด้วย ๑. วุฒิกวาระทางการเมืองของผู้สมัครและผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ๒. วัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม และน้ำใจนักกีฬา ๓. การจัดหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มุ่งเน้นในการบ่มเพาะจิตสำนึกเรื่องอุดมการณ์ จริยธรรมทางการเมือง มารยาททางการเมือง กระบวนการ ด้านการกล่อมเกลาก่อนการเลือกตั้งทางการเมืองเป็นกระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้แบบแผนพฤติกรรมและอุปนิสัยในทางที่เกี่ยวข้องกับการเมือง โดยผ่านทางสื่อกลาง

^{๑๔๗} นางอุษา กุลบุตร, “ความตื่นตัวทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง: กรณีศึกษากลุ่มบ้านบางกะม่า อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี”, *ปริญญารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง)*, (สาขาวิชารัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๘).

^{๑๔๘} ลิขิต ธีรเวคิน, *การเมืองไทยและประชาธิปไตย*, หน้า ๖๕.

ต่างๆ ของสังคม สื่อกลางเหล่านี้รวมถึงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ไปด้วย^{๑๔๙} ซึ่งผู้วิจัยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังต่อไปนี้ คือ

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๑๔๙} Kenneth Langton (1969), อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน, การเมือง: ทฤษฎีพัฒนาการเมือง, (กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๒.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ดังนี้

๑) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย หนังสือ บทความ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการทำวิจัย

(๑) ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ บทความ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิดส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นกรอบในการศึกษา

(๒) ทำการศึกษาวิเคราะห์การส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งในระบบการเมือง องค์การภาครัฐ/เอกชน และประชาชนในพื้นที่

(๓) การพัฒนาเครื่องมือ ใช้กรอบแนวคิดเป็นแนวทางในการจัดทำแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย และหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยหาค่าความเที่ยงตรงจากเนื้อหาและให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ๕ ท่าน ตรวจสอบและนำไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้กับสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง การวิจัยแล้วนำเสนอกับคณะกรรมการควบคุมการวิจัยตรวจสอบแนะนำ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

(๔) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ นำแบบสอบถามที่คณะกรรมการปรับปรุงแล้วเก็บข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

(๕) ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล คือ นำข้อมูลที่ได้มาประเมินผล โดยใช้สถิติวิเคราะห์ค่าต่างๆ เพื่อใช้ในการวิจัย รูปแบบ กระบวนการและแนวทางการส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในมิติต่างๆ

(๖) ขั้นตอนสรุปและอภิปรายผล คือ การนำข้อมูลที่ได้นำมาอภิปราย และสรุปให้เป็นผลของการศึกษาวิจัย โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลเนื้อหาแล้วนำเสนอเป็นการรายงานวิจัยต่อไป

๒) การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ วิธีการ รูปแบบ และแนวทางการส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ทั้งในระดับการเมือง ภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

(๑) ทำการศึกษาคัดเลือกพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง จังหวัดสมุทรปราการ โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความโดดเด่นของพื้นที่

(๒) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

(๓) ดำเนินการศึกษาวិเคราะห์แนวคิด หลักการ วิธีการ รูปแบบ และแนวทางการส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวกัมพูชา ทั้งในระดับการเมือง นักการเมือง ภาครัฐ เอกชน และประชาชนชาวกัมพูชาในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา

(๔) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ วิธีการ รูปแบบ และแนวทางการส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวกัมพูชา ทั้งในระดับการเมือง นักการเมือง ภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ที่เป็นกรณีศึกษา

(๕) สรุปผลการศึกษาวิจัย นำข้อมูลที่ได้นำมาอภิปราย และข้อเสนอแนะ

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อเสนอแนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกประชากรกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ จำนวนราษฎรในจังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๕๓,๔๒๖ คน^๑

^๑ สถานทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย, เอกสารเผยแพร่สถานทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สถานทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย, ๒๕๖๓), หน้า ๒.

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

ได้แก่ ชาวกำพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๓๙๙ คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ดังนี้

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กลุ่มตัวอย่างได้มาจากกำพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๑๕๓,๔๒๖ คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane^๒ ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรทั้งหมด ๑๕๓,๔๒๖ คน เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{153,426}{1 + 153,426(0.05)^2}$$

$$n = \frac{153,426}{1 + 383.565}$$

$$n = \frac{153,426}{384.565}$$

$$n = 399$$

เพราะฉะนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ ๓๙๙ คน

ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการเก็บข้อมูลตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณให้สามารถเป็นตัวแทนของประชากรได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงใช้เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งจังหวัดสมุทรปราการมีทั้งหมด ๖ อำเภอ ดังนี้

^๒สุรินทร์ นิยมางกูร, ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า ๑๘๑.

ตารางที่ ๓.๑ แสดงที่มาของกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน ตามสัดส่วนของประชากร

ที่	ชื่ออำเภอ	จำนวนชาว กัมพูชา (คน)	สูตร $n = \frac{n_1 \times N_1}{N}$	กลุ่มตัวอย่าง (n)
๑	อำเภอเมืองสมุทรปราการ	๖๖,๓๔๕	$\frac{๓๙๙ \times ๖๖,๓๔๕}{๑๕๓,๔๒๖}$	๑๗๒
๒	อำเภอบางบ่อ	๑๑,๘๘๖	$\frac{๓๙๙ \times ๑๑,๘๘๖}{๑๕๓,๔๒๖}$	๓๑
๓	อำเภอบางพลี	๑๒,๖๕๔	$\frac{๓๙๙ \times ๑๒,๖๕๔}{๑๕๓,๔๒๖}$	๓๓
๔	อำเภอพระประแดง	๒๙,๔๖๖	$\frac{๓๙๙ \times ๒๙,๔๖๖}{๑๕๓,๔๒๖}$	๗๗
๕	อำเภอพระสมุทรเจดีย์	๑๗,๘๒๖	$\frac{๓๙๙ \times ๑๗,๘๒๖}{๑๕๓,๔๒๖}$	๔๖
๖	อำเภอบางเสาธง	๑๕,๒๔๙	$\frac{๓๙๙ \times ๑๕,๒๔๙}{๑๕๓,๔๒๖}$	๔๐
ชาวกัมพูชาพำนักในพื้นที่		๑๕๓,๔๒๖	กลุ่มตัวอย่าง	๓๙๙

๓.๒.๓ วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มประกอบด้วยขั้นตอน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน โดยพิจารณาจากจำนวนประชากรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีลักษณะกระจายให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของประชากร โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และใช้สูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane กำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ คือ ๐.๐๕^๓ สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

e = ค่าความคลาดเคลื่อนสูงสุดที่ยอมให้มีได้

กำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ ๕ หรือ ๐.๐๕

^๓ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, (เชียงใหม่ : บริษัทประชากรธุรกิจ จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๑๗๑.

ดังนั้น เมื่อ N มีจำนวน ๑๕๓,๔๒๖ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ ๓๙๙
 กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มเลือกตัวอย่างแบบสะดวกสบาย (Convenience Sampling)
 เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเลือกเป้าหมายที่เป็นจำนวนประชากรของจังหวัดสมุทรปราการ โดย
 แบ่งเป็นอำเภอได้ดังนี้

๓.๒.๔ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย
 เลือก การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง
 เป้าหมายที่มีลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา ประกอบไปด้วย หัวหน้าคนงาน ในแต่ละอำเภอ
 ทั้ง ๖ อำเภอ ในจังหวัดสมุทรปราการ และข้าราชการสถานทูตที่รับผิดชอบชาวกัมพูชาในจังหวัด
 สมุทรปราการ จำนวน ๒๐ คน ได้แก่

- ๑) ฯพณฯ OUK SORPHORN, เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย, วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๒) พ.ต. CHHEN DUN, รองผู้ช่วยทูตทหารต่างประเทศกัมพูชาประจำประเทศไทย, วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๓) Mr. PHEN SAVAT, เลขานุการ เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย, วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๔) Mr. CHAMROEUN ROSS, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๕) Mr. SAVY MEY, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๖) Mr. SOTHEP CHAN, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๗) Mr. SREANUDOM KHEM, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๘) Mr. SREAP POEUY, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๙) Mr. Binh Vichet, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๑๐) Mr. Ky Rithy, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๑๑) Mr. Seng An, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๑๒) Mr. San Sen, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๓

- ๑๓) Mr. Chan Somaly, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๑๔) Mr. Tub Vanny, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๑๕) Mr. Tuch Kea, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๑๖) Mr. Chab Chethy, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๑๗) Mr. Sum Saron, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๑๘) Mr. Uch Seyha, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๑๙) Mr. Peng Thy, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๓
- ๒๐) Mr. Lun Ratanak, หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ, วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๓

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๓.๑ เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอน ลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

- (๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
- (๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
- (๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- (๔) สร้างเครื่องมือ
- (๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
- (๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากร ที่จะดำเนินการวิจัย เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
- (๗) ปรับปรุงแก้ไข
- (๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๒) ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ตามกรอบการตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ใน จังหวัดสมุทรปราการที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มีเกณฑ์การให้คะแนน ๕ ระดับตามหลักการของลิเคิร์ท โดยกำหนดค่าของคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง	มีความตื่นตัวระดับมากที่สุด
๔ หมายถึง	มีความตื่นตัวระดับมาก
๓ หมายถึง	มีความตื่นตัวระดับปานกลาง
๒ หมายถึง	มีความตื่นตัวระดับน้อย
๑ หมายถึง	มีความตื่นตัวระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Question) เกี่ยวกับด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ใน จังหวัดสมุทรปราการตามหลักธรรม

๑) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

(๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ เครื่องมือที่สร้างไว้

(๒) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอ ประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้าง ของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความคล่องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of Item-Objective Congruence : IOC)

(๓) แบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Contents Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของ ประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Item-Objective Congruence) โดยมีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ IOC ดังนี้

- ๑) ศาสตราจารย์ ดร.จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์
- ๒) รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น
- ๓) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต
- ๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลา
- ๕) อาจารย์ ดร.กาญจนา คำจตุ

(๔) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้ตรงตามคำแนะนำของอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ

(๕) นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบแก้ไขความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญนำมา คำนวณหาค่าของความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของแบบสอบถามความรู้ ความเข้าใจ โดยใช้สูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC	=	ตรงกับหรือความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์
$\sum R$	=	ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
N	=	จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
+๑	=	แน่ใจว่าข้อคำถามตรงตามวัตถุประสงค์
๐	=	ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามตรงตามวัตถุประสงค์
๑	=	แน่ใจว่าข้อคำถามไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

ค่าความสอดคล้องแบบ IOC ของแบบสอบถามเรื่อง “การส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน” ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าความสอดคล้องแบบ IOC ที่มีค่าตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป จำนวน ๔๐ ข้อ จึงบ่งชี้ให้เห็นว่า ข้อคำถามแต่ละข้อมีความตรงเชิงเนื้อหา สามารถนำแบบทดสอบนี้ไปหาค่าความเชื่อมั่นได้

หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไป ทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากร บุคลากร ของชาวไทยที่อยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่น ด้วยวิธีการหาค่า สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๔ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๗๘

$$\alpha = \left[\frac{k}{k-1} \right] \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s^2} \right]$$

α	=	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ
k	=	จำนวนข้อคำถามของเครื่องมือ
$\sum s_i^2$	=	ความแปรปรวนของคะแนนคำถามแต่ละข้อ
s^2	=	ความแปรปรวนของคะแนนรวมของผู้ตอบทั้งหมด

นำค่าสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข เสนอต่ออาจารย์ที่ศึกษานิพนธ์เพื่อขอ ความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย

๓.๓.๒ เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

^๔ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

(๑) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) เพื่อศึกษาการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

(๒) การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการตื่นตัวทางการเมือง ตลอดจนหลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการ และนำมาร่างข้อคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ ไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา เกี่ยวกับความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ ในส่วนของความสอดคล้องกับเนื้อหาและทฤษฎี และนำมาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ ต่อจากนั้น นำแบบสัมภาษณ์และข้อคำถามมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นก่อนลงพื้นที่ ข้อมูลที่สำคัญ คือ ข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี การตื่นตัว การมีส่วนร่วม พุทธธรรมที่สอดคล้องกับการตื่นตัวทางการเมือง คือ อปรีหานิยมธรรม ๗ ประการ นำมาบูรณาการเพื่อให้เกิดรูปแบบใหม่ หรือองค์ความรู้ที่จะเป็นต้นแบบด้านการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๒๐ ท่าน ได้ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้ส่งหนังสืออย่างเป็นทางการโดยคำรับรองของผู้อำนวยการหลักสูตรฯ เพื่อขอสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง พร้อมกับส่งบริบทเนื้อหาต่างๆ ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า พร้อมทั้งกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ส่วนในขณะการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากผู้เชี่ยวชาญใช้เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพนิ่งและเคลื่อนไหว อนึ่ง ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จึงมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

๑) ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวัน เวลา สถานที่ๆ จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๒) ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูป เพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็ไม่ได้ทำการบันทึก

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามชนิดเทคนิคการวิจัย ๒ ชนิด ได้แก่

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลักโดย การดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบ สำนวน (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) หลังจากนั้น ได้มีการ ตรวจสอบแบบสำนวน เพื่อความถูกต้องอีก ๑ ครั้ง แล้วจึงดำเนินการถ่ายรหัสทั้งหลายลงใน แบบฟอร์มถ่ายข้อมูล (Transfer Sheet) บรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม สำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น และตัวแปรตามโดยการ ใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อการวิจัยทาง สังคมศาสตร์ และนำเสนอข้อมูล ดังนี้

๑) สถานภาพส่วนบุคคลวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมการตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของ ประชาชน ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation)

๓) ข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด นำมาจัดกลุ่มคำตอบวิเคราะห์รายข้อ วิเคราะห์โดย เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) นำเสนอข้อมูลโดย เขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

๑) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

๒) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียงเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้น นำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บ รวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความ ชัดเจน ก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย ข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

๓) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทาง วิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยงเพื่อนำไปสู่ การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริง

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ และ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นำเสนอผลการวิจัยตามขั้นตอนเพื่อตอบโจทย์การวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

๔.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๙๙ คน โดยจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และรายได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ค่าสถิติ โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๓๙๙)

ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๒๑๕	๕๓.๘๘
หญิง	๑๘๔	๔๖.๑๒
๒. อายุ		
ไม่เกิน ๒๐ ปี	๑๐๘	๒๗.๐๗
๒๑-๓๐ ปี	๑๒๒	๓๐.๕๘
๓๑-๔๐ ปี	๖๗	๑๖.๗๙
๔๑-๕๐ ปี	๓๒	๘.๐๒
๕๑-๖๐ ปี	๔๕	๑๑.๒๘
๖๑ ปีขึ้นไป	๒๕	๖.๒๖
๓. สถานภาพ		
โสด	๑๘๖	๔๖.๖๒
สมรส	๑๒๒	๓๐.๕๘
หม้าย/หย่าร้าง	๙๑	๒๒.๘๐
๔. วุฒิการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๒๗๙	๖๙.๙๒
ปริญญาตรี	๙๘	๒๔.๕๖
สูงกว่าปริญญาตรี	๒๒	๕.๕๒
๕. รายได้		
ต่ำกว่า ๙,๐๐๐ บาท	๑๑๖	๒๙.๐๗
๙,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๑๗๕	๔๓.๘๖
๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๕๑	๑๒.๗๘
๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท	๓๒	๘.๐๒
๓๐,๐๐๑ บาท ขึ้นไป	๒๕	๖.๒๖

ตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน ๒๑๕ คน คิดเป็น ร้อยละ ๕๓.๘๘ มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๘ มีสถานภาพโสด จำนวน ๑๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๒ มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๙๒ และมีรายได้ระหว่าง ๙,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๘๖

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยภาพรวม (n=๓๙๙)

การตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๑. ความรู้ความเข้าใจ	๔.๖๑๓	.๑๕๓	มากที่สุด	๑
๒. พฤติกรรมทางการเมือง	๔.๓๘๒	.๒๔๘	มากที่สุด	๕
๓. ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย	๔.๕๙๕	.๑๐๘	มากที่สุด	๒
๔. ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล	๔.๕๕๒	.๒๐๙	มากที่สุด	๓
๕. ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย	๔.๕๒๘	.๒๔๔	มากที่สุด	๔
๖. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง	๔.๓๘๒	.๒๔๘	มากที่สุด	๕
รวม	๔.๕๗๑	.๑๑๘	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๒ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยภาพรวม ($\bar{X} = ๔.๕๗๑$) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย และด้านพฤติกรรมทางการเมืองและด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้านความรู้ความเข้าใจ

(n=๓๙๙)

การตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านความรู้ความเข้าใจ				
๑. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าบุคคลในสังคมมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกัน แม้แต่กับภาครัฐก็ตาม	๔.๔๖๓	.๔๙๙	มาก	๔
๒. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้และการกระทำดังกล่าวชอบด้วยกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ	๔.๖๗๙	.๔๖๗	มากที่สุด	๒
๓. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยที่ท่านจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ	๔.๗๖๕	.๔๒๔	มากที่สุด	๑
๔. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าประชาชนมีสิทธิในการออกเสียง เพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองได้คนละ ๑ เสียง ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด	๔.๕๔๑	.๔๙๘	มากที่สุด	๓
๕. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า เราทุกคนในฐานะสมาชิกของสังคม สามารถพัฒนาสร้างสรรค์สังคมหรือประเทศชาติที่เราอาศัยให้ดีขึ้นได้	๔.๔๑๑	.๔๙๒	มาก	๕
รวม	๔.๖๑๓	.๑๕๓	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๓ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้านความรู้ความเข้าใจ โดยภาพรวม ($\bar{X} = ๔.๖๑๓$) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยที่ท่านจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ ($\bar{X} = ๔.๗๖๕$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้และการกระทำดังกล่าวชอบด้วยกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ ($\bar{X} = ๔.๖๗๙$) ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าประชาชนมีสิทธิในการออกเสียง เพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองได้คนละ ๑ เสียง ไม่ว่าจะเป็นอย่างใด ($\bar{X} = ๔.๕๔๑$) ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าบุคคลในสังคมมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันแม้แต่กับภาครัฐก็ตาม ($\bar{X} = ๔.๔๖๓$) และท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า เราทุกคนในฐานะสมาชิกของสังคม สามารถพัฒนาสร้างสรรค์สังคมหรือประเทศชาติที่เราอาศัยให้ดีขึ้นได้ ($\bar{X} = ๔.๔๑๑$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้านพฤติกรรมทางการเมือง

(n=๓๙๙)

การตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านพฤติกรรมทางการเมือง				
๑. ท่านเป็นผู้ที่มีความสนใจและติดตามประเด็นทางการเมือง	๔.๗๙๔	.๔๐๔	มากที่สุด	๑
๒. ท่านเกาะติด และนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ท่านสังกัดอยู่	๔.๕๘๓	.๔๙๓	มากที่สุด	๒
๓. ท่านมีส่วนในการกระตุ้นหรือชักชวนให้เพื่อนหรือคนอื่นๆ ใน สังคมร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมือง	๔.๔๕๓	.๔๙๘	มาก	๔
๔. ท่านเข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นในโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน	๔.๓๐๒	.๔๕๙	มาก	๕
๕. ท่านเกาะติด และนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ท่านสังกัดอยู่	๔.๕๓๓	.๔๙๙	มากที่สุด	๓
รวม	๔.๕๒๘	.๒๔๔	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๔ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้านพฤติกรรมทางการเมือง โดยภาพรวม ($\bar{X} = ๔.๕๒๘$) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความสนใจและติดตามประเด็นทางการเมือง ($\bar{X} = ๔.๗๙๔$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านเกาะติด และนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ท่านสังกัดอยู่ ($\bar{X} = ๔.๕๘๓$) ท่านเกาะติดและนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ท่านสังกัดอยู่ ($\bar{X} = ๔.๕๓๓$) ท่านมีส่วนในการกระตุ้นหรือชักชวนให้เพื่อนหรือคนอื่นๆ ในสังคมร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ($\bar{X} = ๔.๔๕๓$) และท่านเข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นในโครงการต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ($\bar{X} = ๔.๓๐๒$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย

(n=๓๙๙)

การตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย				
๑. ระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้รูปแบบรัฐสภา เป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับสังคมไทย	๔.๖๓๒	.๔๘๒	มากที่สุด	๒
๒. ระบบการเลือกตั้งของไทยในปัจจุบันเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม	๔.๔๙๗	.๕๐๐	มาก	๔
๓. การซื้อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นเรื่องที่ผิดสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	๔.๖๖๖	.๔๗๒	มากที่สุด	๑
๔. ในระบอบการปกครองประชาธิปไตยประชาชนทุกคนมีเสียงหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน	๔.๔๔๒	.๔๙๗	มาก	๕
๕. การเมืองเป็นเรื่องที่สามารถกำหนดได้จากการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	๔.๖๒๒	.๔๘๕	มากที่สุด	๓
รวม	๔.๕๙๕	.๑๐๘	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๕ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยภาพรวม ($\bar{X} = ๔.๕๙๕$) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การซื้อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นเรื่องที่ผิดสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ($\bar{X} = ๔.๖๖๖$) รองลงมา ได้แก่ ระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้รูปแบบรัฐสภา เป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับสังคมไทย ($\bar{X} = ๔.๖๓๒$) การเมืองเป็นเรื่องที่สามารถกำหนดได้จากการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ($\bar{X} = ๔.๖๒๒$) ระบบการเลือกตั้งของไทยในปัจจุบันเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม และในระบอบการปกครองประชาธิปไตยประชาชนทุกคนมีเสียงหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน ($\bar{X} = ๔.๔๔๒$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล

(n=๓๙๙)

การตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล				
๑. ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล	๔.๖๗๑	.๔๗๐	มากที่สุด	๑
๒. เสียงทุกเสียงที่ลงคะแนนในการเลือกตั้งมีค่าสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น	๔.๖๓๒	.๔๘๒	มากที่สุด	๒
๓. การส่งเสริมบทบาทสตรีให้มีความเท่าเทียมกันทางการเมือง	๔.๕๙๓	.๔๙๑	มากที่สุด	๔
๔. นักการเมืองท้องถิ่นเป็นอาชีพที่มีเกียรติ	๔.๖๐๑	.๔๙๐	มากที่สุด	๓
๕. ทุกคนมีสิทธิ หน้าที่ตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน	๔.๔๗๙	.๕๐๐	มาก	๕
รวม	๔.๕๕๒	.๒๐๙	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๖ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล โดยภาพรวม ($\bar{X} = ๔.๕๕๒$) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล ($\bar{X} = ๔.๖๗๑$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เสียงทุกเสียงที่ลงคะแนนในการเลือกตั้งมีค่าสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น ($\bar{X} = ๔.๖๓๒$) นักการเมืองท้องถิ่นเป็นอาชีพที่มีเกียรติ ($\bar{X} = ๔.๖๐๑$) การส่งเสริมบทบาทสตรีให้มีความเท่าเทียมกันทางการเมือง ($\bar{X} = ๔.๕๙๓$) และทุกคนมีสิทธิ หน้าที่ตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ($\bar{X} = ๔.๔๗๙$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย

(n=๓๙๙)

การตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย				
๑. การปกครองในระบอบประชาธิปไตยควรฟังเสียงส่วนใหญ่แต่ไม่ควรละเลยเสียงส่วนน้อย	๔.๖๓๒	.๔๘๒	มากที่สุด	๒
๒. นโยบายในการบริหารท้องถิ่นต้องผ่านการรับรองจากสภาท้องถิ่น	๔.๕๙๓	.๔๙๑	มากที่สุด	๓
๓. การซื้อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นการไม่เคารพกติกาในการปกครองระบบประชาธิปไตย	๔.๖๗๑	.๔๗๐	มากที่สุด	๑
๔. สภาท้องถิ่นทำหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของฝ่ายบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	๔.๔๔๒	.๔๙๗	มาก	๕
๕. เคารพในกฎกติกา กฎหมายที่ออกมาใช้เป็นอย่างดี	๔.๔๕๕	.๔๙๘	มาก	๔
รวม	๔.๕๕๒	.๒๐๙	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๗ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยภาพรวม ($\bar{X} = ๔.๕๕๒$) อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การซื้อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นการไม่เคารพกติกาในการปกครองระบบประชาธิปไตย ($\bar{X} = ๔.๖๗๑$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยควรฟังเสียงส่วนใหญ่แต่ไม่ควรละเลยเสียงส่วนน้อย ($\bar{X} = ๔.๖๓๒$) นโยบายในการบริหารท้องถิ่นต้องผ่านการรับรองจากสภาท้องถิ่น ($\bar{X} = ๔.๕๙๓$) เคารพในกฎกติกา กฎหมายที่ออกมาใช้เป็นอย่างดี ($\bar{X} = ๔.๔๕๕$) และสภาท้องถิ่นทำหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของฝ่ายบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ($\bar{X} = ๔.๔๔๒$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง

การตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
(n=๓๙๙)				
ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง				
๑. การไปเลือกตั้งถือเป็นวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย	๔.๖๗๑	.๔๗๐	มากที่สุด	๑
๒. การเสวนาทางการเมืองเป็นสิ่งที่ทำได้อย่างสร้างสรรค์ในกรอบของกฎหมาย	๔.๖๓๒	.๔๘๒	มากที่สุด	๒
๓. การมีส่วนร่วมรณรงค์เพื่อให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง	๔.๕๙๓	.๔๙๑	มากที่สุด	๔
๔. การเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น	๔.๖๐๑	.๔๙๐	มากที่สุด	๓
๕. การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ท้องถิ่นและสังคม	๔.๔๗๙	.๕๐๐	มาก	๕
รวม	๔.๕๕๒	.๒๐๙	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๘ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๕๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การไปเลือกตั้งถือเป็นวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ($\bar{X} = ๔.๖๗๑$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การเสวนาทางการเมืองเป็นสิ่งที่ทำได้อย่างสร้างสรรค์ในกรอบของกฎหมาย ($\bar{X} = ๔.๖๓๒$) การเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ($\bar{X} = ๔.๖๐๑$) การมีส่วนร่วมรณรงค์เพื่อให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง ($\bar{X} = ๔.๕๙๓$) และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ท้องถิ่นและสังคม ($\bar{X} = ๔.๔๗๙$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการglomeration การเมือง โดยภาพรวม

(n=๓๙๙)

การglomeration การเมือง	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๑. สถาบันครอบครัว	๔.๔๖๓	.๔๙๙	มาก	๔
๒. กลุ่มเพื่อนและชุมชน	๔.๖๗๙	.๔๖๗	มากที่สุด	๒
๓. สถาบันสื่อมวลชน	๔.๗๖๕	.๔๒๔	มากที่สุด	๑
๔. สถาบันทางการเมือง/ศาสนา	๔.๕๔๑	.๔๙๘	มากที่สุด	๓
รวม	๔.๖๑๓	.๑๕๓	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๙ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการglomeration การเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๑๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสถาบันสื่อมวลชน ($\bar{X} = ๔.๗๖๕$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ กลุ่มเพื่อนและชุมชน ($\bar{X} = ๔.๖๗๙$) สถาบันทางการเมือง/ศาสนา ($\bar{X} = ๔.๕๔๑$) และด้านสถาบันครอบครัว ($\bar{X} = ๔.๔๖๓$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการglomerationทางการเมือง ด้านสถาบันครอบครัว

(n=๓๙๙)

การglomerationทางการเมือง	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านสถาบันครอบครัว				
๑. ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับการเมืองอาทิการเลือกตั้ง	๔.๗๙๔	.๔๐๔	มากที่สุด	๑
๒. ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับการเมืองอาทิการเลือกตั้ง	๔.๕๘๓	.๔๙๓	มากที่สุด	๒
๓. บุคคลในครอบครัวของท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้งการสนทนาแสดงความคิดเห็นในประเด็นทางการเมืองไปฟังคำปราศรัยของนักการเมือง เป็นต้น	๔.๔๕๓	.๔๙๘	มาก	๔
๔. บุคคลในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือถกเถียงประเด็นทางการเมืองในมุมมองที่แตกต่างกันได้	๔.๓๐๒	.๔๕๙	มาก	๕
๕. บุคคลในครอบครัวของท่านเข้าร่วมพูดคุยประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นของชุมชนตามสถานที่ต่างๆ เช่น ร้านน้ำชา/กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น	๔.๕๓๓	.๔๙๙	มากที่สุด	๓
รวม	๔.๕๒๘	.๒๔๔	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการglomerationทางการเมือง ด้านสถาบันครอบครัว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๒๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับการเมืองอาทิการเลือกตั้ง ($\bar{X} = ๔.๗๙๔$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับการเมืองอาทิการเลือกตั้ง ($\bar{X} = ๔.๕๘๓$) บุคคลในครอบครัวของท่านเข้าร่วมพูดคุยประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นของชุมชนตามสถานที่ต่างๆ เช่น ร้านน้ำชา/กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น ($\bar{X} = ๔.๕๓๓$) บุคคลในครอบครัวของท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้งการสนทนาแสดงความคิดเห็นในประเด็นทางการเมืองไปฟังคำปราศรัยของนักการเมือง เป็นต้น ($\bar{X} = ๔.๔๕๓$) และ บุคคลในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือถกเถียงประเด็นทางการเมืองในมุมมองที่แตกต่างกันได้ ($\bar{X} = ๔.๓๐๒$) เป็นต้น

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการglom การเมือง ด้านสถาบันสื่อมวลชน

(n=๓๙๙)

การglom การเมือง	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านสถาบันสื่อมวลชน				
๑. ท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและทัศนะทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงออกผ่านสื่อมวลชนได้	๔.๖๗๑	.๔๗๐	มากที่สุด	๑
๒. สื่อสารมวลชนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความรู้และบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน	๔.๖๓๒	.๔๘๒	มากที่สุด	๒
๓. ท่านคิดว่า สื่อสารมวลชนในปัจจุบันมีจรรยาบรรณในการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นธรรม และเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน	๔.๕๙๓	.๔๙๑	มากที่สุด	๔
๔. เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน ทำให้ท่านสามารถเข้าถึงข้อมูลติดตามข่าวสารทางการเมืองได้	๔.๖๐๑	.๔๙๐	มากที่สุด	๓
๕. ท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและ ทัศนะทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงออกผ่านสื่อมวลชนได้	๔.๔๗๙	.๕๐๐	มาก	๕
รวม	๔.๕๕๒	.๒๐๙	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการglom การเมือง ด้านสถาบันสื่อมวลชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๕๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและทัศนะทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงออกผ่านสื่อมวลชนได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๗๑$) รองลงมา ได้แก่ สื่อสารมวลชนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความรู้และบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน ($\bar{X} = ๔.๖๓๒$) เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน ทำให้ท่านสามารถเข้าถึงข้อมูลติดตามข่าวสารทางการเมืองได้ ($\bar{X} = ๔.๖๐๑$) ท่านคิดว่า สื่อสารมวลชนในปัจจุบันมีจรรยาบรรณในการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นธรรม และเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน ($\bar{X} = ๔.๕๙๓$) และท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและทัศนะทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงออกผ่านสื่อมวลชนได้ ($\bar{X} = ๔.๔๗๙$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการglom การเมือง ด้านสถาบันทางการเมือง/ศาสนา (n=๓๙๙)

การglom การเมือง	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านสถาบันทางการเมือง/ศาสนา				
๑. นักการเมือง และพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความคิดความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน	๔.๗๙๔	.๔๐๔	มากที่สุด	๑
๒. นักการเมือง และพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยของท่าน	๔.๕๘๓	.๔๙๓	มากที่สุด	๒
๓. สถาบันทางการเมืองเปิดโอกาสให้ท่านในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาบ้านเมือง	๔.๔๕๓	.๔๙๘	มาก	๔
๔. นักการเมือง และพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยของท่าน	๔.๓๐๒	.๔๕๙	มาก	๕
๕. สถาบันทางศาสนามีส่วนสำคัญในการสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ท่านได้	๔.๕๓๓	.๔๙๙	มากที่สุด	๓
รวม	๔.๕๒๘	.๒๔๔	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการglom การเมือง ด้านสถาบันทางการเมือง/ศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๒๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักการเมือง และพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความคิดความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน ($\bar{X} = ๔.๗๙๔$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ นักการเมือง และพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยของท่าน ($\bar{X} = ๔.๕๘๓$) สถาบันทางศาสนามีส่วนสำคัญในการสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ท่านได้ ($\bar{X} = ๔.๕๓๓$) สถาบันทางการเมืองเปิดโอกาสให้ท่านในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาบ้านเมือง ($\bar{X} = ๔.๔๕๓$) และนักการเมือง และพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยของท่าน ($\bar{X} = ๔.๓๐๒$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม ๗ โดยภาพรวม

(n=๓๙๙)

หลักการบริหารนิยธรรม ๗	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์	๔.๖๑๓	.๑๕๓	มากที่สุด	๑
๒. พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม	๔.๕๒๘	.๒๔๔	มากที่สุด	๔
๓. ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม	๔.๓๘๒	.๒๔๘	มากที่สุด	๕
๔. มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา	๔.๕๙๕	.๑๐๘	มากที่สุด	๒
๕. ให้ความเคารพต่อเพศสตรี	๔.๕๕๒	.๒๐๙	มากที่สุด	๓
๖. ให้ความเคารพต่อสถานที่	๔.๕๒๘	.๒๔๔	มากที่สุด	๔
๗. ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน	๔.๓๘๒	.๒๔๘	มากที่สุด	๕
รวม	๔.๕๗๑	.๑๑๘	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม ๗ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๗๑$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๑๓$) รองลงมา ได้แก่ มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา ($\bar{X} = ๔.๕๙๕$) ให้ความเคารพต่อเพศสตรี ($\bar{X} = ๔.๕๕๒$) พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ($\bar{X} = ๔.๕๒๘$) ให้ความเคารพต่อสถานที่ ($\bar{X} = ๔.๕๒๘$) และไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม ($\bar{X} = ๔.๓๘๒$) และให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน ($\bar{X} = ๔.๓๘๒$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม ๗ ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

(n=๓๙๙)

หลักการบริหารนิยธรรม ๗	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์				
๑. ท่านมีส่วนร่วมประชุมกับชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นเป็นประจำ	๔.๔๖๓	.๔๙๙	มาก	๔
๒. ท่านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมเป็นประจำ	๔.๖๗๙	.๔๖๗	มากที่สุด	๒
๓. ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่ท่านทำอยู่มีการประชุมเนืองนิตย์	๔.๗๖๕	.๔๒๔	มากที่สุด	๑
๔. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองเป็นประจำ	๔.๕๔๑	.๔๙๘	มากที่สุด	๓
๕. ท่านแสดงความคิดเห็นติดตามข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำ	๔.๔๑๑	.๔๙๒	มาก	๕
รวม	๔.๖๑๓	.๑๕๓	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ**หลักอธิปไตย ๗** ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๑๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่ท่านทำอยู่มีการประชุมเนืองนิตย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๗๖๕$) รองลงมา ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมเป็นประจำ ($\bar{X} = ๔.๖๗๙$) ท่านมีส่วนร่วมประชุมกับชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นเป็นประจำ ($\bar{X} = ๔.๕๔๑$) ท่านมีส่วนร่วมประชุมกับชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นเป็นประจำ ($\bar{X} = ๔.๔๖๓$) และท่านแสดงความคิดเห็นติดตามข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำ ($\bar{X} = ๔.๔๑๑$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ**หลักอธิปไตย ๗** ด้าน**พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม**

(n=๓๙๙)

หลักอธิปไตย ๗	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านพร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม				
๑.ท่านอยู่ร่วมประชุมจนจบการประชุมทุกครั้ง	๔.๗๙๔	.๔๐๔	มากที่สุด	๑
๒.ท่านไม่เคยขาดการประชุมเมื่อมีการนัดท่านประชุม	๔.๕๘๓	.๔๙๓	มากที่สุด	๒
๓.ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานของท่าน มีกฎ กติกาในการประชุมพร้อมเพรียงกันประชุมและพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม	๔.๔๕๓	.๔๙๘	มาก	๔
๔. ท่านเคารพกฎ กติกา และร่วมปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ	๔.๓๐๒	.๔๕๙	มาก	๕
๕. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอยู่ตลอดทุกกิจกรรม	๔.๕๓๓	.๔๙๙	มากที่สุด	๓
รวม	๔.๕๒๘	.๒๔๔	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ**หลักอธิปไตย ๗** ด้าน**พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๒๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านอยู่ร่วมประชุมจนจบการประชุมทุกครั้ง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๗๙๔$)รองลงมา ได้แก่ ท่านไม่เคยขาดการประชุมเมื่อมีการนัดท่านประชุม ($\bar{X} = ๔.๕๘๓$) ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอยู่ตลอดทุกกิจกรรม ($\bar{X} = ๔.๕๓๓$) ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานของท่าน มีกฎ กติกาในการประชุมพร้อมเพรียงกันประชุมและพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ($\bar{X} = ๔.๔๕๓$) และท่านเคารพกฎ กติกา และร่วมปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = ๔.๓๐๒$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม ๗ ด้านไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม (n=๓๙๙)

หลักการบริหารนิยธรรม ๗	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม				
๑. ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานของท่านไม่มีการตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิมที่เคยมีมา	๔.๖๓๒	.๔๘๒	มากที่สุด	๒
๒. ท่านไม่เสนอกฎ เกณฑ์ที่ขัดต่อของเดิมในการประชุม	๔.๔๙๗	.๕๐๐	มาก	๔
๓. ท่านไม่ทำผิดกฎระเบียบที่มีอยู่แล้ว	๔.๖๖๖	.๔๗๒	มากที่สุด	๑
๔. ท่านจะไม่ปฏิบัติสิ่งที่ผิดต่อกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ	๔.๔๔๒	.๔๙๗	มาก	๕
๕. ท่านมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบจะดูว่าขัดต่อกฎหมายเดิมหรือไม่	๔.๖๒๒	.๔๘๕	มากที่สุด	๓
รวม	๔.๕๙๕	.๑๐๘	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม ๗ ด้านไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๙๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านไม่ทำผิดกฎระเบียบที่มีอยู่แล้ว อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๖๖$) รองลงมา ได้แก่ ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานของท่านไม่มีการตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิมที่เคยมีมา ($\bar{X} = ๔.๖๓๒$) ท่านมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบจะดูว่าขัดต่อกฎหมายเดิมหรือไม่ ($\bar{X} = ๔.๖๒๒$) ท่านไม่เสนอกฎ เกณฑ์ที่ขัดต่อของเดิมในการประชุม ($\bar{X} = ๔.๔๙๗$) และท่านจะไม่ปฏิบัติสิ่งที่ผิดต่อกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ ($\bar{X} = ๔.๔๔๒$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม ๗ ด้านมีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา (n=๓๙๙)

หลักการบริหารนิยธรรม ๗	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านมีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา				
๑. ท่านมีความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่น อย่างสม่ำเสมอ	๔.๖๗๑	.๔๗๐	มากที่สุด	๑
๒. ท่านมีความเคารพต่อนักการเมือง อย่างดี	๔.๖๓๒	.๔๘๒	มากที่สุด	๒
๓. ท่านปฏิบัติตามคำสั่งผู้นำท้องถิ่น อย่างสม่ำเสมอ	๔.๕๙๓	.๔๙๑	มากที่สุด	๔
๔. ท่านปฏิบัติตามต่อคำสั่งนักการเมือง อย่างดี	๔.๖๐๑	.๔๙๐	มากที่สุด	๓
๕. ท่านมีความเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ต่อชุมชน สังคมเป็นอย่างดี	๔.๔๗๙	.๕๐๐	มาก	๕
รวม	๔.๕๕๒	.๒๐๙	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม ๗ ด้านมีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๕๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านมีความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่น อย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๗๑$) รองลงมา ได้แก่ ท่านมีความเคารพต่อนักการเมืองอย่างดี ($\bar{X} = ๔.๖๓๒$) ท่านปฏิบัติตามต่อคำสั่งนักการเมืองอย่างดี ($\bar{X} = ๔.๖๐๑$) ท่านปฏิบัติตามคำสั่งผู้นำท้องถิ่น อย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = ๔.๕๙๓$) และท่านมีความเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ต่อชุมชน สังคมเป็นอย่างดี ($\bar{X} = ๔.๔๗๙$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม ๗ ด้านให้ความเคารพต่อเพศสตรี (n=๓๙๙)

หลักการบริหารนิยธรรม ๗	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ให้ความเคารพต่อเพศสตรี				
๑. ท่านไม่เคยดูถูกผู้หญิง	๔.๖๓๒	.๔๘๒	มากที่สุด	๒
๒. ท่านเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน	๔.๕๙๓	.๔๙๑	มากที่สุด	๓
๓. ท่านให้เกียรติต่อผู้หญิงอยู่เสมอ	๔.๖๗๑	.๔๗๐	มากที่สุด	๑
๔. ท่านให้ความรู้ผู้หญิงกับผู้ชายเท่ากัน	๔.๔๔๒	.๔๙๗	มาก	๕
๕. ท่านเชื่อว่าผู้หญิงสามารถเป็นผู้ทำท้องถิ่น หรือทาง การเมืองได้เท่าเทียมกับผู้ชาย	๔.๔๕๕	.๔๙๘	มาก	๔
รวม	๔.๕๕๒	.๒๐๙	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ**หลักอธิปไตย ๗ ด้านให้ความเคารพต่อเพศสตรี** โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๕๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านให้เกียรติต่อผู้หญิงอยู่เสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๗๑$) รองลงมา ได้แก่ ท่านไม่เคยดูถูกผู้หญิง ($\bar{X} = ๔.๖๓๒$) ท่านเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน ($\bar{X} = ๔.๕๙๓$) ท่านเชื่อว่าผู้หญิงสามารถเป็นผู้ทำท้องถิ่น หรือทางการเมืองได้เท่าเทียมกับผู้ชาย ($\bar{X} = ๔.๔๕๕$) และท่านให้ความรู้ผู้หญิงกับผู้ชายเท่ากัน ($\bar{X} = ๔.๔๔๒$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ**หลักอธิปไตย ๗ ด้านให้ความเคารพต่อสถานที่**

(n=๓๙๙)

หลักอธิปไตย ๗	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านให้ความเคารพต่อสถานที่				
๑.ท่านให้ความเคารพชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศ	๔.๖๗๑	.๔๗๐	มากที่สุด	๑
๒.ท่านเคารพในหน่วยงานองค์กรของท่านเป็นอย่างดี	๔.๖๓๒	.๔๘๒	มากที่สุด	๒
๓.ท่านให้ความเคารพต่อสถานที่ที่ท่านอยู่อาศัย	๔.๕๙๓	.๔๙๑	มากที่สุด	๔
๔.ท่านให้ความใส่ใจดูแลต่อชุมชน องค์กรของท่านเป็นอย่างดี	๔.๖๐๑	.๔๙๐	มากที่สุด	๓
๕.ท่านไม่เคยดูถูกต่อชุมชน สังคม ประเทศของท่าน	๔.๔๗๙	.๕๐๐	มาก	๕
รวม	๔.๕๕๒	.๒๐๙	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ**หลักอธิปไตย ๗ ด้านให้ความเคารพต่อสถานที่** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๕๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านให้ความเคารพชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๖๗๑$) รองลงมา ได้แก่ ท่านเคารพในหน่วยงานองค์กรของท่านเป็นอย่างดี ($\bar{X} = ๔.๖๓๒$) ท่านให้ความใส่ใจดูแลต่อชุมชน องค์กรของท่านเป็นอย่างดี ($\bar{X} = ๔.๖๐๑$) ท่านให้ความเคารพต่อสถานที่ที่ท่านอยู่อาศัย ($\bar{X} = ๔.๕๙๓$) และท่านไม่เคยดูถูกต่อชุมชน สังคม ประเทศของท่าน ($\bar{X} = ๔.๔๗๙$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ**หลักการบริหารธรรม ๗** ด้านให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน

(n=๓๙๙)

หลักการบริหารธรรม ๗	ระดับความคิดเห็น			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
ด้านให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน				
๑. ท่านให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อผู้มาเยี่ยมเยียนเป็นอย่างดี	๔.๗๙๔	.๔๐๔	มากที่สุด	๑
๒. ท่านให้การต้อนรับผู้มาหาท่านเป็นอย่างดี	๔.๕๘๓	.๔๙๓	มากที่สุด	๒
๓. ท่านพูดคุยกับผู้มาหาท่านอย่างดี สม่่าเสมอ	๔.๔๕๓	.๔๙๘	มาก	๔
๔. ผู้มาหาท่านถือว่ามีความสำคัญในการเป็นอยู่ทางการเมือง	๔.๓๐๒	.๔๕๙	มาก	๕
๕. ผู้มาหาท่านเป็นผู้ที่ทำให้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้	๔.๕๓๓	.๔๙๙	มากที่สุด	๓
รวม	๔.๕๒๘	.๒๔๔	มากที่สุด	

ตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ**หลักการบริหารธรรม ๗** ด้าน**ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน** โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๒๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อว่า ท่านให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อผู้มาเยี่ยมเยียนเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๗๙๔$) รองลงมา ได้แก่ ท่านให้การต้อนรับผู้มาหาท่านเป็นอย่างดี ($\bar{X} = ๔.๕๘๓$) ผู้มาหาท่านเป็นผู้ที่ทำให้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ ($\bar{X} = ๔.๕๓๓$) ท่านพูดคุยกับผู้มาหาท่านอย่างดี สม่่าเสมอ ($\bar{X} = ๔.๔๕๓$) และผู้มาหาท่านถือว่ามีความสำคัญในการเป็นอยู่ทางการเมือง ($\bar{X} = ๔.๓๐๒$) ตามลำดับ

๔.๒ ระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

จากการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการมีการตื่นตัวทางการเมืองในระดับพอประชาติปไตย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย และด้านพฤติกรรมทางการเมืองและด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ตามลำดับ

ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านความรู้ความเข้าใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้น

พื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยที่ท่านจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ และการกระทำดังกล่าวชอบด้วยกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าประชาชนมีสิทธิในการออกเสียง เพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองได้คนละ ๑ เสียง ไม่ว่าท่านจะเป็นใคร ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าบุคคลในสังคมมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันแม้แต่กับภาครัฐก็ตาม และท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า เราทุกคนในฐานะสมาชิกของสังคม สามารถพัฒนาสร้างสรรค์สังคมหรือประเทศชาติที่เราอาศัยให้ดีขึ้นได้ ตามลำดับ

ด้านพฤติกรรมการทางการเมือง ด้านพฤติกรรมการเมือง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความสนใจและติดตามประเด็นทางการเมือง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านเกาะติด และนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ ท่านสังกัดอยู่ ท่านเกาะติดและนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ท่านสังกัดอยู่ ท่านมีส่วนในการกระตุ้นหรือชักชวนให้เพื่อนหรือคนอื่นๆ ในสังคมร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และท่านเข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นในโครงการต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนตามลำดับ

ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การซื้อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นเรื่องที่ผิดสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รองลงมา ได้แก่ ระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้รูปแบบรัฐสภา เป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับสังคมไทย การเมืองเป็นเรื่องที่สามารถกำหนดได้จากการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้งของไทยในปัจจุบันเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม และในระบอบการปกครองประชาธิปไตยประชาชนทุกคนมีเสียงหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน ตามลำดับ

ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เสียงทุกเสียงที่ลงคะแนนในการเลือกตั้งมีค่าสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่นเป็นอาชีพที่มีเกียรติ การส่งเสริมบทบาทสตรีให้มีความเท่าเทียมกันทางการเมือง และทุกคนมีสิทธิ หน้าที่ตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ตามลำดับ

ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การซื้อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นการไม่เคารพกติกาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยควรฟังเสียงส่วนใหญ่แต่ไม่ควรละเลยเสียงส่วนน้อย นโยบายในการบริหารท้องถิ่นต้องผ่านการรับรองจากสภาท้องถิ่น เคารพในกฎกติกา กฎหมายที่ออกมาใช้เป็นอย่างดี และสภาท้องถิ่นทำหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของฝ่ายบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การไปเลือกตั้งถือเป็นวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การเสวนาทางการเมืองเป็นสิ่งที่ทำได้อย่างสร้างสรรค์ในกรอบของกฎหมาย การเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมรณรงค์เพื่อให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ท้องถิ่นและสังคม ตามลำดับ

การกล่อมเกลາทางการเมือง

การกล่อมเกลาทางการเมือง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสถาบันสื่อมวลชน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ กลุ่มเพื่อนและชุมชนสถาบันทางการเมือง/ศาสนา และด้านสถาบันครอบครัว ตามลำดับ

ด้านสถาบันครอบครัว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับการเมือง อาทิจากเลือกตั้ง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับการเมือง อาทิจากเลือกตั้ง บุคคลในครอบครัวของท่านเข้าร่วมพูดคุยประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นของชุมชนตามสถานที่ต่างๆ เช่น ร้านน้ำชา/กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น บุคคลในครอบครัวของท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้งการสนทนาแสดงความคิดเห็นในประเด็นทางการเมืองไปฟังคำปราศรัยของนักการเมือง เป็นต้น และบุคคลในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือถกเถียงประเด็นทางการเมืองในมุมมองที่แตกต่างกันได้ เป็นต้น

ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ชุมชนเปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์ รองลงมา ได้แก่ กลุ่มเพื่อนของท่านให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่างๆ ท่านและเพื่อนๆ เข้าร่วมพูดคุยสนทนาประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นในชุมชนตามสถานที่ต่างๆ เช่น ร้านน้ำชา/กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้นได้ กลุ่มเพื่อนของท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง และเชื่อว่า ท่านและเพื่อนๆ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี เป็นต้น

ด้านสถาบันสื่อมวลชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและทัศนะทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงออกผ่านสื่อมวลชนได้ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ สื่อสารมวลชนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความรู้และบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน ทำให้ท่านสามารถเข้าถึงข้อมูลติดตามข่าวสารทางการเมืองได้ ท่านคิดว่าสื่อสารมวลชนในปัจจุบันมีจรรยาบรรณในการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นธรรม และเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน และท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและ ทัศนะทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงออกผ่านสื่อมวลชนได้ ตามลำดับ

ด้านสถาบันทางการเมือง/ศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักการเมือง และพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความคิดความเชื่อ ค่านิยม

และอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ นักการเมือง และพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยของท่าน สถาบันทางศาสนามีส่วนสำคัญในการสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ท่านได้ สถาบันทางการเมืองเปิดโอกาสให้ท่านในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาบ้านเมือง และเชื่อว่า นักการเมืองและพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการแสดงออกทาง การเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยของท่าน ตามลำดับ

การประยุกต์หลักอภิธานิยธรรม ๗

ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักอภิธานิยธรรม ๗ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา ให้ความเคารพต่อเพศสตรี พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเล็กประชุม ให้ความเคารพต่อสถานที่ และไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม และให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน ตามลำดับ

๑) ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่ท่านทำอยู่มีการประชุมเนื่องนิത്യ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมเป็นประจำ ท่านมีส่วนร่วมประชุมกับชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นเป็นประจำ ท่านมีส่วนร่วมประชุมกับชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นเป็นประจำ และท่านแสดงความคิดเห็นติดตามข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำ ตามลำดับ

๒) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเล็กประชุม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านอยู่ร่วมประชุมจนจบการประชุมทุกครั้ง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านไม่เคยขาดการประชุมเมื่อมีการนัดท่านประชุม ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอยู่ตลอดทุกกิจกรรม ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานของท่าน มีกฎกติกาในการประชุมพร้อมเพรียงกันประชุมและพร้อมเพรียงกันเล็กประชุม และท่านเคารพกฎ กติกา และร่วมปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ตามลำดับ

๓) ด้านไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านไม่ทำผิดกฎระเบียบที่มีอยู่แล้ว อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานของท่านไม่มีการตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิมที่เคยมีมา ท่านมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบจะดูว่าขัดต่อกฎหมายเดิมหรือไม่ ท่านไม่เสนอกฎเกณฑ์ที่ขัดต่อของเดิมในการประชุม และเชื่อว่า ท่านจะไม่ปฏิบัติสิ่งผิดต่อกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ ตามลำดับ

๔) ด้านมีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านมีความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่น อย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านมีความเคารพต่อนักการเมืองอย่างดี ท่านปฏิบัติตามต่อคำสั่งนักการเมืองอย่างดี ท่านปฏิบัติตามคำสั่งผู้นำท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ และเชื่อว่า ท่านมีความเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ต่อชุมชน สังคมเป็นอย่างดี ตามลำดับ

๕) ด้านให้ความเคารพต่อเพศสตรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านให้เกียรติต่อผู้หญิงอยู่เสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านไม่เคยดูถูก

ผู้หญิง ท่านเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน ท่านเชื่อว่าผู้หญิงสามารถเป็นผู้ทำท้องถิ่น หรือ
ทางการเมืองได้เท่าเทียมกับผู้ชาย และเชื่อว่า ท่านให้ความผู้หญิงกับผู้ชายเท่ากัน ตามลำดับ

๖) ด้านให้ความเคารพต่อสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็น
รายข้อ พบว่า ท่านให้ความเคารพชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา
ได้แก่ ท่านเคารพในหน่วยงานองค์กรของท่านเป็นอย่างดี ท่านให้ความใส่ใจดูแลต่อชุมชน องค์กรของ
ท่านเป็นอย่างดี ท่านให้ความเคารพต่อสถานที่ที่ท่านอยู่อาศัย และเชื่อว่าท่านไม่เคยถูกต่อชุมชน
สังคม ประเทศของท่าน ตามลำดับ

๗) ด้านให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อ
พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อผู้มาเยี่ยมเยียนเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก
ที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านให้การต้อนรับผู้มาหาท่านเป็นอย่างดี ผู้มาหาท่านเป็นผู้ที่ทำให้การอยู่
ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ ท่านพูดคุยกับผู้มาหาท่านอย่างดีสม่ำเสมอ และผู้มาหาท่านถือว่ามีความ
สำคัญในการเป็นอยู่ทางการเมือง ตามลำดับ

๔.๓ ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัด สมุทรปราการ

พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัด
สมุทรปราการ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ ๓ ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. วุฒิภาวะทางการเมืองของผู้สมัครและผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ข้าราชการข้อมูลความรู้
และจิตสำนึกของการที่จะพยายามจรรโลงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งจะมีส่วนผลักดัน
นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนให้เอื้อต่อการสร้างวัฒนธรรมการเมือง
แบบมีส่วนร่วมได้ ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในขั้นนี้ต้องมีการเปิดโอกาสให้ภาค
ประชาชนในฐานะพลเมืองได้มีพลังในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาสังคมประเทศ
ตามหลักการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย แต่ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนต้องมีความสำนึกทาง
การเมืองหรือความตื่นตัวทางการเมืองเสียก่อน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัย กระบวนการกลุ่มเกลารเรียนรู้
ทางการเมืองผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักในเรื่องสิทธิทางการเมืองของ
ประชาชนอย่างแท้จริง จนนำไปสู่การเกิดวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในหมู่ประชาชนได้โดยเฉพาะการ
ส่งเสริมและพัฒนาระบอบประชาธิปไตยโดยตรง หรือแบบมีส่วนร่วมอันจะเป็นกลไกสำคัญในการ
ตรวจสอบความโปร่งใสและถ่วงดุลเพื่อให้รัฐบาลที่มีก้ำกึ่งความชอบธรรมในการได้เสียงข้างมากจาก
การเลือกตั้งจะต้องมีสำนึกต่อความชอบธรรมทางการเมืองด้วย

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง ๓ ระดับ คือ (๑) การมีส่วนร่วมในระดับเบื้องต้น
หรือกลุ่มผู้ดู เช่น การให้ความสนใจต่อข่าวสาร การร่วมแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง ร่วมพูดคุย
อภิปราย การถกเถียงปัญหาทางการเมือง รวมไปถึงการพยายามชักจูงให้ผู้อื่นเห็นด้วยกับจุดยืน
ทางการเมืองของตน (๒) การมีส่วนร่วมในระดับกลาง หรือระดับผู้มีส่วนร่วม เช่น การมีส่วนร่วมใน
โครงการของชุมชน การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์ การเป็นสมาชิกพรรค
การเมืองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การไปใช้

สิทธิเลือกตั้ง รวมถึงการร่วมเดินขบวนชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม ร่วมปราศรัยชุมนุม เรียกร้อง ร่วมลงชื่อเพื่อเสนอให้ฝ่ายที่มีอำนาจตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง และ (๓) ระดับสูงหรือระดับ นักกิจกรรม เช่น การเป็นผู้นำกลุ่มผลประโยชน์ การมีตำแหน่งทางการเมือง ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของ ประชาชนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด สามารถทำได้ใน ๖ รูปแบบ ได้แก่ การรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ การใช้กลไกทางกฎหมาย หรือการใช้สิทธิเรียกร้องของประชาชนเมื่อเกิดความไม่โปร่งใสหรือไม่เป็น ธรรม และการกดดันรัฐบาลในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐ โดยรัฐต้อง ดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

(๑) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

(๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การ วางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทุกกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น

(๔) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้ง กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้ง สนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้สามารถ แสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

(๕) ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิ เลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม และน้ำใจ นักกีฬา โดยปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งของการเลือกตั้ง ซึ่งสิทธิทางการเมืองของ ประชาชนหลายประการสะท้อนให้เห็นถึงการส่งเสริมความตื่นตัวทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ดังบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิการรับสมัครเลือกตั้ง สิทธิการลงประชามติ เสรีภาพในการ ชุมนุมโดยสงบ และเสรีภาพในการรวมตัว โดยการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองต้องอาศัย ๓ กระบวนการ คือ ๑) ค่านิยมและปทัสถานโดยเฉพาะอย่างยิ่งศรัทธาของประชาชนต่อรูปแบบการ ปกครองแบบประชาธิปไตยต้องมั่นคง ประชาชนต้องเข้าใจข้อจำกัดและต้องอดทนอดกลั้นต่อความ ลำบาก ต้องมีการออมชอมและยอมให้ออกัสและเวลาในการพัฒนา ๒) ระบบการอบรมสั่งสอน การ กล่อมเกลาริเริ่มรู้ในครอบครัว ในสถาบันการศึกษาและในสังคม สื่อมวลชน ตลอดจนรายการบันเทิง และสารคดีต้องมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย และ ๓) การเปิด โอกาสให้ประชาชนมีประสบการณ์ด้วย การปฏิบัติ เช่น การกระจายอำนาจให้อิสระกับท้องถิ่นให้ ปกครองตนเอง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิ ในการร่วมแสดงความคิดเห็น ตลอดจนรายการบันเทิงและสารคดีต้องมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการ พัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย

๓. การจัดหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นในการบ่มเพาะจิตสำนึกเรื่องอุดมการณ์ จริยธรรมทางการเมือง มารยาททางการเมือง กระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ โดยนำตัวอย่างการเมืองที่ดีจากประเทศต่างๆ รวมทั้งใน ส่วนดีที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น การเลือกตั้งที่กล่าวมาแล้วเป็นหลักสูตรในการสอนต่อไป ตั้งแต่ชั้น ประถม มัธยม จนถึงถึงขั้นมหาวิทยาลัย รวมตลอดทั้งโรงเรียนการเมืองทั้งหลายซึ่งควรจัดขึ้นโดยสภา พัฒนาการเมือง โดยเฉพาะการอบรมเรื่องความรู้ ค่านิยมและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตยนั้น สามารถพัฒนาให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองไทย ดังลักษณะอาตมสันทางการเมือง แบบประชาธิปไตยของปัจเจกบุคคล ดังนี้

๑. ตนเป็นบุคคลที่มีสิทธิเสรีภาพ มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิที่จะดำรงตนภายใต้ กรอบกฎหมายของบ้านเมือง ไม่มีใครจะมาแสดงอำนาจบาตรใหญ่กับตนได้

๒. ตนเป็นบุคคลที่มีความเสมอภาคในทางการเมืองและความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย กับผู้ร่วมชาติ การเลือกปฏิบัติด้วย เหตุความแตกต่างทางศาสนา เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศ ฯลฯ เป็นสิ่ง ที่ตนจะไม่ยอมให้เกิดขึ้น

๓. สิทธิเสรีภาพของตนในฐานะประชาชนได้ถูกรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญ ตนมีสิทธิที่จะ ทวงสิทธิ์ดังกล่าว ถ้าถูกละเมิดโดยใครก็ตาม

๔. ตนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น มีสิทธิที่จะประท้วงคัดค้านการกระทำอันใดก็ตาม ที่มาจากหน่วยราชการหรือรัฐบาล ที่มีต่อสิทธิขั้นมูลฐานของตนในฐานะที่เป็นประชาชนผู้เสียภาษี

๕. ตนมีสิทธิการเมืองที่จะลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง เลือกผู้ที่จะเป็นผู้แทนของตนให้ รัฐสภา มีสิทธิในการที่จะกำหนดว่าต้องการให้ใครทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร

๖. มีความเชื่อมั่นว่าทุกอย่างในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น สามารถที่จะทำให้ดีขึ้นได้ถ้า ร่วมแรงร่วมใจกัน ผลักดันให้สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นโดยผ่านกลไกของรัฐ และรัฐมีภาระหน้าที่ในการ ตอบสนองความต้องการของชุมชนของตนที่เรียกร้องอย่างสมเหตุสมผล

๗. ในฐานะเป็นประชาชนของประเทศที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น ตนมีสิทธิที่จะมีข่าวสาร ข้อมูล แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อตกลงอันใดก็ตามที่ประเทศของตนกำลังจะทำกับประเทศอื่น ทั้งนี้ เริ่มตั้งแต่สนธิสัญญาทางการค้า ภาษีอากร พันธมิตรทางการเมือง พันธมิตรในการสงคราม ข้อตกลงแลกเปลี่ยนต่างๆ ซึ่งอาจจะมีผลบวกและผลลบ ในฐานะประชาชนจึงมีสิทธิที่จะติดตามหา ข้อมูลและแสดงความคิดเห็น

๘. ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนการเมือง ตนมีสิทธิที่จะได้เห็นสื่อมวลชนที่มีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ มีสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่จะเสนอข่าวที่ถูกต้อง เป็นปากเป็นเสียงให้กับ ประชาชน และสร้างมาตรฐานที่ถูกต้องและยุติธรรมให้กับสังคม

๙. ในฐานะที่เป็นสมาชิกและประชาชนผู้ซึ่งมีความพร้อมในแง่คุณวุฒิ การศึกษา ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ ตนย่อมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนฐานะจากประชาชนผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่ได้กล่าวมาแล้ว มาสู่การเป็นผู้ปฏิบัติการทางการเมืองโดยการลงเลือกตั้งในองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภาหรือแม้แต่การทำหน้าที่ในฝ่ายบริหาร หรือทำ หน้าที่อื่นใดที่ตนสามารถจะกระทำได้ตามครรลองของกฎหมาย

๑๐. ในฐานะประชาชนของชุมชนการเมือง ตนมีสิทธิที่จะเรียกร้อง คาดหวัง และต่อสู้ให้ ตนและสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งเพื่อนร่วมชาติทุกคนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็น มนุษย์ โดยมีปัจจัยสี่ มีสิทธิเสรีภาพโดยประกันกฎหมายและบังคับโดยกฎหมายและมีโอกาสเข้าถึง การศึกษา การประกอบอาชีพ เพื่อยกฐานะของตนในทางสังคมและเศรษฐกิจให้ดีขึ้นกว่าเดิม

๔.๔ แนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัด สมุทรปราการ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัด สมุทรปราการ จากข้อมูลการให้การสัมภาษณ์ของผู้บริหารระดับจังหวัดทั้ง ๓ ท่าน ผู้วิจัยสามารถสรุป นโยบายทางการบริหารจัดการด้านกลยุทธ์กับชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ได้ ดังนี้ : ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการแบบถูกกฎหมาย และผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นที่รู้ ว่าเป็นที่รู้ ว่า จังหวัดสมุทรปราการเป็นหนึ่งในทางเลือกของแรงงานต่างด้าว ความพิเศษของพื้นที่ในจังหวัด สมุทรปราการที่สามารถดึงดูดแรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้ได้ คือ ๑) การเป็นพื้นที่ที่ยืดหยุ่นต่อการเป็น แรงงานผิดกฎหมาย ร้านค้าต่างๆ ในจังหวัดสมุทรปราการต้องการแรงงานในราคาถูก เพื่อที่จะลด ต้นทุนค่าจ้างแรงงาน^๑ แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายจึงเป็นทางเลือกในการลดต้นทุนดังกล่าว เมื่อ เทียบกับแรงงานไทยที่ต้องให้ค่าจ้างแรงงานที่สูงกว่าและไม่ต้องสนใจการให้สวัสดิการอื่นตาม กฎหมายแรงงานในประเทศ^๒ ร้านค้าส่วนใหญ่ที่ต้องการแรงงานเป็นจำนวนมากจะเลือกจ้างแรงงาน ต่างด้าวเป็นหลักเพื่อลดต้นทุน^๓ ๒) ค่าแรงขั้นต่ำ อ้างอิงจากอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำของรัฐ แม้จะ เป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายแต่อัตราค่าจ้างแรงงานในพื้นที่ยังเป็นราคาที่อ้างอิงจากอัตราค่าจ้าง แรงงานของรัฐ^๔ คือแรงงานที่เข้ามาทำงานได้ค่าจ้างค่าแรงขั้นต่ำ ๓๐๐ บาทต่อวัน แม้จะเป็นแรงงาน ใหม่ที่เข้ามาในพื้นที่^๕ หรือไม่มีทักษะในการทำงานมาก่อนหรือมีความสามารถในการสื่อสารได้น้อย และแรงงานต่างด้าวที่ทำงานอยู่ในพื้นที่เป็นเวลานาน สามารถพัฒนาทักษะการทำงานและภาษาได้ดี ขึ้น ก็มีโอกาที่จะได้รับค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น ด้วยความสามารถพิเศษบางพื้นที่ในจังหวัด สมุทรปราการนี้ จึงดึงดูดแรงงานต่างด้าวเข้ามาอาศัยและทำงานในพื้นที่โดยของของจังหวัด สมุทรปราการ^๖

แม้จังหวัดสมุทรปราการ จะเป็นทางเลือกในการทำงานที่ดีกว่าจากการได้รับค่าจ้างแรงงาน ที่สูงกว่า แต่ไม่ได้หมายความว่าค่าจ้างแรงงานที่ได้รับจะสามารถทำให้แรงงานต่างด้าวที่อยู่ในพื้นที่ หลุดพ้นไปจากการมีสถานะเป็นคนยากจนได้^๗ เพราะความพิเศษของพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการที่ ดึงดูดแรงงานนั้นเกิดจากความต้องการของผู้ประกอบการ ที่ต้องการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายและการเอา

^๑ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^๒ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^๓ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^๔ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๐ วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^๕ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^๖ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^๗ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕ วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

ประโยชน์จากความเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย^๘ ดังนั้น แรงงานต่างด้าว(ชาวกัมพูชา)ที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรปราการ จึงถูกควบคุมหรือกีดกันให้อยู่ในสถานการณ์เป็นแรงงานราคาถูกและไม่ได้รับสวัสดิการอื่นใดๆ ถึงแม้จะเป็นแรงงานที่อาศัยและทำงานอยู่ในพื้นที่นานแล้วที่อาจจะได้รับค่าจ้างแรงงานสูงขึ้นวันละ ๓๐๐-๔๕๐ บาท แต่ก็ยังเป็นค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่าแรงงานไทยที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำวันละ ๕๐๐ บาท^๙

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า แม้จะเป็นแรงงานที่ทำงานและพำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการมากกว่า ๑๐ ปี แต่พวกเขายังคงรู้สึกว่าจะต้องอดทน ตั้งใจทำงานและเก็บเงินอีกต่อไป โดยที่ยังไม่รู้ว่าจะได้กลับบ้านเมื่อใด^{๑๐} จากการศึกษาวิถีชีวิตและการตื่นตัวของชาวกัมพูชา ที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่าแรงงานชาวกัมพูชา โดยมากแล้วกระจายตัวในอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง โดยโรงงานเหมาช่วง กิจการก่อสร้าง^{๑๑} นอกจากนี้ สำหรับจังหวัดสมุทรปราการ แรงงานชาวกัมพูชายังมีส่วนสำคัญในอุตสาหกรรมประมงในฐานะลูกเรือ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงภัยสูง และค่าตอบแทนต่ำ^{๑๒}

การวิเคราะห์ SWOT

วิเคราะห์ SWOT เกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า

จุดแข็ง (Strengths)

ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการมีความตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด โดยเฉพาะด้านความรู้ความเข้าใจ และนอกจากนี้ ยังมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับมากที่สุดอีกด้วย^{๑๓} ซึ่งโดยมากแล้ว ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยที่ท่านจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ^{๑๔} และเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ ส่วนทางด้านพฤติกรรมทางการเมือง โดยมากชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการเป็นผู้ที่มีความสนใจและติดตามประเด็นทางการเมือง เกาะติดและนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ตนสังกัดอยู่^{๑๕}

^๘ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^๙ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๖ วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๓.

ในขณะเดียวกัน ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ชาวกรุงเทพมหานครที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการเข้าใจว่า การซื้อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นเรื่องที่ดีสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย^{๑๖} และระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้รูปแบบรัฐสภาเป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับสังคม การเมืองเป็นเรื่องที่สามารถกำหนดได้จากการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง^{๑๗} ระบบการเลือกตั้งของไทยในปัจจุบันเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ส่วนด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ชาวกรุงเทพมหานครที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นว่า ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล^{๑๘} และว่า เสียงทุกเสียงที่ลงคะแนนในการเลือกตั้งมีค่าสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น ในขณะที่ ด้านการเคารพสิทธิของการปกครองแบบประชาธิปไตย^{๑๙} ชาวกรุงเทพมหานครที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นว่า การซื้อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นการไม่เคารพสิทธิในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจาก การปกครองในระบอบประชาธิปไตยควรฟังเสียงส่วนใหญ่ แต่ก็ไม่ควรละเลยเสียงส่วนน้อย^{๒๐} นอกจากนี้ สำหรับด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ชาวกรุงเทพมหานครที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นว่า การไปเลือกตั้งถือเป็นวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย และการเสนาทางการเมืองเป็นสิ่งที่ทำได้อย่างสร้างสรรค์ในกรอบของกฎหมาย^{๒๑}

จุดอ่อน (Weaknesses)

จากการวิเคราะห์ พบว่า ชาวกรุงเทพมหานครที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ มีความเห็นเกี่ยวกับแนวคิดที่ว่าประชาชนมีสิทธิในการออกเสียงเพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองได้คนละ ๑ เสียง ไม่ว่าจะท่านจะเป็นใคร^{๒๒} ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าบุคคลในสังคมมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันแม้แต่กับภาครัฐก็ตาม เราทุกคนในฐานะสมาชิกของสังคม สามารถพัฒนาสร้างสรรค์สังคมหรือประเทศชาติที่เราอาศัยให้ดีขึ้นได้ ทั้งนี้ ถือเป็นจุดอ่อนที่เห็นได้สำหรับชาวกรุงเทพมหานครที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ^{๒๓}

โอกาส (Opportunities)

จากการวิเคราะห์ พบว่า ชาวกรุงเทพมหานครที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็น

^{๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๕ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๘ วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๗ วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘ วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓ วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๓.

ด้านความรู้ความเข้าใจ และด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย^{๒๔} ทั้งนี้ ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ มีความเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าการออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบบประชาธิปไตยที่ตนจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ตนเห็นชอบ และเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้^{๒๕} ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ เป็นผู้ที่มีความสนใจและติดตามประเด็นทางการเมืองเกาะติดและนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ตนสังกัดอยู่^{๒๖} ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ เชื่อว่าประชาชนทุกคนมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล เสียงทุกเสียงที่ลงคะแนนในการเลือกตั้งมีค่าสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น สำหรับด้านการคาดการณ์การปกครองแบบประชาธิปไตย^{๒๗} ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ เชื่อว่าการซื้อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นการไม่เคารพกติกาในการปกครองระบบประชาธิปไตย การปกครองในระบบประชาธิปไตยควรฟังเสียงส่วนใหญ่แต่ไม่ควรละเลยเสียงส่วนน้อย^{๒๘} และสำหรับด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นว่าการไปเลือกตั้งถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งถือได้ว่า ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ มีโอกาสที่ดีเยี่ยมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมือง^{๒๙}

อุปสรรค (Threats)

จากการวิเคราะห์อุปสรรคของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ เกี่ยวกับความการตื่นตัวทางการเมือง พบว่า ถึงแม้ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการจะมีความการตื่นตัวทางการเมืองที่ถือได้ว่าอยู่ในระดับสูงมาก^{๓๐} แต่ก็พบปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความมีเสถียรภาพด้านการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารทางการเมืองระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เป็นไปอย่างไร้ประสิทธิภาพ^{๓๑} เนื่องจากเป็นปัจจัยที่อยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมโดยสิ้นเชิง

^{๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑ วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐ วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๒๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔ วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๙ วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

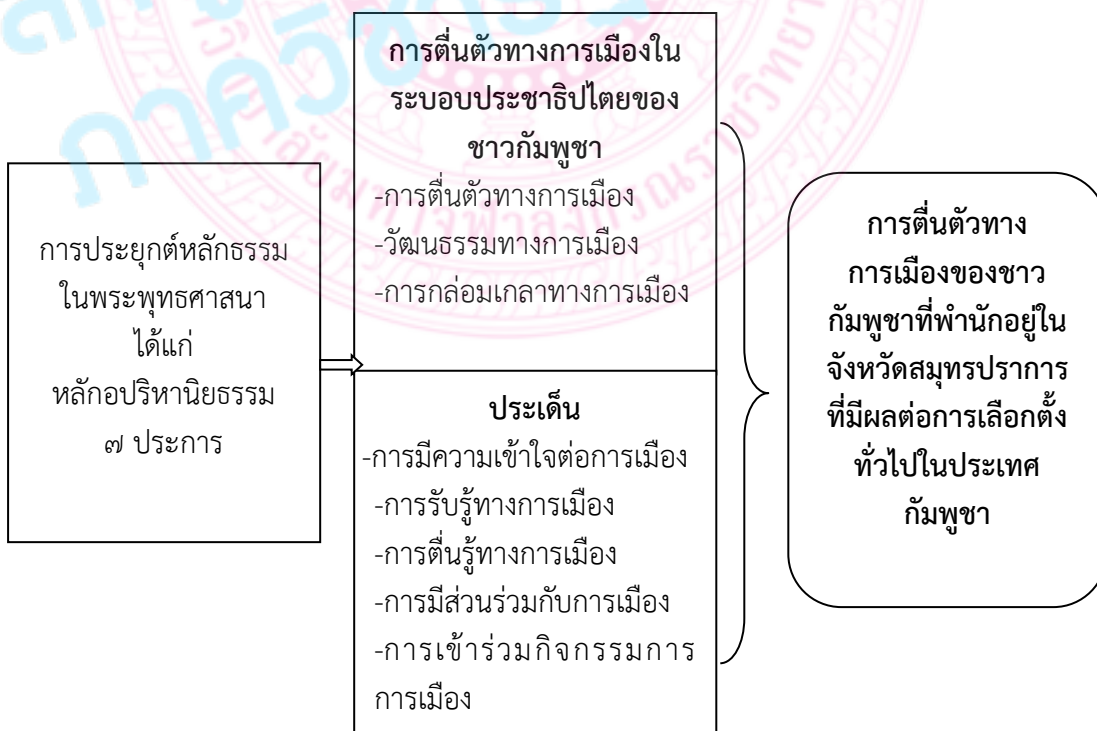
^{๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙ วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๓.

^{๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑ วันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๖๓.

๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๕.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ทำให้ผู้วิจัยได้ศึกษาและเรียนรู้สภาพทั่วไปของประชาชนชาวกัมพูชา ที่พำนักอยู่ในพื้นที่นั้น ได้ศึกษาและเรียนรู้ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมือง และได้เปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ๑) การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศกัมพูชา ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองที่ถือได้ว่าอยู่ในระดับสูงมาก แต่ก็พบปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความมีเสถียรภาพด้านการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารทางการเมืองระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เป็นไปอย่างไรประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่อยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมโดยสิ้นเชิง ๒) ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการมีความตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยมากที่สุด โดยเฉพาะด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการเข้าใจว่า การซื้อสิทธิขายเสียงถือเป็นเรื่องที่ไม่ดีสำหรับการปกครองในระบบประชาธิปไตย และระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้รูปแบบรัฐสภาเป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับสังคม รวมทั้งได้เรียนรู้ถึงจุดอ่อน คือ มีความเห็นเกี่ยวกับแนวคิดที่ว่าประชาชนมีสิทธิในการออกเสียงเพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองได้คนละ ๑ เสียง จุดแข็ง คือ ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการเข้าใจว่า การซื้อสิทธิขายเสียงถือเป็นเรื่องที่ไม่ดีสำหรับการปกครองในระบบประชาธิปไตย และปัญหาอุปสรรคของชาวกัมพูชา ที่เป็นทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อจะให้หาวิธีการแก้ไขและพัฒนาต่อไป ดังนั้น สามารถที่จะสรุปองค์ความรู้เป็นแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัย

การตื่นตัวทางการเมืองนั้นไม่ใช่เป็นเพียงความรู้สึกนึกคิดที่อยู่ในจิตใจของบุคคล แต่เป็นการประเมินเพื่อให้สามารถมองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมในเรื่องของความรู้ ความเข้าใจ และการแสดงออกในรูปแบบของพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมต่างๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงเลือกตั้ง การประท้วง การยอมรับและการปฏิบัติตาม โดยเฉพาะการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชา ความตื่นตัวทางการเมืองสามารถมองนัยทั้งในเรื่องของ (๑) การตื่นตัวทางการเมืองหรือการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการเมืองในลักษณะของจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย (ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง) และ (๒) การตื่นตัวในเชิงพฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะของการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ (พฤติกรรมทางการเมือง) ที่ตั้งอยู่บนฐานของการให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกันในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์โดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะยากดีมีจนหรือเป็นเสียงส่วนน้อยหรือเสียงส่วนมากก็ตาม

ความตื่นตัวทางการเมืองอย่างแท้จริงนั้น ต้องเป็นการแสดงออกทางการเมืองที่มาจากจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการตื่นตัวด้านความรู้ความเข้าใจทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมืองก็ล้วนแต่ต้องการแสดงออกในฐานะของการเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ต้องคำนึงถึงเจตนาในการเคลื่อนไหวหรือการตื่นตัวทางการเมืองที่มาจากความสมัครใจอย่างเสรีชนในลักษณะของจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย เท่านั้น ไม่ใช่เกิดจากการปลุกกระดมหรือถูกชักจูงเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มักแฝงด้วยเจตนาทางการเมืองโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อส่วนรวมแต่อย่างใด ดังนั้น ความตื่นตัวทางการเมืองในนัยนี้จึงต้องตระหนักถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นหลัก โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อร่วมกันผลักดันในเชิงนโยบายหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของภาครัฐให้กำหนดทิศทางการบริหารประเทศด้วยความเป็นธรรมแก่ประชาชนทุกระดับอย่างทั่วถึง

ความตื่นตัวทางการเมืองนั้นมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่เยาวชนมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตย รวมถึงการกระตุ้นให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ การทำกิจกรรมสาธารณะบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ นอกเหนือจากนั้นคือ การกล่อมเกลாதองศาสังคมและการเมืองโดยอาศัยผ่านช่องทางหรือสื่อตัวกลางต่างๆ อาทิ สถาบันครอบครัว สถาบันสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น แต่โดยแท้จริงแล้วผลการวิจัยหลายเรื่องพบว่าสถาบันการศึกษามีส่วนสำคัญต่อการปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติทางการเมืองแก่เยาวชน โดยเฉพาะกิจกรรมกรรมมีส่วนร่วมต่างๆ ในมหาวิทยาลัยทำให้เยาวชนได้ตระหนักถึงข้อดีของการมีส่วนร่วมโดยผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมในชมรมกลุ่มต่างๆ

แต่ในฐานะการเป็นพลเมืองที่ดีตามระบอบประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่เพียงแค่เรื่องความตื่นตัวหรือความสนใจทางการเมืองตามจารีตประเพณี เช่น การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทนในระดับชาติและท้องถิ่นเท่านั้น แต่ต้องตระหนักรับรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพอันพึงมีพึงได้อย่างเสมอภาคตามกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศ ที่กำหนดให้ทุกคนเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ว่าอยู่ในชนชั้น สถานะเพศ หรือชนชาติใดก็ตามการเกิดเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองต่างๆ สามารถส่งผลเอื้อต่อการรับรู้ข่าวสารข้อมูลทางการเมืองของชาวกัมพูชาอย่างกว้างขวางมากขึ้น ดังสะท้อนออกมาในรูปแบบของความตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาในกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ความตื่นตัวทาง

การเมืองของชาวกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการนี้นับได้ว่าเป็นสัญญาณบ่งบอกให้รู้ถึงทิศทางหรือแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญและมั่นคงต่อไป และสิ่งที่สำคัญยิ่งคือ การทำให้พัฒนาการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยได้หลุดพ้นออกจากวงจรอุบาทว์ สามารถสร้างเสถียรภาพการเมืองให้มั่นคงอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง

ความตื่นตัวทางการเมืองในลักษณะเชิงผลลัพธ์นี้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเป็นพลเมืองในระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เน้นเรื่องการกล่อมเกลாத่างสังคมและการเมืองในการสร้างความตระหนักให้ชาวกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการได้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองที่ดีและการมีจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย อนึ่ง ความตื่นตัวทางการเมืองสามารถแสดงออกโดยการแสดงความกระตือรือร้นผ่านการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบต่างๆ เช่น การร่วมชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองซึ่งถือเป็นพลังบริสุทธิ์ที่ปราศจากการเคลือบแฝงผลประโยชน์ของกลุ่มอิทธิพลใดๆ ดังนั้น ความตื่นตัวทางการเมืองในที่นี้จึงสามารถสะท้อนได้ถึงความตื่นตัวทางการเมืองที่ไม่ได้เป็นเพียงผลลัพธ์ในเชิงเป้าหมายประการหนึ่งของระบบการเมืองสมัยใหม่เท่านั้น แต่ถือเป็นวิธีการ ที่ภาครัฐจะต้องกระตุ้นส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้และปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตยโดยผ่านกระบวนการกล่อมเกลาท่างสังคมและการเมืองจนสร้างและพัฒนาเป็นวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ที่จะทำ ให้ประชาชนเกิดการตื่นตัวทางการเมืองอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้น ความตื่นตัวทางการเมือง จึงเป็นวิธีการแสดงออกทางการเมืองเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทางการเมือง นั่นคือ ประชาชนสามารถตระหนักถึงรู้ถึงความสำคัญของการเมืองว่าไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป ทั้งนี้ จุดประสงค์หนึ่งในการเคลื่อนไหวกิจกรรมทางการเมืองก็คือเพื่อให้การเมืองสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเป็นธรรม ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างให้เกิดความเชื่อมั่นในพลังอำนาจของประชาชนในการเคลื่อนไหวกิจกรรมทางการเมืองเพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศได้ ดังนั้น ความตื่นตัวทางการเมืองจึงนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เพิ่มขึ้น และการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ถือเป็นผลพลอยได้ของความตื่นตัวทางการเมือง ขณะเดียวกัน การกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวทางการเมือง ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ โดยผ่านสถาบันการกล่อมเกลาท่างสังคมและการเมืองแล้วก็ย่อมจะก่อให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองต่อไปได้ในที่สุด เมื่อประชาชนเรียกร้องต่อระบบการเมืองซึ่งตอบสนองไม่ได้เต็มที่ จุดนี้เองที่ทำให้เกิดความไม่พอใจหรือความคับข้องใจ จนเป็นเหตุทำให้ประชาชนเริ่มตื่นตัวทางการเมืองและผลักดันตนเองให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อกดดันให้มีการตัดสินใจตามความต้องการของตัว เมื่อระบบการเมืองไม่สามารถสนองตอบให้เป็นที่พอใจได้ ประชาชนก็จะเปลี่ยนการกดดันแบบสันติมาเป็นแบบการใช้ความรุนแรง และเมื่อถึงจุดนี้ ระบบการเมืองจะพบกับความระส่ำระสายไร้เสถียรภาพได้

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศกัมพูชา เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยการตอบแบบสอบถาม (Questionnaire) การเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่างชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๓๙๙ คน จะใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และนำเสนอด้วยรายละเอียดต่อไปนี้ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 399 คน เป็นเพศชาย จำนวน ๒๑๕ คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๘๘ เพศหญิง จำนวน ๑๘๔ คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑๒

อายุ ผู้ตอบแบบสอบถาม มีอายุระหว่าง ๑๘ - ๒๐ ปี จำนวน ๑๐๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๐๗ อายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๘ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๖๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗๙ อายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๐๒ อายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒๘ อายุระหว่าง ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๒๖

ระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถาม ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๙๒ ปริญญาตรี จำนวน ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๕๖ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๕๒

สถานภาพครอบครัว ผู้ตอบแบบสอบถาม โสด ๑๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๒ สมรส ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๘ หย่าร้าง ๙๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๘๐

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน ๒๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๘๘ มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๑๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๘ มีสถานภาพโสด จำนวน ๑๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖๒ มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๗๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๙๒ และมีรายได้ระหว่าง ๙,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๗๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๘๖

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมือง โดยภาพรวมทั้ง ๖ ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงจากมากไปหาน้อยคือ พฤติกรรมทางการเมืองและด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง รองลงมาคือ ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย และข้อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความรู้ความเข้าใจ ตามลำดับ

๑. ด้านความรู้ความเข้าใจ ประชากรเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าบุคคลในสังคมมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันแม้แต่กับภาครัฐก็ตาม มีแนวคิดที่ว่าประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้และการกระทำดังกล่าวชอบด้วยกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ การออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยที่จะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ ประชาชนมีสิทธิในการออกเสียง เพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองใดคนละ ๑ เสียง ไม่ว่าท่านจะเป็นใคร และเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า เราทุกคนในฐานะสมาชิกของสังคม สามารถพัฒนาสร้างสรรค์สังคมหรือ ประเทศชาติที่เราอาศัยให้ดีขึ้นได้

๒. ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชากรเห็นด้วยกับระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้รูปแบบรัฐสภา เป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับสังคมไทย ระบบการเลือกตั้งของไทยในปัจจุบันเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม การซื้อสิทธิขายเสียงถือเป็นเรื่องที่ไม่ดีสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในระบอบการปกครองประชาธิปไตยประชาชนทุกคนมีเสียงหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน การเมืองเป็นเรื่องที่สามารถกำหนดได้จากการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

๓. ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ประชากรเห็นด้วยว่าประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล เสียงทุกเสียงที่ลงคะแนนในการเลือกตั้งมีค่าสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น การส่งเสริมบทบาทสตรีให้มีความเท่าเทียมกันทางการเมือง นักการเมืองท้องถิ่นเป็นอาชีพที่มีเกียรติ ทุกคนมีสิทธิ หน้าที่ตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

๔. ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชากรเห็นด้วยกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยควรฟังเสียงส่วนใหญ่แต่ไม่ควรละเลยเสียงส่วนน้อย นโยบายในการบริหารท้องถิ่นต้องผ่านการรับรองจากสภาท้องถิ่น การซื้อสิทธิขายเสียงถือเป็นการไม่เคารพกติกาในการปกครองระบบประชาธิปไตย สภาท้องถิ่นทำหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของฝ่ายบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เคารพในกฎกติกา กฎหมายที่ออกมาใช้เป็นอย่างดี

๕. พฤติกรรมทางการเมือง ประชากรเห็นด้วยกับการเป็นผู้ที่มีความสนใจและติดตามประเด็นทางการเมือง การเกาะติด และนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ท่านสังกัดอยู่ การมีส่วนร่วมในการกระตุ้นหรือชักชวนให้เพื่อนหรือคนอื่นๆ ใน สังคมร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การเข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นในโครงการ

ต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน การเกาะติด และนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ท่านสังกัดอยู่

๖. ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ประชากรเห็นด้วยกับการการไปเลือกตั้งถือเป็นวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย การเสวนาทางการเมืองเป็นสิ่งที่ทำได้อย่างสร้างสรรค์ในกรอบของกฎหมาย การมีส่วนร่วมรณรงค์เพื่อให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง การเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ท้องถิ่นและสังคม

๕.๑.๓ การเปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการมีการตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย และด้านพฤติกรรมทางการเมืองและด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ตามลำดับ

ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านความรู้ความเข้าใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบบประชาธิปไตยที่ท่านจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ และการกระทำดังกล่าวชอบด้วยกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ประชาชนมีสิทธิในการออกเสียง เพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองได้คนละ ๑ เสียง ไม่ว่าท่านจะเป็นใคร ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า บุคคลในสังคมมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันแม้แต่กับภาครัฐก็ตาม และท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า เราทุกคนในฐานะสมาชิกของสังคม สามารถพัฒนาสร้างสรรค์สังคมหรือประเทศชาติที่เราอาศัยให้ดีขึ้นได้ ตามลำดับ

ด้านพฤติกรรมทางการเมือง ด้านพฤติกรรมทางการเมือง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความสนใจและติดตามประเด็นทางการเมือง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านเกาะติด และนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ท่านสังกัดอยู่ ท่านเกาะติดและนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ท่านสังกัดอยู่ ท่านมีส่วนในการกระตุ้นหรือชักชวนให้เพื่อนหรือคนอื่นๆ ในสังคมร่วมแสดงความคิดเห็นทางการเมือง และท่านเข้า

ร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นในโครงการต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนตามลำดับ

ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้านการมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การซื้อสิทธิขายเสียงถือเป็นเรื่องที่ผิดสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รองลงมา ได้แก่ ระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้รูปแบบรัฐสภา เป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับสังคมไทย การเมืองเป็นเรื่องที่สามารถกำหนดได้จากการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้งของไทยในปัจจุบันเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม และในระบอบการปกครองประชาธิปไตยประชาชนทุกคนมีเสียงหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน ตามลำดับ

ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เสียงทุกเสียงที่ลงคะแนนในการเลือกตั้งมีค่าสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น นักการเมืองท้องถิ่นเป็นอาชีพที่มีเกียรติ การส่งเสริมบทบาทสตรีให้มีความเท่าเทียมกันทางการเมือง และทุกคนมีสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ตามลำดับ

ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การซื้อสิทธิขายเสียงถือเป็นการไม่เคารพกติกาในการปกครองระบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยควรฟังเสียงส่วนใหญ่แต่ไม่ควรละเลยเสียงส่วนน้อย นโยบายในการบริหารท้องถิ่นต้องผ่านการรับรองจากสภาท้องถิ่น เคารพในกฎหมาย กฎหมายที่ออกมาใช้เป็นอย่างดี และสภาท้องถิ่นทำหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของฝ่ายบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามลำดับ

ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การไปเลือกตั้งถือเป็นวิธีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การเสวนาทางการเมืองเป็นสิ่งที่ทำได้อย่างสร้างสรรค์ในกรอบของกฎหมาย การเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมรณรงค์เพื่อให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง และการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ท้องถิ่นและสังคม ตามลำดับ

การกล่อมเกลາทางการเมือง

การกลุ่มเกลตาทางการเมือง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสถาบันสื่อมวลชน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ กลุ่มเพื่อนและชุมชนสถาบันทางการเมือง/ศาสนา และด้านสถาบันครอบครัว ตามลำดับ

ด้านสถาบันครอบครัว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับการเมือง อาทิการเลือกตั้ง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับการเมือง อาทิการเลือกตั้ง บุคคลในครอบครัวของท่านเข้าร่วมพูดคุยประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นของชุมชนตามสถานที่ต่างๆ เช่น ร้านน้ำชา/กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น บุคคลในครอบครัวของท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้งการสนทนาแสดงความคิดเห็นในประเด็นทางการเมืองไปฟังคำปราศรัยของนักการเมือง เป็นต้น และบุคคลในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือถกเถียงประเด็นทางการเมืองในมุมมองที่แตกต่างกันได้ เป็นต้น

ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชุมชนเปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระ ในเชิงสร้างสรรค์ รองลงมา ได้แก่ กลุ่มเพื่อนของท่านให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่างๆ ท่านและเพื่อนๆ เข้าร่วมพูดคุยสนทนาประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นในชุมชนตามสถานที่ต่างๆ เช่น ร้านน้ำชา/กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้นได้ กลุ่มเพื่อนของท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง และเชื่อว่า ท่านและเพื่อนๆ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี เป็นต้น

ด้านสถาบันสื่อมวลชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและทัศนะทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงออกผ่านสื่อมวลชนได้ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ สื่อสารมวลชนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความรู้และบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน ทำให้ท่านสามารถเข้าถึงข้อมูลติดตามข่าวสารทางการเมืองได้ ท่านคิดว่า สื่อสารมวลชนในปัจจุบันมีจรรยาบรรณในการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นธรรม และเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน และท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและ ทัศนะทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงออกผ่านสื่อมวลชนได้ ตามลำดับ

ด้านสถาบันทางการเมือง/ศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักการเมือง และพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความคิดความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ นักการเมือง และพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยของท่าน สถาบันทางศาสนามีส่วนสำคัญในการสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ท่านได้ สถาบันทางการเมืองเปิดโอกาสให้ท่านในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้เข้ามามีส่วน

ร่วมในการแก้ปัญหาบ้านเมือง และเชื่อว่า นักการเมืองและพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการแสดงออกทาง การเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยของท่าน ตามลำดับ

การประยุกต์หลักอภิธานิยธรรม ๗

ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักอภิธานิยธรรม ๗ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา ให้ความเคารพต่อเพศสตรี พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม ให้ความเคารพต่อสถานที่ และไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม และให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน ตามลำดับ

๑) ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่ท่านทำอยู่มีการประชุมเนื่องนิത്യ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมเป็นประจำ ท่านมีส่วนร่วมประชุมกับชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นเป็นประจำ ท่านมีส่วนร่วมประชุมกับชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นเป็นประจำ และท่านแสดงความคิดเห็นติดตามข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำ ตามลำดับ

๒) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านอยู่ร่วมประชุมจนจบการประชุมทุกครั้ง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านไม่เคยขาดการประชุมเมื่อมีการนัดท่านประชุม ท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอยู่ตลอดทุกกิจกรรม ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานของท่าน มีกฎกติกาในการประชุมพร้อมเพรียงกันประชุมและพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และท่านเคารพกฎ กติกา และร่วมปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ตามลำดับ

๓) ด้านไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านไม่ทำผิดกฎระเบียบที่มีอยู่แล้ว อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานของท่านไม่มีการตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิมที่เคยมีมา ท่านมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบจะคิดว่าขัดต่อกฎหมายเดิมหรือไม่ ท่านไม่เสนอกฎเกณฑ์ที่ขัดต่อของเดิมในการประชุม และเชื่อว่า ท่านจะไม่ปฏิบัติสิ่งผิดต่อกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ ตามลำดับ

๔) ด้านมีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านมีความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่น อย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านมีความเคารพต่อนักการเมืองอย่างดี ท่านปฏิบัติตามต่อคำสั่งนักการเมืองอย่างดี ท่านปฏิบัติตามคำสั่งผู้นำท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ และเชื่อว่า ท่านมีความเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ต่อชุมชน สังคมเป็นอย่างดี ตามลำดับ

๕) ด้านให้ความเคารพต่อเพศสตรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านให้เกียรติต่อผู้หญิงอยู่เสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านไม่เคยดูถูก

ผู้หญิง ท่านเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน ท่านเชื่อว่าผู้หญิงสามารถเป็นผู้ทำท้องถิ่น หรือทางการเมืองได้เท่าเทียมกับผู้ชาย และเชื่อว่า ท่านให้ความรู้ผู้หญิงกับผู้ชายเท่ากัน ตามลำดับ

๖) ด้านให้ความเคารพต่อสถานที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านให้ความเคารพชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านเคารพในหน่วยงานองค์กรของท่านเป็นอย่างดี ท่านให้ความใส่ใจดูแลต่อชุมชน องค์กรของท่านเป็นอย่างดี ท่านให้ความเคารพต่อสถานที่ที่ท่านอยู่อาศัย และเชื่อว่าท่านไม่เคยถูกต่อชุมชน สังคม ประเทศของท่าน ตามลำดับ

๗) ด้านให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ท่านให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อผู้มาเยี่ยมเยียนเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ท่านให้การต้อนรับผู้มาหาท่านเป็นอย่างดี ผู้มาหาท่านเป็นผู้ที่ทำให้การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขได้ ท่านพูดคุยกับผู้มาหาท่านอย่างดีสม่ำเสมอ และผู้มาหาท่านถือว่ามี ความสำคัญในการเป็นอยู่ทางการเมือง

๕.๑.๔ แนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

แนวทางการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ ๓ ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. วุฒิกวาระทางการเมืองของผู้สมัครและผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ข่าวสารข้อมูลความรู้ และจิตสำนึกของการที่จะพยายามจรรโลงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งจะมีส่วนผลักดันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนให้เอื้อต่อการสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมได้ ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองในขั้นนี้ต้องมีการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนในฐานะพลเมืองได้มีพลังในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาสังคมประเทศตามหลักการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย แต่ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อประชาชนต้องมีความสำนึกทางการเมืองหรือความตื่นตัวทางการเมืองเสียก่อน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัย กระบวนการกล่อมเกลารเรียนรู้ทางการเมืองผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักในเรื่องสิทธิทางการเมืองของประชาชนอย่างแท้จริง จนนำไปสู่การเกิดวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในหมู่ประชาชนได้โดยเฉพาะการส่งเสริมและพัฒนาระบอบประชาธิปไตยโดยตรง หรือแบบมีส่วนร่วมอันจะเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบความโปร่งใสและถ่วงดุลเพื่อให้รัฐบาลที่มักอ้างความชอบธรรมในการได้เสียข้างมากจากการเลือกตั้งจะต้องมีสำนึกต่อความชอบธรรมทางการเมืองด้วย

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง ๓ ระดับ คือ (๑) การมีส่วนร่วมในระดับเบื้องต้นหรือกลุ่มผู้ดู เช่น การให้ความสนใจต่อข่าวสาร การร่วมแสดงความคิดเห็นในทางการเมือง ร่วมพูดคุย

อภิปราย การถกเถียงปัญหาทางการเมือง รวมไปถึงการพยายามชักจูงให้ผู้อื่นเห็นด้วยกับจุดยืนทางการเมืองของตน (๒) การมีส่วนร่วมในระดับกลาง หรือระดับผู้มีส่วนร่วม เช่น การมีส่วนร่วมในโครงการของชุมชน การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์ การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง รวมถึงการร่วมเดินขบวนชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม ร่วมปราศรัยชุมนุมเรียกร้อง ร่วมลงชื่อเพื่อเสนอให้ฝ่ายที่มีอำนาจตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง และ (๓) ระดับสูงหรือระดับนักกิจกรรม เช่น การเป็นผู้นำกลุ่มผลประโยชน์ การมีตำแหน่งทางการเมือง ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด สามารถทำได้ใน ๖ รูปแบบ ได้แก่ การรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ การใช้กลไกทางกฎหมาย หรือการใช้สิทธิเรียกร้องของประชาชนเมื่อเกิดความไม่โปร่งใสหรือไม่เป็นธรรม และการกดดันรัฐบาลในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐ โดยรัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

(๑) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

(๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น

(๔) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

(๕) ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองที่เน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม และน้ำใจนักกีฬา โดยปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งของการเลือกตั้ง ซึ่งสิทธิทางการเมืองของประชาชนหลายประการสะท้อนให้เห็นถึงการส่งเสริมความตื่นตัวทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิการรับสมัครเลือกตั้ง สิทธิการลงประชามติ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ และเสรีภาพในการรวมตัว โดยการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองต้องอาศัย ๓ กระบวนการ คือ ๑) ค่านิยมและปทัสถานโดยเฉพาะอย่างยิ่งศรัทธาของประชาชนต่อรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยต้องมั่นคง ประชาชนต้องเข้าใจข้อจำกัดและต้องอดทนอดกลั้นต่อความล่าช้า ต้องมีการออมชอมและยอมให้โอกาสและเวลาในการพัฒนา ๒) ระบบการอบรมสั่งสอน การ

กลุ่มেলাเรียนรู้ในครอบครัว ในสถาบันการศึกษาและในสังคม สื่อมวลชน ตลอดจนรายการบันเทิง และสารคดีต้องมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย และ ๓) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีประสบการณ์ด้วย การปฏิบัติ เช่น การกระจายอำนาจให้อิสระกับท้องถิ่นให้ปกครองตนเอง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็น ตลอดจนรายการบันเทิงและสารคดีต้องมีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย

๓. การจัดหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นในการบ่มเพาะจิตสำนึกเรื่องอุดมการณ์ จริยธรรมทางการเมือง มารยาททางการเมือง กระบวนการทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ โดยนำตัวอย่างการเมืองที่ดีจากประเทศต่างๆ รวมทั้งในส่วนดีที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น การเลือกตั้งที่กล่าวมาแล้วเป็นหลักสูตรในการสอนต่อไป ตั้งแต่ชั้นประถม มัธยม จนถึงชั้นมหาวิทยาลัย รวมตลอดทั้งโรงเรียนการเมืองทั้งหลายซึ่งควรจัดขึ้นโดยสภาพพัฒนาการเมือง โดยเฉพาะการอบรมเรื่องความรู้ ค่านิยมและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น สามารถพัฒนาให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองไทย ดังลักษณะอาตมน์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของปัจเจกบุคคล ดังนี้

๑. ตนเป็นบุคคลที่มีสิทธิเสรีภาพ มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีสิทธิที่จะดำรงตนภายใต้กรอบกฎหมายของบ้านเมือง ไม่มีใครจะมาแสดงอำนาจบาตรใหญ่กับตนได้

๒. ตนเป็นบุคคลที่มีความเสมอภาคในทางการเมืองและความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายกับผู้ร่วมชาติ การเลือกปฏิบัติด้วย เหตุความแตกต่างทางศาสนา เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ตนจะไม่ยอมให้เกิดขึ้น

๓. สิทธิเสรีภาพของตนในฐานะประชาชนได้ถูกรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญ ตนมีสิทธิที่จะทวงสิทธิ์ดังกล่าว ถ้าถูกละเมิดโดยใครก็ตาม

๔. ตนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น มีสิทธิที่จะประท้วงคัดค้านการกระทำอันใดก็ตามที่มาจากหน่วยราชการหรือรัฐบาล ที่มีต่อสิทธิขั้นมูลฐานของตนในฐานะที่เป็นประชาชนผู้เสียภาษี

๕. ตนมีสิทธิการเมืองที่จะลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง เลือกผู้ที่จะเป็นผู้แทนของตนให้รัฐสภา มีสิทธิในการที่จะกำหนดว่าต้องการให้ใครทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร

๖. มีความเชื่อมั่นว่าทุกอย่างในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น สามารถที่จะทำให้ดีขึ้นได้ถ้าร่วมแรงร่วมใจกัน ผลักดันให้สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้นโดยผ่านกลไกของรัฐ และรัฐมีภาระหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของชุมชนของตนที่เรียกร้องอย่างสมเหตุสมผล

๗. ในฐานะเป็นประชาชนของประเทศที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้น ตนมีสิทธิที่จะมีข่าวสารข้อมูล แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อตกลงอันใดก็ตามที่ประเทศของตนกำลังจะทำกับประเทศอื่น ทั้งนี้ เริ่มตั้งแต่สนธิสัญญาทางการค้า ภาษีอากร พันธมิตรในทางการเมือง พันธมิตรในการสงคราม ข้อตกลงแลกเปลี่ยนต่างๆ ซึ่งอาจจะมีผลบวกและผลลบ ในฐานะประชาชนจึงมีสิทธิที่จะติดตามหาข้อมูลและแสดงความคิดเห็น

๘. ในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนการเมือง ตนมีสิทธิที่จะได้เห็นสื่อมวลชนที่มีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ มีสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่จะเสนอข่าวที่ถูกต้อง เป็นปากเป็นเสียงให้กับประชาชน และสร้างมาตรฐานที่ถูกต้องและยุติธรรมให้กับสังคม

๙. ในฐานะที่เป็นสมาชิกและประชาชนผู้ซึ่งมีความพร้อมในแง่คุณวุฒิ การศึกษา ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ ตนย่อมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนฐานะจากประชาชนผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่ได้กล่าวมาแล้ว มาสู่การเป็นผู้ปฏิบัติการทางการเมืองโดยการลงเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อทำหน้าที่ในรัฐสภาหรือแม้แต่การทำหน้าที่ในฝ่ายบริหาร หรือทำหน้าที่อื่นใดที่ตนสามารถจะกระทำได้ตามครรลองของกฎหมาย

๑๐. ในฐานะประชาชนของชุมชนการเมือง ตนมีสิทธิที่จะเรียกร้อง คาดหวัง และต่อสู้ให้ตนและสมาชิกในครอบครัว รวมทั้งเพื่อนร่วมชาติทุกคนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยมีปัจจัยสี่ มีสิทธิเสรีภาพโดยประกันกฎหมายและบังคับโดยกฎหมายและมีโอกาสเข้าถึงการศึกษา การประกอบอาชีพ เพื่อยกฐานะของตนในทางสังคมและเศรษฐกิจให้ดีขึ้นกว่าเดิม

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศกัมพูชา ได้ดังต่อไปนี้

ผลการศึกษา พบว่า ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ มีระดับความคิดเห็นในการตื่นตัวทางการเมืองด้านความรู้ความเข้าใจในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยเป็นอย่างดี มีความตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด มีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากที่สุดอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ **เสถียร ปรีดาศา**^๑ ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างความตื่นตัวทางการเมืองกับพฤติกรรมการเปิดรับและการใช้สื่อมวลชนเพื่อสนองความพึงพอใจของประชาชนจังหวัดมุกดาหาร กรณี การถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงปี ๒๕๓๕-๒๕๓๗” พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๓.๓ มีความตื่นตัวทางการเมืองน้อย ส่วนผู้อยู่ในเกณฑ์มีความตื่นตัวทางการเมืองมาก ร้อยละ ๓๖.๗ และเมื่อนำไปเทียบความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ผลปรากฏว่าความตื่นตัวทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อสารมวลชน การเปิดรับการถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร และพฤติกรรมการใช้ประโยชน์และสนองความพึงพอใจจากการถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ เมื่อนำคุณลักษณะประชากรมารวมทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ พบว่า เพศ สถานภาพครอบครัว อาชีพ รายได้และการศึกษามีความสัมพันธ์กับความตื่นตัวทางการเมือง ส่วนอายุ และสถานภาพการสมรสไม่มีความสัมพันธ์กับความตื่นตัวทางการเมือง

^๑ เสถียร ปรีดาศา, “ความสัมพันธ์ระหว่างความตื่นตัวทางการเมืองกับพฤติกรรมการเปิดรับและการใช้สื่อมวลชนเพื่อสนองความพึงพอใจของประชาชนจังหวัดมุกดาหาร กรณีการถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงปี ๒๕๓๕-๒๕๓๗”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕).

ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า การออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยที่ท่านจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ และเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ ส่วนทางด้านพฤติกรรมทางการเมือง โดยมากชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการเป็นผู้ที่มีความสนใจและติดตามประเด็นทางการเมือง เกาะติดและนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ตนสังกัดอยู่ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ คือ การแสดงจุดยืนทางการเมืองได้คนละ ๑ เสียง ไม่ว่าจะท่านจะเป็นใคร ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่า บุคคลในสังคมมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันแม้แต่กับภาครัฐก็ตาม เราทุกคนในฐานะสมาชิกของสังคม สามารถพัฒนาสร้างสรรค์สังคมหรือประเทศชาติที่เราอาศัยให้ดีขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กฤษชพลณ์ บุญครอง และศิวัช ศรีโกคางกุล^๒ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับเยาวชน ผลการศึกษาพบว่า สถาบันกล่อมเกลางานการเมืองมีบทบาทต่อความตื่นตัวทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย ๒.๑๒, SD = ๐.๒๘) วัฒนธรรมทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย ๒.๓๑, SD = ๐.๓๑) นักศึกษาร้อยละ ๘๗.๗๗ มีความเข้าใจทางการเมืองเป็นอย่างดี แต่มีความสนใจทางการเมืองค่อนข้างน้อย การมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย ๑.๕๕, SD = ๐.๔๒) และนักศึกษารับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ คือ เฟซบุ๊ก มากที่สุด สรุปรโดยภาพรวม นักศึกษามหาวิทยาลัย ขอนแก่น มีความตื่นตัวทางการเมืองในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นผลมาจากการถูกปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในช่วงที่ผ่านมา ทิศนคติที่มีต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นักศึกษาคิดว่าจะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ ๘๗.๓๓ เหตุผลหลักในการตัดสินใจเลือก คือ นโยบาย ในอนาคตประเทศไทยน่าจะมีการรัฐประหารขึ้นอีก และนักศึกษาส่วนใหญ่คิดว่าจะเลือกพรรคอนาคตใหม่ มากที่สุด นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ นางอุษา กุลบุตร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความตื่นตัวทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง : กรณีศึกษากลุ่มบ้านบางกะม่า อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี”^๓ ผลการวิจัยพบว่า ความตื่นตัวทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านบางกะม่า เกิดจากการรับรู้และเข้าใจในสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในฐานะพลเมืองไทย ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2๕๕๐ ประกอบด้วยสิทธิพลเมือง สิทธิมนุษยชน นำมาสู่การมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การรวมกลุ่มเรียกร้อง การชุมนุมเคลื่อนไหว การเข้าร่วมในเวทีสาธารณะ และการต่อสู้เรียกร้องให้สังคมยอมรับในความแตกต่างและหลากหลายทางชาติพันธุ์ เพื่อแสดงถึงความตื่นตัวทางการเมืองของชาวกะเหรี่ยงบ้านกะม่า ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยเฉพาะปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่น ในส่วนปัญหาและอุปสรรคเนื่องด้วยสภาพการเมืองที่เป็นแบบปิด คือ การเมืองระบอบเผด็จการทหารภายใต้การควบคุมอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ปัญหาภายในกลุ่ม

^๒ กฤษชพลณ์ บุญครอง และศิวัช ศรีโกคางกุล, “การตื่นตัวทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับเยาวชน”, วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๒): ๙๔-๙๕.

^๓ นางอุษา กุลบุตร, “ความตื่นตัวทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง: กรณีศึกษากลุ่มบ้านบางกะม่า อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี”, ปรินญาญรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง), (สาขาวิชารัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๘).

เครือข่ายกะเหรี่ยงเอง และที่สำคัญทัศนคติในแง่ลบที่มีต่อชาวกะเหรี่ยงในสถานะของคนชายขอบ ก็เป็นอุปสรรคไม่เอื้ออำนวยให้ชาวกะเหรี่ยงได้แสดงออกถึงความตื่นตัวทางการเมืองดังกล่าวมากนัก

ถ้าจะเปรียบเทียบการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ จะเห็นว่าชาวกัมพูชาเป็นผู้ที่มีความสนใจและติดตามประเด็นทางการเมือง เกาะติดและนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ตนสังกัดอยู่ ประชาชนทุกคนมีโอกาสมิที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล เสียงทุกเสียงที่ลงคะแนนในการเลือกตั้งมีค่าสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น สำหรับด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย เชื่อว่าการซื้อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นการไม่เคารพกติกาในการปกครองระบบประชาธิปไตย การปกครองในระบบประชาธิปไตยควรฟังเสียงส่วนใหญ่แต่ไม่ควรละเลยเสียงส่วนน้อย ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพงศกร ประภาชื่นชม^๔ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ กรณีศึกษาชาวออนไลน์” ผลการวิจัยพบว่า การยอมรับว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของระบอบการเมืองไทย ($x=๓.๓๘$) สูงที่สุด รองลงมาได้แก่ การมีความเชื่อมั่นต่อระบอบการเมืองไทย ($x=๓.๒๑$) และสุดท้ายการมีความปรารถนาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ($x=๒.๖๙$) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ($x=๓.๐๙$) ทั้งนี้ประชาชนที่มีเพศ อายุ และอาชีพที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ กรณีศึกษาชาวออนไลน์ ทั้ง ๓ ด้าน ที่ไม่แตกต่างกันส่วนความสนใจทางการเมือง จากการรับรู้ผ่านสื่อ จากความถี่ในการรับรู้จากชาวออนไลน์ และจากประเภทข่าวสารทางการเมืองที่สนใจในไลน์ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ กรณีศึกษาชาวออนไลน์ ทั้ง ๓ ด้าน ที่ไม่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ชัยกฤต รัตนกร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย”^๕ ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย พบว่า ในภาพรวมนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล มีการตื่นตัวทางการเมือง แบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้าน ดังนี้ อันดับแรก คือ ด้านความเข้าใจทางการเมืองรองลงมา คือ ด้านสถาบันการศึกษา ด้านสถาบันสื่อมวลชน ด้านสถาบันครอบครัว และอันดับท้ายสุด คือ ด้านกลุ่มเพื่อนและชุมชน และผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองในการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงกับโรงเรียนชลกันยานุกูล

^๔ พงศกร ประภาชื่นชม, “ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผ่านสื่อสังคมออนไลน์”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๖๑).

^๕ ชัยกฤต รัตนกร, “ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘).

พบว่า เพศ อายุ สถาบันการศึกษา ระดับชั้นปีการศึกษา และสาขาวิชาที่เรียนของนักเรียนต่างกันมีการตื่นตัวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

ดังนั้น ความตื่นตัวทางการเมือง จึงเป็นวิธีการแสดงออกทางการเมืองเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทางการเมือง นั่นคือ ประชาชนสามารถตระหนักรับรู้ถึงความสำคัญของการเมืองว่าไม่ใช่เรื่องที่ไกลตัวอีกต่อไป ทั้งนี้ จุดประสงค์หนึ่งในการเคลื่อนไหวกิจกรรมทางการเมืองก็คือเพื่อให้การเมืองสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเป็นธรรม ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างให้เกิดความเชื่อมั่นในพลังอำนาจของประชาชนในการเคลื่อนไหวกิจกรรมทางการเมืองเพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศได้ ดังนั้น ความตื่นตัวทางการเมืองจึงนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เพิ่มขึ้น และการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ถือเป็นผลพลอยได้ของความตื่นตัวทางการเมือง ขณะเดียวกัน การกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวทางการเมือง ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ โดยผ่านสถาบันการกล่อมเกลாதงสังคมและการเมืองแล้วก็ย่อมจะก่อให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองต่อไปได้ในที่สุด เมื่อประชาชนเรียกร้องต่อระบบการเมืองซึ่งตอบสนองไม่ได้เต็มที่ จุดนี้เองที่ทำให้เกิดความไม่พอใจหรือความคับข้องใจ จนเป็นเหตุทำให้ประชาชนเริ่มตื่นตัวทางการเมืองและผลักดันตนเองให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อกดดันให้มีการตัดสินใจตามความต้องการของตัว เมื่อระบบการเมืองไม่สามารถสนองตอบให้เป็นที่น่าพอใจได้ ประชาชนก็จะเปลี่ยนการกดดันแบบสันติมาเป็นแบบการใช้ความรุนแรง และเมื่อถึงจุดนี้ ระบบการเมืองจะพบกับความระส่ำระสายไร้เสถียรภาพได้

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย เรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศกัมพูชาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ๑) ควรจัดนโยบายการบริหารประเทศ โดยให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน เพื่อให้ประชาชนชาวกัมพูชาเกิดการตื่นตัวทางการเมือง
- ๒) ควรจัดนโยบายการบริหารประเทศที่มีการส่งเสริมทางด้านความรู้การเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ
- ๓) ควรให้ความสำคัญกับการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการรวมทั้งในจังหวัดอื่นๆ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- ๑) ควรมีการส่งเสริมทางด้านอบรมเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองให้ประชาชนชาวกัมพูชาทั่วไปเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมือง
- ๒) ควรมีการส่งเสริมการกล่อมเกลாதงการเมืองของประชาชนชาวกัมพูชา เพื่อให้ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ได้เกิดความรู้และตื่นรู้ทางการเมือง
- ๓) ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประชาสัมพันธ์การกล่อมเกลาทงการเมืองแก่ประชาชนชาวกัมพูชา

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการกล่อมเกลாதองการเมืองของประชาชนชาวกัมพูชาในท้องที่ต่างๆ เพื่อความตื่นรู้ทางการเมืองอย่างยั่งยืน
- ๒) ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชาวกัมพูชา เพื่อให้เกิดความยั่งยืน
- ๓) ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองของประชาชนชาวกัมพูชา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของระบบการเมืองสืบต่อไป
- ๔) ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดอื่นๆ เพื่อความตื่นรู้ทางการเมืองอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

- กมล สมวิเชียร. วัฒนธรรมการเมืองไทยกับการพัฒนาการเมือง. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙.
- ชม ภูมิภาค. หลักการประชาสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๔.
- ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์ และ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์. การประชุมอย่างสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๔๗.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. วัฒนธรรมทางการเมืองกับระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีอนันต์, ๒๕๒๔.
- ทิพาพร พิมพ์สิทธิ์. พัฒนาการเมือง. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. การเมืองการบริหารไทย : ภาวะของชาติ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.
- นันทรัตน์ จำปาแดง. การเป็นลูกน้องที่ดี. กรุงเทพมหานคร : วังอักษร, ๒๕๔๘.
- พลทิสาร ชุมพล. ระบบการเมือง ความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ, ๒๕๔๗.
- พิทยา สายหู. กลไกของสังคม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส. อาร์. พริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๖๖.
- พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคธมโม). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มหาเถรสมาคม, ๒๕๔๘,
- พระภิกษุวิริยคุณ (เผด็จ ทตตชีโว). ความรู้ประมาฐานรากของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : พีพีพริ้นติ้ง, ๒๕๔๘.
- พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตฺโต). อุปนิทานยธรรม. กรุงเทพมหานคร : หจก. ดวงกลมพริ้นติ้ง, ๒๕๕๐.
- พระเทพวิสุทธิญาณ (อุบล นนทโก). อธิบายธรรมวิภาค. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พรรคักดี ผ่องแผ้ว. **วัฒนธรรมการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์, ๒๕๕๔.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖.

ลิขิต ธีรเวคิน. **ขอบข่ายและวิธีการศึกษารัฐศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สามศาสตร์, ๒๕๒๙.

_____. **วัฒนธรรมทางการเมืองและการกล่อมเกลาริเริ่มรู้ทางการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๙.

_____. **การเมืองไทยและประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มิสเตอร์ก๊อปปี, ๒๕๕๒.

วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน. เอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาการพัฒนาการเมืองไทย หน่วยที่ ๔ : **วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาการเมืองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑.

วศิน อินทสระ. **หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมดาการพิมพ์, ๒๕๔๘.

วิสุทธิ์ โปธิแทน. **ประชาธิปไตย : แนวคิดและตัวแบบประชาธิปไตยในอุดมคติ**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔.

สิทธิพันธ์ พุทธหุณ. **การเมือง: ทฤษฎีพัฒนาการเมือง**. กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์, ๒๕๓๖.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. **การเมือง: แนวความคิดและการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เสมารธรรม, ๒๕๔๗.

_____. **การเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมอธรรม, ๒๕๔๙.

สมศรี มงคลชัย. **การบริการที่ดี**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วังอักษร, ๒๕๔๕.

(๒) คุษณินิพนธ์/วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ชัยกฤต รัตนากร. “ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนชลราษฎรอำรุงและโรงเรียนชลกันยานุกูล ในการเมืองแบบประชาธิปไตย.” **วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘.

อุษา กุลบุตร. “ความตื่นตัวทางการเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง : กรณีศึกษากลุ่มบ้านบางกะมา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี.” **ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการเมืองการปกครอง**. สาขาวิชารัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พงศกร ประภาชื่นชม. “ความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลลำสามแก้ว อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผ่านสื่อสังคมออนไลน์.” **วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๖๑.

เสถียร ปรีดาสา. “ความสัมพันธ์ระหว่างความตื่นตัวทางการเมืองกับพฤติกรรมการเปิดรับและการใช้สื่อมวลชนเพื่อสนองความพึงพอใจของประชาชนจังหวัดมุกดาหาร กรณีการถ่ายทอดสดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงปี ๒๕๓๕-๒๕๓๗.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท** มหาบัณฑิต. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

(๓) วารสาร

กฤษชพลณ์ บุญครอง และศิวัช ศรีโศคางกุล. “การตื่นตัวทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับเยาวชน.” **วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม. ๒๕๖๒.

สำนักวิชาการ. **กัมพูชากับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต**. สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๓: หน้า ๓.

คณาธิป ทองรวีวงศ์. สิทธิในการสื่อสารข้อมูลออนไลน์โดยนิรนามของสื่อพลเมือง. สืบค้นจาก <https://www.tcithaijo.org/index.php/CMUJLSS/article/view/64670>, 2558.

ถิรวัดน์ แจ่มกระจ่าง. ความสัมพันธ์ของการสื่อสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครจังหวัดสมุทรปราการ, สืบค้นจาก <https://www.tcithaijo.org/index.php/phdssj/article/view/71382>, 2557.

ถวิลวดี บุรีกุล และโรเบิร์ต บี อัลบริทตัน. “ความต่อเนื่องของประชาธิปไตยในประเทศไทย : การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ๒๕๔๓.” **เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสมาคมรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย**. ๘-๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๓, สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๓.

นายคงฤทธิ์ กุลวงษ์. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม.” **วารสาร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต**. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๑: ๑๑๓-๑๑๔.

แผนพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ ๔ ปี (๒๕๖๑-๒๕๖๔) สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.

ลิขิต ธีรเวคิน. “การพัฒนาอัตรากำลังทางการเมืองแบบประชาธิปไตย.” <https://www.tcithaijo.org/index/>

วิทยากร เชียงกุล. “การปลูกฝังความตื่นตัวทางการเมือง.” <http://socialscience.igetweb.com/index.php?mo=3&art=141235>.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๔) รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ฯพณฯ OUK SORPHORN. เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย. ๗ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ พ.ต. CHHEN DUN. รองผู้ช่วยทูตทหารต่างประเทศกัมพูชาประจำประเทศไทย. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. PHEN SAVAT. เลขานุการ เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. CHAMROEUN ROSS. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาประจำประเทศไทย. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. SAVY MEY. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาประจำประเทศไทย. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. SOTHEP CHAN. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาประจำประเทศไทย. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. SREANUDOM KHEM. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาประจำประเทศไทย. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. SREAP POEUY. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาประจำประเทศไทย. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. Binh Vichet. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. Ky Rithy. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. Seng An. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. San Sen. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. Chan Somaly. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. Tub Vanny. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. Tuch Kea. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. Chab Chethy. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. Sum Saron. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. Uch Seyha. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. Peng Thy. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

สัมภาษณ์ Mr. Lun Ratanak. หัวหน้าแรงงานกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ. ๖ ตุลาคม ๒๕๖๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

๒. ภาษาอังกฤษ :

- Almond, Gabriel A. **Comparative Politic Today**. Canada: Little Brown and Company, 1993.
- Almond, Gabriel and Bingham Powell. **Comparative Politics Today: A World View**. Boston: Little, Brown and Company, 1980.
- Almond, Gabriel and Verba, Sidney. **The Civic Culture**. Princeton: Princeton University Press, 1972.
- Dainton, M. and E.D. Zelle. **Applying Communication Theory for Professional Life**. California: Sage, 2005.
- Huntington, Samuel. **The Change to Change: Modernization, Development, and Politics**, *Comparative Politics*: 3(3), 1971.
- Kluckhohn, Cyde. **Mirror for Man**. New York: Whittlesey, 1949.
- McNair, Brain. **An Introduction to Political Communication**. London: Routledge, 1995.
- Michel Rush and Phillip Althoff. **Political Socialization**. http://www.schq.mi.th/ndc/thinkank/defence/public_knowledge.htm.
- Pye, Lucian W. **Personality and Nation-Building: Burma's Search for Identity**. New Haven: Yale University Press, 1965.
- _____. "Political Culture." in **International Encyclopedia of the Social Sciences**. New York : Macmillan, 1968.
- Rosenbaum, Walter A. **Political Culture**. London: Thomas Nelson and Sons, 1975.
- Tyler, Edward B. **Primitive Culture Researches into the Development of Mythology, Religions, Languages, Art and Customs**. New York: Henry Holt, 1977.

ภาคผนวก

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่ พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษา เรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” โปรดตอบแบบสอบถามตามความเห็นอย่างแท้จริงให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม คำตอบของท่าน ผู้วิจัยจะรักษาไว้เป็นความลับ และจะไม่มีผลกระทบใดๆ ทั้งสิ้น

๒. แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย ๓ ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการกล่อมเกลางานการเมือง

ตอนที่ ๕ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับหลักจริยธรรม ๗

ตอนที่ ๖ เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายเปิดที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความร่วมมือตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

Ven. Sothearith Tikharero (Sum)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๖๓

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง หน้าข้อความต่อไปนี้ให้สมบูรณ์ตามความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ

ชาย

หญิง

๒. อายุ

ไม่เกิน ๒๐ ปี

๒๑ - ๓๐ ปี

๓๑ - ๔๐ ปี

๔๑ - ๕๐ ปี

๕๑ - ๖๐ ปี

๖๐ ปีขึ้นไป

๓. สถานภาพ

สมรส

โสด

หม้าย/หย่าร้าง

๔. การศึกษา

ต่ำกว่าปริญญาตรี

ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

๕. รายได้ต่อเดือน

ต่ำกว่า ๙,๐๐๐ บาท

๙,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท

๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท

๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท

๓๐,๐๐๑ ขึ้นไป

ตอนที่ ๒ การตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น

การตื่นตัวทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ความรู้ความเข้าใจ					
๑. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าบุคคลในสังคมมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันแม้แต่กับภาครัฐก็ตาม					
๒. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้และการกระทำดังกล่าวต้องชอบด้วยกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ					
๓. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าการออกเสียงเลือกตั้งโดยอิสระเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยที่ท่านจะลงคะแนนให้ใครก็ได้ที่ท่านเห็นชอบ					
๔. ท่านเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าประชาชนมีสิทธิในการออกเสียง เพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองใดคนละ 1 เสียง ไม่ว่าท่านจะเป็นใคร					
พฤติกรรมทางการเมือง					
๑. ท่านเป็นผู้ที่มีความสนใจและติดตามประเด็นทางการเมือง					
๒. ท่านเกาะติด และนิยมที่จะเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองในชุมชนและสังคมที่ท่านสังกัดอยู่					
๓. ท่านมีส่วนร่วมในการกระตุ้นหรือชักชวนให้เพื่อนหรือคนอื่นๆ ใน สังคมรวมแสดงความคิดเห็นทางการเมือง					
๔. ท่านเข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นในโครงการต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน					

ตอนที่ ๓ วัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น

วัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านกรามีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย					
๑. ระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยภายใต้รูปแบบรัฐสภา เป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับสังคมไทย					
๒. ระบบการเลือกตั้งของไทยในปัจจุบันเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม					
๓. ในระบอบการปกครองประชาธิปไตยประชาชนทุกคนมีเสียงหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน					
๔. การเมืองเป็นเรื่องที่สามารถใช้สิทธิแสดงความคิดเห็นกำหนดได้จากการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง					

ด้านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล					
๑. ประชาชนทุกคนควรมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล					
๒. เสียงทุกเสียงที่ลงคะแนนในการเลือกตั้งมีค่าสำหรับนักการเมืองท้องถิ่น					
๓. การส่งเสริมบทบาทสตรีให้มีความเท่าเทียมกันทางการเมือง					
๔. ทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นทางการเมือง หน้าที่ตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน					
ด้านการเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย					
๑. การปกครองในระบบประชาธิปไตยควรฟังเสียงส่วนใหญ่แต่ไม่ควรละเลยเสียงส่วนน้อย					
๒. การซื้อสิทธิ์ขายเสียงถือเป็นการไม่เคารพกติกาในการปกครองระบบประชาธิปไตย					
๓. เคารพในกฎกติกา และกฎหมายที่ออกมาใช้เป็นอย่างดี					
ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง					
๑. การไปเลือกตั้งถือเป็นวิธีการการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย					
๒. การเสวนาทางการเมืองเป็นสิ่งที่ทำได้อย่างสร้างสรรค์ในกรอบของกฎหมาย					
๓. ประชาชนมีส่วนร่วมเข้าประชุมกับภาครัฐเกี่ยวกับการบริหารงานและการแก้ไขปัญหาสังคม					
๔. การมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐกับประชาชนแรงจูงใจให้ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง					

ตอนที่ ๔ การกล่อมเกลາทางการเมือง

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น

การกล่อมเกลาทางการเมือง	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
สถาบันครอบครัว					
๑. ในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับการเมืองอาทิการเลือกตั้ง					
๒. บุคคลในครอบครัวของท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การสนทนาแสดงความคิดเห็นในประเด็นทางการเมืองไปฟังคำปราศรัยของนักการเมือง เป็นต้น					
๔. บุคคลในครอบครัวของท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือถกเถียงประเด็นทางการเมืองในมุมมองที่แตกต่างกันได้โดยปราศจากอคติ					
๕. บุคคลในครอบครัวของท่านเข้าร่วมพูดคุยประเด็นทางการเมืองกับสมาชิกคนอื่นของชุมชนตามสถานที่ต่างๆ เช่น รานน้ำชา/กาแฟ ร้านอาหาร เป็นต้น					

กลุ่มเพื่อนและชุมชน					
๑. กลุ่มเพื่อนของท่านให้ความสนใจและติดตามข่าวสารและประเด็นสำคัญทางการเมืองผ่านสื่อประเภทต่างๆ					
๒. กลุ่มเพื่อนของท่านมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองโดยปราศจากอคติ					
๓. ชุมชนเปิดโอกาสให้ท่านและเพื่อนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และแสดงออกได้อย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์					
๔. ท่านและเพื่อนๆ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันด้วยหลักเหตุผลและสันติวิธี					
สถาบันสื่อมวลชน					
๑. ท่านยินดีรับฟังความคิดเห็นและทัศนะทางการเมืองที่แตกต่างของผู้อื่นที่แสดงออกผ่านสื่อต่างๆ ได้					
๒. สื่อสารมวลชนมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความรู้และบ่มเพาะความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน					
๓. ท่านคิดว่า สื่อสารมวลชนในปัจจุบันมีจรรยาบรรณในการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นธรรม และเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน					
๔. เทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน ทำให้ท่านสามารถเข้าถึงข้อมูลติดตามข่าวสารทางการเมืองได้สะดวกมากขึ้น					
สถาบันทางการเมือง/ศาสนา					
๑. นักการเมือง และพรรคการเมืองมีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดความคิดความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ทางการเมืองแก่ท่าน					
๒. นักการเมือง และพรรคการเมืองมีบทบาทสำคัญในการแสดงออกทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตยภายใต้กฎหมาย					
๓. สถาบันทางการเมืองเปิดโอกาสให้ท่านในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหามือง					
๔. สถาบันทางศาสนามีส่วนสำคัญในการสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ท่านได้โดยเป็นไปตามหลักคำสอนของศาสนา					

ตอนที่ ๕ หลักอภิธานิธรรม ๗

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น

หลักอภิธานิธรรม ๗	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์					
๑. ท่านมีส่วนร่วมประชุมกับชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นเป็นประจำ					
๒. ท่านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมเป็นประจำ					

๓. ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานที่ท่านทำอยู่มีการประชุมเนืองนิตย์					
๔. ท่านแสดงความคิดเห็นติดตามข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำ					
พร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม					
๑. ท่านอยู่ร่วมประชุมจนจบการประชุมทุกครั้ง					
๒. ท่านไม่เคยขาดการประชุมเมื่อมีการนัดท่านประชุม					
๓. ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานของท่าน มีกฎ กติกาในการประชุมพร้อมเพรียงกันประชุมและพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม					
๔. ท่านเคารพกฎ กติกา และร่วมปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ					
ไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิม					
๑. ชุมชน ท้องถิ่น หน่วยงานของท่านไม่มีการตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบเดิมที่เคยมีมา					
๒. ท่านไม่เสนอกฎ เกณฑ์ที่ขัดต่อของเดิมในการประชุม					
๓. ท่านไม่ทำผิดกฎระเบียบที่มีอยู่แล้ว					
๔. ท่านจะไม่ปฏิบัติสิ่งที่ไม่ถูกต้องกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ					
มีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา					
๑. ท่านมีความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่น อย่างสม่ำเสมอ					
๒. ท่านมีความเคารพต่อนักการเมือง อย่างดี					
๓. ท่านปฏิบัติตามต่อคำสั่งนักการเมือง อย่างดี					
๔. ท่านมีความเอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ต่อชุมชน สังคมเป็นอย่างดี					
ให้ความเคารพต่อเพศสตรี					
๑. ท่านไม่เคยดูถูกผู้หญิง					
๒. ท่านเชื่อว่าผู้หญิงและผู้ชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน					
๓. ท่านไม่ให้เกิดการตีต่อผู้หญิงอยู่เสมอ					
๔. ท่านเชื่อว่าผู้หญิงสามารถเป็นผู้ทำท้องถิ่น หรือทางการเมืองได้เท่าเทียมกับผู้ชาย					
ให้ความเคารพต่อสถานที่					
๑. ท่านให้ความเคารพชุมชน ท้องถิ่น สังคม และประเทศ					
๒. ท่านเคารพในหน่วยงานองค์กรของท่านเป็นอย่างดี					
๓. ท่านให้ความใส่ใจดูแลต่อชุมชน องค์กรของท่านเป็นอย่างดี					
๔. ท่านไม่เคยดูถูกต่อชุมชน สังคม ประเทศของท่าน					
ให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน					
๑. ท่านให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อผู้มาเยี่ยมเยียนเป็นอย่างดี					
๒. ท่านให้การต้อนรับผู้มาหาท่านเป็นอย่างดี					
๓. ท่านพูดคุยกับผู้มาหาท่านอย่างดี สม่ำเสมอ					
๔. ผู้มาหาท่านถือว่ามีความสำคัญในการเป็นอยู่ทางการเมือง					

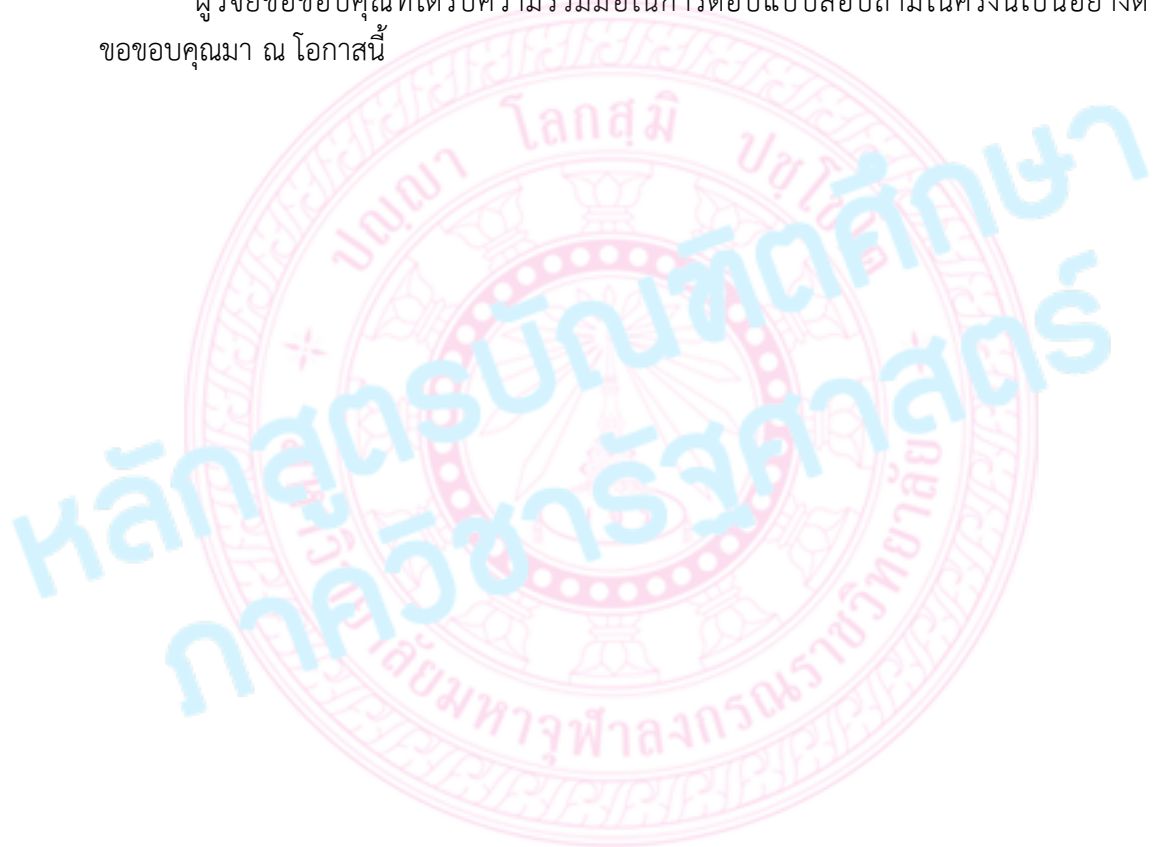
ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ
คำชี้แจง โปรดระบุปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ
ปัญหาและอุปสรรค.

.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณที่ได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี และ
ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชา ที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาเรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์แบบสอบถาม โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ตามความคิดเห็นของท่านอย่างแท้จริงได้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม

๒. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้จัดทำขึ้น จำนวน ๑ ชุด

เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๕ กลุ่ม คือ

๑. ผู้ดำรงตำแหน่งข้าราชการสถานทูตกัมพูชาในประเทศไทย

๒. ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแรงงานคนกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ

๓. พระกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านในการให้สัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

Ven. Sothearith Tikharero (Sum)

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๖๒

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... ฉายา/นามสกุล.....

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

วัน เดือน ปี.....

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับการตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ
ดังนี้

๑. การตื่นตัวทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

๑.๑ ท่านมีความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างไร

๑.๒ การเคารพกฎหมายและกติกาในการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นการเสริมสร้าง
วัฒนธรรมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างไร

๑.๓ การรู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตเป็นการเสริมสร้างวัฒนธรรม
ทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างไร

๑.๔ การมีจิตสาธารณะ ไม่เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมเป็นการ
เสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างไร

๑.๕ การมีความสนใจและเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง เป็นการเสริมสร้าง
วัฒนธรรมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างไร

๒. วัฒนธรรมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

๑. ท่านมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างไร

๒. ท่านการยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคลอย่างไร

๓. การเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตยมีความสำคัญอย่างไร

๔. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครองมีความสำคัญอย่างไร

๕. การมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งสำคัญต่อ
นักการเมืองท้องถิ่นอย่างไร

๖. นักการเมืองท้องถิ่นที่มองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ส่งผลต่อการบริหารงานท้องถิ่นอย่างไร

๗. นักการเมืองท้องถิ่นยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ส่งผลต่อการบริหารงานท้องถิ่นอย่างไร

๘. การไม่มีจิตใจแบบเผด็จการเป็นการเสริมสร้างจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นอย่างไร

๓. การกล่อมเกลາทางการเมือง

๑. ครอบครัวของท่านมีการพูดคุย สนทนาเรื่องการเมืองมีผลกระอย่างไรต่อครอบครัว

๒. ครอบครัวของท่านเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง หรือฟังการปราศรัยทางการเมืองท่านคิดอย่างไร

๓. คนในชุมชนของท่านมีการพูดเรื่องการเมืองบ้างท่านคิดอย่างไร

๔. ชุมชนของท่านเปิดโอกาสให้ท่าน หรือเพื่อนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างไร

๕. ท่านดู หรือฟังข่าวสารทางการเมืองแล้วมีความคิดเห็นอย่างไร

๖. นักการเมือง สถาบันทางการเมือง หน่วยงานราชการ ได้ให้ความรู้เรื่องการเมืองท่านคิดอย่างไร

๔. หลักการบริหารนิยธรรม ๗

๑. การที่ทุกคนเข้าประชุมเป็นประจำได้พูดคุยเป็นประจำทำให้มีการตื่นตัวทางการเมืองเป็นอย่างไร

๒. การที่ทุกคนเข้าประชุมพร้อมกันเลิกพร้อมกันส่งผลต่อการเมืองอย่างไร

๓. การที่รัฐบาลไม่ออกกฎระเบียบซับซ้อนมีผลดีต่อการเมืองอย่างไร

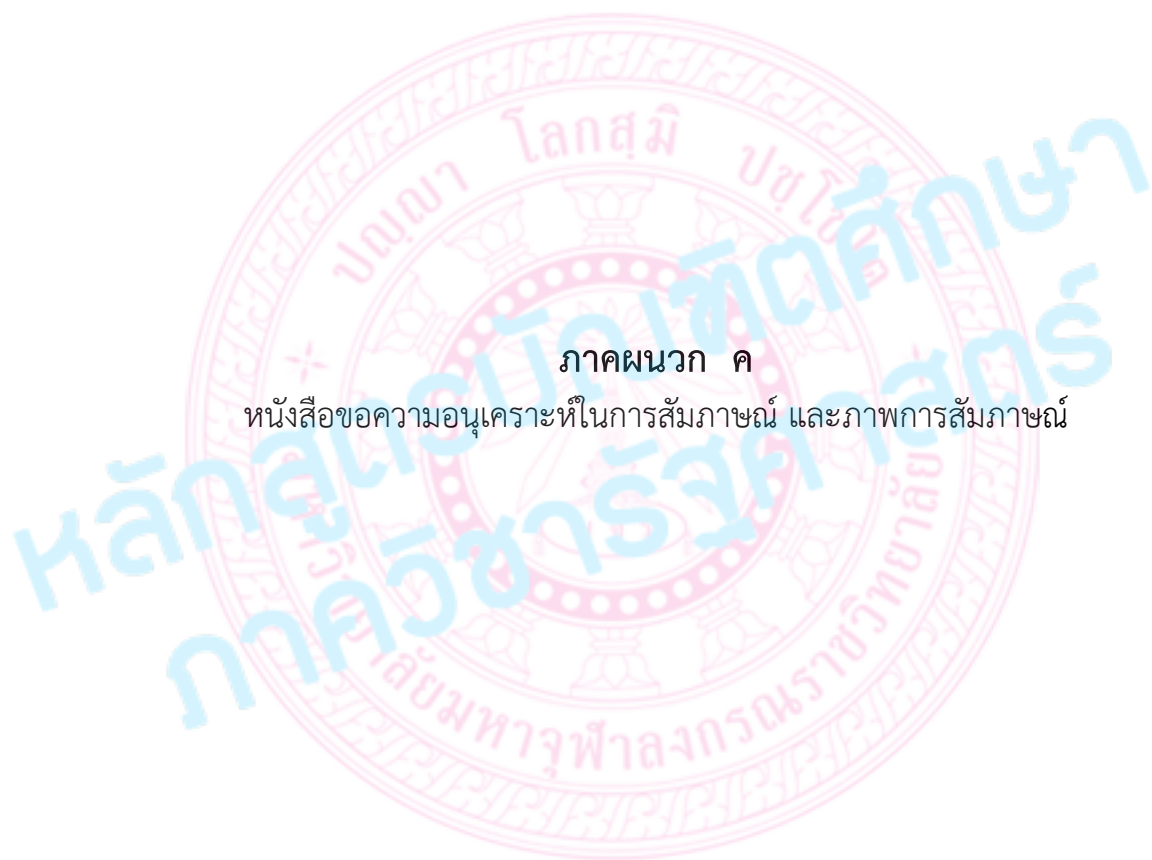
๔. การที่มีความเคารพนับถือผู้ใหญ่ ผู้บังคับบัญชามีผลดีอย่างไรต่อการเมือง

๕. การให้ความเคารพเสมอภาคกันทุกเพศทุกวัย มีผลดีต่อการเมืองอย่างไร

๖. การให้ความเคารพสถานที่ที่มีผลดีต่อการเมืองอย่างไร

๗. การที่ทุกคนดูแลผู้ที่มาเยี่ยมเยียนเป็นอย่างดีมีผลดีต่อการเมืองอย่างไร

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ และภาพการสัมภาษณ์

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๒๒๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โถงบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน อาณา อูก ซอร์พวน (OUK SORPHORN) เอกอัครราชทูตกัมพูชา ประจำประเทศไทย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย Ven. Sothearith Sum รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชารัฐศาสตร์

ผู้ประสานงาน : Ven. Sothearith Sum
โทร. ๐๘๓-๙๕๕๓๘๒๒

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๒๕๖๓

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พ.ต.ดล เฒิน (Major CHHEN DUN) รองผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารของประเทศไทย
ประจำประเทศไทย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย Ven. Sothearith Sum รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของ
ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชารัฐศาสตร์

พ.ต.ดล เฒิน

06/10/2563

ผู้ประสานงาน : Ven. Sothearith Sum
โทร. ๐๘๓-๙๕๕๓๘๒๒

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๒๒๙

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน คุณสวัสดิ์ แมน (MR.PHEN SAVAT) เลขานุการของประเศกัมพูชา ประจำประเทศไทย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย Ven. Sothearith Sum รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว
ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชารัฐศาสตร์

นายสวัสดิ์ แมน

07/10/2020

ผู้ประสานงาน : Ven. Sothearith Sum
โทร. ๐๘๓-๙๕๕๓๘๒๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๒๒๙

๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายเสริญอุดม คิม (MR.SREANUDOM KHEM) หัวหน้าแรงงานประจำประเทศไทย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย Ven. Sothearith Sum รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของ
ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะ
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชารัฐศาสตร์

นาย เสริญอุดม คิม

๐๖-๑๐-๖๓

ผู้ประสานงาน : Ven. Sothearith Sum
โทร. ๐๘๓-๙๕๕๓๘๒๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๕๒/๑ ๒๒๙๙

๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสาวี เมย (MR.SAVY MEY) หัวหน้าแรงงานประจำประเทศไทย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย Ven. Sothearith Sum รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของ
ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เด็มศักดิ์ ทองอินทร์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชารัฐศาสตร์

นายสาวี.เมย

๐๖.๓.๑.๖๓

ผู้ประสานงาน : Ven. Sothearith Sum
โทร. ๐๘๓-๙๕๕๓๘๒๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๕.๒/ว ๒๒๙

๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายเปรี๊ยะ เป็ย (MR.PREAP POEUY) หัวหน้าแรงงานประจำประเทศไทย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย Ven. Sothearith Sum รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของ
ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

นายเปรี๊ยะ เป็ย

06.๑๑.๖3

(รองศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชารัฐศาสตร์

ผู้ประสานงาน : Ven. Sothearith Sum
โทร. ๐๘๓-๙๕๕๓๘๒๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๒๒๙

๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายจำเริญ รอส (MR.CHAMROEUN ROSS) หัวหน้าแรงงานประจำประเทศไทย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย Ven. Sothearith Sum รหัสประจำตัวนิสิต ๖๒๐๑๒๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของ
ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นาย จำเริญ รอส

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชารัฐศาสตร์

๐๖ ต.ค. ๒๕๖๓

ผู้ประสานงาน : Ven. Sothearith Sum
โทร. ๐๘๓-๙๕๕๓๘๒๒

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๕๒/ว ๒๒๗

๕ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสุเทพ จีน (MR.SOTHEP CHAN) หัวหน้าแรงงานประจำประเทศไทย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย Ven. Sothearith Sum รหัสประจำตัวนิสิต ๒๒๐๑๒๐๔๐๑๔ นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำสารนิพนธ์เรื่อง “การตื่นตัวทางการเมืองของ
ชาวกัมพูชาที่พำนักอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
เพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

นาย สุเทพ จีน

๖-๗.๑.๖3

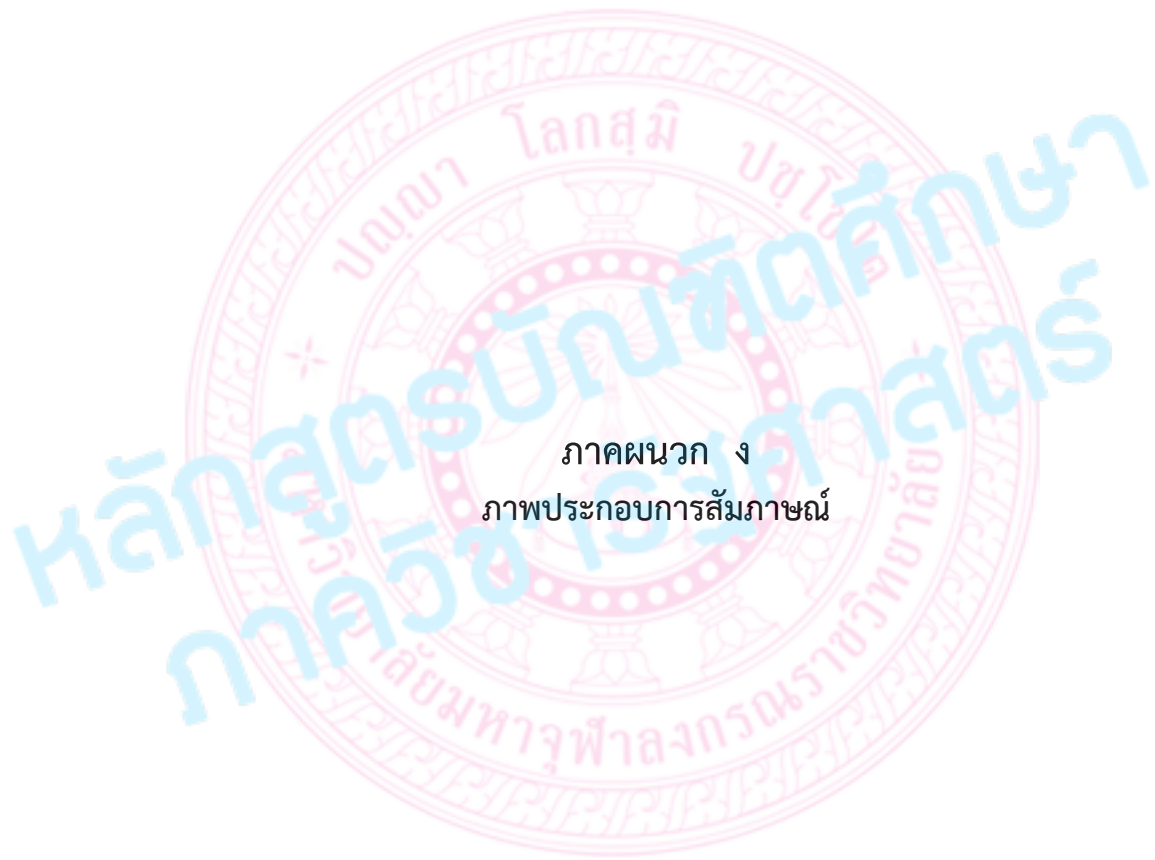
ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชารัฐศาสตร์

ผู้ประสานงาน : Ven. Sothearith Sum
โทร. ๐๘๓-๙๕๕๓๘๒๒

ภาคผนวก ง
ภาพประกอบการสัมมนา

OUK SORPHORN
เอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย

พ.ต ดุล เฉิน CHHEN DUN
รองผู้ช่วยทูตทหารต่างประเทศของกัมพูชา
ประจำประเทศไทย

คุณ สวัสดิ์ แผน MR.PHEN SAVAT เลขานุการของ

นายเสริยมอุดม คิม MR.SREANUDOM KHEM

ท่านทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย

หัวหน้าแรงงานประจำประเทศไทย

นาย สวี เมย MR.SAVY MEY
หัวหน้าแรงงานประจำประเทศไทย

นายเปรียบ เป็อย MR.PREAP POEUY
หัวหน้าแรงงานประจำประเทศไทย

นายจำเริญ รวส MR.CHAMROEUN ROSS
หัวหน้าแรงงานประจำประเทศไทย

นายสุเทพ จันท์ MR.SOTHEP CHAN
หัวหน้าแรงงานประจำประเทศไทย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย) : Ven. Sothearith Sum
 วัน/เดือน/ปี : วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖
 สถานที่เกิด : Tro pangkrorleung pagoda Tangsya commune Phnom
 Sruoch District Khom Pong Spue Province
 ที่อยู่ปัจจุบันที่สามารถติดต่อได้ : วัดคุณหญิงส้มจีน ต. คลองหนึ่ง อ. คลองหลวง จ. ปทุมธานี ๑๒๑๒๐
 การศึกษา : นักธรรมชั้น เอก
 : ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนกลาง
 : รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) รุ่นที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๒
 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : ที่ปรึกษาสมเด็จพระสังฆราชของกัมพูชา
 เบอร์ติดต่อโทร. : ๐๘๓-๙๕๕-๓๘๒๒

